

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra romanistiky

**Recepce italské literární tvorby
v české kultuře mezi lety 1918 a 1938**

Disertační práce

Mgr. Eva Skříčková

Školitel: prof. Mgr. Jiří Špička, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci

.....

Eva Skříčková

Poděkování

Nejprve bych ráda poděkovala vedoucímu své disertační práce prof. Mgr. Jiřímu Špičkovi, Ph.D., za jeho návrh zpracovat recepci italské literární tvorby v českém meziválečném kulturním prostředí, za vedení disertační práce, konzultace, kritické připomínky, všestrannou pomoc a cenné rady, které mě při tvorbě disertační práce inspirovaly.

Ráda bych touto cestou poděkovala za ochotu a čas strávený při konzultacích vedoucímu Oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea PhDr. Pavlu Muchkovi a pracovníkům Památníku národního písemnictví za laskavé zpřístupnění požadovaných fondů. Zvláštní poděkování patří také pracovníkům studovny vázaných novin Vědecké knihovny v Olomouci za pomoc a rady při vyhledávání v odborných databázích.

Mnohokrát děkuji prof. PhDr. Jiřímu Fialovi, CSc., za konzultace a cenná doporučení. Dále chci poděkovat odborné archivářce Univerzity Palackého v Olomouci Mgr. Renatě Klvačové za projevený zájem a podporu, kterou mi v souvislosti s mou prací poskytovala.

Za konzultace ohledně žánrové diferenciaci italské beletrie jsem velice vděčna prof. Carlu Varottimu z Univerzity v Parmě.

Děkuji rovněž svým milovaným rodičům a partnerovi, neboť mi byli během doktorského studia velkou oporou.

Věnování

Svou disertační práci si dovoluji věnovat památce svého zesnulého učitele a vedoucího diplomové práce Dr. Patrizia Alberta Andreauxe (1955–2013).

OBSAH

1 ÚVOD A ZVOLENÁ METODOLOGIE	1
2 HISTORIE ČESKO-ITALSKÝCH KULTURNÍCH VZTAHŮ.....	12
2.1 PAPEŽSKÁ KOLEJ NEPOMUCENUM	15
2.2 ČESKOSLOVENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV V ŘÍMĚ.....	16
2.3 ITALSKÝ KULTURNÍ INSTITUT	17
2.4 DALŠÍ INSTITUTY, ČASOPISY, SBORNÍKY, PŘEKLADY, OSOBNOSTI.....	20
2.4.1 Institut a časopis <i>L'Europa Orientale</i>	20
2.4.2 Italský časopis <i>I Nostri Quaderni</i>	21
2.4.3 Periodikum <i>Rivista di Letterature slave</i>	21
2.4.4 Překlady dalších děl.....	22
2.4.5 Sborník <i>Dante a Češi</i>	23
2.4.6 Knihy o Československu	24
2.4.7 Josef Bukáček a jeho kritické připomínky.....	24
2.4.8 Divadelní dění v Itálii i u nás.....	26
2.4.9 Lektorská, přednášková a konferenční činnost.....	27
2.4.10 Receptce vzájemných kulturních vztahů	29
2.5 UGO DADONE	30
3 MEZIVÁLEČNÁ NAKLADATELSTVÍ A DOCHOVANÉ ARCHIVÁLIE	33
3.1 NAKLADATELSTVÍ VÁCLAVA PETRA	36
3.1.1 Pozvánka na italský knižní veletrh	37
3.1.2 Péče o ilustraci knih.....	37
3.1.3 Italsko-české překladové vztahy.....	38
3.2 NAKLADATELSTVÍ DRUŽSTEVNÍ PRÁCE	42
3.2.1 Realizovaná vydání	44
3.2.2 Nerealizovaná vydání	46
3.2.3 Lektorské posudky.....	47
3.2.4 Počty překladů	48
4 PŘEHLEDY A STATISTIKY NEJČASTĚJI PŘEKLÁDANÝCH A VYDÁVANÝCH AUTORŮ A LITERÁRNÍCH ŽÁNŘŮ.....	50
4.1 NEJČASTĚJI VYDÁVANÍ ITALSTÍ AUTOŘI.....	52
4.2 PRÓZA PO ROCE 1800.....	63
4.2.1 Dobrodružný román.....	67
4.2.2 Literatura pro děti a mládež.....	67
4.3 ESEJISTIKA.....	71
4.4 NÁBOŽENSKÁ LITERATURA A HISTORIOGRAFIE	72
4.5 PRÓZA PŘED ROKEM 1800.....	74
4.6 OPERNÍ LIBRETO	75

4.7 DIVADELNÍ LITERATURA.....	75
4.8 POEZIE PO ROCE 1800	77
4.9 ENCYKLIKY	79
4.10 PŘEKLADATELÉ	79
5 LUIGI PIRANDELLO: OSUDY A OHLASY HRY ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA	82
6 OHLASY DALŠÍCH HER LUIGIHO PIRANDELLA	95
7 RECEPCE PŘELOŽENÝCH DĚL GIOVANNIHO VERGY.....	105
8 GABRIELE D'ANNUNZIO A BULVÁR: MEDIÁLNÍ ZÁJEM O JEHO VÝSTŘEDNÍ OSOBNOST	112
9 BENITO MUSSOLINI A RECEPCE JEHO LITERÁRNÍ A DRAMATICKÉ ČINNOSTI.	123
10 GIOVANNI PAPINI A RECEPCE JEHO DÍLA.....	128
11 RECEPCE ČESKÝCH PŘEKLADŮ ROMÁNU PRO DĚTI A MLÁDEŽ SRDCE EDMONDA DE AMICIS	133
12 ZÁVĚR.....	141
RESUMÉ.....	150
SUMMARY	151
PRAMENY A LITERATURA	152
PRAMENY (DOBOVÉ ZDROJE).....	152
ODBORNÁ LITERATURA	165
SLOVNÍKY NOVINÁŘSKÝCH ŠIFER.....	170
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	170
ARCHIVNÍ FONDY	174
PŘÍLOHY	175

1 Úvod a zvolená metodologie

„Probádání kulturních vztahů československého a románského světa má značný význam, neboť přispívá k poznání naší národní minulosti, které staví právem jen na široký základ. Od českého romanisty lze především požadovat sbírání lexikálního materiálu ze současné řeči lidové i z jazykových památek dob dřívějších a poznání venkovských knihoven ze starších dob. Po sebrání dostatečného materiálu bude možno provést interpretaci fakt. Jen na základě kritického ocenění obezřetně sebraného materiálu bude možno zjistit dosah a hodnotu působení románské kultury na náš národní život.“¹

Cílem této disertační práce je popsat, jakým způsobem a do jaké míry byla přijata a zastoupena italská literární tvorba v českém kulturním prostředí, do něhož pronikla prostřednictvím českých překladů, jejich překladatelů, nakladatelů, literárních agentů, ale i literárních kritik a recenzí v novinách a časopisech. Výzkum ukazuje, kteří autoři a která konkrétní italská díla se zapsali do povědomí českých² prvorepublikových čtenářů, případně v nich setrvali z let minulých. Úmysl koncipovat hodnověrný obraz italské literatury první republiky, a zvláště moderního divadla a prózy, si vyžádal časové ohraničení zkoumaného období.

Nejdříve nastíním problematiku meziválečných česko-italských vztahů, pokusím se tak vystihnout kulturně-politický rámeček doby. V další fázi se soustředím na vztahy nakladatelské, dostupnou korespondenci nakladatelů, autorů a překladatelů, na dochované ediční plány nakladatelství a další ukazatele recepce daných autorů v českém prostředí. Pro můj výzkum, který přináší nové informace a poskytuje podklady k dalšímu bádání, mi byly s laskavým svolením zpřístupněny vybrané fondy Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze a v Litoměřicích, dále pak Nakladatelské archivy a osobní fondy Národního muzea v Terezíně. Rovněž uvedu výsledky bádání v italských archivech Luigiho Pirandella, ve vymezeném období nejprekládanějšího a nejdiskutovanějšího italského autora. Jedná se o výzkum v archivu-knihovně v jeho domě v Římě a v muzeu-knihovně v Agrigentu na Sicílii.³

¹ HAŠKOVEC, P. M. Některé úkoly české romanistiky. *Časopis pro moderní filologii* 17, 1931, č. 1–2, s. 277–278.

² Ačkoliv se tato práce zabývá kulturními vztahy Československa v období první republiky, zaměřuje se pouze na oblast území dnešní České republiky. Z tohoto důvodu užívám napříč prací termín „český“ (a jeho variace) ve smyslu právě tohoto vymezení.

³ ISTITUTO DI STUDI PIRANDELIANI E SUL TEATRO CONTEMPORANEO. Archivi e biblioteca. *Studio di Luigi Pirandello*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.studiodilugipirandello.it/archivi-e-biblioteca/>. ~ STRADA DEGLI SCRITTORI.

Do jaké míry byla italská literatura v období první republiky překládána a komentována v dobových periodikách, ukážou další kapitoly tvořící jádro celé disertační práce, jejichž výsledky přinášejí dosud neznámé skutečnosti. Dodnes totiž neexistuje žádná ucelená studie na téma recepce italské literatury v dobových periodikách. Výzkum byl pro lepší kulturní uchopení, jak již bylo řečeno, i v tomto případě ohraničen na období mezi lety 1918 a 1938. Na základě tohoto vymezení jsem vypracovala nejdříve seznam přeložených děl italských autorů, v němž jsem se opírala o *Bibliografii italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny*, pořízenou Jitkou Křesálkovou,⁴ a který mi umožnil určit, kteří autoři se nejvíce překládali a které žánry byly nejžádanější. Z takto získaných údajů jsem vypracovala grafy, jež znázorňují, o které autory byl největší zájem a jak se měnily žánrové preference v mnou zkoumaném údobí.

Další kapitoly se pak budou věnovat samé recepci nepřekládanějších a nejzmiňovanějších autorů v našich meziválečných periodikách. Pro nalezení shromážděného materiálu, tzn. dobových ohlasů a kritických recenzí v tisku vymezeného období, byly využity existující databáze Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky.⁵ Jedná se o *Retrospektivní bibliografii českého divadla* Divadelního ústavu v Praze, *Retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945* a *Digitalizovaný archiv časopisů* Ústavu pro českou literaturu AV ČR a o *Českou digitální knihovnu Kramerius*.⁶

Biblioteca Museo Pirandello – Agrigento. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.stradadegliscrittore.it/biblioteca-museo-pirandello-agrigento/>.

⁴ KŘESÁLKOVÁ, J. *La letteratura italiana in Cecoslovacchia. Bibliografia delle opere di autori italiani tradotte in ceco e in slovacco dalla nascita della stampa fino ad oggi*. Milano: Guerini, 1991.

⁵ V disertační práci byly využity zdroje výzkumné infrastruktury *Česká literární bibliografie* (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. ČLB: *Česká literární bibliografie*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clb.ucl.cas.cz/>).

⁶ *Retrospektivní bibliografie českého divadla 1851–1990*, největší oborová bibliografie v ČR: „Původní lístková kartotéka obsahuje cca 300 000 excerpt o člancích o českém divadle a příbuzných disciplínách (literatuře, hudbě aj.) v odborných publikacích a periodickém tisku (výběrová excerptce).“ (INSTITUT UMĚNÍ – DIVADELNÍ ÚSTAV. *Retrospektivní bibliografie českého divadla. Divadelní bibliografie 1851–1990*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://bibliografie.idu.cz/>.) ~ „Systém RETROBI zpřístupňuje digitalizovanou lístkovou kartotéku *Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945*, představuje největší oborovou bibliografii v ČR. Původní lístková kartotéka obsahuje asi 1,75 milionu excerpt o člancích a textech z oboru české a světové literatury a příbuzných disciplín (divadlo, historie, žurnalistika aj.) v periodickém tisku vycházejícím v daném období v českých zemích.“ (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://retrobi.ucl.cas.cz/>.) ~ „Digitální archiv časopisů z fondů ÚČL je zpracováván od roku 2001. Důvodem k postupnému převodu těchto dokumentů do elektronické podoby byla rychle postupující devastace časopiseckých svazků a zvyšující se požadavky na jejich využívání.“ (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Digitalizovaný archiv časopisů*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.) ~ ČESKÁ DIGITÁLNÍ KNIHOVNA. *Vstup do*

Na základě sesbíraného materiálu jsem podle návrhu svého školitele začala vytvářet digitální databázi recepce italské literatury v českých zemích v letech 1918–1939.⁷ Cílem tohoto projektu, pro nějž jsem zvolila název *DARIL (Databáze recepce italské literatury)*, je uspořádat a rozšířit naskenovaný lístkový katalog *Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945* neboli databáze *RETROBI*, která byla vytvořena Ústavem pro českou literaturu Akademie věd ČR. Vyhledávání informací v *RETROBI* pomáhá badatelům usnadnit práci, je ale náročné a zdlouhavé. Mým záměrem je tedy vytvořit a postupně doplňovat novou databázi, která se zaměří na italskou literaturu a jež bude disponovat snadným přístupem jak k bibliografickému záznamu, tak k plnému textu konkrétního článku. Podstatné je uživatelsky přívětivé vyhledávání článků podle autora, díla, roku nebo žánru. Databáze *DARIL* tedy bude obsahovat nejen bibliografické údaje, ale i samotné naskenované články a recenze z dobových novin a časopisů vztahující se k dílům italských autorů, kteří byli v daném období nejvíce překládáni. V případě osobností byla využita *Databáze České literárních osobností*⁸ Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky.

Protože se ve své disertační práci věnuji ohlasům na vybrané italské autory v českém prostředí dvacátých a třicátých let, zvolila jsem si jako nejvhodnější literárně-teoretickou metodu pro svou práci recepční estetiku Hanse Roberta Jausse, která se zabývá problematikou reakce čtenářů na literární text. Jauss ve své proslulé práci *Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft* (Konstanz 1967)⁹ upozorňuje na to, že v dosavadních dějinách literatury byl přehlížen faktor publika, který je pro zasazení literárního díla do historického kontextu klíčový. Podle tohoto německého představitele tzv. kostnické školy se na historickém působení literárního textu zásadním způsobem podílí právě čtenář, protože jeho literární zkušenost je to, co dílo zasazuje do historického kontextu a propůjčuje mu „historičnost“ (*Geschichtlichkeit*).¹⁰

systemu Kramerius. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.czechdigitallibrary.cz/cs/vstup-do-systemu-kramerius/>.

⁷ SKŘÍČKOVÁ, E. *Databáze recepce italské literatury v českých zemích v letech 1918–1939*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://daril.upol.cz/>.

⁸ „Veřejně přístupná podoba databáze (elektronická databáze CLO) obsahuje základní biografické údaje jednotlivých osobností českého literárního života.“ (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 9. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/>.)

⁹ Přeloženo do češtiny pod názvem *Dějiny literatury jako výzva literární vědě*.

¹⁰ JAUSS, H. R. *Dějiny literatury jako výzva literární vědě*. In: *Čtenář a výzva. Výbor prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 10.

Jelikož je podle Jausse chybou, že dosavadní dějiny tento aspekt přehlížely, navrhuje, aby byl v nových literárních dějinách zohledněn. Pro Jausse nejsou dějiny literatury jen dějinami literární produkce, ale i dějinami její recepce (ať už realizované čtenářem, nebo reflektujícím kritikem), která zpětně produkci literárních děl ovlivňuje. Dějiny literatury tedy Jausse chápe jako proces, v němž se pasivní recepce čtenáře a kritika mění v aktivní recepci a novou produkci autora. Každé nové dílo vzniká na pozadí recepce těch předchozích a literární forma, která měla u publika úspěch, je dále reprodukována a automatizována, až se změní v „otřelý“ žánr.¹¹

Tímto způsobem recepční estetika vysvětluje proměnu literárních forem ovlivňovanou nejen vnitřní evolucí, ale i reakcí na recepci publika. Z recepčně-estetického hlediska pak Jausse vysvětluje standardní pojmy literární teorie jako „literární tradice“, „klasické dílo“, „literární renesance“ apod. Klíčovým termínem Jaussovy recepčně-estetické teorie je pojem „horizont očekávání“ (*Erwartungshorizont*), který je definován jako „souhrnná literární zkušenost čtenářů, kritiků a autorů určitého historického období“. Horizont očekávání představuje jakousi předběžnou zkušenost zahrnující představu o daném literárním žánru, jeho formálních konvencích a obvyklé tematice.

Vybaveni touto předběžnou zkušeností čtenáři přistupují k novému literárnímu produktu a v procesu čtení ho s ní poměřují. Mohou přitom nastat dvě základní situace: buď konkrétní literární text očekávání čtenáře splňuje a koresponduje s recipientovou dosavadní čtenářskou zkušeností (konvenční literární produkce), nebo naopak čtenářovým očekáváním nedostojí a dílo nějakým způsobem narušuje nebo neguje dosavadní horizont očekávání (výjimečná díla, která zavedené literární konvence bourají a mění). Způsob, jakým literární dílo v době svého vydání splní, překoná, zklame či vyvrátí očekávání publika, je podle Jausse „kritériem jeho estetické hodnoty“.¹²

Horizont očekávání je přitom proměnlivá veličina, která se v konfrontaci s novými literárními texty neustále modifikuje, a zároveň platí, že jeden a tentýž text může být v rámci různých historických horizontů očekávání vnímán různě. Právě porovnáním těchto různých historicky podmíněných chápání daného textu vzniká historie jeho recepce. Z hlediska dějin literatury je důležité rekonstruovat horizont

¹¹ JAUSSE, H. R. Dějiny literatury jako výzva literární vědě. In: *Čtenář a výzva. Výbor prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 26.

¹² Tamtéž, s. 15.

očekávání v konkrétní době, a zmapovat tak kolektivní čtenářskou zkušenost, v jejímž rámci je vybrané literární dílo (nebo díla) vnímáno. Jauss o této rekonstrukci mluví jako o „objektivizaci“ horizontu očekávání.¹³

Ideální k tomuto účelu jsou podle něj historicky vyhraněná díla, která nejsou zcela v souladu s dosavadním horizontem očekávání nebo která jej programově porušují. Při této destrukci horizontu očekávání se podle Jausse nejlépe odhalují formální konvence, jejichž dodržování v rámci daného žánru čtenář očekává (jako příklad Jauss uvádí Flaubertův román *Paní Bovaryová*, který v době svého vydání vyvolal společenský skandál, a dokonce soudní proces s autorem). Díla, která nějakým způsobem překračují daný horizont očekávání, si musejí svoje publikum teprve hledat, a posouvají tak horizont čtenářského očekávání a vytvářejí tím podmínky pro konstrukci nového horizontu. Jauss ale připouští, že rekonstrukci určitého historicky podmíněného horizontu očekávání je možné provádět i na základě konvenčních děl, jež naopak úzkostlivě dodržují pravidla daného žánru, a potvrzují tak daný horizont očekávání.

Pro mou disertační práci jsou nejvíce přínosné pasáže, v nichž Jauss mluví o potřebě provádět „průřezy literární zkušeností určitého historického období“. Podle Jausse tyto synchronní řezy napříč vybraným historickým momentem umožňují odhalit dějinnost (*Geschichtlichkeit*) literárních jevů. Spojení takových průřezů určitými obdobími by se pak mohlo stát základem nového popisu vývoje literatury. Jauss zároveň upozorňuje na určité úskalí tohoto přístupu, a tím je podle něj „současnost nesoučasného“, tedy současná existence různých literárních jevů, které se řídí svým vlastním vnitřním časem a existují v daném historickém okamžiku současně v různých fázích svého vývoje. Toto lze dobře demonstrovat na jednotlivých literárních žánrech, z nichž každý má svou vlastní vývojovou křivku. Podle Jausse musí být tedy synchronní přístup nutně kombinovaný s diachronním a musí postihovat fáze předcházející vybranému historickému momentu a následující po něm. Hlavním spojujícím prvkem této nesourodé literární produkce v dané historické době je právě čtenářstvo, které vnímá literární díla publikovaná ve své době jako současná a konfrontuje je navzájem mezi sebou bez ohledu na jejich autonomní vývoj. V praktické rovině rekonstrukce horizontu očekávání v konkrétní době vyžaduje

¹³ JAUSS, H. R. Dějiny literatury jako výzva literární vědě. In: *Čtenář a výzva. Výbor prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 14.

zmapování reakce dobového laického i odborného publika na určitá vybraná literární díla v určité konkrétní době a zasazení těchto reakcí do historických souvislostí.

Právě o to bych se chtěla pokusit ve své disertační práci, zaměřené na recepci vybraných italských autorů v českém prostředí dvacátých a třicátých let, kteří reprezentují pestrost překládaných literárních žánrů. Jsou to Luigi Pirandello, Giuseppe Verga, Gabriele D'Annunzio, Benito Mussolini, Giovanni Papini a Edmondo De Amicis.

Jak již bylo řečeno, ve své práci se opírám o existující informace o historii česko-italských kulturních vztahů, dochované dobové ohlasy a kritické recenze v novinách a časopisech, pozůstalou dokumentaci v archivech nakladatelství, soukromou korespondenci mezi italskými autory a jejich českými protějšky či překladateli, ediční plány a o další ukazatele recepce daných autorů v českém prostředí. Tato dokumentace mi umožňuje zachytit spektrum reakcí publika a hodnocení kritiky, a rekonstruovat tak obecný „horizont očekávání“ českého publika v dané době, v jehož kontextu byla převzatá díla italské novodobé prózy a dramatu přijímána, respektive naplnění či nenaplnění tohoto horizontu očekávání. Vzhledem k tomu, že se jedná o interkulturní recepci, budu se zabývat také tím, jak dané italské autory české publikum vnímalo v kontextu svého obecného vztahu k italské kultuře. Jak zdůrazňuje Jauss, literární dílo není recipováno jen na základě dosavadní čtenářské zkušenosti, ale také na „pozadí každodenní životní zkušenosti“, a stává se tak „společenskou událostí“.¹⁴

Zabývat se vytvářením recepce nejčastěji překládaných a vydávaných italských autorů a literárních žánrů znamená věnovat se překladu jako formě interkulturního přenosu. Ústředním tématem studie Johana Heilbrona, který se zabývá problematikou mezikulturní recepce, je globální pojetí překladatelské činnosti ve světě a různé vztahy, které z tohoto pojetí pramení, zejména vztahy mezi překládanými jazykovými skupinami, ale také vnitřní vztahy v rámci jedné jazykové skupiny. Heilbron mluví o různých jazykových skupinách a jejich propojení polygloty, o důležitosti překladu navzdory silnému vlivu *lingua franca* angličtiny a o problematice oboru jako takového (obor komentován pouze překladateli). Překlad vidí jako velmi důležitý zdroj informací pro společenské vědy, podotýká ale, že výzkum tohoto oboru je velmi

¹⁴ JAUSS, H. R. Dějiny literatury jako výzva literární vědě. In: *Čtenář a výzva. Výbor prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 14.

nevyvinutý. Stručně zmiňuje vývoj metody překladu, od soustředění se na výchozí text (nejpřesnější překlad) po obrát k důrazu na text cílový, na kontext cílové kultury apod. Heilbron se domnívá, že ani jeden z těchto pohledů není dostatečně komplexní, a nabízí svůj vlastní pohled „světového systému“ překladu.¹⁵ Pojímá podstatu překladu ze sociologického hlediska jako funkci vztahů mezi rozdílnými jazykovými společenstvími (způsob, jakým kontakt mezi členy těchto společenství musí probíhat, aby si rozuměli navzájem). Sleduje chápání této funkce (či této aktivity) ve starých dobách a nahlíží na různé názvy pro překlad: *herméneuein* (vysvětlování) ve starém Řecku a potom *translatio* v italštině, v níž následně od renesance nachází pro překlad dva termíny (*translatio* a *traductio*), přičemž druhý z nich má odpovídat překladu textu z jednoho jazyka do vernakuláru (tedy do jiného jazyka a jeho mluvené, lidové podoby). Překlady do lidových jazyků pak podle Heilbrona změnil status v období národních států, kdy sloužily k vymezení vztahů (spojenectví a konfliktů) mezi různými státy.¹⁶ Takto viděný překlad poté Heilbron zužuje, v článku se zabývá zejména překladem knih. Své hledisko nazývá „strukturální pohled na překlad“, o němž se domnívá, že je nepostradatelný pro pochopení toho, jak překlad funguje obecně. Heilbron si pokládá dvě základní otázky:

1. Jak vysvětlit nerovnoměrný proud překladů knih mezi různými jazykovými skupinami?
2. Jak vysvětlit roli překladu v rámci jednotlivých j. skupin (tj. proč má překlad jiný status v USA a v jiných zemích)?

Heilbron se domnívá, že charakter překladu v rámci jedné země (či jedné jazykové skupiny) závisí na jejím postavení v celosvětovém jazykovém systému. Tento celosvětový kulturní systém překladů podle Heilbrona ne nutně reflektuje ekonomické a politické rozložení sil ve světě a žije spíše svým vlastním životem.

Heilbronův pohled na světový systém překladů je hierarchický, jeho struktura spočívá ve vztahu *jádro – periferie*. Heilbron své závěry staví na kombinaci dat z UNESCO, která ale v důsledku pokládá za zavádějící, a na výzkumu překladů v rámci jednotlivých národů či případových studií.¹⁷

¹⁵ HEILBRON, J. *Translation as a cultural world system, Perspectives: Studies in Translatology*. France: University of Lille, 2000, s. 9.

¹⁶ Tamtéž, s. 10.

¹⁷ Tamtéž, s. 11–13.

Nejprve definuje, že tři úrovně jazyků v systému jsou *centrální*, *semiperiferní* a *periferní*, přičemž rozdíl mezi semiperiferií a periferií je někdy těžko určitelný. Jako hypercentrální jazyk vidí Heilbron angličtinu, do centra dále řadí němčinu, francouzštinu a ruštinu. Semiperiferní jazyky jsou podle něj španělština, italština, dánština, švédština, polština nebo čeština. Konečně na periferii stojí japonština, čínština, nebo arabština – tyto jazyky sice užívá mnoho mluvčích, ale málo se z nich překládá.

Heilbron dále zdůrazňuje, že zmíněný systém, přestože je hierarchický, je také *dynamický*. Toto tvrzení demonstruje na změně centrality překladu z francouzštiny v historii a na vzestupu němčiny a angličtiny. Dále také udává příklad snížení objemu překladu z ruštiny po roce 1989, kdy ruština kvůli rozpadu SSSR a ztrátě vlivu (a tím i ztrátě potenciálních překladových lokací) přestala být jedním z centrálních jazyků. Heilbron píše, že změny v systému jsou většinou spíše pozvolné, protože se potřebují kulturně „reorientovat“ (trvají tedy jednu a více generací), a že k náhlým změnám dochází pouze tehdy, kdy překlad přímo závisí na politické moci (viz rozpad SSSR).

Třetí bod Heilbronova pohledu na světový systém překladů spočívá v myšlence, že čím centrálnější jazyk je, tím objemnější je proud překladů z něj do jazyků, které stojí více na periferii. Naopak do něj se překládá méně. K tomu Heilbron zmiňuje zajímavý fakt, že centrum slouží nejen jako zdroj překladů, nýbrž také jako tzv. *vehicular language*: centrální jazyk funguje jako „vůz“, tedy spojení mezi více periferními jazyky (například Češi a Estonci budou velice pravděpodobně vzájemně komunikovat v angličtině, pokud se nejedná o odborníky). Čím více v centru se jazyk nachází, s o to větší pravděpodobností se z něj stane *vehicular language*. Jako příklad udává francouzštinu v raném novověku. Francouzština tehdy sloužila jako mediační jazyk (*vehicular language*) – překlady do jiných jazyků se proto pořizovaly z francouzských překladů daného textu, nikoli z původního textu ve zdrojovém jazyce. Heilbron uvádí, že tyto tendence nepřímo přetrvávají, jelikož výběr titulu, který se bude překládat, mnohdy závisí alespoň na tom, zda tento titul již byl přeložen do centrálního jazyka, nebo nikoli. Semiperiferní a periferní jazyky si tak berou za příklad (vzor) jazyky, které jsou centrálnější. Toto tvrzení Heilbron dokládá na příkladu titulů nizozemské provenience. Jejich překlady měly ve světě velmi nízkou prestiž, pokud se jednalo o autory, jejichž díla nebyla dříve přeložena do centrálního jazyka. Tato situace se ale postupně změnila díky Německu, kde několik významných

vydavatelských domů začalo nizozemské autory publikovat, a následně se začaly tyto knihy překládat také do dalších (semiperiferních a periferních) jazyků.

Heilbron dále pokračuje tvrzením, že čím více je jazyk v centru, tím více typů knih je z něj překládáno. Podle tohoto tvrzení se tedy z centrálněji položeného jazyka do jazyků perifernějších nejen překládá větší objem titulů, ale zároveň jsou tyto tituly různorodější – a naopak čím periferněji se jazyky nacházejí, tím méně jsou překlady z nich různorodé.

Heilbron však zdůrazňuje, že centrální jazyk v prostředí periferních jazyků nevytláčuje jiné překlady. Množství překladů (alespoň v případě Nizozemí) je stejné. V dané jazykové skupině je však vytlačována domácí tvorba.

Charakteristiku světového systému překladů Heilbron uzavírá tvrzením, že čím je jazyk centrálnější, tím méně se do něj překládá. Z toho plyne, že normy pro to, jak má literatura vypadat, vycházejí u centrálních jazyků z domácí tradice mnohem více než v případě periferních skupin. Tam je norma mnohdy ovlivněna překlady z cizích, centrálnějších jazyků. Z tohoto tvrzení dále vyplývá postavení překladatelského řemesla jako takového. Přestože se mnohdy uvádí, že překlad je periferní aktivitou, je možné říct přesněji, že je mnohem důležitější v jazycích na periférii než v jazykových skupinách v centru. Výměna mezi překlady tak není rovnoměrná.¹⁸ K sociologii překladů Heilbron dokládá, že pohled na překlad by mohl být velmi důležitý pro sociologii a pro studium kulturních systémů světa. Tvrdí, že pohledy „překlad s důrazem na správnost ve vztahu ke zdrojovému jazyku“ a „překlad s důrazem na cílovou kulturu“ (teorie polysystémů) jsou nedostačující k pochopení toho, jak překlady doopravdy v cílových kulturách fungují. Heilbron vidí svůj přístup jako možný příspěvek ke studiu mezinárodních mezikulturních vztahů a k pochopení překladatelských praktik jako takových.¹⁹

Pro mou studii je rovněž užitečný rámec, který nalézám v práci francouzské literární kritičky a socioložky Pascale Casanova, inspirované historiografií Fernanda Braudela a sociologií Pierra Bourdieua, a který poskytuje významné poznatky ohledně hledání kulturní legitimacy: jaké místo zaujímají jednotlivé národní literatury při vstupu do

¹⁸ HEILBRON, J. *Translation as a cultural world system, Perspectives: Studies in Translatology*. France: University of Lille, 2000, s. 14–20.

¹⁹ HEILBRON, J. *Towards a Sociology of Translation, Book Translations as a Cultural World-system*. *European Journal of Social Theory* 2, 1999, č. 4, s. 440.

světového literárního prostoru, okolnosti šíření literatury v celosvětovém měřítku a následnou analýzu a vyhodnocení. Casanova přemýšlí nad tím, jak čtenáři reagují na nový text, který vznikl v jiných kulturních podmínkách a při jiných jazykových okolnostech.

Konstatuje, že je nutné zohlednit způsob pozorování, je potřeba pozorovat text komplexně, a přirovnává jej k *Obrazci na koberci*, protože literární dílo není nikdy součástí jen jedné kultury, ale celého komplexu literatury. Casanova totiž říká:

„Vše, co bylo napsáno, přeloženo, publikováno, teoreticky zpracováno, komentováno či oslavováno, se stává jedním z prvků této kompozice. Každé dílo tedy může být jako *obrazec* dešifrováno pouze na základě celku této kompozice, jež se ukazuje ve své znovu nalezené koherenci pouze ve spojení s celým literárním univerzem.“²⁰

A na otázku, kdo je tedy schopen posuzovat kvalitu díla, Casanova odpovídá:

„Literární prestiž‘ se opírá o více méně početné profesionální ‚prostředí‘, o vybrané a kultivované publikum, o zájem aristokracie, či o osvícenou buržoazii, o salóny, specializovaný tisk, konkurenční a prestižní literární řady, vyhledávané vydavatele, vyhlášené objevitele talentů – jejichž reputace a autorita může být národní či internacionální – a pochopitelně o slavné a respektované spisovatele, kteří se plně zasvětili svému úkolu psát: v zemích s vysoce dotovanou literaturou se velcí spisovatelé mohou stát ‚profesionály‘ literatury.“²¹

Dalším badatelem v oblasti tzv. „Metodologie della World Literature“ je italský literární kritik Franco Moretti, který ve svých tezích o světové literatuře rozlišuje dvě základní fáze, téměř dva různé jevy, mezi nimiž vede zlom v 18. století. První model světové literatury je artikulován jako progresivní diverzifikace a divergence a je mozaikou samostatné místní literatury; oproti tomu druhý je založen na konvergenci a podobnosti. K osvětlení první fáze Moretti používá Darwinovu evoluční teorii a její různé vývojové trendy, zatímco pro vysvětlení té druhé je inspirován analýzou světového systému Immanuela Wallersteina, amerického sociologa a ekonoma, kterému vděčíme za první úvahy o světové ekonomice.²²

²⁰ CASANOVA, P. *Světová republika literatury*. Praha: Nakladatelství Karolinum UK, 2012, s. 19.

²¹ Tamtéž, s. 31.

²² MORETTI, F. Conjectures on World Literature. *New Left Review* 1, 2000, č. 4, s. 54–68.

Důležitosti výzkumu dobového kritického ohlasu literárních děl se věnoval rovněž přední český strukturalisticky orientovaný literární historik Felix Vodička ve svém souboru studií.²³ Dále se problematikou čtenáře zabýval přední literární historik Josef Hrabák, který ji začlenil do struktury literárního artefaktu.²⁴ Velmi podobné teze nalezneme i v novějších studiích českých teoretiků, jež jsou součástí dvousvazkového souboru *Proměny subjektu*.²⁵ Meziválečné literatuře v českých zemích se věnuje šestnáct těchto studií, které se zaměřují na Karla Poláčka, Vladislava Vančuru, bratry Čapky a další, přičemž se kapitoly zabývají nejen tvorbou, ale i recepcí děl těchto autorů, odezvou jejich tvůrčí aktivity.²⁶ Recepce italské literatury po roce 1989 se zabýval Ivan Šuša, jenž zmapoval vývoj italské literatury ve slovenském překladu ve své habilitační práci.²⁷

²³ VODIČKA, F. *Struktura vývoje*. Praha: Odeon, 1969.

²⁴ HRABÁK, J. *Poetika*. Praha: Československý spisovatel, 1973.

²⁵ HODROVÁ, D., ed. *Proměny subjektu*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČAV, 1993. Na čtenáře se v této publikaci zaměřují především Alena Macurová (*Proměny subjektu*), Jiří Holý (*Proměny autorského vyprávěče*), Jiří Trávníček (*Modelový čtenář meziválečné poezie*) a Alice Jedličková (*Tematizovaný adresát v próze*).

²⁶ POLÁČEK, J. *Tvorba a recepce. Studie o meziválečné české literatuře*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 2003.

²⁷ ŠUŠA, I. *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989*. Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela, 2017.

2 Historie česko-italských kulturních vztahů

Vztahy Itálie a Československa v meziválečných letech lze vymezit několika důležitými daty:

- V roce 1918 vznikl v Itálii oddíl československých legií.
- Následujícího roku došlo k misi italského vojska na československém území.
- V roce 1923 byl v Praze založen Italský kulturní institut, současně byl v Římě otevřen Československý historický ústav.
- Roku 1924 došlo k podpisu československo-italské smlouvy, jejíž platnost vypršela v roce 1929.
- Roku 1938 byla dojednána Mnichovská dohoda, při níž svou negativní roli sehrála italská účast v osobě Mussoliniho a která otevřela cestu k obsazení zbytku československého státu německým vojskem v roce 1939.

„Promarněnou příležitostí“ nazval svůj článek o meziválečných politických vztazích mezi Itálií a Československem italský politický historik Francesco Caccamo,²⁸ a to z toho důvodu, že „na konci první světové války Italské království a nová Československá republika představovaly ve střední Evropě dva velmi významné subjekty, na jejichž schopnosti vytvořit určitou formu spolupráce závisela do značné míry hospodářská a politická stabilita regionu“. Tyto dvě země mohly podle Caccama ekonomickou a politickou diplomacií podpořit nově vzniklé státy v této oblasti, především Rakouskou republiku, a tím zabránit nárůstu německé hegemonie s jejími fatálními důsledky. Předpoklady této spolupráce byly více než slibné. Již během první světové války navázala Československá národní rada plodnou spolupráci s Itálií a na samém konci války, roku 1918, konstitovala na jejím území i oddíl československé legie, který se záhy zapojil také do závěrečných rozhodujících bojů. Spolupráce pokračovala i po válce, zejména v podobě vyslání vojenské mise o 23 000 vojáků na území nového československého státu, jejímž velením byl pověřen generál Luigi Piccione. Tyto jednotky se spolu s českými legionáři podílely především

²⁸ CACCAMO, F. Promarněná příležitost ve střední Evropě. Itálie a Československo mezi dvěma světovými válkami. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 77.

na pacifikaci Maďary obydlených částí Slovenska. Italové také logisticky podpořili návrat asi 80 000 českých a slovenských válečných zajatců do nové vlasti.

Zatímco nový československý ministr vojenství Milan Rastislav Štefánik preferoval vojenskou spolupráci s Itálií, k níž ho poutaly i osobní vazby, ministr zahraničí mladého státu Edvard Beneš byl výrazně orientován na Francii a její politické představitele. V důsledku toho druhý jmenovaný také prosadil dohodu o vyslání francouzské vojenské mise do Československa, jež se realizovala počínaje únorem 1919.²⁹ Tento politický akt pak vyvolal oslabení postavení Italů na území Československa a po tragické smrti M. R. Štefánika měl za následek i úplnou marginalizaci italského kontingentu, který začal být (patrně ne bez příčiny) podezříván ze zjevných sympatií k Maďarům. Situace ve vzájemných československo-italských vztazích se nakrátko vylepšila s nástupem nové italské vlády. Ačkoliv ji vedl, byť umírněný, ale váhavý premiér Giovanni Giolitti, jejím členem byl schopný a Čechům tradičně nakloněný ministr zahraničí hrabě Carlo Sforza. Ten akceptoval i československý výklad Malé dohody (československo-jugoslávsko-rumunské, vzniklé roku 1920) v tom smyslu, že je zaměřena primárně proti jakémukoli porušení Trianonské smlouvy (tedy především proti případné restauraci Habsburků), nikoli proti zájmům Itálie.³⁰ Malá dohoda inspirovala dokonce následnou dohodu italsko-jugoslávskou, jež byla dojednána v Rapallu a která rovněž obsahovala pasáž o společném postupu v případě pokusu o zmíněnou restauraci.

S nástupem Benita Mussoliniho v roce 1922 se v Itálii *de facto* etablovala fašistická diktatura. Sám diktátor ale předchozí orientaci zahraniční italské politiky ve středoevropských záležitostech příliš neměnil. Přispíval k tomu i vcelku umírněný státní tajemník italského ministerstva zahraničí Salvatore Contarini. *Duceho* oportunismus tak na jedné straně vedl v roce 1924 k podpisu československo-italské smlouvy o srdečné spolupráci, na straně druhé ovšem posiloval jeho vliv v Rakousku a Maďarsku. Tehdejší československý velvyslanec v Itálii Vlastimil Kybal,³¹ původním povoláním historik, do určité míry podlehl *Duceho* proklamované slabosti

²⁹ HELAN, P. Československo-italské vztahy od první světové války do začátku dvacátých let. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 225.

³⁰ Tamtéž, s. 235.

³¹ HRDLIČKA, J. Benito Mussolini a italský fašismus v pamětech prof. Vlastimila Kybala. In: Tamtéž, s. 127–136. Citované paměti jsou dostupné ve dvou jazykových mutacích: v pozdější anglické (*Czechoslovakia and Italy*, New York 1955) a v původní italské verzi (*La Cecoslovachia e l'Italia*, Roma 1925).

pro český národ. Ve svých pamětech vzpomíná mimo jiné na to, jak byl při prvním setkání s Mussolinim až zaskočen jeho projevy přízně vůči československým otázkám a zájmům. *Duce* tehdy připomněl svou podporu vytváření československých legií a svůj spis o Janu Husovi (*Giovanni Huss il Veridico*, Řím 1913),³² v němž Mussolini jako mladý, socialisticky orientovaný novinář předvedl, navzdory poněkud nedůslednému zacházení s prameny a letopočty, poměrně solidní orientaci v problematice, ačkoliv hlavním cílem uveřejnění spisu byla už tehdy sebe prezentace a zřetelná protikatolická tendence.

Spolu s koloniálními ambicemi ve Středomoří (Řecko, Jadran) a v Africe (Habeš) vedly nakonec globální zájmy samotného fašismu (námluvy na ose Berlín–Řím) k úplnému zániku československo-italského politického dialogu. Tento obrat se zintenzivnil po tzv. locarnské konferenci, konané roku 1925, na níž Československo a Itálie prezentovaly zcela odlišné vize uspořádání střední a jihovýchodní Evropy.³³ Zatímco Praha se stavěla za realizaci ideje kolektivní bezpečnosti, jež se měla zakládat na smluvní provázanosti států ve střední Evropě, Itálie si sama sebe představovala jako politického hegemonu této oblasti a jakéhosi „arbitra“ míru. Jak ošidná byla tato Mussoliniho „arbitráž“, se naplno ukázalo při jeho účasti na Mnichovské dohodě. V časovém intervalu mezi Locarnem a Mnichovem (respektive německou okupací) byly vzájemné vztahy narušeny dalšími událostmi. K těm patřily aféra z roku 1925, v níž se Tito Zaniboni s údajnou finanční podporou z Československa neúspěšně pokusil o atentát³⁴ na Mussoliniho, dále neobnovení československo-italské smlouvy termínované do roku 1929, ale také v roce 1932 zveřejněný tzv. Tardieuův plán (iniciovaný Edvardem Benešem) o hospodářských a politických preferencích mezi Československem, Jugoslávií, Rumunskem, Rakouskem a Maďarskem, či účast Československa na sankcích proti Itálii, které vyhlásila Společnost národů v roce 1935. Takzvaný anšlus Rakouska pak roku 1938 zcela rozmetal naděje na mírové uspořádání střední Evropy. Tyto disharmonické tóny ve vzájemných politických vztazích obou zemí naštěstí neměly podstatnější vliv na jejich kulturní a vědecké kontakty.

³² O této epizodě v Mussoliniho mladistvých aktivitách, o jeho vztazích k českým reáliím a s politiky před první světovou válkou a během ní i o překladu spisu *Jan Hus* podrobně pojednává Helan ve své objevené monografii (HELAN, P. *Duce a kacíř. Literární mládí Benita Mussoliniho a jeho kniha Jan Hus, muž pravdy*. Brno: L. Marek, 2006.).

³³ HOUSKA, O. *Praha proti Římu. Československo-italské vztahy v letech 1922–1929*. Praha: Filozofická fakulta UK, 2011, s. 19.

³⁴ Atentát nebyl realizován, viz tamtéž, s. 99.

Zcela specifickou oblast politických a kulturních styků s italským územím představuje vztah Československa a papežství. Diplomatické styky mezi Vatikánem a Československem byly navázány v roce 1919, prvním vyslancem při Apoštolském stolci se stal profesor historie na Univerzitě Karlově Kamil Krofta. Jeho posláním nebylo vůbec jednoduché, protože musel jednak probojovávat nové uspořádání diecézí na Slovensku, jednak papežské kurii vysvětlovat přístup české společnosti k náboženství a katolické církvi. Vzájemné vztahy pak procházely složitými peripetemi, v roce 1925 byly diplomatické styky dokonce načas přerušeny a obnoveny byly až v roce 1927, po několikaletých ujištěních ze strany československých oficiálních kruhů, že katolické církvi bude v rámci mladého státu zajištěn samostatný rozvoj a vztahy nebudou narušovány provokativním chováním českých politiků (čímž se mínila především jejich okázalá účast na Husových slavnostech). V roce 1928 přijatý *Modus vivendi*, specifická smlouva Československa s Vatikánem, a následující oslavy svatováclavského milénia v roce 1929 upevnila postavení katolické církve v Československu a zlepšily vztahy s Apoštolským stolcem.³⁵

2.1 Papežská kolej Nepomucenum

Prvořadým cílem českých a slovenských biskupů bylo zajistit kvalitní vzdělání adeptů kněžství v samém Římě, tradičně disponujícím nabídkou nejlepšího teologického školství. V roce 1884 bylo založeno Bohemicum jako česká kolej, ale až ve dvacátých letech 20. století byla vystavěna nová papežská kolej Nepomucenum.³⁶ Ke slavnostnímu otevření tohoto semináře pro české a moravské bohoslovce v Římě došlo roku 1929, tedy v roce svatováclavského jubilea a uzavření tzv. Lateránských smluv. Slavnostní inaugurace byla spojena s audiencí československých biskupů v čele s kardinálem msgr Františkem Kordačem u papeže, kterému poblahopřáli k jeho kněžskému jubileu.

³⁵ KUKÁNOVÁ, Z. Řím jako intelektuální centrum výchovy katolických bohoslovců. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 343–372. ~ Rovněž: ŠMÍD, M. Římské mise Kamila Krofta ve dvacátých letech 20. století. In: Tamtéž, s. 93–107.

³⁶ PARMA, T. O koleji. Papežská kolej Nepomucenum. *Nepomucenum. Papežská kolej sv. Jana Nepomuckého*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.nepomucenum.it/p/dejiny.html>.

2.2 Československý historický ústav v Římě

Poté, co byl roku 1881 odborné veřejnosti otevřen Vatikánský tajný archiv, zřídila řada evropských států vlastní historické ústavy sídlící v Římě, jejichž hlavním posláním bylo v podobě kritických edic postupně vydávat v archivu uložené důležité dokumenty. Od dvacátých let 20. století patřil mezi tyto instituty i Československý historický ústav v Římě, navazující na činnost České historické expedice, která badatele do Říma vysílala od roku 1887. Založen byl shodou okolností ve stejném roce, v němž došlo ke slavnostnímu otevření italského institutu v Praze (1923), jedním z jeho nejdůležitějších úkolů byla příprava edic nunciaturní korespondence z let 1592–1628. Jednalo se o dopisy nunciů působících u císařského dvora, který sídlil po větší část uvedeného období v Praze. V době první republiky se však podařilo vydat pouze několik svazků vlastní řady nunciaturních listů, která nese název *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628*.

Zprvu byl ústav umístěn v budově československého vyslanectví ve Vatikánu ve Via Virginio Orsini. Od listopadu 1922 byly pro ústav pronajaty nové prostory na Via Pompeo Magno a posléze, roku 1926, byl z úsporných důvodů přestěhován do menšího nájemného bytu ve Via Crescenzo. Záměr postavit samostatnou budovu na římskou obcí darovaném pozemku ve Valle Giulia (poblíž slavné Villy Borghese) nikdy nepřekročil teoretický rozměr příprav, jakkoli existoval i projekt stavby, vypracovaný architektem Antonínem Mendlem. Činnost Československého historického ústavu byla organizačně řízena Komisí Československého historického ústavu v Římě, jíž předsedal profesor Josef Šusta. Komise sama byla jmenována Ministerstvem školství a národní osvěty ČSR. Na činnost ústavu přispíval stát prostřednictvím ministerstva školství, finančně se podílely i zemské výbory Čech a Moravy, jakož i slovenské župy. Již tato složitá organizační struktura nepřispívala k jasnému vyhranění ústavu jako fungující vědecké instituce. Ústav neměl dokonce ani stabilního ředitele, a tak byl spravován vždy některým ze stipendistů momentálně tam pobývajících. To byli naštěstí mnohdy zkušené odborníci, např. historikové Bedřich Jenšovský a Zdeněk Kristen³⁷ či kunsthistorik Oldřich Stefan.

³⁷ Více informací viz KLVAČOVÁ, R. Zdeněk Kristen a jeho šestiletý pobyt v Římě. In: *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 297–312. ~ PAVELKOVÁ, R. *Archivář a vysokoškolský učitel Zdeněk Kristen*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra historie, 2011. Magisterská práce (Mgr.).

Poměrně nejvyhraněnější skupinu s kontinuitou oboru a předmětu bádání představovali čeští, němečtí (z Německé univerzity v Praze) a slovenští klasičtí filologové a archeologové. Přítomnost klasicky orientovaných badatelů nejen přispěla k rozvoji příruční knihovny ústavu, ale znamenala i nové impulzy pro rozvoj styků s italskými badateli v příbuzných disciplínách.³⁸

2.3 Italský kulturní institut

V roce 1923 byl v Praze založen Italský kulturní institut,³⁹ jenž si dle článku 3 svých stanov kladl za cíl „šířit a prohlubovat znalost italské kultury v Československu, a organizovat vzájemné vztahy intelektuální a umělecké mezi Itálií a Československem všemi prostředky hodícími se pro tento účel“. Vznik ústavu umožnilo financování ze strany československé i italské vlády (peněžním darem jej osobně podpořil dokonce československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk) a rovněž úsilí českých a italských akademiků a intelektuálů žijících v Praze. Mezi těmito italskými iniciátory projektu byl zvláště aktivní Giani Stuparich,⁴⁰ první lektor italského jazyka a literatury na Univerzitě Karlově v Praze v letech 1921–1922.

Ke slavnostnímu otevření institutu došlo 2. března 1923 za přítomnosti Antonia Chiaramonteho Bordonara, italského velvyslance v Praze, a Edvarda Beneše, československého ministra zahraničí. V češtině pronesl slavnostní řeč profesor Václav Tille, v italštině pak viceprezident institutu Bindo Chiurlo, profesor italské literatury na pražské univerzitě.⁴¹

Na počátku své činnosti byl Italský kulturní institut spravován významnými osobnostmi z oblasti kultury a politiky obou zemí. V průběhu let institut opakovaně

³⁸ PÁNEK, J. Idea Československého a Českého historického ústavu v Římě. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 215–232. ~ HÁLEK, J. Budova pro Československý historický ústav v Římě (1922–1938). In: Tamtéž, s. 233–256. ~ KOUČKÁ, I. Studijní pobyty badatelů o antice v Československém ústavu historickém v Římě v letech 1923–1942. In: Tamtéž, s. 275–295. ~ RAUCHOVÁ, J. *Československý historický ústav v Římě*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny, 2014.

³⁹ Istituto Italiano di Praga. *Právo lidu* 31, 1922, č. 170, s. 11. ~ Ústav italské kultury. *Volná myšlenka* 13, 1921, č. 31, s. 6. ~ Více k dějinám italského kulturního institutu viz ITALSKÝ KULTURNÍ INSTITUT PRAHA. Dějiny. Italská kongregace v Praze. Staletá historie. *Istituto Italiano di Praga*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://iicpraga.esteri.it/iic_praga/cs/istituto/chi_siamo/storia.

⁴⁰ Více informací viz KLÍPOVÁ, B. Giani Stuparich, svědek a moralista. Život mezi Terstem, Prahou a Florencií. *ČLOVĚK – Časopis pro humanitní a společenské vědy*, 2008, č. e12, s. 1–36. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/71235018-Giani-stuparich-svedek-a-moralista-zivot-mezi-terstem-prahou-a-florencii-barbora-klipova.html>.

⁴¹ Istituto di Cultura Italiana. *Čech* 48, 1923, č. 55, s. 3.

změnil své působiště: od svého prvního sídla, jímž byl dům č. 26 v Ječné ulici na Praze 2, až po současnou budovu na Malé Straně, která je s historií italské komunity v českých zemích spojena už od dob renesance.

V prvních dvou letech činnosti ústav reprezentovala hlavně knihovna, která využívala přidělených prostředků a darů od politických osobností na nákup knih v italštině. Od roku 1926 se jejím ředitelem stal Bindo Chiurlo,⁴² který se spolu s Oscarem Zaccariou, rovněž vyučujícím Univerzity Karlovy, věnoval technickému i administrativnímu provozu knihovny. Kromě jiných osobností ovlivnil chod institutu významný italský slavista Ettore Lo Gatto,⁴³ který na jeho půdě v době svého pražského pobytu (1936–1940) rozvíjel a organizoval přednáškovou činnost.

Založení Italského kulturního institutu nebylo ovlivněno fašistickou propagandou, jelikož vznikl před tím, než Mussolini nastoupil k moci, a jeho vznik byl pravděpodobně inspirován francouzskými kulturními spolky, mezi něž patřil např. Institut Ernest Denis (neboli Institut Français de Prague), který byl založen v roce 1920.⁴⁴

Vzory v politice šíření kulturního dědictví Italové našli u Francouzů i v případě publikační činnosti. V průběhu dvacátých let vycházela dvě periodika. Prvním z nich byl časopis *Bollettino dell'Istituto di Cultura Italiana di Praga* (*Zpravodaj Italského kulturního institutu*),⁴⁵ jenž se svým složením a vytýčeným cílem podobal tříměsíčníku *Revue Française de Prague*, který vydával od roku 1922 institut Alliance Française en Tchécoslovaquie. Druhé periodikum, dvojjazyčné *Rivista italiana di Praga* (*Italský časopis v Praze*), vycházelo až od roku 1928, ač byl tento

⁴² Od roku 1928 začala vycházet *Rivista italiana di Praga* pod vedením právě Chiurla a Jana B. Nováka, ředitele Archivu země České a Československého historického institutu. Viz K. Italská revue o Československu. *Venkov* 22, 1927, č. 273, s. 8.

⁴³ „Nelze si věru naříkat z vlašské strany na nedostatek zájmu o česko-italské kulturní styky a jejich vzájemné prolínání: po rozsáhlé práci A. Cronia *Čechy v dějinách italské kultury*, Praha, Česká akademie věd a umění, 1936, se nám dostává do rukou synteticky zaměřené zpracování téže látky z pera neúnavně pilného slavisty Ettore Lo Gatta, který je činný nyní jako profesor na pražské univerzitě, svazek s názvem *Civiltà italiana nel mondo, In Boemia, Moravia e Slovacchia*.“ (ROSENDORFSKÝ, J. Čechy a Itálie v díle vlašského slavisty. *Lumír* 66, 1939–1940, č. 4, s. 215–216.)

⁴⁴ COSENTINO, A. L'Attività editoriale dell'Istituto di Cultura Italiana di Praga. In: MARCHETTI, A. G. a FINOCCHI, L. *Stampa e piccola editoria tra le due guerre*. Milano: Franco Angeli, 1997, s. 222.

⁴⁵ Časopis nabízel přehled důležitých událostí, recenze knih a časopisů, popularizační a vědecké články, zprávy, ale i kurzy literatury a italštiny, které kromě Univerzity Karlovy a Italského kulturního institutu zaštiťovala společnost Dante Alighieri, aktivní v různých městech po Československu.

projekt představen s velkými plány již v roce 1926.⁴⁶ Hlavními iniciátory tohoto časopisu byli zmíněný Bindo Chiurlo a Jan Bedřich Novák, ředitel Archivu země České. Ti hlásali především politickou nezávislost tohoto periodika a toužili pozvednout jej na vyšší stupeň pomocí vědecktějšího rázu článků a recenzí. Oscar Zaccaria se nabídl, že bude překládat články do češtiny zdarma.⁴⁷ Časopis bohužel nevycházel dlouho a skutečnost, že v roce 1929 bylo publikováno už jen jedno číslo, by mohla být důkazem sílícího tlaku ze strany fašistické propagandy.⁴⁸

Fašistická ideologie se netěšila v tehdejší Československu pražádné oblibě, a tak jednou z možností bylo zkusit prosadit tento druh propagandy alespoň prostřednictvím živých kulturních vztahů.⁴⁹ V letech 1932–1935 se stal ředitelem zmíněného institutu italský spisovatel a fašistický funkcionář Giovanni Battista Angioletti (1886–1961),⁵⁰ díky jehož osobnosti a aktivnímu přístupu se Italský kulturní institut stal významným a oblíbeným centrem kulturních aktivit nejen v hlavním městě. Zlatou éru představovaly výstavy, přednášky a semináře. Přednášky na fašistická témata zde organizovali Giovanni Gentile a Bruno Biagi. Angioletti však rovněž pěstoval vztahy s významnými italskými spisovateli, včetně Giuseppeho Ungarettiho a Luigiho Pirandella. V institutu se konala pravidelná výuka italského jazyka a italské literatury, kurzy čítaly celkem 403 žáků. Otevřeny byly i sekce v Českých Budějovicích, Mladé Boleslavi a Hradci Králové, které spolupracovaly se společnostmi Dante Alighieri v Plzni, Liberci a Brně. Nová sekce Italského kulturního institutu byla založena i v Moravské Ostravě, v blízkosti hranic s Polskem, kde existovala spousta zahraničních kulturních spolků. V letech 1935–1937 byl ale Angioletti přemístěn jako lektor na univerzitu v Dijonu. Nejen tato personální změna

⁴⁶ COSENTINO, A. L'Attività editoriale dell'Istituto di Cultura Italiana di Praga. In: MARCHETTI, A. G. a FINOCCHI, L. *Stampa e piccola editoria tra le due guerre*. Milano: Franco Angeli, 1997, s. 225–226.

⁴⁷ Tamtéž, s. 228–229.

⁴⁸ Tamtéž, s. 235.

⁴⁹ SANTORO, S. *L'Italia e l'Europa orientale. Diplomazia culturale e propaganda 1918–1943*. Milano: Franco Angeli, 2005, s. 236.

⁵⁰ V jednom rozhovoru z roku 1981 vzpomíná švýcarský advokát Pino Bernasconi na období, kdy se přátelil s Angiolettim, který tehdy v Luganu propagoval fašismus a těšil se velké oblibě, a hlavně na to, že mu Angioletti vždycky opakoval skutečnost, že během pražských přednášek na fašistické téma seděl vždy v první řadě tehdejší prezident „il grande Benes“. Viz VALSANGIACOMO, N. *Dietro al microfono. Intellettuali italiani alla Radio svizzera (1930–1980)*. Bellinzona: Edizioni Casagrande, 2015, s. 64.

negativně ovlivnila rozkvět institutu: italská vláda se rovněž rozhodla snížit jeho rozpočet a odsunout propagaci fašismu v Československu až na druhou kolej.⁵¹

Od roku 1935 vedl institut novinář a divadelní dramaturg Mario Ferrigni, přičemž kurzy italského jazyka a italské literatury zaznamenaly poloviční počet žáků a kulturní akce se omezily na oslavy svátku Natale di Roma.⁵²

2.4 Další instituty, časopisy, sborníky, překlady, osobnosti

V souvislosti s italskými bohemisty a se zakládáním dalších spolků a na ně navazující publikační činností nacházím o česko-italských kulturních vztazích významné zmínky v periodikách z jednotlivých meziválečných let.

2.4.1 Institut a časopis *L'Europa Orientale*

Zpráva z roku 1921 v *Lidových novinách* pojednává o založení nové italské revue pro slavistiku (i zde po vzoru francouzské *Revue des études slaves*), jejíž hlavní italsí promotóři Umberto Zanotti Bianco, Bindo Chiurlo, Ettore Lo Gatto a Giani Stuparich zamýšlejí se hned v jejím prvním čísle věnovat české literatuře.⁵³

Tito slavisté toužili informovat italský národ o slovanské literatuře, proto založili římský ústav Istituto per l'Europa Orientale, jenž se měl soustavně zabývat výhradně slovanskými literárními počiny. V rámci své činnosti začala tato organizace vydávat právě výše zmíněnou revue, jejíž název zněl *L'Europa Orientale*. Ve druhém čísle přinesl hlavní redaktor a slavista zabývající se českou literaturou Ettore Lo Gatto Fischerův přehled českého dramatu a Giani Stuparich poskytl krátký souhrn Vrchlického překladů z italštiny.⁵⁴

Prvním, kdo se na padovské univerzitě věnoval české literatuře, byl profesor Emilio Teza, známá je jeho korespondence s Jaroslavem Vrchlickým.⁵⁵ Další padovský profesor Giovanni Maver se podrobně zabýval životem a dílem českého

⁵¹ SANTORO, S. *L'Italia e l'Europa orientale. Diplomazia culturale e propaganda 1918–1943*. Milano: Franco Angeli, 2005, s. 237.

⁵² Tamtéž, s. 238.

⁵³ ZANOTTI-BIANCO, U. Poznámka. *Lidové noviny* 29, 1921, č. 39, s. 9.

⁵⁴ KOPAL, J. *L'Europa Orientale. Nové Čechy* 5, 1921–1922, č. 4–5, s. 191. ~ Již dříve zmiňovaný Gianni Stuparich psal o českém národu jako jeden z prvních. Zabýval se obzvláště Janem Husem a Františkem Palackým, ale i dalšími osobnostmi. Už zpráva z roku 1913 sděluje českým čtenářům, že se v italském časopisu *La Cultura* objevil informativní článek Gianniho Stuparicha s názvem *Gli Czechii*. (Viz *Bohemica. Zvon* 13, 1913, č. 33, s. 460.) Později, v roce 1915, vyšla tiskem publikace STUPARICH, G. *La nazione cecca*. Catania: F. Battiato, 1915, která nabídla přehled kulturního, hospodářského a politického života českých zemí od počátků národního obrození.

⁵⁵ SEIDL, I. *Jaroslav Vrchlický a Emilio Teza v kontextu česko-italských literárních a kulturních vztahů: vzájemná korespondence z let 1885–1901*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1988.

romantického básníka Karla Hynka Máchy. V červnovém čísle právě *L'Europa Orientale* z roku 1925 uveřejnil část výsledků své práce, založených na svém letním badatelském pobytu v Praze.⁵⁶ Prosincové vydání pak poskytlo třináctistránkovou studii s názvem *Sulle origini della moderna letteratura ceca* z pera Bartoše Vlčka, českého básníka, prozaika a překladatele z italštiny.⁵⁷

2.4.2 Italský časopis *I Nostri Quaderni*

I skoro celé první číslo italského časopisu *I Nostri Quaderni* z roku 1925 bylo zasvěceno české literatuře. Obsahovalo Vlčkův článek o poetické tvorbě českých autorů Stanislava Kostky Neumanna, Miroslava Rutteho, Fráni Šrámka a Miloše Jirka. Dále v něm byla publikována práce italského jazykovědce a slavisty Wolfganga Giustiho (1901–1979) o Janu Nerudovi, Jiřím Wolkerovi a o lidové poezii české, stejně jako Giustiho překlady jedné Nerudovy a tří Wolkerových básní i některých Masarykových úvah.⁵⁸

2.4.3 Periodikum *Rivista di Letterature slave*

V roce 1926 začala pod vedením profesora Ettoreho Lo Gatta, tajemníka Istituto per l'Europa Orientale, vycházet revue *Rivista di Letterature slave*, která přinášela informace o italských slavistech i bohemistech a kolem níž se sdružily tehdejší italský zájem o českou literaturu, a zvláště seriózní referentská činnost. První číslo tohoto periodika, na němž mimo jiných spolupracovali Dr. Giusti, A. Cronia a prof. Maver, obsahovalo ukázkou z Lo Gattovy studie o Zeyerovi, dále Giustiho články *Vrchlický a Carducci* a *Italské ohlasy u Jana Nerudy* a básně Vrchlického a Zeyera v překladu Josefa Macha. Připomenuty byly rovněž Maverova knižní studie o Máchovi, vydaná v roce 1925 v Římě, Čapkova *Věc Makropulos* přeložená Taulerem Zulbertim nebo překlad *Babičky* s Kašparovými ilustracemi.⁵⁹

Ve druhém ročníku z roku 1927 byly otištěny Lo Gattův překlad dvou *Povídek malostranských*, studie Wolfganga Giustiho o československých poválečných kulturních snahách, ale i rozbor a recenze Haškova Švejka. Arturo Cronia recenzoval studii J. H. Máchala *Boje o nové směry v české literatuře* a objevila se zde i Giustiho

⁵⁶ K. H. Mácha v italské revue. *Literární Rozhledy* 9, 1925, č. 10, s. 308.

⁵⁷ VLČEK, B. Italské revue o české literatuře. *Lidové noviny* 38, 1925, č. 33, s. 7.

⁵⁸ VLČEK, B. Italský měsíčník I nostri quaderni. *Lidové noviny* 35, 1925, č. 77, s. 7.

⁵⁹ MACH, J. Italská revue slovanských literatur. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 545, s. 9. ~ M. Československá literatura v Itálii. *České slovo* 19, 1927, č. 251, s. 6.

studie o poetismu.⁶⁰ V září 1927 pak revue uveřejnila Chodovu povídku *U rotačky* v překladu redaktora časopisu Ettoreho Lo Gatta.⁶¹

V prvním čísle třetího ročníku, tedy roku 1928, v tomto periodiku vyšly Giustioho překlady ukázek ze sbírky J. S. Machara *Zde by měly kvést růže* a básní Petra Bezruče *Ostrava* a *Kdo na moje místo* i Lo Gattův překlad povídky Fráni Šrámka *Naše věrné milování*.⁶² Studii Arneho Nováka o Karlu Matěji Čapku-Chodovi pak přineslo druhé číslo stejného ročníku.⁶³

2.4.4 Překlady dalších děl

Podle informací Václava Jiřiny, překladatele z italštiny, z roku 1926 o zahraničních zájmech přeložil Wolfgango Giusti do italštiny knihu povídek Boženy Němcové a výbor novel Karla Matěje Čapka-Choda.⁶⁴

Obsáhlou zprávu nazvanou *Italské silhouety československého básníka Julia Skarlandta*, v níž ocenil kulturní a literární činnost tohoto autora, přinesl milánský list *Giornale dell'Arte*. Skarlandtovy básně z výše uvedené sbírky přeložil pro toto periodikum prof. Umberto Urbani.⁶⁵

Roku 1929 byly v turínském nakladatelství *Slavia* vydány Čapkovy *Trapné povídky* pod názvem *Racconti tormentosi*. První autorizovaný překlad z češtiny, který vyšel v řadě *Il Genio Slavo*, pořídil Wolfgango Giusti, jehož úvodní slovo obsahuje studii o současné literatuře světové, v jejímž rámci hodnotí Čapkovo dílo.⁶⁶ Do roku 1930 byly naplánovány překlady Nerudových *Povídek malostranských* pod názvem *I racconti di Malá Strana* a Olbrachtova *Žaláře nejtemnějšího* (*La prigionie più tetra*).

Překladová i esejistická pozornost italských bohemistů, která velmi často podléhala restrikcím fašistické cenzury, se po celou dobu trvání první československé republiky věnovala především českým spisovatelům literatury 19. století. Italským čtenářům tak byly do roku 1938 nabízeny knižní překlady děl zejména sedmi českých

⁶⁰ GIUSTI, W. O poetismu. *Red: Revue svazu moderní kultury* 2, 1928, č. 2, s. 70–71.

⁶¹ BABLER, O. F. Studie o K. M. Čapku-Chodovi. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 456, s. 9.

⁶² NOVÁK, B. Italský časopis pro slovanské literatury *Rivista di letterature slave*. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 218, s. 7.

⁶³ BABLER, O. F. Studie o K. M. Čapku-Chodovi. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 456, s. 9.

⁶⁴ NOVÁK, A. Nové překlady z češtiny do vlastiny. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 440, s. 9.

⁶⁵ SCHILLER, O. Uznání zásluh čsl. beletristy o prohloubení kulturních styků italo-československých. *Národní osvobození* 5, 1928, č. 147, s. 6.

⁶⁶ MÁGR, A. S. Karel Čapek *Trapné povídky*. *Prager Presse* 9, 1929, č. 291, s. 6.

autorů: Boženy Němcové, Karla Čapka, Ivana Olbracht, Jana Nerudy, Julia Zeyera, Karla Hynka Máchy a Karla Matěje Čapka-Choda.⁶⁷

Můj výzkum tedy dokázal, že meziválečné časopisy poskytly překlady i těchto českých děl:

- 3 Wolkerovy básně (Giusti),
- Masarykovy úvahy (Giusti),
- některé Vrchlického básně (Mach),
- ukázky ze *Zde by měly kvést růže* – Machar (Giusti),
- *Ostrava, Kdo na moje místo* – Bezruč (Giusti),
- *Naše věrné milování* – Šrámek (Lo Gatto),
- Skarlandtovy básně (Umberto Urbani).

2.4.5 Sborník *Dante a Češi*

V době, o níž hovoříme, existoval obzvlášť na Moravě rovněž proud katolického dantismu. K příležitosti šestistého výročí úmrtí Danta Alighierioho⁶⁸ vyšel v roce 1921 sborník s názvem *Dante a Češi*. Tuto obsáhlou práci, jež byla podpořena ministerstvem a pokusila se o do té doby nejpodrobnější recepci díla tohoto klasika,⁶⁹ vydala Družina literární a umělecká v Olomouci pod vedením katolického kněze a překladatele z italštiny Karla Dostála-Lutinova. O tom, že se slavilo Dantovo výročí, svědčí další zprávy z novin. Jednak se v pražském Rudolfinu konala na Dantovu počest výstava italského umění *Mostra d'arte italiana*, na níž zahajovací řeč pronesl italský futurista F. T. Marinetti, který se zúčastnil rovněž futuristických představení ve

⁶⁷ MASSIMI, D. Česká literární kultura v Itálii. *Rivista dell'Istituto Italiano di Cultura di Praga – Časopis Italského kulturního institutu v Praze* 5, 1999, č. 2 – 2000, č. 1, s. 62–77.

⁶⁸ ŠPIČKA, J. Dantovo dílo v Českém prostředí. *iLiteratura.cz*. 12. 1. 2010. [online] [cit. 3. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25677/dantovo-dilo-v-ceskem-prostredi>.

⁶⁹ V. Dante a Češi. *Lidové noviny* 29, 1921, č. 496, s. 7.

Švandově divadle.⁷⁰ Dále se na Žofině slavilo Dantovo výročí přednáškou Václava Tilleho a recitací básní v podání dcery Jaroslava Vrchlického Evy.⁷¹

2.4.6 Knihy o Československu

V roce 1922 byla vydána rozšířená verze knihy *La nazione cecca*, kterou v roce 1915 publikoval Giani Stuparich. V novém vydání s titulem *La nazione cèca* upravil stávající text a k němu připojil druhou část, věnovanou válečným událostem a vzniku Československa.⁷² Roku 1926 vyšla v Římě publikace s názvem *La Cecoslovacchia*. Tento rozsáhlý sborník o Československu, který zahrnoval příspěvky různých československých spisovatelů, byl vydán v italštině a obsahoval pět set stran kulturních a hospodářských článků a úvah, po nichž následovaly profily čtyř osobností pro onu dobu historicky významných: Jana Husa, Františka Palackého, Jana Amose Komenského a Tomáše Garrigua Masaryka.⁷³

2.4.7 Josef Bukáček a jeho kritické připomínky

Od roku 1929 až do roku 1940 působil moravský filolog Josef Bukáček (1897–1970), zakladatel československé italianistiky, jako lektor českého jazyka a literatury na univerzitách v Terstu a v Padově. Tento v té době aktivní propagátor kultury mezi oběma národy se ve svých terstských přednáškách věnoval tématu kulturní vztahy. Dále také zorganizoval přednášku italského slavisty a překladatele Umberta Urbanio o Zeyerově románu *Jan Maria Plojhar*.⁷⁴ V Itálii rovněž uveřejnil svoje články: v publikacích terstské univerzity vydal syntetickou studii *Le relazioni culturali Ceco-*

⁷⁰ Marinetti přijede do Prahy. *Národní listy* 61, 1921, č. 245, s. 2. ~ Uchoval se plakát z představení *Synthetické divadlo Marinetti a Fiala Ferenc* (Futurista) konaného 13. prosince 1921 ve Švandově divadle. Viz *Literární archiv Památníku národního písemnictví* (dále jen LA PNP) Praha, fond Lešehradeum, č. inv. 34/59, č. přír. 69/2005. ~ „Koncem roku 1921 se ve ŠD uskutečnilo několik futuristických pořadů za účasti F. T. Marinettiho a českého vyznavače tohoto hnutí, F. Futuristy, který tehdy ve ŠD pohostinsky hrál“ (ŠORMOVÁ, E. Švandovo divadlo. *Česká divadelní encyklopedie*. 2000. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Švandovo_divadlo.)

⁷¹ Václav Tille (1867–1937) organizoval přednášky i v dalších letech, kupříkladu „...cyklus přednášek nazvaných Vybrané kapitoly z italské literatury [...] budou zahájeny 9. 2. v 18 hodin v ústavě italské kultury.“ Viz Přednášky prof. dra V. Tille, zpráva. *Právo lidu* 33, 1924, č. 34, s. 11. ~ Literatura a věda. *Národní listy* 61, 1921, č. 343, s. 4.

⁷² O Stuparichových knihách věnovaných českému a posléze československému národu viz ŠPIČKA, J. Giani Stuparich e la guerra dei Cecoslovacchi. In: CIRILLO, S. (ed.). *La Grande Guerra nella letteratura e nelle arti*. Roma: Bulzoni, 2016, s. 201–226. Taktéž ŠPIČKA, J. *Giani Stuparich a jeho dvě knihy o českém národě: adaptace textu ve víru historie* (rukopis kapitoly, který mi autor laskavě poskytl).

⁷³ Italský sborník o Československu. *Literární Rozhledy* 10, 1925–1926, č. 4, s. 236. ~ Rovněž Italský sborník o Československu. *České slovo* 18, 1926, č. 40, s. 6.

⁷⁴ BUKÁČEK, J. Přednášky o českých kulturních věcech v Terstu. *Lidové noviny* 38, 1930, č. 282, s. 7.

Italiane dalle origini all'epoca presente, zveřejnil také cyklus studií *Alcuni motivi di guerra italiani nella letteratura cecoslovacca*.⁷⁵

Za jeho propagátorskou a badatelskou činnost v oblasti československo-italských styků mu bylo článkem v římské revui *L'Italia che scrive* vyjádřeno uznání.⁷⁶

Jako recenzent se Bukáček zabýval mimo jiné i publikací *Cecoslovacchia d'oggi*, která vyšla jako devátý svazek sbírky *L'Europa contemporanea* v roce 1929. V první ze svých dvou recenzí této nové knihy o Československu vyzdvihl předešlé práce italských slavistů *La nazione ceca* a *La Cecoslovacchia*, které vydal Istituto per l'Europa Orientale. Ocenil, že jejich autoři popsali naše dějiny s náklonností, věnovali se významným osobnostem a vyzdvihli důležitost legionářů. V případě nové publikace Bukáček autora kritizoval, jelikož ten se pustil do psaní studie bez znalosti češtiny. Italský novinář Giuseppe Bruguier totiž využíval německé zdroje, které mluvily v neprospěch našeho národa. Československý národ se pod Bruguierovými povrchními popisy jevil značně zkresleně a autor v mnoha případech (například ohledně vzdělanosti) prisuzoval zásluhy rakouské monarchii. Bukáček v této recenzi zmínil také diplomata, spisovatele a překladatele z italštiny Julia Skarlandta, který informoval o českých záležitostech v Terstu. (Dalším kurátorem československo-italských vztahů té doby byl terstský prof. Umberto Urbani, který se věnoval překladu románu *Jan Maria Plojhar* Julia Zeyera.)⁷⁷

Rovněž ve druhé recenzi se Bukáček vyjádřil pozitivně ke dvěma starším a kriticky k nové italské publikaci týkající se Československa. S nelibostí kvitoval všeobecné nadšení z toho, že v zahraničí vyšly knihy o našem národě, přičemž jejich kvalitou se nikdo nezabýval. Připomněl, že Bruguier, pro publikum znalé československé problematiky autor zcela neznámý, neuměl česky a v *Cecoslovacchia d'oggi* popsal český národ čerpaje z německých pramenů. V Bruguierově práci tedy bylo cítit, že se ztotožňuje s německými a maďarskými názory, což se projevilo i v jeho kulturních znalostech. Dle Bukáčka se některé Bruguierovy výroky podobaly Piccolominiho stylu⁷⁸ (Bruguier se totiž o českém národu vyjádřil mimo jiné takto: „Sedláci, ze kterých jen Rakousko udělalo něco, jinak národ pilný a vnímavý, přílišní nacionalisté, nekritičtí a domýšliví.“), některé informace však byly podle Bukáčka

⁷⁵ NOVÁK, A. Nové stati o česko-italských vztazích kulturních. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 52, s. 9.

⁷⁶ NOVÁK, A. Josefu Bukáčkoví... *Lidové noviny* 41, 1933, č. 576, s. 9.

⁷⁷ BUKÁČEK, J. Nová italská kniha o Československu. *Stan* 2, 1930, č. 3–4, s. 61–62.

⁷⁸ Odkazuje na *Historii českou (Historia Bohemica)* Enea Silvia Piccolominiho.

pravdivé (např. o politice a hospodářství, či – jak Bukáček citoval Bruguiera – že „holdujeme obžerství a pití“).

Za mnohem horší pak Bukáček považoval Angiolettiho reportáž *Cecoslovacchia paese nuovo*, otištěnou v revue *L'Italia Letteraria*. Konečně Pedrazziho knihu *Praga* a jeho pražské dojmy hodnotil jako „ne vždy hluboké, zato však barvité a přístupné tak nejširšímu obecnstvu. Ovšem i Pedrazziho láska k našemu národu a hlavnímu městu se postupně vyvíjela“.⁷⁹

2.4.8 Divadelní dění v Itálii i u nás

Divadelní dění v Itálii pravidelně sledoval divadelní kritik, dramatik a překladatel z italštiny Jakub Rydvan, který čtenáře v Československu informoval o tom, že milánský ilustrovaný měsíčník *Comoedia* publikoval v roce 1924 fotografie z pražských představení her Jaroslava Hilberta *Kolumbus* a Jaroslava Vrchlického *Láska a smrt* a *Námluvy Pelopovy*. Zmíněné periodikum rovněž otisklo vůbec první italský překlad české divadelní hry (jednalo se o drama bratří Čapků *Ze života hmyzu*, které přeložil pražský dopisovatel italských novin Ugo Dadone) a ve svém lednovém čísle z roku 1925 zveřejnilo Vlčkův článek o Jaroslavu Hilbertovi a jeho *Druhém břehu*.⁸⁰

V roce 1926 rezonovaly nejvíce zprávy o pobytu Luigiho Pirandella v Praze.⁸¹ V Československu se psalo o jeho inovativní dramatické a novelách, o jeho kočovné divadelní společnosti, fašismu a italské literatuře i o zřízení stálých divadel.⁸² Za autorovy přítomnosti bylo uvedeno představení tragédie *Jindřich IV.*⁸³ O přesném pořadí her Pirandellovy skupiny v Praze informovalo *České slovo*.⁸⁴

V roce 1928, konkrétně 24. října, bylo v neapolském Teatro Fiorentino poprvé uvedeno Čapkovo drama *R.U.R.*⁸⁵ K roku 1933 se váže zmínka o v Itálii připravované

⁷⁹ BUKÁČEK, J. Tři hlasy o Československu. *Lumír* 59, 1933, č. 6, s. 331–334.

⁸⁰ RYDVAN, J. Italská divadelní revue Comoedia v Miláně. *Topičův sborník* 11, 1923–1924, č. 9, s. 427. ~ VLČEK, B. Italské revue o české literatuře. *Lidové noviny* 38, 1925, č. 33, s. 7.

⁸¹ KOVÁRNA, F. Luigi Pirandello. *Národní osvobození* 3, 1926, č. 342, s. 3. ~ RAISOVÁ, D. Pohostinské hry souboru L. Pirandella v divadle Vinohradském. *Ženský svět* 31, 1927, č. 1–2, s. 17–18.

⁸² KOVÁRNA, F. Rozhovor s Pirandellem. *Národní osvobození* 3, 1926, č. 343, s. 2.

⁸³ Slavnostní představení na počest L. Pirandella ve Stavovském divadle. *Národní osvobození* 3, 1926, č. 344, s. 4.

⁸⁴ Pirandello hraje až v úterý. *České slovo* 18, 1926, č. 291, s. 4.

⁸⁵ STEINER, R. Z italského divadla. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 591, s. 7. ~ Rv. R.U.R. v Neapoli. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 555, s. 7.

inscenaci Čapkovy hry *Ze života hmyzu*, z níž ovšem muselo být vyškrtáno třetí dějství, v němž se odehrává válka mravenců.⁸⁶

2.4.9 Lektorská, přednášková a konferenční činnost

K roku 1927 se váže novinová zpráva o tom, že lektorem československého jazyka na univerzitě v Neapoli bude do roku 1928 pověřen Zdeněk Kristen, tajemník Československého historického ústavu v Římě. Lektorát byl přiřčen ke stoličce slovanských jazyků a literatur, kterou spravoval Ettore Lo Gatto.⁸⁷

V roce 1928 se na Univerzitě Karlově v Praze konala přednáška historika umění P. Misciatelliho o středověké Sieně, uspořádaná italským Istituto di cultura italiana.⁸⁸ Téhož roku Misciatelli, jehož svého času pojilo přátelství s M. R. Štefánikem, přednášel i v Brně, tentokrát o Dantově koncepci *Pekla*.⁸⁹

V roce 1933 se na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pořádala přednáška profesora italské literatury, propagátora italsko-českých vztahů a italského slavisty Artura Cronii na téma *Petrarca v Čechách*.⁹⁰ Přednáška vyšla ve florentských *Annali della Cattedra Petrarcesca* ve formě studie *La fortuna del Petrarca nella letteratura ceca*, která pojednává o Petrarkových osudech v českém písemnictví.⁹¹

Měsíc po Croniovi přednášel na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy na téma *Poesie a civilizace* reprezentant moderní generace básníků Giuseppe Ungaretti, pozvaný ředitelem Italského kulturního institutu v Praze Giovannim Battistou Angiolettim.⁹²

Před českými posluchači promluvil rovněž Luigi Pirandello, a to krátce po přijetí Nobelovy ceny ve Stockholmu, když se zastavil v Praze a 17. prosince 1934 pronesl v aule Filozofické fakulty Univerzity Karlovy přednášku o zakladateli verismu Giuseppe Vergovi. Pirandello při této příležitosti prohlásil, že Verga patřil k jeho nejoblíbenějším autorům a měl velký vliv na jeho vlastní tvorbu.⁹³

⁸⁶ DOHALSKÝ, B. Bratři Čapkové v Itálii. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 120, s. 9.

⁸⁷ Lektorát československého jazyka na neapolské univerzitě. *Lidové noviny* 35, 1927, č. 645, s. 5.

⁸⁸ KALISTA, Z. Piero Misciatelli. *Literární svět* 1, 1928, č. 19–20, s. 10. K další lektorské i přednáškové činnosti viz podkapitulu 2.4.10 *Josef Bukáček a jeho kritické připomínky*.

⁸⁹ BUKÁČEK, J. Marchese Misciatelli. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 304, s. 9.

⁹⁰ FISCHER, O. K dějinám české literatury. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 102, s. 9.

⁹¹ NOVÁK, A. Petrarca a Čechové. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 286, s. 9.

⁹² GOLOMBEK, B. Poesie a civilizace. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 163, s. 10.

⁹³ KONRÁD, E. Pirandello a Verga. *Národní osvobození* 11, 1934, č. 296, s. 6. Přednášky v přeplněném sále se mimo jiné účastnili italský vyslanec Quido Rocco s manželkou, ministr zahraničních věcí ČSR Kamil Krofta, přednosta Kanceláře prezidenta republiky Přemysl Šámal, velitel francouzské vojenské mise v ČSR generál Louis-Eugène Faucher, opat premonstrátského kláštera v Praze na Strahově Metoděj Jan Zavoral a ředitel Italského kulturního institutu v Praze

Při výzkumu jsem narazila na zprávu z novin, kde se hovoří o tom, že se v našem rozhlase měl Pirandello účastnit rozhovoru s překladatelem Václavem Jiřinou.⁹⁴ Časopis *Radiojournal* tuto informaci potvrzuje. Rozhovor se vysílal na stanici Praha I. v 19.10 v pořadu *Literární okénko*.⁹⁵ Zvukový záznam bohužel dochován není.

V roce 1934 se v Římě konala významná mezinárodní vědecká konference *Convegno Volta IV.* na téma divadlo, kterou pořádala Královská italská akademie.⁹⁶ Pozváno bylo celkem 43 cizinců a 18 Italů: D'Annunzio, Benelli, Forzano, Niccodemi, G. Rocca, Chiarelli, Antonelli, Rosso di San Secondo, Bonelli, de Stefani, Simoni, d'Amico, Tilgher, d'Ambra, Bragaglia, Prampolini, Salvini, Marchi. Pozvání od Pirandella, jenž byl jedním z hlavních organizátorů,⁹⁷ obdržel jako první z Československa Karel Čapek, který je ale odmítl. Ve svém dopise ze 13. července 1934 se Čapek v italštině omluvil prezidentovi Královské italské akademie G. Marconimu, že se již v divadelním prostředí tolik nepohybuje a necítí se být dostatečně kompetentní sedět u jednoho stolu s předními divadelními experty.⁹⁸

Pozvání na tuto konferenci obdrželo také vedení Národního divadla. Z Prahy toto pozvání ve svém dopise ze dne 21. června 1934 přijal K. H. Hilar, který byl v té době aktivním divadelním režisérem, dramatikem a kritikem.⁹⁹ V dopise se vyjádřil, že je neskutečně potěšen pozvánkou na tuto konferenci a že bude na této cestě doprovázen manželkou. V dalším psaní¹⁰⁰ požádal organizátory, zda by si s sebou mohl vzít jako doprovod i svého přítele, pozdějšího divadelního ředitele Bedřicha

Giovanni Battista Angioletti. Úvodní slovo pronesl literární teoretik, divadelní kritik a univerzitní profesor Otokar Fischer.

⁹⁴ Pirandello promluví v našem rozhlase. *České slovo* 26, 1934, č. 293, s. 4.

⁹⁵ Rozhovor s Pirandellem. *Radiojournal: autorisované programy všech slyšitelných stanic evropských*, 1934, č. 51, s. 18.

⁹⁶ Originální název je Reale Accademia d'Italia.

⁹⁷ Pirandello byl ředitelem konference s názvem *Convegno Volta per il Teatro Dramatico 1934. Istituto di Studi Pirandelliani e sul Teatro Contemporaneo Řím*, Archiv Luigiho Pirandella, *Convegno Volta IV.*, fasc. 4, úvodní řeč Luigiho Pirandella.

⁹⁸ *Istituto di Studi Pirandelliani e sul Teatro Contemporaneo Řím*, Archiv Luigiho Pirandella, *Convegno Volta IV.*, korespondence, fasc. 2, č. 61, Čapek Marconimu.

⁹⁹ Tamtéž, č. 53, Hilar Marconimu. ~ Karel Hugo Hilar (1885–1935), vlastním jménem Karel Bakule, básník, prozaik, publicista, dramatik, divadelní a literární kritik, překladatel, režisér, dramaturg. (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Hilar, Karel Hugo (přijaté jm.). *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=hilar&id=1450>.)

¹⁰⁰ *Istituto di Studi Pirandelliani e sul Teatro Contemporaneo Řím*, Archiv Luigiho Pirandella, korespondence, fasc. 2, č. 93.

Jahna. Konference se zúčastnil také Vlastislav Hofman,¹⁰¹ scénograf, který s Hilarem spolupracoval. Hofman potvrdil účast ve svém dopise psaném francouzsky v Praze dne 9. června 1934.¹⁰²

Hilar na konferenci vystoupil s příspěvkem ve francouzštině (s názvem *Action de l'État sur le Théâtre en Tchécoslovaquie*), který pojednával o Národním divadle v Praze a o důležitosti jeho podpory ze strany státu. Zmínil jména spolupracovníků, např. Stanislava Mojžíše, který od 1. ledna 1932 do konce října 1939 vykonával funkci ředitele Národního divadla, přičemž mu byla ponechána pravomoc zvláštního zmocněnce ministerstva, čímž došlo k rozšíření kompetence ředitele Národního divadla ve vztahu k nadřízeným orgánům. V Hilarově referátu zaznělo také jméno ředitele orchestru Otakara Ostrčila.

Hilar dále promluvil o tom, že Národní divadlo má dva cíle – podporovat domácí scénu a nadále obohacovat repertoár o slavná evropská díla. Z italské klasiky hrála prim díla italských klasických autorů, jako byl Vittorio Alfieri a Carlo Goldoni, ze soudobých autorů Pirandello, Bontempelli a Marinetti, kteří byli u nás prezentováni dokonce dříve než na ostatních evropských scénách.¹⁰³

2.4.10 Recepce vzájemných kulturních vztahů

Práce italských slavistů byla náležitě oceňována, což lze doložit pozváním italského slavisty Ettoreho Lo Gatta roku 1925 na návštěvu k prezidentu T. G. Masarykovi.¹⁰⁴ K předválečným a tehdejšímu kulturním vztahům, zvláště literárním, a jejich dalšímu rozvoji se velmi často vyjadřoval významný český kritik a překladatel z italštiny František Kovárna. Popisoval tehdejší oboustranné překlady jako zlepšující se a pochvaloval si narůstající zájem italských časopisů o československou literární tvorbu.¹⁰⁵

¹⁰¹ Vlastislav Hofman (1884–1964) se do dějin našeho výtvarného umění zapsal především jako scénograf. Bývá právem označován za zakladatele našeho moderního jevištního výtvarnictví, který namísto plochých kulís vytvořil důsledně trojrozměrnou scénu s dynamickým způsobem osvětlování. (DVOŘÁK, K. Vlastislav Hofman. Archiweb. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/vlastislav-hofman>.)

¹⁰² *Istituto di Studi Pirandelliani e sul Teatro Contemporaneo Řím*, Archiv Luigiho Pirandella, korespondence, fasc. 2, č. 59.

¹⁰³ *Istituto di Studi Pirandelliani e sul Teatro Contemporaneo Řím*, Archiv Luigiho Pirandella, Reale Accademia d'Italia, Roma, classe delle lettere, IV Covegno Volta – tema: *Il Teatro*, 8–14 ottobre, 1934, K. H. Hilar, *Action de l'Etat sur le Theatre en Tchécoslovaquie*.

¹⁰⁴ Pan president republiky. *Národní Osvobození* 2, 1925, č. 65, s. 8–9.

¹⁰⁵ KOVÁRNA, F. Československo a Itálie. *Národní Osvobození* 2, 1925, č. 105, s. 4.

Roku 1929 začal padovský profesor Giovanni Maver, aby byl jeho výzkum co nejautentičtější, trávit více času v Praze, kde se seznámil s kolegym Vrchlického. V monografii *Vrchlický a Leopardi*, která byla publikována v Praze jako výňatek z *Rivista italiana di Praga*, se věnoval vztahu českého básníka k jeho italskému protějšku.¹⁰⁶

2.5 Ugo Dadone

Osobností, jejíž jméno se v souvislosti s italsko-českými kulturními vztahy objevovalo velmi často, byl politik, diplomat, novinář a překladatel¹⁰⁷ Ugo Dadone (1886–1963). První zmínky, které o něm nalézám v dobových periodikách, se týkají legionářů: upozornil na sebe roku 1918, kdy se v Praze mezi jinými zahraničními novináři objevil tento zpravodaj a korespondent milánské *Corriere della Sera*, který uměl výborně česky, oblečen v uniformě československé italské legie.¹⁰⁸ To on byl jeden „z Italů Čechy nesmírně milujících a znající Prahu dávno před válkou“, který časopisu *Český svět* roku 1919 poskytl fotografie legionářských vojsk a rovněž organizoval přednášku a koncert na počest legionářů v rámci odhalení jednoho z pomníků.¹⁰⁹ V časopise *Český svět* se nachází celý seznam členů předsednictva Ligy italsko-československé. Ugo Dadone, jenž byl tajemníkem italského výboru pro československou neodvislost a členem předsednické rady Ligy italsko-československé, kterou v Praze zastupoval, je zde vyfotografován v uniformě nadporučíka. Liga měla za úkol přinášet informace týkající se obou států, ale také udržovat vzájemné dobré literární a umělecké styky, což mělo usnadnit cestu k lepším obchodním kontaktům.¹¹⁰

V roce 1920 se Dadone jako zástupce spolku Giordano Bruno účastnil za Itálii v Praze XVIII. Světového kongresu Volné myšlenky, kde odsuzoval především násilí a nejvíce se vyhrazoval „proti znásilňování svobody projevu v Rusku“.¹¹¹ Později se

¹⁰⁶ K. Vrchlický a Leopardi. *Zvon* 29, 1928–1929, č. 28, s. 391.

¹⁰⁷ Ugo Dadone společně s Josefem Kodíčkem přeložil v roce 1922 z italštiny do češtiny Marinettiho divadelní hru *Ohnivý buben*. Tuto činohru Stavovské divadlo reprízovalo mezi 20. prosincem 1922 a 4. březnem 1923 celkem dvanáctkrát. (NÁRODNÍ DIVADLO. Ohnivý buben (Činohra). *Online archiv Národního divadla*. ©2019. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2261>.) Více informací o pražském představení viz KŘESÁLKOVÁ, J. Dagli appunti sulla fortuna di Marinetti in Boemia. *Il confronto letterario* 12, 1995, č. 23, s. 231–246. V roce 1994 byl Ohnivý buben uveden v Divadle za branou II v rámci festivalu Praga Europa, viz PELÁN, J. Marinettiho Ohnivý buben podruhé. *Literární noviny* 5, 1994, č. 46, s. 10.

¹⁰⁸ Několik zahraničních novinářů. *Právo lidu* 27, 1918, č. 295, s. 6.

¹⁰⁹ Oddělení vrhačů pum zhuštěných vzduchem „Stockes“. *Český svět* 15, 1919, č. 19, s. 343. ~ Koncertní večer. *Večer: lidový deník* 6, 1919, č. 82, s. 4.

¹¹⁰ NEUBER, F. Předsednictvo italské ligy československé. *Český svět* 15, 1919, č. 43, s. 289.

¹¹¹ XVIII. Světový kongres Volné myšlenky v Praze 1920. *Volná myšlenka* 11, 1920, č. 37, s. 1–9.

začal angažovat i v kulturním prostředí, obzvlášť se zajímal o literární a dramatickou tvorbu a také o dodržování autorských práv, jak bude nastíněno v kapitolách u Luigiho Pirandella¹¹² a Edmonda De Amicis. Objevily se i zprávy, v nichž se čeští redaktori pozastavovali nad chováním italského žurnalisty, např. v roce 1921, kdy se redakce *Jeviště*, časopisu pro divadlo, podivovala nad „ostrým výpadem“ italského redaktora Uga Dadoneho proti autorovi úvodníku z 23. června 1921, který byl věnován italské dramatice na českých jevištích, „ač nebyla nikým zlehčována ani zpochybňována“.¹¹³ Další rozpaky můžeme vyčíst ve zprávě z *Práva lidu* z roku 1925:

„Nyní se stala neslýchaná věc. V Praze žije již několik let jakýsi Hugo Dadone [sic], o němž jest známo, že je ve službách fašistické strany italské, píše do různých fašistických listů články proti naší republice, zejména proti politice dr. Beneše, a chodí skoro každý den na italské vyslanectví a k italskému vyslanci v Praze.“¹¹⁴

Do dnešního dne nebyla sepsána žádná ucelená studie o této osobnosti. Životní osudy Uga Dadoneho v souvislosti s česko-italskými vztahy se snažil zrekonstruovat Pavel Tomášek, který zmiňuje jeho českou manželku Markétu Kašparovou a jejich seznámení v Benátkách. Dále popisuje Dadoneho spolupráci s českou Maffií během války a návrat do republiky v uniformě legionářského důstojníka. Většina lidí považovala Dadoneho za špióna a člena zednářské lóže. V letech 1926–1929 zastával funkci italského konzula v Moravské Ostravě.¹¹⁵ Roku 1926 Ugo Dadone přeložil Hilbertův *Druhý břeh* a drama bratří Čapků *Ze života hmyzu*.¹¹⁶ Československo definitivně opustil v roce 1930.¹¹⁷

Zdrojem, který popisuje Dadoneho jako jednoho z důvěrníků římské Gran Loggia Nazionale a podle něhož byl považován za tehdejšího prostředníka italského

¹¹² V roce 1927 byl U. Dadone výhradním agentem L. Pirandella ohledně práv pro ČSR, viz kapitolu 3 *Meziválečná nakladatelství a dochované archiválie*.

¹¹³ Redakce. Jeviště a italská tvorba dramatická. Kousek literární etiky, polemika. *Jeviště* 2, 1921, č. 28, s. 434–437.

¹¹⁴ Viz Italský fašistický nactiutřhač Hugo Dadone před soudem. *Právo lidu* 36, 1925, č. 237, s. 5.

¹¹⁵ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. Library. Dadone, Ugo. *Central Intelligence Agency*. ©2019. [online][cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z:

<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/51966ec5993294098d509dd6>.

¹¹⁶ NOVÁK, A. Nové překlady z češtiny do vlaštiny. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 440, s. 9.

¹¹⁷ TOMÁŠEK, P. Ugo Dadone. *Zpravodaj Společnosti přátel Itálie* 12, 2007, č. 2, s. 4. [online] [cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.prateleitalie.eu/file/921/SPI-02-07.pdf>. ~ „Od 1926 do 1929 působil jako italský konzul v Moravské Ostravě.“ (LÓŽE NÁROD. Ugo Dadone (1886–1963). *Lóže Národ*. 2. 7. 2019. [online] [cit. 30. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.lnarod.cz/2019/07/tajemny-muz-v-pozadi-ugo-dadone/>.)

svobodného zednářství, je překlad publikace Waltera Jacobiho, německého právníka a pozdějšího důstojníka SS, který se o Dadonem vyjadřuje takto:

„Nelze jej vlastně ani považovat za italského nacionalistu, musí se na něj hledět jako na nezakořeněného mezinárodního spiklence, jenž zneužíval diplomatické kurýrní pošty pro účely svobodných zednářů.“¹¹⁸

Zpráva ve *Volné myšlence* v roce 1928 vykreslila Uga Dadoneho, jenž byl v té době konzulem v Moravské Ostravě, jako „fanatického služebníka Mussoliniho“, což neodpovídá tomu, že se dříve hlásil ke svobodnému zednářství. Neznámý autor psal, že nerozumí, jestli byla jeho „dřívější orientace jen předstíraná“, a doufal, že „bude brzy jeho působení u nás ukončeno“.¹¹⁹

¹¹⁸ JACOBI, W. *Golem metla Čechů. Rozklad českého nacionalismu*. Praha: Staročeská společnost, 2008, s. 10. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Golem_metla_Cechu-Walter_Jacobi.pdf.

¹¹⁹ Pan Ugo Dadone. *Volná myšlenka* 18–19, 1928, č. 30, s. 239.

3 Meziválečná nakladatelství a dochované archiválie

Výzkumem čtenářů a čtení v českém kontextu se ve svých publikacích zabývají Zdeněk Šimeček a Jiří Trávníček. V monografii *Knihy kupovati*¹²⁰ seznamují čtenáře s knižním trhem v českých zemích od jeho počátků až do současnosti, přičemž pátou kapitolu věnují exkurzu do historie vývoje knihkupectví a vydavatelství právě v období, na které se ve své studii zaměřují. Podle jejich tezí totiž první fázi tohoto vývoje představoval rok 1918, který nazývají „celonárodní euforií“, přičemž se tato dobrá nálada odrážela i ve světě českých knihkupců a nakladatelů. Ti doufali v lepší spolupráci s nakladateli nejen na území dnešního Slovenska, ale také s těmi zahraničními: v rámci mezinárodního trhu se jednalo o upevnění vazeb s Francií, Anglií a Itálií.¹²¹

Konec první světové války znamenal pro knižní trh opravdu velkou změnu, jelikož se na scénu vedle stávajících nakladatelů dostala nová vlna mladých knihkupců, kteří sice plánovali vydávat moderní světovou literaturu v dobré grafice, ale kvůli tomu, že nespádali již pod jediného majitele, nedisponovali vždy moc dobrým finančním zajištěním, na rozdíl od nakladatelů předválečných, kteří své firmy vytvářeli po desetiletí. Vznikala nová nakladatelství, jako bylo např. Družstevní práce, nakladatelství Ladislava Kuncíře či Václava Petra, Aventinum, Kvasnička a Hampl a mnohá další.¹²²

V meziválečném období existovalo na území Československa přibližně tři sta fungujících nakladatelů.¹²³ Z mého výzkumu vyplývá, že italské autory vydalo ve vymezeném období celkem 189 českých nakladatelství, přičemž 144 z nich sídlilo v Praze. Nakladatelství Josefa Richarda Vilímka (bylo založeno roku 1872, přičemž od roku 1885 převzal vedení pětadvacetiletý syn Josef Richard Vilímek mladší) společně s podniky Františka Topiče a Jana Otty patřilo do „trojhvězdí pražských měšťanských nakladatelských domů zlaté éry české novodobé kultury přelomu 19. a 20. století“.¹²⁴

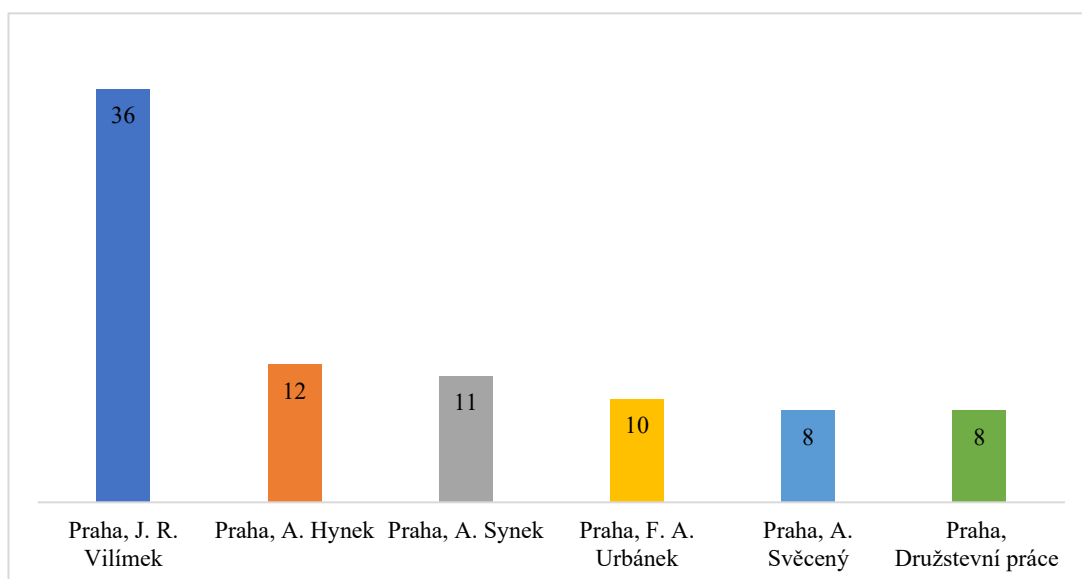
¹²⁰ ŠIMEČEK, Z. a TRÁVNÍČEK, J. *Knihy kupovati. Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014.

¹²¹ Novoroční. *Knihkupecký oznamovatel* 26, 1919, č.1, s.1.

¹²² ZACH, A. *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející paměti kulturních dějin*. Havlíčkův Brod: Thyrus, 1996, s. 6.

¹²³ HALADA, J. *Člověk a kniha*. Praha: Karolinum, 1993, s. 40.

¹²⁴ ZACH, A. *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející paměti kulturních dějin*. Havlíčkův Brod: Thyrus, 1996, s. 29.

Graf č. 1: Nakladatelské subjekty s produkcí osmi a více titulů.

Josef Richard Vilímek mladší navázal na zkušenosti svého otce, rozšířil jeho činnost a začal vydávat překládanou beletrii v edicích *Vilímkova knihovna*, *Vilímkovy ilustrované romány* či *Slavní autoři literatur světových*. Publikoval rovněž literaturu pro děti a mládež, cestopisy atd. Vilímek disponoval kupříkladu výhradním právem na překlad díla Julesa Verna do češtiny.¹²⁵

Italskou překladovou literaturu vydával Vilímek nejvíce v edicích *1000 nejkrásnějších novell* nebo *Dobrodružné cesty*, naučné publikace pak v řadách *Věděním a životem* a divadelní hry v edici *Knihovna českých loutkářů*. Ve vymezeném období publikoval ponejvíce italské dobrodružné romány Luigiho Motty (23 titulů) a dále po jednom překladu dobrodružných románů Emilia Salgariho, Camilla Branchiho a Edgarda Giacconeho. Z dětské literatury byly jeho stálíci romány *Srdce* Edmonda De Amicis a od roku 1908 *Oříškova dobrodružství* Carla Collodiho. Nechyběly překlad slavné hry Carla Goldonih *Sluha dvou pánů*, monografie Giovanniho Papiniho *Živý Dante* a román stejného autora *Gog*. V roce 1935 Vilímek rovněž publikoval román Alfreda Segreho *Agentura Abrahama Lewise*.

Dalším nakladatelem, který vydal více než deset italských titulů, byl Alois Hynek, Vilímkův hlavní konkurent na poli publikace dobrodružných románů.

¹²⁵ ZACH, A. *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející paměti kulturních dějin*. Havlíčkův Brod: Thyrsus, 1996, s. 30.

V Hynkově nakladatelství ale vycházely především dobrodružné romány Emilia Salgariho (deset titulů), román pro děti a mládež *Srdce a Paměti Giacoma Casanovy*.

Více než deset publikací italské proveniencí měl na svém vydavatelském kontě rovněž Alois Synek. V jeho seznamu nechyběly ani překlady šesti titulů Dina Segreho (publikujícího pod pseudonymem Pitigrilli), prozaika, novináře a jednoho z nejvýznamnějších představitelů tzv. konzumního románu. Synek měl rovněž zájem vydávat italskou prózu jak novodobou (Luigi Pirandello), tak starší (Giovanni Boccaccio).

Na publikaci italských titulů se podílelo i jedno z nejvýznamnějších českých hudebních nakladatelství Františka Augustina Urbánka, které zveřejnilo operní libreta *Turandot*, *Trubadúr*, *Don Juan*, *Aida*, *Madam Butterfly*, *Bohéma*, *Komedianti*, *Rigoletto*, *Traviata* či *Idomeneus, král krétský*.

Italské tituly vydával rovněž Antonín Svěcený, zakladatel a dlouholetý ředitel Ústředního dělnického knihkupectví a nakladatelství, o jehož rozvoj se významně zasloužil. V jeho nabídce se objevilo celkem osm titulů: z dětské literatury jedna z tzv. měsíčních povídek *Za matkou (Od Apenin až k Andám)* z De Amicisova románu *Srdce* a pohádka *Legenda o krásné Ksitě* ze sbírky pohádek Policarpa Petrocchiho, ale i dva tituly Caroliny Inverniziové, spisovatelky populárních knížek pro lidové vrstvy – *Rafaela* a *Sirotek ze židovské čtvrti*. Svěcený dále publikoval novodobý román Ignazia Siloneho (vlastním jménem Secondo Tranquilli) *Fontamara*, popisující drsnou realitu zemědělců ze stejnojmenné abruzzské vesničky, kteří jsou vykořisťováni fašisty. Starší italskou literaturu mezi Svěceným vydanými překlady zastupoval Zuccoliho román *Dítě hříchu*.

Naskytá se otázka, jestli se v archivech uchovaly materiály, které reflektují běžný prvorepublikový nakladatelský provoz. Pokud ano, umožnily by lépe pochopit, o jaký druh literatury měla velká nakladatelství zájem. Pro nalezení dochovaného materiálu jsem zkoumala fondy oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea, v jejichž rámci jsem se zaměřila konkrétně na archiválie související s Josefem Richardem Vilímkem, Aloisem Dykem, Františkem Šimáčkem a Václavem Petrem. V případě prvních dvou zmíněných se jedná o skutečně malé fragmenty nakladatelských archivů, které z pohledu vytyčeného tématu neobsahovaly žádný zajímavý materiál, a veškeré zachované archiválie u F. Šimáčka jsou datovány před rokem 1918, z kteréhožto důvodu nebylo možné je pro tuto práci použít. Nejvíce materiálu ke své studii jsem našla v nakladatelském archivu Václava Petra. Pátrala

jsem i v Centrálním depozitáři v Litoměřicích, který spadá pod Památník národního písemnictví. Zde jsem zkoumala fondy J. R. Vilímek, L. Kuncíř, F. Laichter, I. L. Kober, Melantrich, F. Topič a Družstevní práce. Pouze v posledním zmíněném fondu jsem našla složky, které se týkají italských autorů (Ignazia Siloneho, Umberta Fracchi, Antonia Baldiniho, Giovanniho Vergy, Alda Palazzeschiho a Bonaventury Tecchiho) a jejich děl. Jednalo se především o korespondenci, doklady právní a účetní, tisky a výstřižkový archiv.

3.1 Nakladatelství Václava Petra

V oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea, ve sbírkovém fondu *Nakladatelské archivy a osobní fondy*,¹²⁶ který je uložený v Terezíně, se uchovala část dokladů, jež svědčí o knižních aktivitách významného prvorepublikového nakladatele Václava Petra souvisejících s italskou literaturou. Archiv obsahuje četné dokumenty dosvědčující zájem o italskou tvorbu: jednak nakladatelské smlouvy s autory, agenty a výtvarníky týkající se knih, které byly překládány z italštiny do češtiny a naopak, ale také korespondenci s překladateli.

Nakladatelství Václava Petra, které působilo v letech 1921–1949, se soustředilo především na tehdejší původní domácí, ale také na překladovou beletrii a literaturu faktu. Zvláštní pozornost byla věnována propagaci mladých českých začínajících básníků, např. Jiřího Wolкера, Jaroslava Seiferta, Josefa Kainara či Josefa Koláře. Nakladatelství fungovalo jako soukromá firma, jejímž ředitelem byl vždy jen Václav Petr, který se v roce 1912 vyučil v pražském nakladatelství Zmatlík a Palička, přičemž ve stejné době absolvoval odbornou školu Grémia knihkupců a nakladatelů. V roce 1916 získal zkušenosti v nakladatelství Jana Otty, kde setrval krátce, poněvadž rok nato byl odveden a jako voják se zapojil do bojů první světové války, z níž se navrátil jako italský legionář.¹²⁷ Podle záznamů z ediční řady *Románové knihovny Vír* (1926–1932) je jasný „nakladatelův cit pro výběr atraktivních autorů“, mezi něž se řadili, jak uvádí *Lexikon české literatury*, autoři jako Sherwood Anderson, John Barrow, Rudyard Kipling, ale také Luigi Pirandello.¹²⁸

¹²⁶ „Fond nakladatelských pozůstalostí obsahuje přes 45 000 archiválií dokumentujících činnost více než čtyřiceti pražských i mimopražských nakladatelů, knižních grafiků, typografů a sběratelů. Nejobsáhlejší je pozůstalost nakladatele Václava Petra.“ (NÁRODNÍ MUZEUM. Knihovna Národního muzea. Oddělení knižní kultury. *Národní muzeum*. ©2019. [online] [cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/knihovna-narodniho-muzea/oddeleni-knizni-kultury#sbirkove-fondy>.)

¹²⁷ OPELÍK, J., FORST, V. a MERHAUT, L. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*.

Praha: Academia, 2008, s. 886, heslo: Václav Petr.

¹²⁸ Tamtéž, s. 887.

3.1.1 Pozvánka na italský knižní veletrh

Po první světové válce se knižní trh v Itálii nacházel ve velmi špatné finanční situaci. V návaznosti na tuto krizi bylo třeba větší propagace italských knih na mezinárodní úrovni, proto byl velký zájem o budování nadnárodních nakladatelských vztahů. Italská vláda rozesílala pozvánky na velkolepou akci, III. Mezinárodní knižní veletrh ve Florencii, které akceptovalo celkem šestnáct zemí, mezi nimiž bylo i Československo. Florentský knižní veletrh, v Evropě jedna z nejprestižnějších akcí svého druhu, sloužil jako nástroj marketingové komunikace a hrál významnou roli v aktivní propagaci knižních trendů a novinek v zahraničí.¹²⁹ Z mého výzkumu vyplývá, že i nakladatelství V. Petra zde představilo svou produkci – důkazem toho je nalezený diplom¹³⁰ V. Petra za účast na III. Mezinárodním knižním veletrhu ve Florencii datovaný do roku 1928. Na této události v Itálii se prezentoval např. i Josef Váchal, který zde vystavoval své autorské knihy, a dokonce za knihu *Satanu* získal významnou cenu za bibliofilii. Na veletrhu byly prezentovány i další československé práce, především typografické počiny českého kritika a teoretika umění Karla Teigehe, který se zabýval výtvarným uměním, filmem a literaturou i typografií. Ukázka z Teigehe typografické tvorby byla publikována v časopise *L'Art International d'Aujourd'hui*.¹³¹

3.1.2 Péče o ilustraci knih

Zaměřena na velké počty čtenářů věnovala prvorepubliková nakladatelství mimořádnou pozornost obrazové stránce knih. Nejinak tomu bylo v případě nakladatelství Václava Petra. Ve výše zmíněných pramenech se dochovala dokumentace týkající se péče o grafickou úpravu překládaných knih. V dopise z roku 1926 se V. Petr obrátil na V. H. Brunnera, tehdejšího profesora Umělecko-průmyslové školy v Praze, a prosil jej o zhotovení kreseb a úpravu knihy Poggia Braccioliniho

¹²⁹ O Mezinárodních knižních veletrzích ve Florencii mezi lety 1922–1932 se zmiňuje Carla Campisanová ve své studii – viz CAMPISANO, C. La Fiera internazionale del Libro di Firenze 1922–1932. *La Fabbrica del Libro* 13, 2007, č. 1, s. 19–22. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.ilscmilano.it/wp-content/uploads/2017/01/campisano-carla.pdf>.

¹³⁰ *Knihovna Národního muzea* (dále NM), Oddělení knižní kultury Terezín, fond Nakladatelské archivy a osobní fondy (dále NAOF), oddělení fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 81/3209, diplom za účast V. Petra na III. Mezinárodním veletrhu knih ve Florencii.

¹³¹ ČERMÁKOVÁ, V. Příloha A. Soupis citovaných autorských knih Josefa Váchala v kontextu biografické datace. In: *Autorské knihy Josefa Váchala. Artefakty české knižní kultury v kontextu moderního umění*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, 2006. Bakalářská práce (Bc.). [online] [cit. 15. 11. 2018]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/fydxv/Posudek-Cermakova_S_.doc.

Facécie.¹³² V korespondenci vysvětlil, že se jedná o „knížku velmi frivolních povídek à la Boccaccio z XV. století“.¹³³ Kniha, kterou z latiny do češtiny přeložil Ivan Převor, vyšla v roce 1927 v nákladu 300 ručně číslovaných výtisků na papíře Van Gelder jen pro subskribenty. Část výtisků byla dokonce svázána do kůže a pergamenu.¹³⁴

3.1.3 Italsko-české překladové vztahy

Mezi dalšími dokumenty, které se týkaly Petrova nakladatelství, se dochovala smlouva mezi Ugem Dadonem a Václavem Jiřinou datovaná do dubna roku 1927, která pojednávala o vydání překladu románu sicilského spisovatele a dramatika Luigiho Pirandella *Uno, nessuno e centomila*, přičemž povolila publikaci 2 000 kusů za sumu 10 000 korun československých.¹³⁵ Jiřina byl nucen s Dadonem vyjednávat často, jelikož – jak již bylo řečeno – se Dadone během svého pobytu u nás v propagaci italské kultury a autorizaci překladů z italštiny do češtiny velmi angažoval. Ugo Dadone, jak stojí ve zmíněné smlouvě, byl v té době výhradním Pirandellovým agentem pro Československo. Kontakty ohledně překladu Pirandellova díla pokračovaly i v letech pozdějších. V Petrově korespondenci z roku 1940 dědicové sdělili nakladateli adresu nového právního zástupce k dalšímu jednání.¹³⁶

Další korespondence se týká překladů italských děl, jež byly pořízeny v letech 1929 až 1942 Adolfem Felixem. V té době byl V. Petr v kontaktu s Umbertem Nobilem, o čemž svědčí smlouva o možnosti vydání cestopisné knihy *L'Italia al Polo Nord*, a proto Petr následně oslovil překladatele Adolfa Felixe, který měl tento cestopis

¹³² Poggio Bracciolini (1380–1459), italský humanista, v roce 1404 tajemník papeže. ~ Originální název *Facietiarum aureus libellus* (1471).

¹³³ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terežín, fond NAOF, odd. fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 71/533, dopis: Václav Petr V. H. Brunnerovi, Praha, 1. 9. 1926.

¹³⁴ BRACCIOLINI, P. *Facécie*. Praha: Václav Petr, 1927. Konzultovala jsem výtisk č. 33.

¹³⁵ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terežín, fond NAOF, odd. fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 93/7031, Ugo Dadone V. Petrovi, 1. 4. 1927. Viz přílohu. Smlouva na vydání díla byla prodloužena do konce roku 1929, tuto informaci připsal a vlastní rukou přímo do zmíněného dokumentu podepsal překladatel Luigiho Pirandella Václav Jiřina. ~ PIRANDELLO, L. *Jeden, nikdo, sto tisíc*. Praha: Václav Petr, 1929. ~ Václav Jiřina (1886–1946) JUDr., redaktor Květů, překladatel z italštiny, francouzštiny a španělštiny. (ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Václav Jiřina. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 6. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000001109.) Od roku 1927 byl generálním zástupcem Společnosti italských autorů dramatických (SIAE – Società Italiana del Teatro Drammatico) pro ČSR a v roce 1930 byl za propagaci italské kultury vyznamenán řádem italské koruny. Viz FORST, V. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, H–L*. Praha: Academia, 1993, s. 565.

¹³⁶ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terežín, fond NAOF, odd. fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 94/7578-7579. Pirandellův syn Stefano psal V. Petrovi dne 7. května 1940 a informoval ho o změně zástupce práv společenství dědiců. Jelikož měl Dr. Mauri, dosavadní agent Stefana Pirandella pro právní záležitosti, jiné povinnosti, požádal sám Pirandello ml. o náhradu. Do funkce zástupce autorských práv L. Pirandella byl navržen advokát Ercole Graziadei.

přeložit z italštiny do češtiny. V roce 1930 zaslal Petr Felixovi k podpisu smlouvu na překlad tohoto díla, které v češtině vyšlo pod titulem *Katastrofa vzducholodi „Italie“ na Severní točně: Pravda o italské polární výpravě 1928*. Kniha byla publikována v roce 1930 v edici *Petrovy ilustrované cestopisy*. Připomeňme v této souvislosti, že zájem o český překlad této publikace podnítila účast českého vědce Františka Běhounka na Nobileho expedici. Dne 4. května 1942 došlo poštou také Felixovo přijetí nabídky na překlad románu italského spisovatele a básníka Marina Morettiho *Né bella Né brutta* z roku 1921;¹³⁷ v češtině jej Václav Petr vydal v roce 1943 pod názvem *Ani hezká ani ošklivá*.

Ne vždy však písemný styk či spolupráce mezi nakladatelem a překladatelem dospěly k vydání díla. Dochovaná korespondence dokumentuje i komunikaci s překladateli, jejichž počiny se Václav Petr nakonec rozhodl nepublikovat. Svědčí o tom kupříkladu série dopisů adresovaných Jaroslavu Frankemu, které se týkaly vydání překladu knihy Giovanniho Papiniho *Slepý lodivod*.¹³⁸ Na překladu se zřejmě nedohodli, protože tato kniha nebyla v češtině publikována.

V jiném dopise (ze dne 24. ledna 1934) Prokop Toman nabídl V. Petrovi cestopisné eseje o severní Itálii, jež přeložila Milena Nováková.¹³⁹ V korespondenci se samotnou překladatelkou však Petr 6. dubna 1934 nabídku vydání knihy *Kruhem severní Itálie* odmítl a překlad zaslal zpět s vyjádřením, že se mu nehodí do edičního plánu.¹⁴⁰

Další odmítnutou překladatelkou byla Eugenie de Cesare-Vyskočilová, která 19. prosince 1936 odpověděla V. Petrovi na dopis ze 14. prosince (jenž byl doručen

¹³⁷ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terezín, fond NAOF, oddělení fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 71/618–620, V. Petr Adolfu Felixovi. Korespondence z let 1929–1942, která se týká spolupráce při vydávání knih v překladech z italštiny.

¹³⁸ Tamtéž, inv. č. NAOF Petr 72/790, V. Petr Jaroslavu Frankemu. ~ Tamtéž, inv. č. NAOF Petr 71/626/628. V. Petr v dopise Jaroslavu Frankemu z 16. srpna 1928 sdělil, že by se rád podíval na část překladu, protože tuto knihu nezná, a chtěl vědět, o jaký žánr se v tomto případě jedná a „hodí-li se obsahem do mého nakladatelství“. Nicméně V. Petra ani zhlédnutá část překladu nepřesvědčila, a proto v dopise ze 7. listopadu 1928 Frankemu sdělil, že spolupráci pozastavuje, jelikož se stále nerozhodl ohledně vydání překladu. Žádal tedy o zbytek textu, aby se rozmyslel. ~ Franke, Jaroslav (vl. jm.), Skalický, Jaroslav (pseud.), překladatel, středoškolský pedagog. (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Skalický, Jaroslav (pseud.). *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=franke&id=3706>.)

¹³⁹ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terezín, fond NAOF, oddělení fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 68/188, Prokop Toman V. Petrovi, 24. 1. 1934. Nakladatelství Mánes se prý vyjádřilo, že z rozpočtových důvodů nemůže tuto knihu vydat, ač recenze na ni byly velmi příznivé. Podle Prokopa Tomana je kniha nejen čtivá, ale i poučná. Závěrem v dopise soudil, že by se mohla stát „knižkou, která by doplňovala Vašeho [Zdeňka] Kalistu“.

¹⁴⁰ Tamtéž, inv. č. NAOF Petr 74/1577, V. Petr Mileně Novákové, 6. 4. 1934.

jejímu otci, MUDr. Vyskočilovi, do Laurany), že posílá překlad Majocchiho knihy *Vita di Chirurgo*,¹⁴¹ čítající 240 stran, pro něž získala souhlas k vydání. Zaslala také italský originál a informovala o tom, že kniha, kterou v Itálii publikovalo nakladatelství Treves v Miláně, byla vydána celkem sedmkrát. Vzhledem k tomu, že dílo velmi dobře přijala i italská kritika, de Cesare-Vyskočilová vyjádřila naději, že se toto bude nakladateli líbit.¹⁴²

Korespondence Václava Petra dokládá rovněž zájem o české knihy v Itálii, a to například dopisem od Ivana Olbrachta z roku 1934, v němž tento spisovatel informoval, že autorizační práva na jeho knihy vlastní Melantrich, ale není problém se domluvit na překladu knihy *Nikola Šuhaj loupežník* do italštiny.¹⁴³ Překlad této románové balady byl v Itálii publikován roku 1936 pod názvem *Nikola Sciuhaj, il masnadero*.¹⁴⁴

Václav Petr byl dle dochovaných materiálů v kontaktu rovněž s italským nakladatelstvím Mondadori, od něhož mu byla dne 14. listopadu 1940 doručena nakladatelská smlouva v němčině na knihu italské básnířky Annie Vivantiové *I divoratori*.¹⁴⁵

Další komunikace, která probíhala opět mezi překladatelem a nakladatelem, se týkala známého překladatele z italštiny Jaroslava Rosendorfského,¹⁴⁶ který dlouhou

¹⁴¹ Kniha *Vita di chirurgo* (1935) byla do češtiny přeložena Janem Brechensbauerem v r. 1939 a dočkala se celkem deseti vydání.

¹⁴² *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terezín, fond NAOF, oddělení fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 93/7004-7007. Dne 18. ledna 1937 reagovala de Cesare-Vyskočilová na Petruv dopis z 15. ledna téhož roku. Očekávala, že další zpráva se bude týkat překladu *Vita di chirurgo* a bude příznivá. Ptala se také, jestli by jí V. Petr poradil s výběrem české knihy ze svého nakladatelství, aby ji mohla přeložit pro nakladatelství Bompiani, jež projevilo velký zájem o českou literaturu. V dopise z 9. února (psaném v Terstu) vyjádřila Eugenie de Cesare-Vyskočilová zklamání, že se jí stále nedostalo žádné odpovědi ohledně zasláného překladu. Obavy projevila zejména z toho důvodu, že povolení knihu vydat brzy vyprší. Pokud by prý V. Petr neměl zájem o vydání, nabídla by překlad jinému nakladatelství. Jak dodala, kniha byla přeložena i do španělštiny.

¹⁴³ Tamtéž, inv. č. NAOF Petr 106/8159, I. Olbracht nezjištěnému adresátu, 21. 4. 1934. Dopis informuje o podmínkách možnosti překladu knihy *Nikola Šuhaj loupežník* do italštiny.

¹⁴⁴ Olbrachtovy romány nebyly pro italské čtenáře ničím novým, poněvadž již dříve byla přeložena do italštiny jiná jeho díla: *Cattivi solitari* (1913), *La prigionie più tetra* (1916), *La singolare amicizia dell'attore Jesenius* (1919), *Anna la proletaria* (1928), *I tristi occhi di Hana Karadžičová* (1937).

¹⁴⁵ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terezín, fond NAOF, oddělení fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 69/307, Mondadori V. Petrovi, 14. 11. 1940. Ze smlouvy se dozvídáme, že paušální záloha činila 3 000 korun československých, jako bonus bylo rezervováno šest kusů výtisků knihy v italštině pro V. Petra a v neposlední řadě se zaručovalo zaslání ročního vyúčtování z prodeje. ~ *I divoratori* (1911), román přeložený do češtiny Jarmilou Fastrovou pod titulem *Požirači*.

¹⁴⁶ *Knihovna NM*, Oddělení knižní kultury Terezín, fond NAOF, oddělení fondu Václav Petr, inv. č. NAOF Petr 90/6278-6279, J. Rosendorfský V. Petrovi. Korespondence z r. 1942, která se týká vydání Rosendorfského studie o italské literatuře. ~ Jaroslav Rosendorfský (1907–2002), romanista a překladatel. (ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Jaroslav Rosendorfský. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002358.)

dobu pracoval na filozofické fakultě brněnské univerzity, konkrétně na zdejší katedře romanistiky a fonetiky. Po uzavření českých vysokých škol německými okupanty působil Rosendorfský v letech trvání Protektorátu Čechy a Morava jako překladatel z italštiny, španělštiny a portugalštiny.¹⁴⁷ Později ve španělštině napsal učební text *Historia de la literatura española*, určený nejen posluchačům filozofické fakulty tehdejší Univerzity J. E. Purkyně v Brně (1967). Byl rovněž autorem slovníků, *Česko-italské konverzace* (1965) a dále literárních statí, zejména *Na okraj soudobé italské prózy* (1942), *Moderní italská literatura* (1980) či *Úvod do politických a kulturních dějin Itálie* (1977).

Korespondence mezi Rosendorfským a Petrem datovaná do roku 1942 se věnovala studii o italské literatuře. Rosendorfský v dopise ze dne 22. června 1942 psal, že obdržel patnáct exemplářů své statí *Na okraj soudobé italské prózy*, a prosil o zaslání dalších dvaceti kusů s padesátiprocentní slevou pro autora, jelikož chtěl výtisk poskytnout svým známým, zejména pak italským spisovatelům. O tři dny později zaslal z Brna Petrovi další dopis, ve kterém jej žádal, aby záležitost vyřídil osobně. Rosendorfský totiž zjistil, že je potřeba taktéž povolení k vývozu knih, což by pro nakladatele neměl být takový problém. Dále také sdělil, že netrvá na padesátiprocentní slevě. Na závěr dodal, že nejlepším řešením by bylo, kdyby nakladatelství mohlo poslat obálky čisté – on by na ně napsal adresy a zaslal zpět. Konečně přiložil seznam italských přátel, celkem čtrnácti osob, kterým chtěl zaslat svoje svazky:

1. Arturo Cronia, professore di filologia slava all'Università di Padova;
2. Luigi Salvini, Roma, Via Rubicone 8;
3. Ardengo Soffici, Poggio a Caiano;
4. Giovanni Papini, Firenze, Via G. B. Vico 31;
5. Bonaventura Tecchi, Bagnoregio presso Orvieto;
6. Antonio Baldini, Roma, Lungotevere Michelangelo 9;
7. Massimo Bontempelli, Venezia, San Samuele 3327;
8. Emilio Cecchi, Roma, Corso d'Italia 11;

¹⁴⁷ Z italštiny např. Giuseppe Berto: *Temné zlo* (1969), Carlo Salinari: *O moderní italské literatuře* (1964), Fabio Tombari: *Knihy o zvířatech* (1946), Ettore Cozzani: *Ztracené království* (1941), Riccardo Bacchelli: *Mlýn na Pádu I. – Dej Bůh štěstí tomu domu* (1941), *Mlýn na Pádu II. – Velká voda – velká bída* (1942). ~ Ze španělštiny: Gregorio López y Fuentes: *El Indio* (1941). ~ Z portugalštiny: Jorge Amado: *Země zlatých plodů* (1950), také José Maria de Eça de Queirós: *Relikvie* (1958), Aluisio Azevedo: *Osada na předměstí* (1957).

9. Filippo Tommaso Marinetti, Roma, Piazza Adriana 30;
10. Lorenzo Montano, Verona, Stradone Scipione Maffei;
11. Bruno Barilli, Roma, Albergo Colonna;
12. Giuseppe Titta Rosa, Milano, Via della Spiga 1;
13. Corrado Govoni, Roma, Via Adelaide Ristori 18;
14. Raffaele Calzini, Milano, Via S. Spirito 18.

3.2 Nakladatelství Družstevní práce

Nakladatelství Družstevní práce (1922–1957) patřilo mezi dvěma světovými válkami k nejvýznamnějším nakladatelstvím a zároveň bylo v českých zemích prvním, které se zakládalo na myšlence družstevního, nikoli soukromého podnikání.¹⁴⁸ V Literárním archivu Památníku národního písemnictví (v Centrálním depozitáři v Litoměřicích) jsou v nakladatelském fondu příslušejícím této organizaci k dispozici rukopisně vyplněné archy, které dokumentují vedení tehdejšího účetnictví. Nejdříve jsem se zaměřila na vydávání překladů z italštiny, ale pro srovnání uvádím také další tituly, které byly publikovány ve stejném roce.¹⁴⁹

Název	Autor	Náklad	Výrobní cena	Cena za kus	Zisk
<i>Angela</i>	Fracchia	3 300 ks	32 400 Kčs	18 Kčs	54 000 Kčs

Tab. č. 1: Ediční plán 1925.

V edičním plánu z roku 1925 a obdobném nákladu vyšla rovněž díla *Dobry člověk* Karla Josefa Beneše, *Černý a bílý* Karla Elgarta Sokola, *Manželství* Herberta George Wellse, *Marný zápas* Bartoše Vlčka, *Černožlutý mumraj* Jana Václava Rosůlka či *Nemocní se uzdravují* Charlesa Ferdinanda Ramuze.

Název	Autor	Náklad	Výrobní cena	Cena za kus	Zisk
<i>Michelaccio</i>	Baldini	2 300 ks	11 820 Kčs	10 Kčs	20 910 Kčs

Tab. č. 2: Ediční plán 1928/1929.

Ve edičním plánu 1928/1929 a obdobném nákladu byly publikovány také tyto knihy: *Nesmrtelní se setkávají* Karla Josefa Beneše, *Červená země* Jaroslava Bednáře, *Báje*

¹⁴⁸ FORST, V. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985, s. 605, heslo: Družstevní práce.

¹⁴⁹ LA PNP Litoměřice, fond Družstevní práce – nakladatelský archiv (dále DP NA), č. 287, redakční rada – ediční plány z různých let.

a pověsti II. Karla Jaromíra Erbena, *Narovčatská kronika* Konstantina Alexandroviče Fedina nebo *Ohnivý červenec* Miloslava Nohejla.

Název	Autor	Náklad	Výrobní cena	Cena za kus	Zisk
<i>Natáčí se! Zápisky Serafina Gubbia, filmového operátora</i>	Pirandello	2 200 ks	28 230 Kčs	27 Kčs	54 486 Kčs
<i>Rodina Malavogliova</i>	Verga	4 320 ks	22 874 Kčs	14,50 Kčs	56 941 Kčs

Tab. č. 3: *Ediční plán 1930/1931.*

Vedle Pirandella a Vergy zahrnoval ediční plán 1930/1931 publikace *Nerozvážený sňatek* George Bernarda Shawa (v nákladu 2 820 kusů a zisku 102 560 Kčs) a *Sedmero zastavení* Františka Kubky (v nákladu 1 120 výtisků byl zisk 17 306 Kčs).

Název	Autor	Náklad	Výrobní cena	Cena za kus	Zisk
<i>Chléb domova</i>	Silone	7 700 ks	47 550 Kčs	21 Kčs	147 000 Kčs

Tab. č. 4: *Živé knihy A.*

Rok	Název	Autor	Překladatel
1925	<i>Angela</i>	Umberto Fracchia	B. Vlček
1928	<i>Michelaccio a jiná prosa</i>	Antonio Baldini	A. Felix
1928	<i>Slavnost růží</i>	Rosso di San Secondo	L. Weinfurterová
1930	<i>Rodina Malavogliova</i>	Giovanni Verga	N. Tučková- Jehličková
1930	<i>Natáčí se! Zápisky Serafina Gubbia, filmového operátora</i>	Luigi Pirandello	V. Jiřina
1937	<i>Chléb domova</i>	Ignazio Silone	B. Mathesius

Tab. č. 5: *Šest titulů italských autorů vyšlých v DP.*

V nakladatelském fondu je dále možné nahlédnout do dochované korespondence týkající se realizovaných i nerealizovaných vydání. Zajímavé je, jak velká péče byla věnována knihám a dodržování autorských práv, kolik si překladatelé vydělávali, a také fakt, že byli schopni dodat text do dvou, maximálně tří měsíců, aby mohl být následně svázán v různých variantách vazeb a co nejrychleji vydán, aby byl čtenářům k dispozici.

3.2.1 Realizovaná vydání

Ve fondu se uchovaly originál autorské smlouvy¹⁵⁰ z května 1927 s Antoniem Baldinim k jeho povídkám z díla *Michelaccio* a překladatelská smlouva s Adolfem Felixem. Nakladatelství DP projevilo zájem o vydání čtyř povídek z tohoto díla, a to v ediční řadě *Živé knihy B, výběry děl světové literatury*, v nákladu přibližně 2 000 výtisků.¹⁵¹ Mimořádná péče byla věnována taktéž, jak bylo řečeno u nakladatelství Václava Petra, vizuálnímu doprovodu překládaných knih, což dokládá rozsáhlá korespondence mezi nakladatelstvím a ilustrátorem Antonínem Václavem Slavičkem, a bylo tomu tak i v případě Baldiniho vybraných povídek z díla *Michelaccio*.¹⁵² Kopie dopisu, který zaslalo nakladatelství Slavičkovi, napovídá, že Slaviček byl s touto zakázkou osloven po předchozích dobrých zkušenostech s jeho ilustracemi.¹⁵³ Následovala další korespondence ohledně typografických detailů.¹⁵⁴ Ne všechny návrhy ilustrátora Slavička nakladatel DP přijal.¹⁵⁵ Průmyslová tiskárna v Praze zaslala dne 6. září 1928 vydavatelství DP telegram, ve kterém oznámila příjem objednávky na tisk překladu Baldiniho knihy *Michelaccio*.¹⁵⁶ Kulturní zpravodaj Družstevní práce *Panorama* potom ohlásil vydání nové knihy italských próz s názvem *Michelaccio a jiná prosa*, kterou A. V. Slaviček vyzdobil dřevoryty. Publikace vyšla v září 1928 jako IX. svazek *Živých knih B* a jako 106. kniha DP, její cena činila 16,50 Kčs. Překladatel Felix se zde vyjádřil, že Baldini byl zpočátku v Itálii kritizován:

¹⁵⁰ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Baldini Antonio, smlouva z 5. května 1927, Řím.

¹⁵¹ Tamtéž, DP A. Felixovi, 1928. Překladatelská smlouva zasláná A. Felixovi, jež popisuje podmínky a splatnost překladového honoráře v hodnotě arch za cenu 80 Kčs za prvních tisíc výtisků, resp. 40 Kčs za každý druhý tisíc, přičemž nakladatelství přislíbilo navrch deset brožovaných výtisků a jeden v plátně zdarma. Uchovala se i kopie dopisu z 18. srpna 1928, ve kterém DP prosí Felixe, aby co nejdříve poslal pět korektury Průmyslové tiskárny.

¹⁵² Antonín Václav Slaviček podnikl v roce 1926 několik studijních cest do severní Itálie, kde studoval především staré mistry, zejména byzantské umění v okolí Ravenny. Viz TOMAN, P. *Nový slovník československých výtvarných umělců II*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. ~ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Baldini Antonio, ke knize *Michelaccio* dopisy Slaviček vydavatelství DP, únor–květen 1928, 12 kusů.

¹⁵³ Tamtéž, dopis DP Slavičkovi, Praha, 10. 1. 1928., např. epopoje *Železný potok* A. S. Serafimoviče. V dopise stojí, že se bude *Michelaccio* Slavičkovi jistě líbit, jelikož zde „vystupují lidé vašeho genu. Silní, hranatí, ale přitom melodičtí.“ DP mělo zájem o čtyři kresby nebo dřevoryty.

¹⁵⁴ Tamtéž, dopisy DP Slavičkovi, Praha. Únor–září 1928.

¹⁵⁵ Tamtéž, korespondence s tiskárnou, kopie dopisu, Průmyslová tiskárna, Praha, 18. 8. 1928. DP sdělila Průmyslové tiskárně, že z finančních důvodů nechce, aby byly názvy kapitol tištěny červeně (jak si původně přál Slaviček), jelikož by to zvýšilo cenu knihy. Naproti tomu proti dvojbarevnému nápisu, který následně Slaviček navrhl, nikdo nic nemával.

¹⁵⁶ Tamtéž, korespondence s tiskárnou, telegram, Průmyslová tiskárna, Praha, 6. září 1928. Upřesňuje počet 2 200 na antiký papír, 100 ručních v arších, číslovaných podepsaných malířem, za 596 Kčs za prvních tisíc výtisků a 180 Kčs za dalších tisíc výtisků.

„[...] vylíčil nepříznivě italskou národní povahu. Jméno Michelaccio znamená totiž pro Itálii přibližně totéž, co pro nás jméno Vašek nebo pro Němce Michl; jest v něm symbolicky zahrnut italský charakter vůbec.“¹⁵⁷

Felix zmínil také vydání knihy Rossa di San Seconda *Slavnost růží*.¹⁵⁸ Tento román, který z italštiny přeložila Lída Weinfurterová, vyšel v 4 300 výtiscích, přičemž sto výtisků bylo očíslovaných na ručním papíru.¹⁵⁹

V nakladatelském archivu DP je možné dohledat rovněž kopii dopisu, v němž byla knihtiskárně Grafia, sídlící v Myslíkově ulici 15 v Praze, potvrzena telefonická objednávka na celkem 4 300 výtisků Vergova románu *Rodina Malavogliova* na obyčejném papíře a na dalších dvacet kusů na papíře ručním.¹⁶⁰

Další uchované materiály v archivu DP se týkají zejména druhého románu italského spisovatele a esejisty protifašistického smýšlení Ignazia Siloneho (vl. jm. Secondo Tranquilli) s názvem *Chléb domova* (v originálu *Vino e pane*) z roku 1936, jež z němčiny do češtiny přeložil Bohumil Mathesius a který u nás v době první republiky vyšel v nákladu 7 700 výtisků. (V roce 1948 byl tento román opětovně publikován v Dělnickém nakladatelství v nákladu 3 300 výtisků.) V meziválečném období byly přeloženy Siloneho první dva romány, které byly považovány za nejslavnější a v zahraničí nejpřekládanější: zmíněnému *Chlebu domova* předcházelo v roce 1934 publikování románu *Fontamara*, jehož překladatelem byl V. Salus a který byl vydán opakovaně ve třech edicích v Ústředním dělnickém knihkupectví a nakladatelství, takže v době publikování *Chlebu domova* již český čtenář Siloneho znal.¹⁶¹

Pro své antifašistické postoje psal Silone v meziválečném období v exilu, a proto nacházíme v archivu DP dopisy zaslané ze švýcarského Curychu. Literární agent Vincy Schwarz o možnosti v češtině vydat román *Pane e vino* vyjednával přímo se Silonem, ale jelikož autor udělil vydavatelskou licenci Europaverlagu, pokračoval

¹⁵⁷ LA PNP Litoměřice, fond DP NA, propagační tisky, Panorama, září 1928, Baldini, Antonio: Michelaccio a jiná próza.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, Panorama, srpen 1928, Rosso di San Secondo: Slavnost růží. Kulturní zpravodaj taktéž zmiňuje vydání dalšího italského díla Umberta Fracchia *Angela*, jež doplnil J. Rambousek čtyřmi dvoubarevnými litografiemi. Cena knihy byla 18 Kčs.

¹⁶⁰ Tamtéž, složka Verga Giovanni, objednávka knihtiskárně.

¹⁶¹ KŘESÁLKOVÁ, J. *La letteratura italiana in Cecoslovacchia. Bibliografia delle opere di autori italiani tradotte in ceco e in slovacco dalla nascita della stampa fino ad oggi*. Milano: Guerini, 1991, s. 219.

Schwarz v jednání s tímto švýcarským nakladatelstvím.¹⁶² V dopise ze 14. srpna se Schwarz vyjádřil ke stavu vyjednávání mezi DP a Dr. Oprechtem, zástupcem Europaverlagu, tvrzením, že vše je připraveno k ujednání.¹⁶³ V dalším dopise zaslal DP smlouvu z 10. září 1936 na vydání překladu.¹⁶⁴ Schwarz požádal Siloneho o krátký životopis do medailonku československé revue *Panorama*, ale spisovatel ho odmítl, neboť prý nerad mluví o svém životě, a odkázal jej na Dr. Oprechta.¹⁶⁵

Překlad románu *Vino e pane* byl původně nabídnut Nině Tučkové-Jehličkové, která o něm nejdříve uvažovala, ale nakonec jej pro nedostatek času odmítla.¹⁶⁶ Na konci roku 1936 tak byla v Praze uzavřena překladatelská smlouva mezi DP a Bohumilem Mathesiem.¹⁶⁷ DP vyplatila za překlad knihy *Chléb a víno* celkem 5 000 Kčs za 142 stran strojopisu, který bylo třeba dodat do konce února 1937, aby se kniha mohla vydat do konce dubna téhož roku.¹⁶⁸

3.2.2 Nerealizovaná vydání

V archivu DP se nachází návrh na vydání díla *Il codice di Perelà* Alda Palazzeschiho. Tento italský futuristický román s alegorickými motivy, sepsaný roku 1911, měl být

¹⁶² Schwarz, Vincy, redaktor, publicista, literární agent, pořadatel výborů, editor literárních sborníků, překladatel z češtiny do němčiny, narozen 1902 ve Šternberku – popraven v Praze 1942 za protinacistickou propagandu. (HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. Schwarz, Vincy, 1902–1942. *Bibliografie dějin Českých zemí*. ©2019. [online] [cit. 22. 5. 2019]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/200837>.) ~ Podrobněji o Schwarzovi VÁCLAVEK, L. *Německý anti-fašista Vincy Schwarz*. Šumperk: Vlastivědný ústav, 1966. ~ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Silone Ignazio, Silone Ignazio Schwarzovi Vincovi, Zürich, 1. 4. 1937.

¹⁶³ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Silone Ignazio, Schwarz, Vincy DP, Praha, 14. 8. 1936. Román byl dokonce plně doporučen redaktorem Josefem Faltou jako z italské literatury jediný vhodný k překladu: „Je krásný a měl v originále velký úspěch. Ač je teprve dva měsíce na trhu, je už prodáno přes 8 000 výtisků. Práva na překlad byla prodána do dalších zemí, do Anglie, Ameriky, Francie, Maďarska, Holandska, Švédska a Polska.“

¹⁶⁴ Tamtéž, autorizační smlouva s nakladatelstvím Oprecht, Praha, 10. 9. 1936. ~ Tamtéž, dodatek k autorizační smlouvě s nakladatelstvím Oprecht, Zürich, 10. 9. 1936. ~ Tamtéž, DP Schwarzovi, 2. 2. 1937.

¹⁶⁵ Tamtéž, Silone Ignazio Schwarzovi Vincovi, Zürich, 1. 4. 1937.

¹⁶⁶ Nina Tučková-Jehličková (1892–1952), novinářka, překladatelka z italštiny, angličtiny a francouzštiny. (ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Nina Tučková. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002968.) ~ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Silone Ignazio, dopis Tučková Nina DP, Hronov, 13. 10. 1936. ~ Tamtéž, dopis DP Tučkové Nině, 11. 12. 1936.

¹⁶⁷ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Silone Ignazio, překladatelská smlouva DP s Bohumilem Mathesiem, Praha, 31. 12. 1936. ~ Bohumil Mathesius (1888–1952), literární vědec, vysokoškolský pedagog, překladatel z ruštiny, němčiny, francouzštiny a latiny. Mathesius přeložil *Chléb a víno* z němčiny. (OBEC PŘEKLADATELŮ. Mathesius Bohumil. *Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po roce 1945*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2019]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/M/MathesiusBohumil.htm>.)

¹⁶⁸ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Silone Ignazio, dopis od DP s Bohumilem Mathesiem, 31. 12. 1936.

publikován pod názvem *Perelá zákonodárce*, a to v rámci ediční řady *Živé knihy B*.¹⁶⁹ Ve smlouvě jsou ve francouzštině uvedena pravidla autorizace, kterou Družstevní práci vystavil Palazzeschiho tehdejší agent Renzo Rendi a pro niž opatřil autorův podpis.¹⁷⁰ Dopis DP adresovaný redaktoru Dr. Václavu Jiřinovi se týkal zaslání podepsané smlouvy a sjednané částky v hodnotě 1 500 Kčs prostřednictvím Všeobecné družstevní banky.¹⁷¹ Václav Jiřina zaslal následně Družstevní práci dopis ohledně ohlášeného obnosu, který nebyl do té doby uhrazen, a nabídl se, že během svého pobytu v Římě předá osobně tuto částku agentu Rendimu i se smlouvou, jakmile požadovaný obnos dorazí na poštu.¹⁷² V překladatelské smlouvě zaslalo DP překladateli Felixovi celkem devět bodů týkajících se autorských a vydavatelských práv, které bylo třeba respektovat. Felix se zavázal například k tomu, že se bude řídit *Pravidly českého pravopisu* vydanými Státním nakladatelstvím roku 1921 a *Naší řečí*.¹⁷³ Felix pravděpodobně neobdržel honorář včas, jak můžeme usoudit z dopisu DP, která Felixovi oznámila, že částka 2 100 Kčs byla naopak již dříve odeslána.¹⁷⁴ Nahlédnout je možné i do strojopisu překladu s rukopisnými úpravami.¹⁷⁵ V předběžné kalkulaci je uvedeno, že se plánuje vydat náklad 1 100, 2 200 a 3 300 kusů ve výrobní ceně 15 000 Kčs, resp. 30 000 Kčs a 45 000 Kčs.¹⁷⁶ Zápis ze schůze redakční rady ze dne 7. července 1938, která se konala za účasti spisovatele J. Mařánka, redaktorů Seiferta a Nového, Dr. Vančury a dalších, říká, že Seifert rukopis vrátil, jelikož *Právo lidu* jej definitivně odmítlo.¹⁷⁷

3.2.3 Lektorské posudky

Zajímavým nálezem v archivu DP jsou dochované lektorské posudky, na jejichž základě se přihlíželo ke kvalitě textu a zvažovala se potřeba knihu vydat i v češtině. První dochovaný posudek, pocházející od Jaroslava Zaorálka, se vztahuje ke knize

¹⁶⁹ *LA PNP Litoměřice*, fond DP NA, složka Palazzeschi Aldo, ke knize *Perelá zákonodárce*.

¹⁷⁰ Tamtéž, autorizační smlouva, Firenze, 5. 9. 1927.

¹⁷¹ Tamtéž, DP Jiřinovi Václavu, 19. 3. 1928.

¹⁷² Tamtéž, Jiřina Václav DP, 24. 3. 1928.

¹⁷³ Tamtéž, Překladatelská smlouva s Adolfem Felixem, Praha, 5. 7. 1928.

¹⁷⁴ Tamtéž, DP Felixovi, Adolfu, 6. 4. 1939.

¹⁷⁵ Tamtéž, DP, Palazzeschi Aldo, *Perelá zákonodárce*, přeložil Adolf Felix.

¹⁷⁶ Tamtéž, předběžná kalkulace. Rozpočet zahrnoval autorizaci, překladatele, papír a tisk, který měl být svěřen Josefu B. Zápotočnému, dále pak vyčísloval náklady na úpravu, návrh obálky, štoček na obálku, tisk obálek, sáčky a poštovné.

¹⁷⁷ Tamtéž, protokol, Aldo Palazzeschi: *Perelá zákonodárce*, Seifert vrací, Nemohou jej v *Právo lidu* uveřejniti, 14. 4. 1938.

Idilli Moravi.¹⁷⁸ V posudku stojí, že je škoda, že Tecchi nevyužil více svého literárního talentu pro popis Československa očima cizince.¹⁷⁹ Z roku 1937 máme lektorský posudek od překladatele Adolfa Felixe na Tecchiho knihu *I Villatauri* (1935). Felix ji hodnotil vcelku kladně: uvedl, že se po obsahové i stylistické stránce sice jedná o velmi kvalitní román, o kterém se vyjádřil jako o „rodinné kronice“, jež líčí svět italského venkova, ale českému čtenáři nepřináší nic „naléhavě aktuálního“. Dále v posudku zmínil:

„[...] jádrem románu je problém, jímž se zabývala řada současných italských spisovatelů (Palazzeschi, Soffici, Borghese), totiž konfrontace dvou světů, nebo lépe dvou mentalit: staré, feudální epochy s epochou moderní, které vtiskuje technický pokrok také na poli celkové životní filozofie hluboké stopy.“¹⁸⁰

DP nakonec knihu *I Villatauri* do edičního plánu nezařadila. V dopise se nakladatelství omluvilo profesoru Pochovi, který knihu doporučil, a vrátilo mu ji zpět.¹⁸¹

3.2.4 Počty překladů

Z archivu DP máme k dispozici informace¹⁸² o tom, že pro toto nakladatelství bylo v letech 1922–1942 přeloženo celkem 257 titulů. Jednalo se o romány a povídky (173 děl), literaturu naučnou (49), divadelní scénáře (15), dětské knihy (12) a básnické sbírky (5).

Z hlediska kulturně-geografické příslušnosti je možné spisovatele, jejichž přeložená díla vydávala Družstevní práce, rozdělit tak, jak znázorňuje Graf č. 2.

V odpovědích „družstevníků“ na dotaz, z jaké literatury by si přáli vydávání překladů, se italská literatura umístila na sedmém místě. Nejvíce byly žádány překlady z literatur ruské nové, anglické, severské, francouzské, americké a ruské starší.¹⁸³

¹⁷⁸ TECCHI, B. *Idilli Moravi*. Milano: Garzanti, 1939. Sbírká obrázků italského prozaika a germanisty Bonaventury Tecchiho, jenž v letech 1933–1937 přednášel na brněnské a zároveň také na bratislavské univerzitě italskou literaturu.

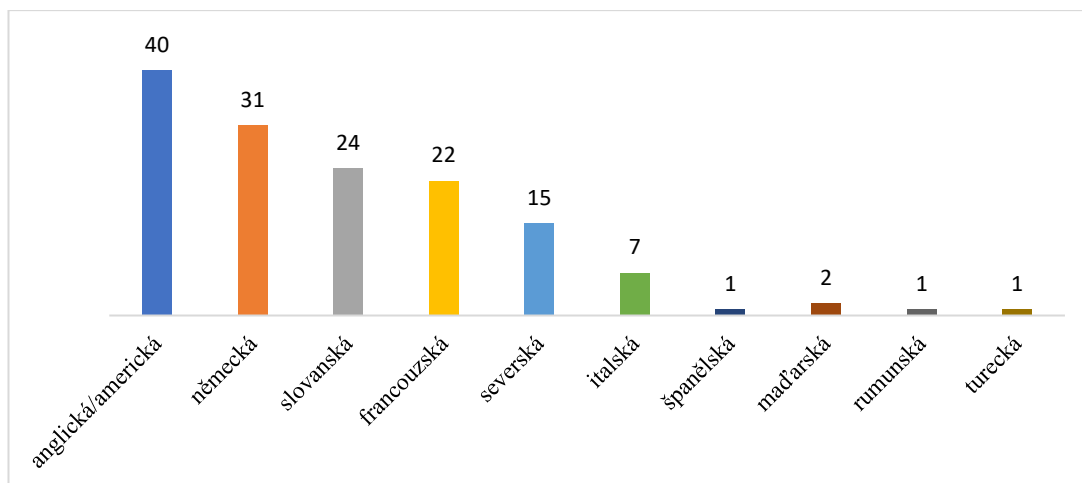
¹⁷⁹ LA PNP Litoměřice, fond DP NA, složka Tecchi Bonaventura.

¹⁸⁰ Tamtéž, lektorský posudek Adolfa Felixe, představenstvo nepřijalo v říjnu 1937.

¹⁸¹ Tamtéž, DP prof. Jaroslavu Pochovi, 8. 10. 1937. Recenzent se domníval, „že by tedy Moravské idyly zasloužily českého vydání snad jenom jako dokument cizincova zájmu o naše země. Ale povídají toho o našich typicky českých věcech tak málo, že by české vydání této knihy sotva vzbudilo větší zájem českých čtenářů.“

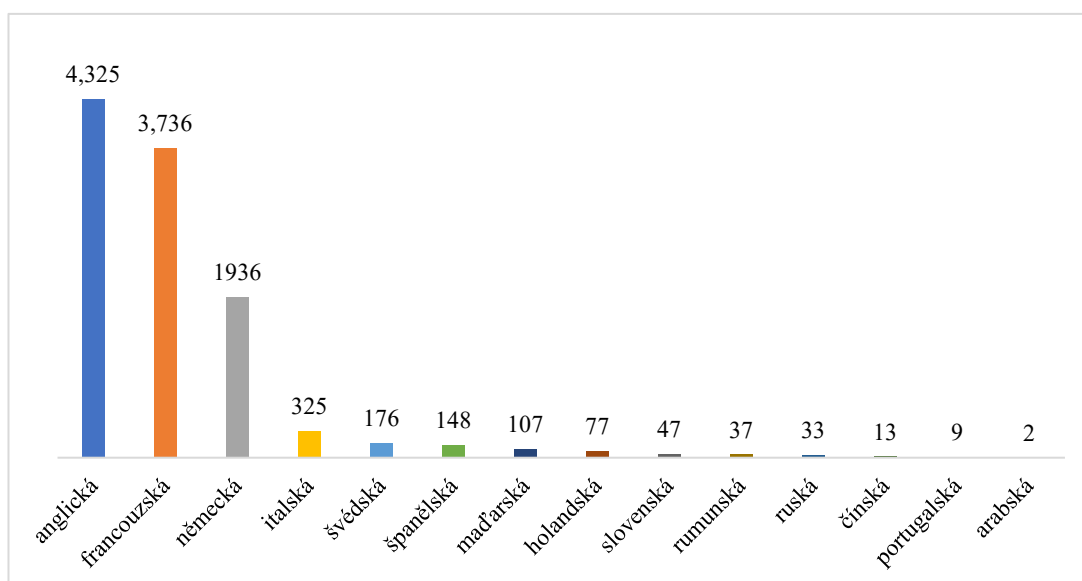
¹⁸² LA PNP Litoměřice, fond DP NA, seznamy – statistiky: Několik číslic o knihách DP v období 1922–1942.

¹⁸³ Tamtéž.

Graf č. 2: Počet autorů dle kulturně-geografické příslušnosti.

Pro porovnání uvádím počet zahraniční literatury, která byla publikována v mnou vymezeném období napříč českými nakladatelstvími. K získání údajů jsem využila *Databázi českého uměleckého překladu*,¹⁸⁴ ale je třeba si uvědomit, že tato databáze obsahuje chyby a přináší nespolehlivá data, jež vycházejí z nepřesných informací v katalogizačních heslech.

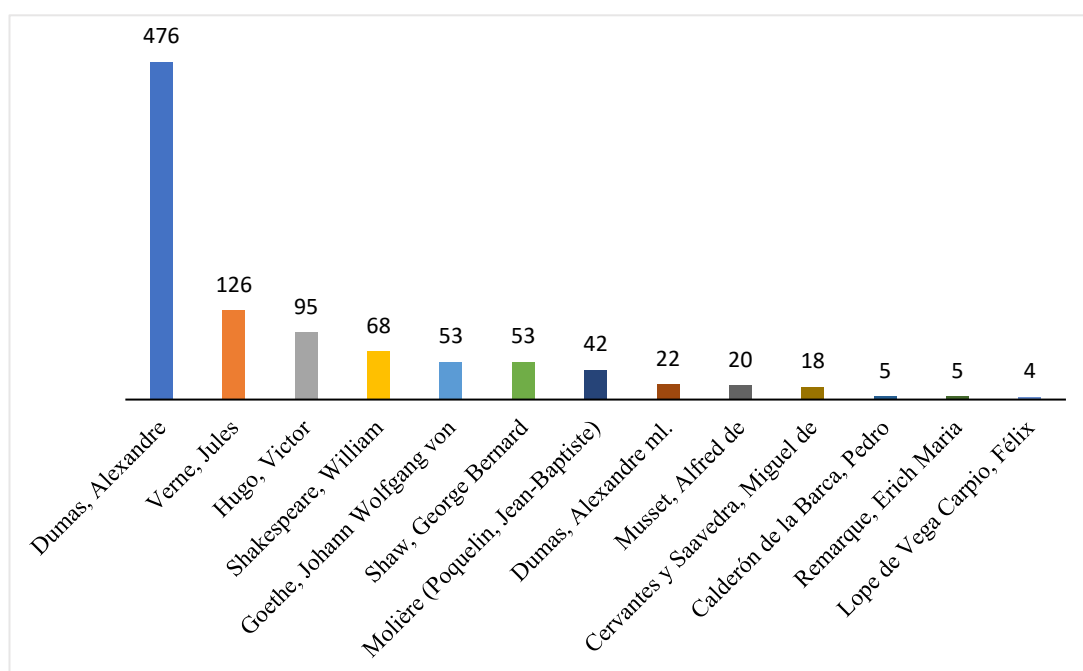

Graf č. 3: Přibližný počet překladů z jednotlivých literatur.

¹⁸⁴ ÚTRL FF UK a KAA FF MU. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/>.

4 Přehledy a statistiky nejčastěji překládaných a vydávaných autorů a literárních žánrů

*Databázi uměleckého překladu*¹⁸⁵ jsem využila rovněž pro přibližné určení počtu překladů děl světových klasiků do češtiny v meziválečném období, což umožňuje sledovat kupříkladu prvorepublikové čtenářské trendy. Mezi překládanými spisovateli najdeme především autory románů, a to jak klasických historických, tak moderních a dobrodružných. Velký zájem byl i o překlady děl klasických dramatiků.

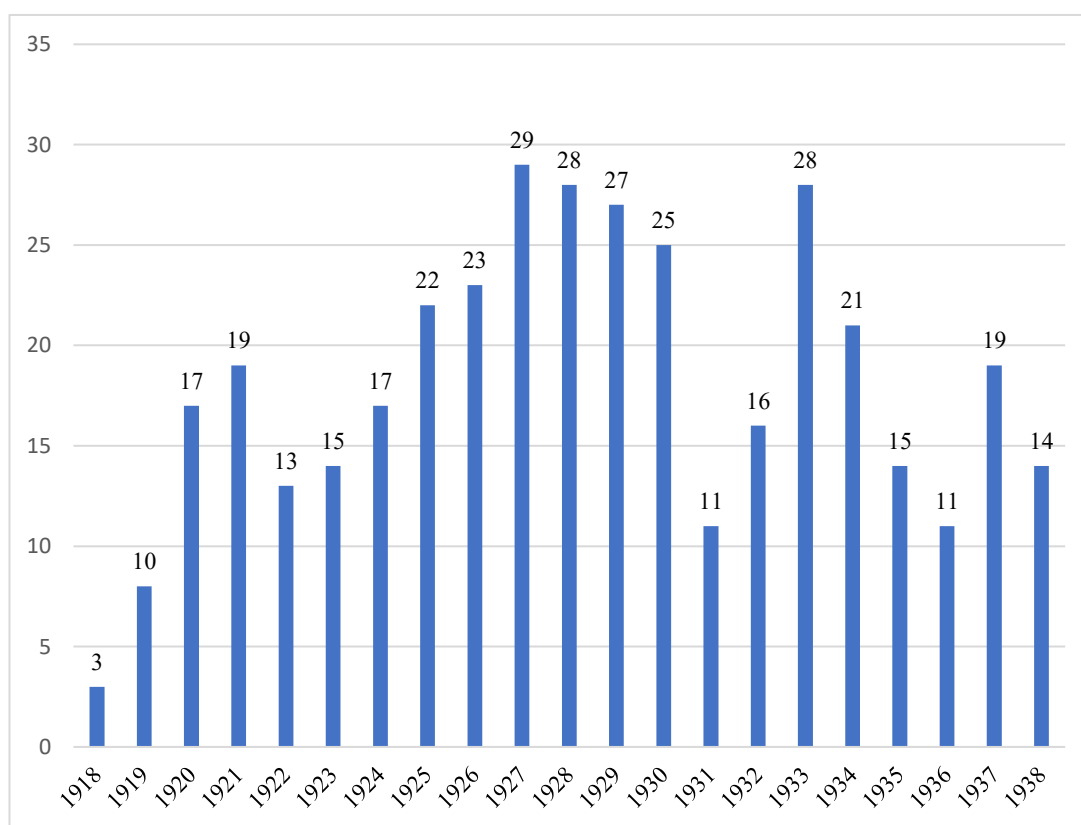
Graf č. 4: Přibližný počet přeložených titulů světových klasiků 1918–1938.

Informace o tom, co a jak se četlo v českých zemích za první republiky, stejně jako dobové prvorepublikové tendence poskytuje publikace *Literární kronika první republiky*, která rozděluje čtenářské vzorce na dva typy: měšťanský a vlastenecký (čtenáři spíše z venkova). U měšťanského vzorce převládal zájem o četbu náročnější tvorby, což zahrnovalo klasický světový román a soudobou moderní prózu a poezii (A. Dumas starší, E. M. Remarque, K. Čapek, E. Bass), a vedle toho o četbu zábavnou, kterou představovala mimo jiné dobrodružná literatura (J. Verne). U vlasteneckého vzorce inklinovaly tehdejší čtenářské tendence jednak k posilování národního

¹⁸⁵ ÚTRL FF UK a KAA FF MU. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/>.

uvědomění naší tradice, proto se hodně četli národní klasikové a velký zájem byl o literaturu 19. století se zaměřením na lidovou tematiku (A. Jirásek, B. Němcová, K. V. Rais, K. Světlá, J. Š. Baar), a jednak k lidové volnočasové četbě, kterou reprezentovaly povídky z venkova, lidové kalendáře, náboženská a ženská četba.¹⁸⁶

Díky existenci bibliografie italských děl přeložených do češtiny pořízené Jitkou Křesálkovou roku 2017 je možné říct, že počet italské překladové literatury vydávané mezi světovými válkami byl v Československu značný.¹⁸⁷ Ve sledovaném období bylo přeloženo celkem 157 italských autorů a publikováno úhrnem 383 titulů italských autorů včetně reedicí. Ve dvacátých letech, kdy měl počet vydaných titulů v souladu s rozvojem knižního trhu vzestupnou tendenci, bylo vydáno celkem 223 titulů, a přestože na začátku třicátých let došlo k výraznému poklesu, celkový počet ve zmíněné dekádě neklesl pod 160 titulů.

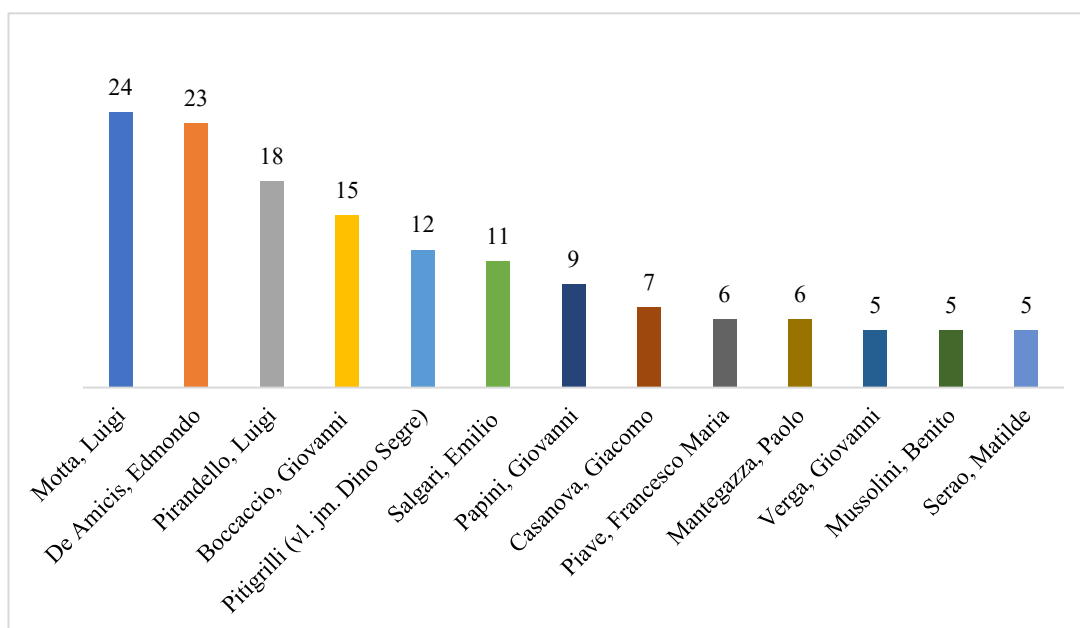

Graf č. 5: Vývoj počtu vydaných titulů italských autorů v období 1918–1938 (včetně opakovaných vydání).

¹⁸⁶ ŠÁMAL, P. et al. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018, s. 115.

¹⁸⁷ KŘESÁLKOVÁ, J. *Italská literatura v Čechách a na Slovensku. Bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny, vydaných od počátku knihtisku do současnosti, a přeložených netištěných divadelních her a operních libret inscenovaných od 18. století*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017.

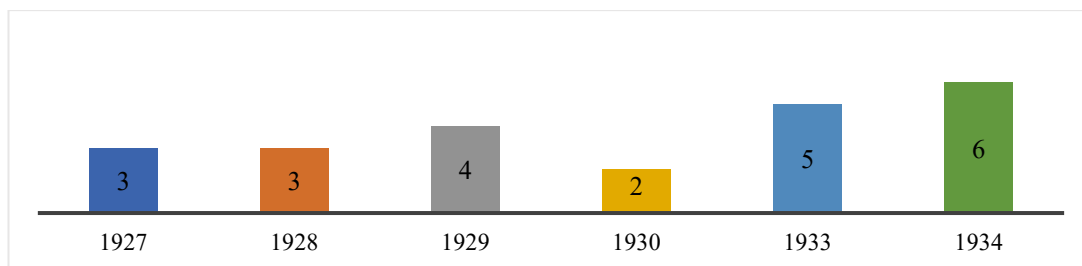
4.1 Nejčastěji vydávaní italsí autoři

Graf č. 6: Nejvydávanější autoři (řazeno podle počtu titulů, včetně opakovaných vydání).

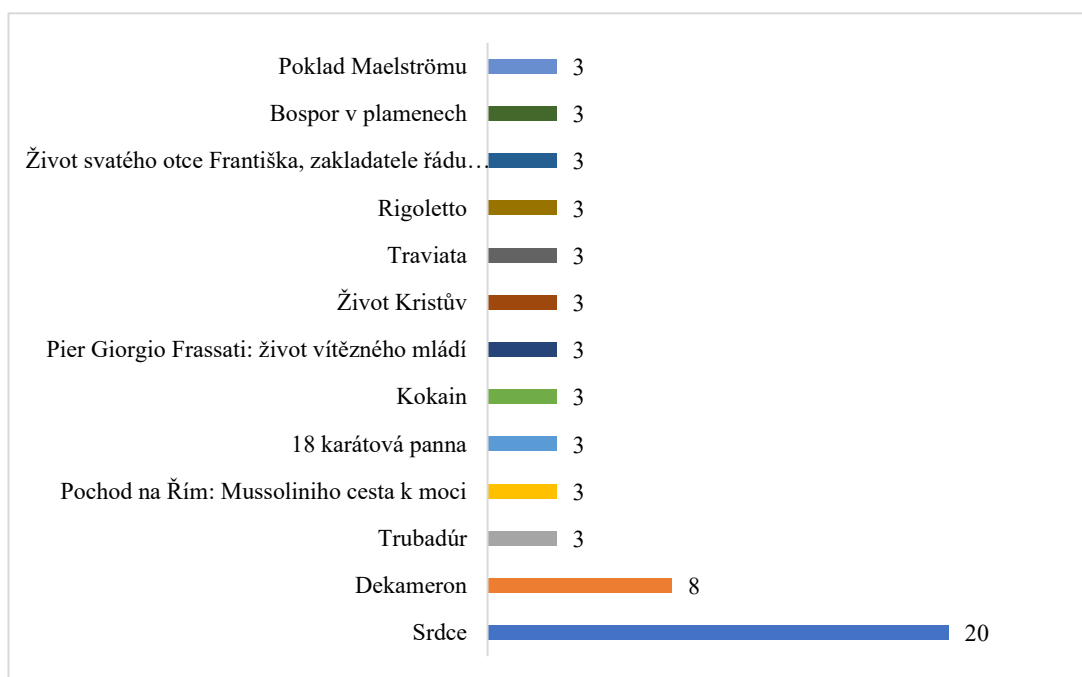
Zájem nakladatelů budili autoři různých žánrů. S celkem 24 vydanými tituly a dvanácti překlady zaujal jedno z předních míst LUIGI MOTTA (1881–1955), populární italský spisovatel dobrodružných románů, známý také jako pokračovatel příběhů Emilia Salgariho o Sandokanovi. Z jeho děl byly ve dvacátých letech do češtiny přeloženy jeho nejznámější romány *Bospor v plamenech*, *Podmořský tunel*, *Vládce Malajska*, *Maják na Ostrově racků*, *Poklad Maelströmu*, *Jižní vítr*, *Královna východu*, *Plenitelé Polynesie* a *Tajemství indického moře*. Ve třicátých letech tento zájem o zábavnou literaturu přetrvával, jak můžeme pozorovat podle vydávání reedicí románů již přeložených v letech dvacátých. Kromě toho byly přeloženy a publikovány román *Prchající Albatros* a povídka *Zlatý západ*, dále pak román *Bouřlivý proud* ve druhé a třetí edici. V recenzi Jana Springera byl tento román, přeložený J. Bačkovským-Rowalským poprvé v roce 1912, ilustrovaný Gennarem Amatem a vydaný J. R. Vilímkem, hodnocen velmi kladně. Recenzent Springer považoval Motta za italského Julesa Verna a jeho četbu rozhodně doporučil dospívající mládeži.¹⁸⁸

¹⁸⁸ SPRINGER, J. Motta Luigi, *Bouřlivý proud*. *Česká osvěta* 28, 1931–1932, č. 4, s. 177.

Graf č. 7: Luigi Motta: počet vydaných titulů (včetně opakovaných vydání).

Nejpřekládanějším a nejvydávanějším titulem v období první republiky byl nejznámější dětský román *Srdce* EDMONDA DE AMICIS (1846–1908), autora především dětské literatury, kterému věnuji samostatnou kapitolu. Román *Srdce* byl do češtiny přeložen poprvé již v roce 1889 a v meziválečných letech byl opětovně překládán a vydáván (celkem dvacetkrát).¹⁸⁹ Zájem o tuto knihu pro děti nepolevil ani v letech třicátých.¹⁹⁰

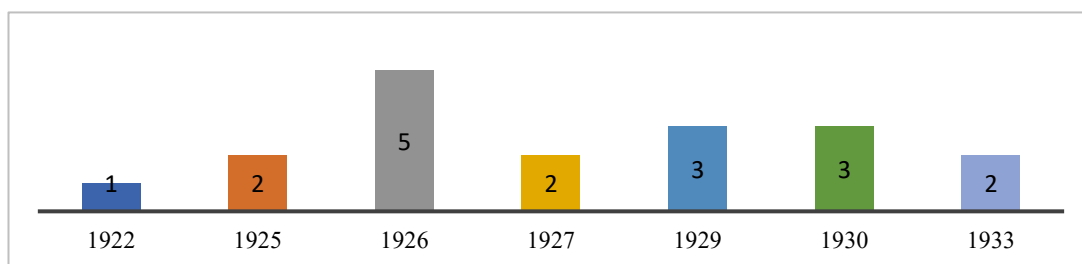
Graf č. 8: Nejčastěji vydávané tituly.

V době mezi světovými válkami byl jedním z nejvydávanějších a vůbec nejpřekládanějších (podle počtu titulů) italských autorů LUIGI PIRANDELLO

¹⁸⁹ „Z cizích děl je klasické *Srdce* Edmonda De Amicis.“ Viz STANĚK, J. *Rukověť dějin literatury české pro obecní knihovníky*. Praha: Státní nakladatelství, 1923, s. 80.

¹⁹⁰ „Po celém světě se rozšířila znamenitá kniha pro mládež *Srdce*. Z naturalistů zaslouží zmínky G. D’Annunzio, původce románu *Triumf smrti*, a sicilský spisovatel Verga s vesnickými povídkami.“ Viz STANĚK, J. *Přehled dějin literatury pro školy*. Brno: Dědictví Havlíckovo, 1934, s. 30.

(1867 Agrigento – 1936 Řím), italský dramatik, prozaik a nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1934. V tomto období bylo do češtiny přeloženo čtrnáct jeho děl, která byla publikována celkem osmnáctkrát, a nepočítaně dalších nevydaných překladů bylo pořízeno pro potřeby divadel.¹⁹¹ Pirandellovo dílo hojně komentovala dobová periodika, proto mu v této práci věnuji jednu z kapitol.

Graf č. 9: Luigi Pirandello: počet vydaných titulů (včetně opakovaných vydání).

Prvním Pirandellovým titulem, který vyšel v českých zemích (v překladu Marie Votrubové-Haunerové), bylo v roce 1922 drama *Šest postav hledá autora*, jež otevřelo cestu dalším překladům Pirandellových děl.¹⁹² Z dvacátých let pocházejí překlady i dalších Pirandellových divadelních her: *Každý má svoji pravdu*, *Každý dle svého*, *Jindřich IV.*, *Život, který jsem ti dala* a *Přítelkyně vdaných žen*. Vedle divadelních her byly ve zmíněné dekádě přeloženy také výbor z povídek a novel *Pro stéblo trávy*, *Sirný dým* a *Člověk, zvíře a ctnost*, sbírka povídek *Smrt v patách* a román *Jeden, nikdo, stotisíc*.

Překlady Pirandellových povídek (*V hotelu zemřel jeden takový*, *Obraz*, *Formalita*, *Vlak zapíslk*, *Pravda*, *Hlas*, *Jen dobrák*, *Kresba*, *Vějířek*, *Netopýr*, *Jinýma očima*, *Dlouhá sukně*, *Hodina* a *Sláma ať shoří*) vydávala rovněž dobová periodika.¹⁹³

¹⁹¹ KŘESÁLKOVÁ, J. *Italská literatura v Čechách a na Slovensku. Bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny, vydaných od počátku knihtisku do současnosti, a přeložených netištěných divadelních her a operních libret inscenovaných od 18. století*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017, s. 538–539.

¹⁹² *Šest postav hledá autora* bylo celosvětově druhým nejprekládanějším a nejvydávanějším dílem Luigiho Pirandella. V cizině bylo publikováno ve sledovaném období, počítaje i českou verzi, celkem 28krát, přeloženo celkem třináctkrát. Nejvíce vydání v zahraničí nasčítalo dílo *Nebožtík Matyáš Pascal*, román byl vydán celkem 29krát, přeložen byl dvacetkrát. Do češtiny byl přeložen až v roce 1940 Františkem Kovárnou.

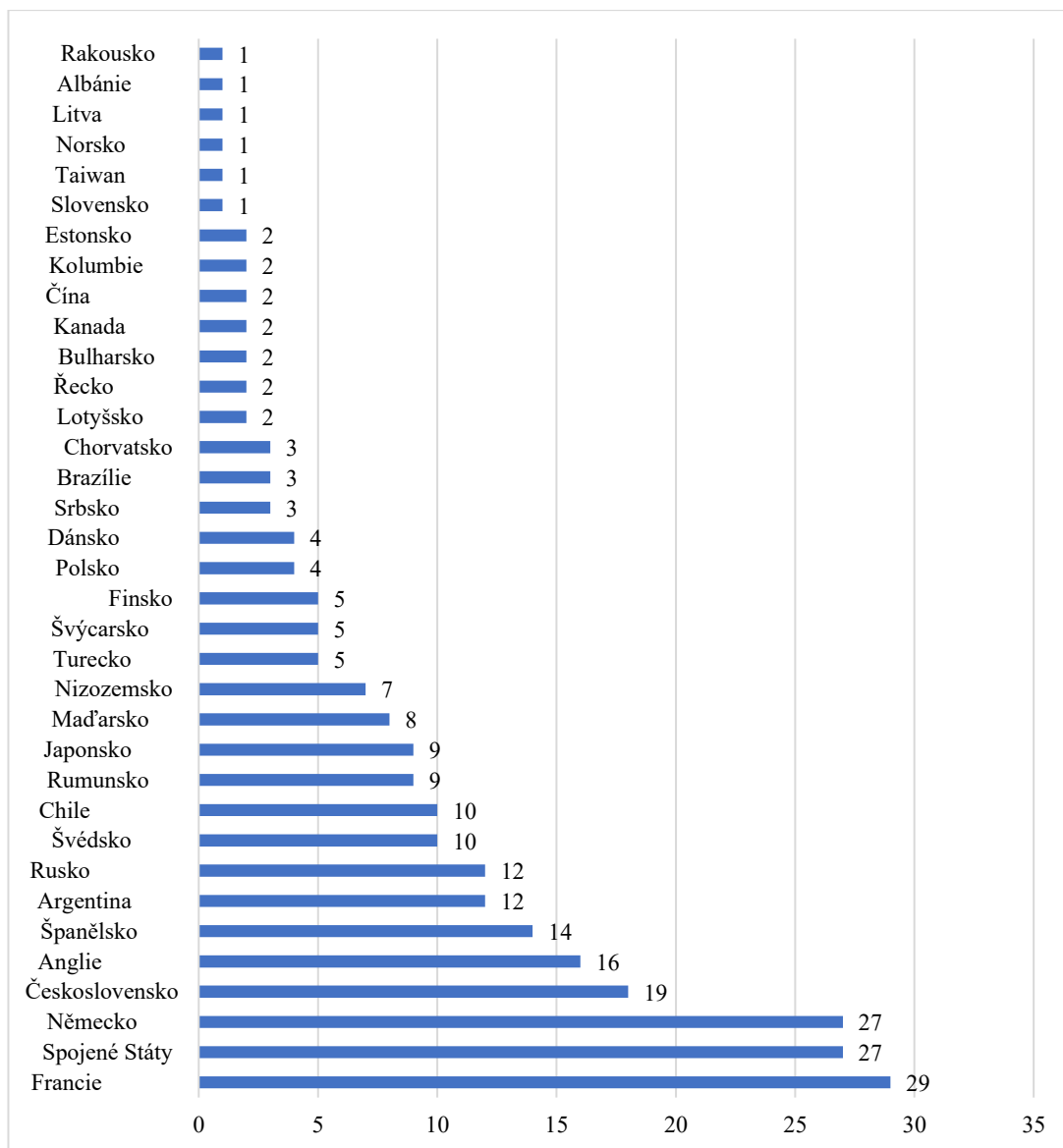
¹⁹³ PIRANDELLO, L. *V hotelu zemřel jeden takový* (povídka), přel. M. Bušková. *Tribuna* 5, 1923, č. 201, s. 1–2. ~ PIRANDELLO, L. *V hotelu zemřel jeden takový* (povídka), přel. M. Bušková. *Tribuna* 5, 1923, č. 202, s. 1. ~ PIRANDELLO, L. *Obraz* (povídka), přel. M. Bušková. *Tribuna* 5, 1923, č. 127, příl. Nedělní besídka, s. 1–2. ~ PIRANDELLO, L. *Formalita* (povídka), přel. A. Muřovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 194, s. 2. ~ PIRANDELLO, L. *Formalita* (povídka), přel. A. Muřovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 195, s. 2. ~ PIRANDELLO, L. *Formalita* (povídka), přel. A. Muřovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 196, s. 2. ~ PIRANDELLO, L. *Formalita* (povídka),

Ve třicátých letech naopak převládl zájem o jeho romány, z nichž byly publikovány *Natačí se! Zápisky Serafina Gubbia, filmového operatéra, Zavržená*, ale vyšla rovněž jeho novela *Černý šátek*. Pirandellova díla nejčastěji publikovali nakladatelé Václav Petr, Družstevní práce, Rudolf Škeřík, Evžen K. Rosendorf, Otakar Štorch-Marien a Adolf Synek.

Celosvětově bylo ve sledovaném období, dle publikace *Pirandello nel Mondo*¹⁹⁴, vydáno dílo L. Pirandella celkem 260krát. Jak je patrné z Grafu č. 10, Československo, které bylo jednou ze zemí, jež Pirandellova díla nejvíce propagovaly, se v počtu vydání (včetně opakovaných) umístilo na čtvrté příčce. Nejvíce Pirandellových děl bylo vydáváno ve Francii (třináct přeložených titulů v celkem 29 vydáních), ve Spojených státech (čtrnáct přeložených titulů úhrnem ve 27 vydáních), ale i v Německu (celkem 27 vydání), kde autor studoval a dlouhou dobu pobýval a kde bylo přeloženo nejvíce jeho titulů (devatenáct).

přel. A. Muřovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 203, s. 2. ~ PIRANDELLO, L. Vlak zapíslk (povídka), přel. J. Jaroš. *Večerní Tribuna* 6, 1924, č. 88, s. 1–2. ~ PIRANDELLO, L. Vlak zapíslk (povídka), přel. J. Jaroš. *Večerní Tribuna* 6, 1924, č. 89, s. 1–2. ~ PIRANDELLO, L. Pravda (próza), přel. J. Zaorálek. *Cesta* 7, 1924–1925, č. 23, s. 358–360. ~ PIRANDELLO, L. Hlas (povídka), přel. V. R. *Právo lidu* 34, 1925, č. 103, s. 9–10. ~ PIRANDELLO, L. Hlas (povídka), přel. V. R. *Právo lidu* 34, 1925, č. 103, příl. Dělnická besídka, č. 13, s. 315. ~ PIRANDELLO, L. Jen dobrák (povídka), přel. M.P. *Právo lidu* 34, 1925, č. 214, příl. Dělnická besídka, č. 38, s. 9–10. ~ PIRANDELLO, L. Kresba (povídka), přel. L. E. *Právo lidu* 34, 1925, č. 16, příl. Dělnická besídka, č. 4, s. 27–30. ~ PIRANDELLO, L. Pravda (povídka), přel. F. Š. *Právo lidu* 34, 1925, č. 185, příl. Dělnická besídka, č. 33, s. 9–10. ~ PIRANDELLO, L. Vějířek (povídka), přel. A. Muřovský = A. Truksa. *Tribuna* 7, 1925, č. 38, příl. *Modní Revue* 5, č. 7, příl. Zábavné čtení, s. 27–28. ~ PIRANDELLO, L. Netopýr (povídka), přel. dr. V. Jiřina. *Topičův sborník* 13, 1925–1926, č. 5, s. 198–204. ~ PIRANDELLO, L. Jinýma očima (povídka), přel. V. Š. *Právo lidu* 35, 1926, č. 204, příl. Dělnická besídka, č. 36, s. 141–143. ~ PIRANDELLO, L. Dlouhá sukně (povídka), přel. J. Zaorálek. *Tribuna literární a umělecká* 1, 1924, č. 17, s. 2–5. ~ PIRANDELLO, L. Hodina (povídka), přel. J. Záhoř. *Národní Osvobození* 1, 1924, č. 49, s. 1–2. ~ PIRANDELLO, L. Sláma at' shoří (povídka), přel. J. Záhoř. *Národní Osvobození* 1, 1924, č. 325, s. 1–2.

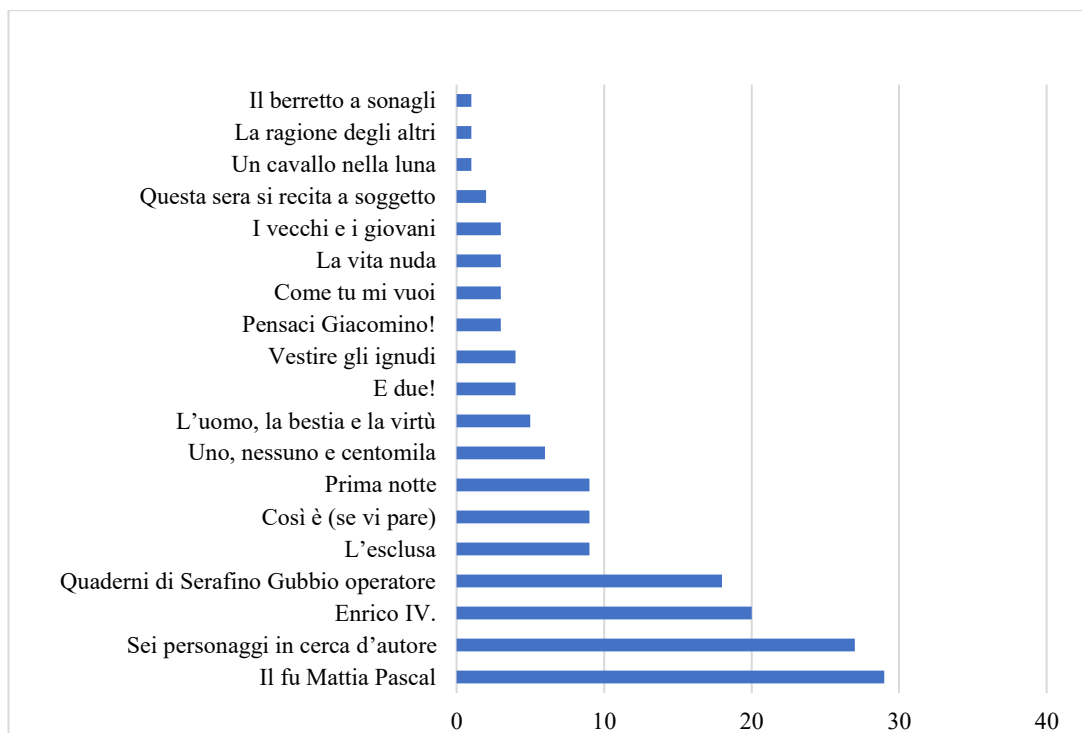
¹⁹⁴ PERNICIARO, A., D'AFFRONTA, R. a SAIEVA, C., eds. *Pirandello nel mondo*. Palermo: Regione Siciliana, 2004.

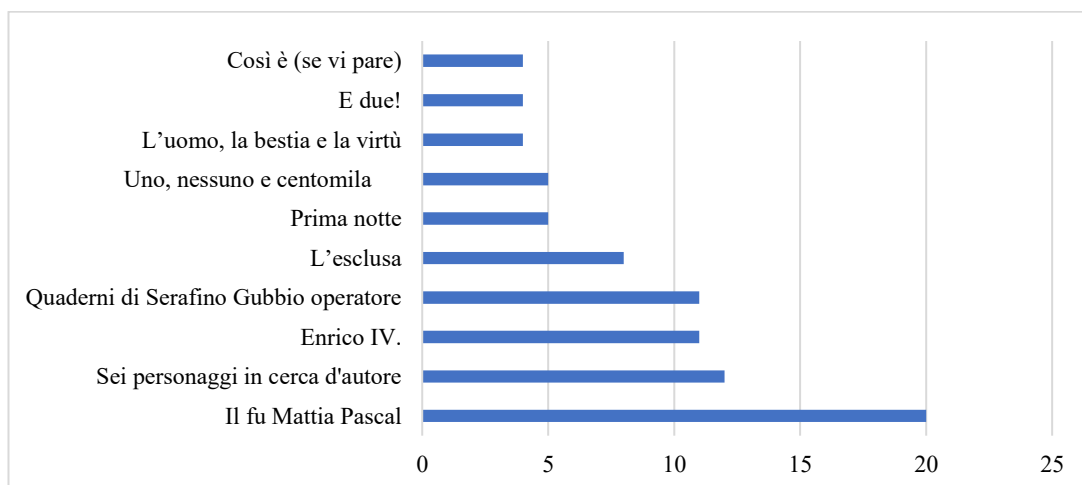
Graf č. 10: Počet vydání děl L. Pirandella ve světě (1918–1938, včetně opakovaných vydání).

Následující statistiky představují světově nejvydávanější a zároveň nejprekládanější Pirandellovy tituly v době mezi světovými válkami. Celkem ve 29 zemích vyšel ve sledovaném období román *Nebožtík Matyáš Pascal* (1904), který se ale prvního překladu do češtiny dočkal až v roce 1940. Zároveň se jednalo o jediné Pirandellovo dílo, které bylo (pod názvem *Nebohý Mattia Pascal*) přeloženo ve vymezeném období do slovenštiny, a to Augustinem Nedeliakem v roce 1936. Divadelní hra *Šest postav hledá autora* (1921) byla vydána ve 27 zemích a přeložena do dvanácti světových jazyků. Světový zájem byl rovněž o divadelní hru *Jindřich IV.* a o romány *Natáčí se! Zápisky Serafina Gubbia* a *Zavržená*.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Viz PERNICIARO, A., D'AFFRONTI, R. a SAIEVA, C., eds. *Pirandello nel mondo*. Palermo: Regione Siciliana, 2004.

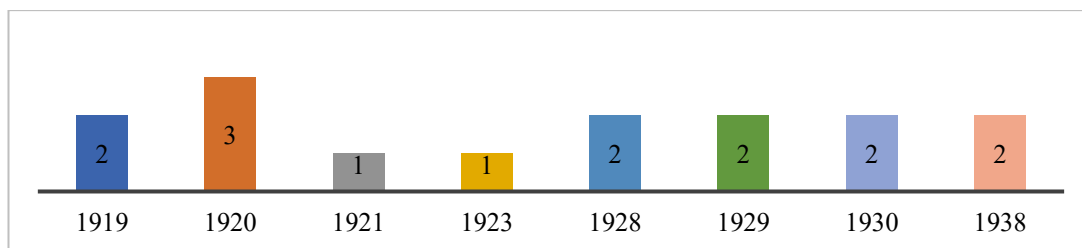

Graf č. 11: Nejvydávanější díla L. Pirandella ve světě (1918–1938, včetně opakovaných vydání).

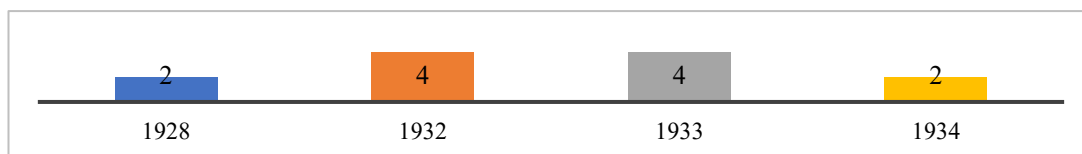
Graf č. 12: Nejpřekládanější díla L. Pirandella ve světě (1918–1938).

Jak jsem již naznačila v kapitole o nakladatelstvích, přetrvával rovněž zájem prvorepublikových nakladatelů o klasickou neboli starší italskou literaturu, o čemž svědčí i fakt, že bylo u nás opakovaně vydáváno dílo GIOVANNIHO BOCCACCIA (1313–1375), italského básníka a raného humanisty, který je všeobecně považován za zakladatele italské umělecké prózy. V meziválečné době se z jeho děl dočkaly překladu do češtiny tituly *Fiametta* a *Koš aneb bludiště lásky*, opakovaně bylo překládáno a vydáváno především jeho nejznámější dílo *Dekameron*.

Graf č. 13: Giovanni Boccaccio: počet vydaných titulů (včetně opakovaných vydání).

V nabídce knihkupectví se objevovaly i četné překlady děl italského spisovatele pocházejícího z Turína a publikujícího pod pseudonymem PITIGRILLI (vlastním jménem Dino Segre, 1893–1975), jehož nejznámějším románem u nás se stala kniha nesoucí název *Kokain*, která se v meziválečném Československu dočkala celkem tří vydání, poprvé roku 1928.¹⁹⁶ Většina Pitigrilliho románů spadá do oddechové literatury. Dalšími existujícími překlady jeho děl do češtiny jsou romány pro ženy *18karátová panna*, *Pás cudnosti* a *Vegetariáni lásky*, soubor lehce erotických povídek *Kariéra polopanny* či sbírky povídek *Přepychové žínky* a *Urážka mravopověstnosti*.¹⁹⁷

Graf č. 14: Pitigrilli: počet vydaných titulů (včetně opakovaných vydání).

Již zmiňovaný EMILIO SALGARI (1862–1911), italský klasik na poli dobrodružné literatury, byl čtenáři a kritikou často titulovaný jako italský Jules Verne.¹⁹⁸ Jeho dobrodružné romány byly v meziválečném Československu velmi žádané, jak dokazuje publikování celkem jedenácti Salgariho počinů. Ve dvacátých letech byly přeloženy jeho romány *Dcery faraonův*, *Hora světla*, *Město malomocného krále*, *Na*

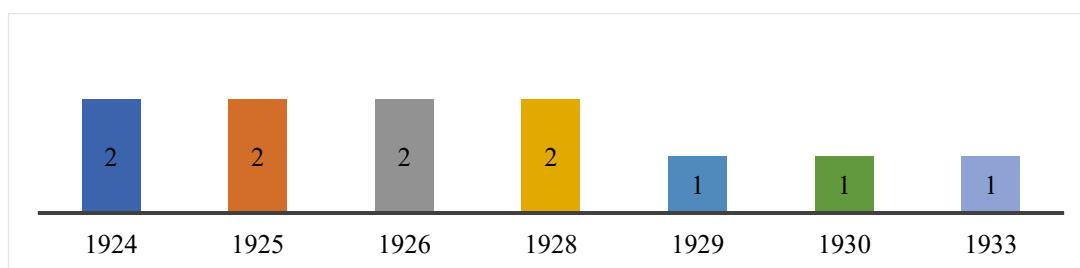
¹⁹⁶ „Pitigrilli jest u nás dosud neznám. Román *Kokain* líčí realisticky pařížský, noční život, zejména lidi, kterým nedává již žádných radostí, mimo bílého jedovatého prášku.“ (PEROUTKA, F. *Nové knihy. Přítomnost* 5, 1928, č. 49, s. 784.)

¹⁹⁷ Odmítavý posudek na autora a knihu. „Pitigrilli je u nás známý svými pikantními, košilatými historkami, halící se jen ve vtípné roucho. *Vegetariáni lásky* dají dva díly. V prvním, samostatném, je vylíčena historie života a milostného dobrodružství nemocného profesora, který se stal vyhledávaným, a proto zbohatlým spisovatelem. Příběh je přeplněn úvahami o všem možném, často však více duchaplnickými než duchaplnými. Druhý díl obsahuje osm povídek, mnohdy s vtípem trochu násilným.“ (-jen: *Vegetariáni lásky. Česká osvěta* 29, 1932–1933, č. 3–4, s. 126.)

¹⁹⁸ „Také verniády italského spisovatele určené hlavně pro dospívající mládež u nás rychle zdomácnějí a snadno nalezneme příčiny tohoto úspěchu: exotické prostředí jeho románů s podivuhodnou přírodou, s nepoznaným živočištvem a s vydědenci lidské společnosti druží se tu s dějem seskupených dobrodružství. Také milostný motiv je dovedně vpleten v dobrodružný děj. Kdo si přeje víc?“ (BRTNÍK, V. *Maják na Ostrově racků. Venkov* 23, 1928, č. 249, s. 7.)

pomezí dálného západu, Poustevníci oceánu, Dva tygři, Lovkyně skalpů a Hořící lesy. První dva zmíněné romány kladně ohodnotil recenzent Tomáš Trnka, který je ocenil jako excelentní – dokázaly totiž přitáhnout pozornost a zájem jak mládeže znalé dobrodružné četby, tak čtenářů nezkušených.¹⁹⁹ Bronislava Herbenová ve své recenzi potvrzuje zájem prvorepublikových čtenářů o dobrodružství, podtrhujíc Salgariho přitažlivé popisy exotických krajin, jejich obyvatel a tradic.²⁰⁰ Hynkovo nakladatelství v Praze vydávalo celou řadu těchto románů už od roku 1906, a to především v překladech Jindřicha Entlichera,²⁰¹ jimž však Herbenová lehce vyčítá:

„Překlady jsou celkem slušné, až na některá nedopatření, v některých tekou proudy krve a mrtvolami bys řeku zastavil. To vadí bezpečnému doporučení pro mládež. Nejvhodnější z nich je *Město malomocného krále*.“²⁰²

Graf č. 15: Salgari: počet vydaných titulů (včetně opakovaných vydání).

Od roku 1922 se překládala také díla prozaika, básníka, literárního kritika a esejisty GIOVANNIHO PAPINIHO, jemuž věnuji samostatnou kapitolu.

Zájem byl také o dílo italského spisovatele, intrikána, špióna a diplomata jménem GIACOMO GIROLAMO CASANOVA (1725–1798). Z jeho francouzsky psaného díla *Paměti* (1825) byla v roce 1922 přeložena do češtiny nejdříve *Pavčina a Lukrecie*, dále *Milostná dobrodružství Jakuba Casanovy*. V roce 1924 bylo přeloženo dílo *Můj*

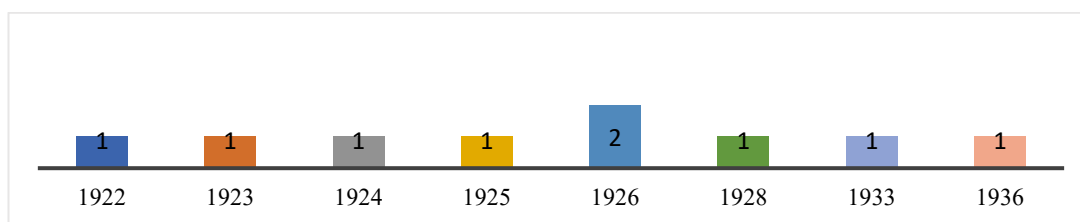
¹⁹⁹ „První kniha dosti obstojně vystihuje ovzduší egyptského dávnověku, kdežto druhá plně holduje fantazii malující orientální prostotu, mstivost rdousičů, mystičnost fakírství, bájně bohatství, odvážné lovy.“ (TRNKA, T. Salgari Emilio: Dcery faraonů a Hora světla. *Česká osvěta* 22, 1925–1926, č. 9, s. 548.)

²⁰⁰ Bronislava Herbenová (1861–1942), prozaička, autorka literatury pro děti a mládež a čítanky, publicistka, novinářka, redaktorka, překladatelka, pedagožka. (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Herbenová, Bronislava. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 14. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=B.%20H.&id=2212>.)

²⁰¹ Jindřich Entlicher (1878–1926), prozaik, autor pohádek, literární historik, orientalista, překladatel, středoškolský pedagog. (ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Entlicher, Jindřich. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 14. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=Entlicher&id=4859>.)

²⁰² HERBENOVÁ, B. Dobrodružné knihy Emilia Salgari. *Úhor* 17, 1929, č. 3–4, s. 58.

útěk z olověných komor benátských, v roce 1925 opakovaně vydána *Samomluva myslitelova* a v letech 1923–1931 kompletní *Paměti*.

Graf č. 16: Giovanni Papini: počet vydaných titulů (včetně opakovaných vydání).

Opakovaně byly publikovány i nově přeloženy počiny operního libretisty FRANCESCA MARIPIA VEHO (1810–1876). *La traviata* (1852), česky poprvé vydanou už v roce 1874, do češtiny přeložili Jindřich Hanuš Böhm a Emanuel František Züngel. Uvedena na trh byla nakladatelstvím Františka Augustina Urbánka a v mnou sledovaném období se těšila opakovanému vydávání (1921, 1926, 1928) nakladatelstvím Fr. A. Urbánek a synové. Stejně nakladatelství opětovně (1873, 1912, 1922) publikovalo i *Rigoletta* (1851), jehož první český překlad pořídila už v roce 1873 Emilie Maýrová. V roce 1927 bylo publikováno čtvrté vydání, tentokrát však v novějším překladu Emanuela Františka Züngela, jenž přeložil velké množství operních libret.

V meziválečném období přetrvával zájem o dílo antropologa PAOLA MANTEGAZZY (1831–1910). Jeho populárně-vědecké publikace měly v Evropě, ale i u nás, jak je vidět, velký úspěch: *Physiologie lásky* (1873) vyšla v češtině poprvé v roce 1891 a roku 1922 se těšila třetímu vydání. *Physiologie krásna* (1879) vyšla česky v roce 1892, třetí vydání se uskutečnilo roku 1929. Překlady se v obou případech zhostil J. Herzer a nakladatelem byl I. L. Kober. I *Physiologie ženy* (1893), která rovněž byla do češtiny přeložena J. Herzerem a vydána I. L. Koberem (dokonce ve stejném roce jako v Itálii), vyšla v roce 1928 již potřetí, tentokrát s novým překladem Karla Petříka. S publikací *Gli amori degli uomini* (1886) se čeští čtenáři mohli seznámit pod dvěma tituly: nejdříve v roce 1894 pod názvem *O láskách lidských: Pokus ethnologie lásky* v překladu K. Petříka, třetí vydání pak vyšlo roku 1927 s pozměněným titulem *Lásky a mravy všech národů: O láskách lidských, manželství a prostituci*.

V meziválečném období byly poprvé otištěny dvě další Mantegazzovy publikace. Kniha *Jak si zachováme zdraví* (1884), jejíhož překladu se ujal Jaroslav

Říha a kterou vydalo nakladatelství Sfinx, byla čtenářům k dispozici od roku 1922. Na dílo, které čtenáři nabízejí převážně rady, jak je možné díky prevenci předcházet různým nemocem, upoutávala reklama v časopise Československé strany socialistické pro severní Čechy *Naše hory*. Recenzent zde konstatuje:

„[Díky Mantegazzovým radám ohledně prevence] možno zůstatí stále zdravým a svěžím – nebýti nikdy nemocen. V tom tkví sociologický význam knihy, jež je o to účinnější, že Mantegazza umí podati svoje rady nejen srozumitelně, ale i sugestivně.“²⁰³

S ročním odstupem vyšly poprvé česky *Rudé květy lásky* (1890), a to v překladu Josefa Uhera a zásluhou nakladatelství Jan Toužimský. Překlady Mantegazzovy tvorby byly publikovány taktéž v dobovém tisku: v roce 1921 vyšla *Pohádka*, později *Protěž* a konečně byla uveřejněna rovněž jedna z povídek s názvem *Sedmikráska* v překladu A. Muřovského.²⁰⁴

Dalším vydávaným autorem byl sicilský veristický spisovatel GIOVANNI VERGA (1840–1922), jehož dílo, které představovalo jeden z vrcholů moderní italské prózy,²⁰⁵ bylo v českých zemích četně překládáno a publikováno od roku 1886 až do roku 1914 (*Vlčice*, *Eva*, *Oběti nerozvážené lásky*, *Sedlák kavalír*, *Zmařené štěstí*, *Pan učitel*, *Po prvé, po druhé, po třetí*).

Po malé pauze se zájem o Vergovu tvorbu obnovil a v roce 1920 se čeští čtenáři mohli seznámit také s dalšími jeho díly, např. se čtrnácti novelami ve sbírce *Znamení lásky a jiné novely* (1883), přeložené Hanušem Hackenschmiedem a vydané Československými podniky tiskařskými a vydavatelskými. Roku 1926 vyšla v antologii *Povídky z Itálie* Vergova povídka *Nedda: Črta ze Sicilie* (1874), přeložená Bartošem Vlčkem. V roce 1927 byly v českých zemích poprvé publikovány i Vergovy romány *Mistr Don Gesualdo* (1889) a *Tygrice* (1875), a sice v nakladatelství Oldřicha Petra (resp. A. Neuberta) a v překladu Niny Tučkové-Jehličkové (resp. Karla Lužana). Konečně v roce 1930 přeložila Nina Tučková-Jehličková i román *Rodina Malavoglio* (1881), který vydalo nakladatelství Družstevní práce ve 4 300 výtiscích

²⁰³ Literatura. P. Mantegazza: Jak si zachováme zdraví. *Naše hory* 5, 1923, č. 50, s. 5.

²⁰⁴ ŠÁDEK, F. P. Mantegazza: Pohádka. *Rozkvět* 14, 1921, č. 6, s. 175. ~ MANTEGAZZA, P.

Protěž. *Rozkvět* 15, 1922, č. 15, s. 444 ~ MUŘOVSKÝ, A. Pavel Mantegazza: Sedmikráska. *Tribuna* 4, 1922, č. 157, s. 2.

²⁰⁵ FELIX, A. Italské knihy u nás. *Národní listy* 68, 1928, č. 20, s. 4.

a stejného roku ještě dvacet kusů dotisklo. Vergova osobnost byla hojně komentována v dobových periodikách, proto Vergovi věnuji jednu ze samostatných kapitol.

Na přední místa žebříčku v meziválečném Československu nejčastěji vydávaných autorů se dostal i sám diktátor BENITO MUSSOLINI (1883–1945). Publikován byl jeho román *Kardinálova milenka*, divadelní hra *Napoleonových sto dní* a politická díla, kupříkladu *Řeči o Itálii a fašismu*. Také Mussoliniho literární tvorbě věnuji jednu z kapitol.

Rovněž jedna z italských prozaiček a novinářek byla českým čtenářům již známá, jelikož její díla byla do češtiny překládána od roku 1894. MATILDE SERAO (1856–1927) se ve svých románech věnovala především příběhům odehrávajícím se v Neapoli.²⁰⁶ Oblibu této spisovatelky u nás zmínil ve své publikaci i František Hrnčíř.²⁰⁷ V časopise *Bazar* vycházela na pokračování její povídka *Jak zmírá láska* v překladu Bohumila Kliky.²⁰⁸ O tom, že by měli čeští čtenáři a studenti tuto spisovatelku znát, svědčí věta „Líbí se ti romány spisovatelky Matilde Serao?“ použitá v tehdejší učebnici italštiny v jednom z překladových cvičení.²⁰⁹ Českým čtenářům byl v roce 1894 nejdříve představen její román *V lávě* (1886), který přeložil Václav Hanus a vydal F. Šimáček, přičemž zájem o nové vydání tohoto díla projevil literární publikum v našich zemích roku 1921. Román *Dobývání Říma* (1885) byl do češtiny přeložen Karlem Mečířem a publikován roku 1916 Tiskařským a vydavatelským družstvem rolnickým v edici *Románová příloha Venkova*. K dalšímu vydání tohoto titulu došlo v roce 1919. V mnou sledovaném období byly do češtiny přeloženy celkem tři romány této autorky: v roce 1921 se jednalo o *Cestičky lásky* (1890; v češtině byly vydány poprvé, a sice v překladu B. Makešové a v nakladatelství Československé podniky tiskařské a vydavatelské), rok 1923 pak přinesl překlady dva, a to povídku *Milenci* (1894; přeloženou Rudolfem Lambertem a vydanou J. Toužimským) a román *Choré srdce* (1881; překlad Antonína Krejčího publikovalo nakladatelství Šolce a Šimáčka).

Ze statistiky vyplývá, že se nejvíce vydávaly knihy řadící se do kategorie novodobá umělecká próza (próza po roce 1800). Napočítala jsem celkem 172 vydaných titulů

²⁰⁶ Matilde Serao. *Národní listy* 67, 1927, č. 170, s. 2.

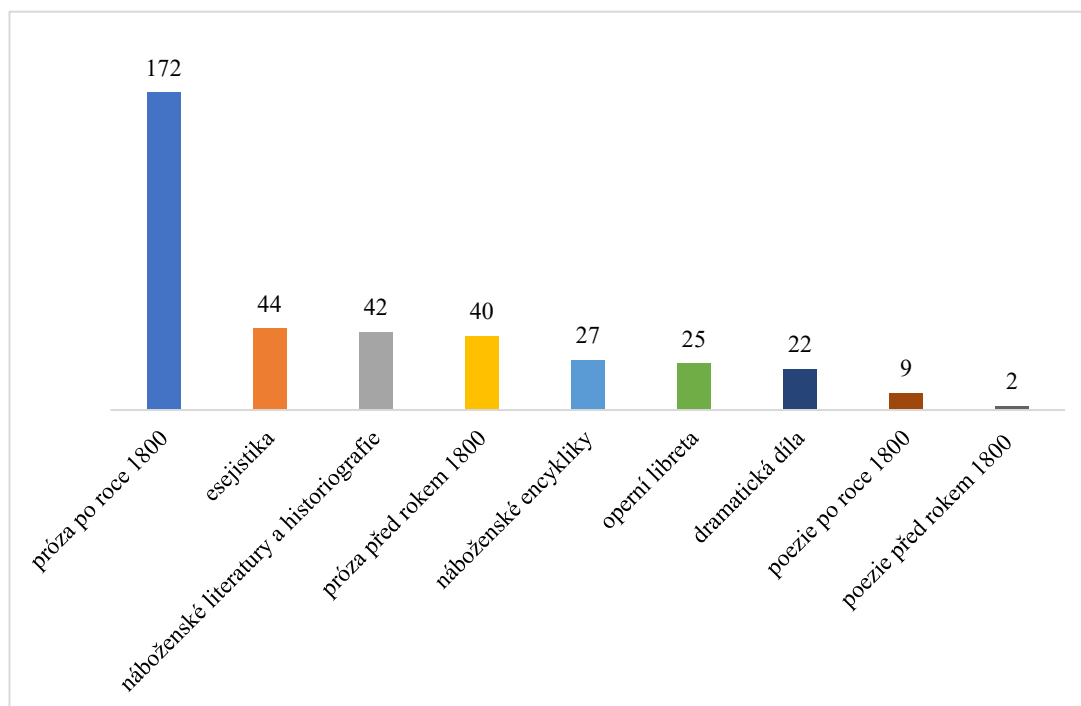
²⁰⁷ HRNČÍŘ, F. *Obrázkové dějiny světové II*. Praha: Jan Svátek, 1926, s. 220.

²⁰⁸ ALBANO, B. Matilde Serao: Jak zmírá láska. *Bazar* 59, 1928, č. 1, s. 7.

²⁰⁹ PRAUS, F. *Učebnice jazyka italského pro obchodní akademie a reformní reálná gymnasia*. Praha: Česká grafická unie, 1929, s. 71.

(všechny počty uvádím včetně reedicí), z nichž se celkem 36 řadilo k dobrodružnému románu a 31 vydání k literatuře pro děti a mládež.

Publikovala se i esejistika, v podobném počtu se vydávala díla spadající do náboženské literatury a do historiografie či próza před rokem 1800, v těsném závěsu pak následovaly náboženské encykliky, operní libreta a dramatická díla. Pomyslný žebříček uzavírala poezie moderní a starší.

Graf č. 17: Nejčastěji vydávané žánry v meziválečném Československu.

4.2 Próza po roce 1800

Jak již bylo řečeno výše, největší zájem meziválečných nakladatelů byl o italské autory reprezentující novodobou prózu. Mezi nejvydávanější spisovatele patřili jak romanopisci, tak autoři literatury oddechové: Luigi Pirandello, Giovanni Verga, Giovanni Papini, Matilde Serao, Pitigrilli a Giacomo Casanova. Níže krátce představím další autory, jejichž díla byla vydána aspoň čtyřikrát a kteří tyto trendy potvrzují.

Prozaička GRAZIA DELEDDA (1871–1936), zabývající se sardinskou tematikou,²¹⁰ byla na český trh uvedena roku 1903 překladem rodinného románu *Poctivé duše* (1895) a do roku 1917 vycházela její díla v češtině pravidelně. V meziválečném období v roce 1920 přeložil A. Truksa výběr sardinských povídek

²¹⁰ Jak žije a tvoří Grazia Deledda. *Národní listy* 67, 1927, č. 313, s. 5.

s názvem *Na nové vinici* (1897–1912), které byly podle redakce Národních listů „vhodné pro dospělejší mládež“.²¹¹ Jedno z jejích děl, jehož překlad pořídil rovněž A. Truksa, vycházelo na pokračování v *Národních listech*.²¹² Za rok 1926 získala Deledda Nobelovu cenu za literaturu,²¹³ což vyvolalo reakce v českém dobovém tisku. Tato volba překvapila například českého spisovatele, dramatika a publicistu Ferdinanda Peroutku, který si kladl otázku, jestli byla tvorba zrovna této autorky skutečně tím největším a trvalým přínosem pro světovou literaturu,²¹⁴ a kritizoval rozhodnutí akademie jako „nejhlubší pokles“, přičemž za hlavní důvod, proč toto ocenění získala právě Deledda, označil fakt, že už dvacet let žádný Ital tuto cenu Švédské akademie neobdržel (poslední před Deleddou byl Giosuè Carducci v roce 1906) a že „Nobelův komitét o této autorce mnoha románů a mnoha lidových povídek nedovedl říct nic jiného, než že její díla jsou nesena vysokým idealismem“.²¹⁵ Stejného roku, kdy se stala laureátkou Nobelovy ceny, přeložil F. Kovárna její román *Cestou zla* (1896), o dva roky později vyšel její *Útěk do Egypta* v překladu O. Hinka a opět s dvouletým odstupem, tedy v roce 1930, přeložila N. Tučková-Jehličková román *Eliáš Portolu* (1903), jedno ze stěžejních děl této italské autorky, které odstartovalo její kariéru a jež bylo do češtiny poprvé přeloženo už v roce 1908 F. Kroutilem pod názvem *Jižní láska*. O popularitě Deleddy svědčí i zmínka, již jsem objevila v učebnici italštiny a která doporučuje její romány *Rozmary osudu* a *Eliáš Portolu*.²¹⁶

Básník a prozaik GUIDO DA VERONA (1881–1939) byl v relativně krátkém období mezi dvěma světovými válkami opakovaně překládán (J. Macákem) a vydáván (nakladatelstvím L. Šotek), což svědčí o velkém zájmu čtenářů v Československu o tohoto autora. Ten potvrzuje i douška s ilustrovanou podobiznou da Verony v *Časopise moderní ženy Eva*:

„Typ moderního Ahasvera, duše věčně nenasycená a věčně po něčem toužící – poeta, jež jeho neklidná temperamentní krev pudí na toulky světem, které se pak

²¹¹ Knihy redakci zasláné. G. Deledda: *Na nové vinici*. *Národní listy* 60, 1920, č. 330, s. 2.

²¹² DELEDDA, G. Nechatí anebo vzítí. *Národní listy* 64, 1924, č. 78, s. 4. ~ DELEDDA, G. Nechatí anebo vzítí. *Národní listy* 64, 1924, č. 79, s. 9.

²¹³ K udělení Nobelovy ceny. Grazia Deledda. *Národní listy* 67, 1927, č. 312, s. 1.

²¹⁴ PEROUTKA, F. Literatura a umění: Sbor arcibiskupů a profesorů ve výslužbě hodnotí literaturu. *Přítomnost* 12, 1935, č. 43, s. 684.

²¹⁵ PEROUTKA, F. Literatura a umění: Italové a Španělé. *Přítomnost* 12, 1935, č. 44, s. 696.

²¹⁶ PRAUS, F. *Učebnice jazyka italského pro obchodní akademie a reformní gymnasia*. Praha: Česká grafická unie, 1929, s. 189.

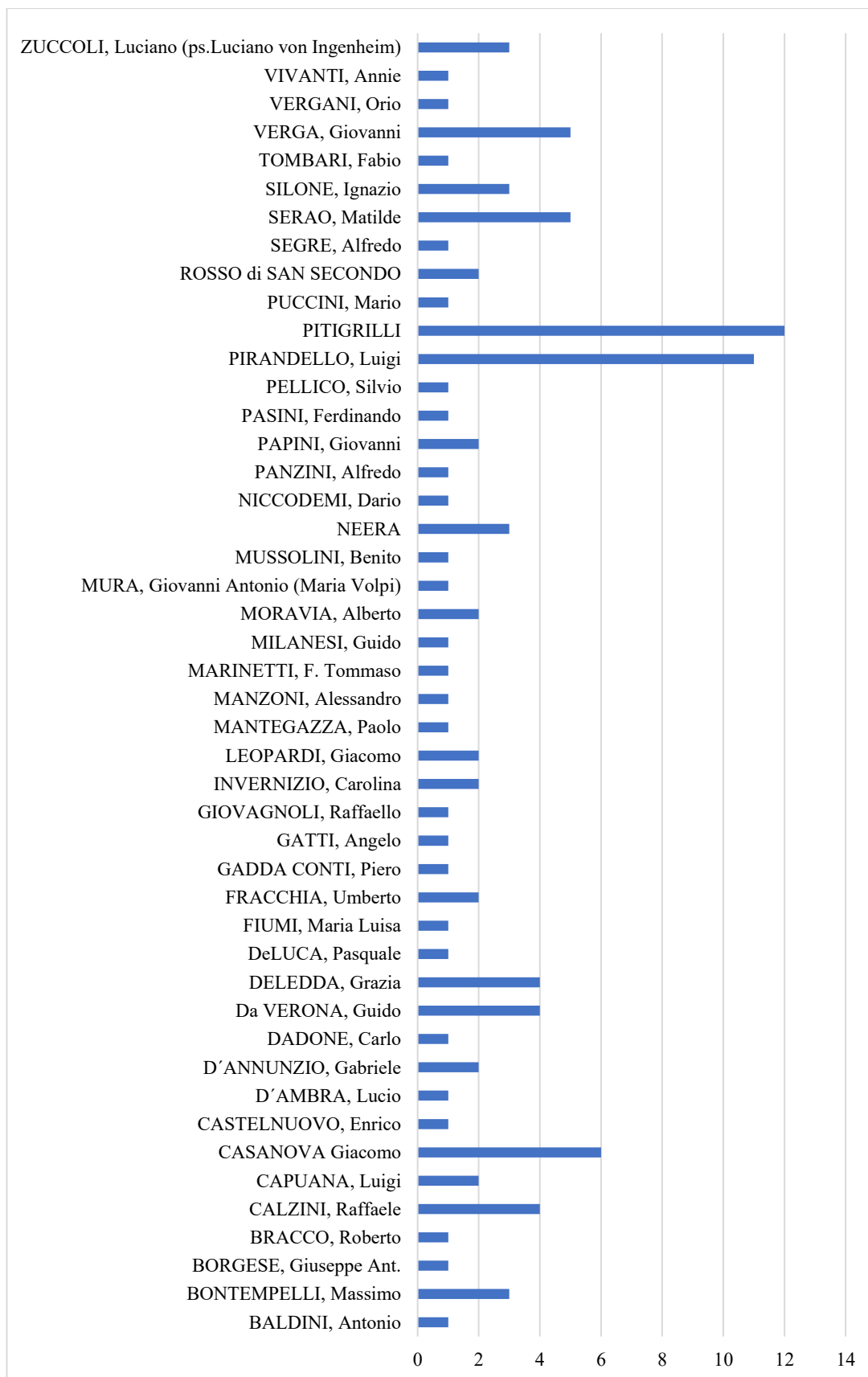
zrcadlí v jeho románech – poeta, jemuž z péra tryská sám život se svými bolestmi
i radostmi, konflikty a vášněmi...²¹⁷

Na stejné stránce tohoto časopisu nacházím rovněž reklamu na všechny da Veronovy romány přeložené do češtiny. Inzerce láká na čtivost a erotický náboj románu *Mimi Bluette* (1916), jež označuje za nejhodnotnější autorův počín, „lze nazvat hymnou lásky“. Jako „grandiosní dílo italské literatury, líčící boj mezi ideou lásky a povinnosti – odhalující bez bázně nejožehavější erotické zápasy lidského bytí, na nichž život tak často ztroskotává,“ je v této reklamě propagován román *Život počíná zítra* (1912), který v Československu vyšel (stejně jako *Mimi Bluette*) roku 1925. V roce 1928 byl publikován překlad románu *Žena, jež lhala lásku* (1915) a následujícího roku *Ten, jenž nemá být milován* (1911).²¹⁸

Díla autora cestopisů a romanopisce RAFFAELE CALZINIHO (1885–1953) měli čeští čtenáři k dispozici v překladech téměř okamžitě po jejich italském vydání. V roce 1923 přeložil J. Skalický jeho novou povídku *Kristus a vetřelec* (1923), o tři roky později byl již dostupný Vlčkův překlad povídky *Bratříček* (1925). Obě zmíněná díla vyšla společně ve sbírce *Povídky z Itálie*. Opět s rozdílem pouhého roku oproti Itálii byl v Československu roku 1937 publikován Calziniho nejnovější román z prostředí benátského karnevalu 18. století *Benátská komediantka* (1936), a to v překladu J. Kostohryze.

²¹⁷ Proč jste nečetla moje knihy: Guido Da Verona. *Eva* 1, 1929, č. 7, s. 27.

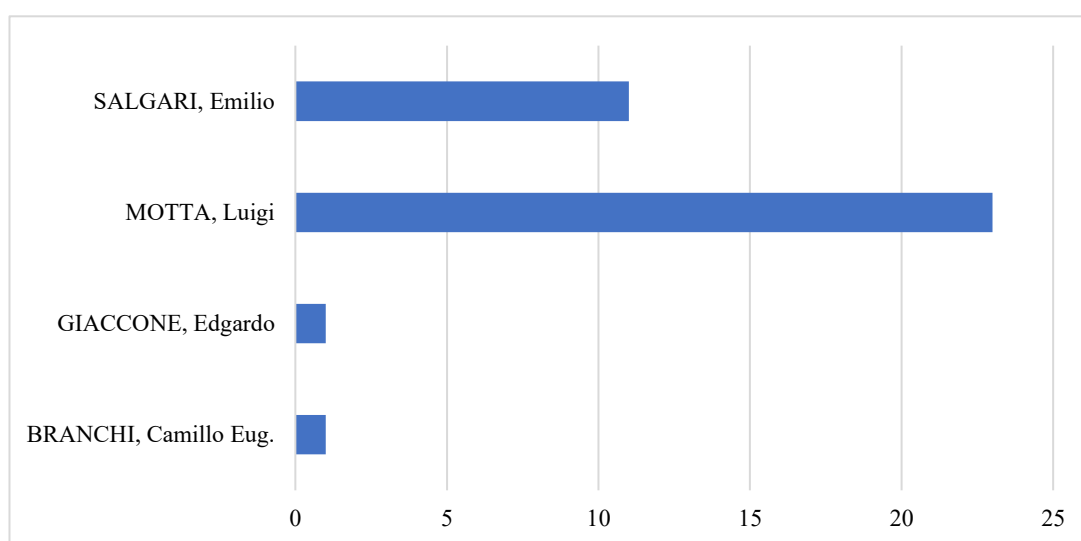
²¹⁸ Tamtéž.

Graf č. 18: Počet vydaných titulů: próza po roce 1800.

4.2.1 Dobrodružný román

Na poli dobrodružných románů Luigi Motta a Emilio Salgari, dva nepřekladanější a nejvydávanější autoři tohoto žánru, velkou konkurenci neměli. Ve třicátých letech byla přeložena a publikována díla ještě dvou stejně zaměřených autorů. *Černý aeroplán* (1910) EUGENIA CAMILLA BRANCHIHO (1883–1962), prozaika, který svým projevem připomínal Verna,²¹⁹ vydal v překladu Zdeňka Hobzíka J. R. Vilímkem. V roce 1936 nechybělo v knihovně dobrodružných románů ani dílo *Podmanitelé světa* (1909) EDGARDA GIACCONEHO, přeložené Evženem Kellnerem a vydané rovněž J. R. Vilímkem.

Graf č. 19: Počet vydaných titulů: dobrodružný román.

4.2.2 Literatura pro děti a mládež

V seznamu překladů do češtiny se objevilo i jméno SALVATORE FARINA (1846–1918). Tento autor byl často přirovnáván ke svému současníkovi Ch. Dickensovi. V českých zemích byla jeho díla vydávána už od roku 1882: *Z mořské pěny* (*Dalla spuma del mare*), *Slepá láska* (*Amore bendato*), *Pan Já* (*Il signor io*), *Mé dítě!* (*Mio figlio!*), *Ve strunách basových* (*Fra le corde di un contrabasso*) a konečně *Pikový kluk* (*Fante di Picche*; 1874), který byl do češtiny poprvé přeložen Bedřichem Frídou v roce 1886 a znovu vydán roku 1921.²²⁰

V tomtéž roce se nového vydání dočkal i dětský román italské autorky Virginie Tedeschi Treves, písíci pod pseudonymem CORDELIA, *Piccoli eroi* (1891), který byl

²¹⁹ PELÁN, J. et al. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004, s. 202.

²²⁰ Tamtéž, s. 324.

do češtiny poprvé přeložen v roce 1896 Václavem Markem a vydán pražským nakladatelem V. Neubertem. Druhého, novějšího překladu (tentokrát od J. Nového a z 37. italského vydání) se román *Malí hrdinové* dočkal v roce 1905, kdy jej publikovalo nakladatelství Šolc a Šimáček.

Dalším italským básníkem, prozaikem a žurnalistou překládaným do češtiny byl ANTONIO BELTRAMELLI (1879–1930), jeden z přívrženců fašistické kultury, o čemž svědčí jeho biografie o B. Mussolinim *L'uomo nuovo* (1922).²²¹ Úryvek právě z tohoto spisu, přeložený Václavem Jiřinou, se v roce 1923 objevil na pokračování v *Tribuně*.²²² Českému čtenáři bylo Beltramelliho dílo již známo z dob dřívějších. Jeho povídky byly do češtiny překládány od roku 1907, v roce 1920 vyšly v novinách jeho povídky *Slepíci a Bůh prostých lidí*²²³ ze sbírky *Ověččená a jiné povídky*. O pět let později byl Adolfem Truksou (který používal pseudonymy Vlad. Rovinský nebo také A. Muťovský) přeložen Beltramelliho dětský román *Le gaie farandole* (1909), jež pod názvem *Veselé dětství* a s ilustracemi Zdeňka Gutha vydal Melantrich. Kniha byla doporučována nejen dětem, ale i jejich rodičům: „Je tu humor dětských let, i chvíle stesku, zejména však celá pokladnice bystrých postřehů, jak je nasbírá snadno ten, kdo žije s dětmi ve styku a má je rád.“²²⁴

Stejného roku, tedy 1925, vyšel česky v překladu Niny Tučkové-Jehličkové nejznámější román pro děti a mládež *L'omettino senza un quattrino* (1920) italské spisovatelky Corinny Teresy Gray Ubertis (1877–1964), píšící pod pseudonymem TÉRÉSAH. Tento dětský román, jenž byl pod názvem *O človíčku bez trojníčku* publikován nakladatelstvím Hejda a Tuček a jehož české vydání ilustracemi doplnil Zdeněk Jehlička,²²⁵ zařadil Josef Kopal do seznamu překladů z románských literatur, které rozhodně stojí za to si přečíst, jelikož podle něj byla Térésah „typ zajímavé spisovatelky a její díla byla veřejností i kritikou vždy příznivě přijata.“²²⁶

Ve stejném roce se mohli mladí čtenáři seznámit s románem GIOVANNIHO GIUSEPPEHO FRANCA (1824–1908) *Le vie del cuore* (1872), přeloženým do češtiny J. Beranem a V. Průšou jako *Cesty srdce* a vydaným pražským nakladatelstvím

²²¹ J. B. Antonio Beltramelli zemřel. *Lidové noviny* 38, 1930, č. 142, s. 7.

²²² JIŘINA, V. Antonio Beltramelli: Mussolini. *Tribuna* 5, 1923, č. 147, s. 1–2. ~ JIŘINA, V. Antonio Beltramelli: Mussolini. *Tribuna* 5, 1923, č. 148, s. 1–2.

²²³ BELTRAMELLI, A. Slepíci. *Vídeňské ilustrované noviny* 15, 1920, č. 34, s. 3. ~

BELTRAMELLI, A. Bůh prostých lidí. *Nová doba: Orgán lidu pracujícího* 26, 1920, č. 66, s. 7–8.

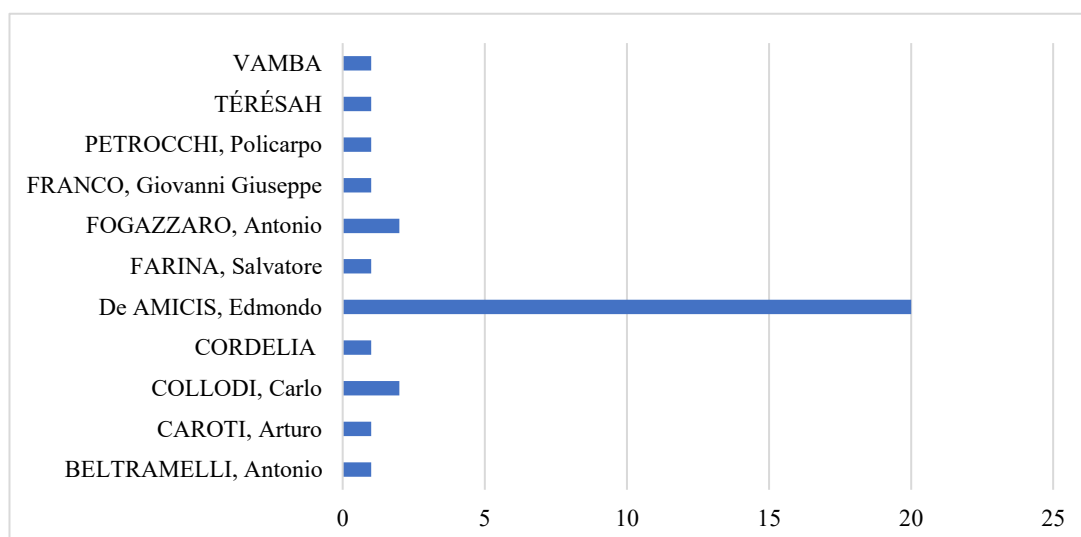
²²⁴ BRTNÍK, V. Z vánočního trhu knižního. *Venkov* 20, 1925, č. 297, s. 2.

²²⁵ ŽIVNÝ, J. L. *Bibliografický katalog, č. 1*. Praha: Československý ústav bibliografický, 1925, s. 228.

²²⁶ KOPAL, J. *Co číst z literatur románských*. Praha: Fr. Borový, 1937, s. 149.

Sdružení katolické mládeže. S Francem byli čtenáři v Československu již obeznámeni díky jeho románu *La Benjamina* (1863), který česky vyšel roku 1870 pod názvem *Benjamina*.

Dalším italským autorem románů pro mládež, jehož dílo se dočkalo českého překladu, byl ARTURO CAROTI (1875–1931), který žil od roku 1924 v Moskvě. Čeští čtenáři se s jeho dílem poprvé setkali v roce 1926, kdy Komunistické knihkupectví v Praze vydalo jeho román *Špaček a Nin v boji proti fašistům*, jež z ruského *Нину и Чукка Против Фашистов* přeložila Marie Majerová. Kniha, která prostřednictvím osudů dvou chlapců z Florencie nabízí pohled do doby po první světové válce, kdy italská dělnická třída čelila nástupu fašismu, byla opětovně vydána v roce 1950 a 1951.²²⁷

Graf č. 20: Počet vydaných titulů: děti a mládež.

Jedním z neznámějších italských autorů žánru pro děti a mládež je beze sporu Carlo Lorenzini (1826–1890), píšící pod pseudonymem CARLO COLLODI, jehož celosvětově proslavil příběh dřevěného panáčka s dlouhým nosem *Le avventure di Pinocchio: Storia di un burattino* (1883), který se zařadil mezi klasická díla italské literatury. Poprvé byl do češtiny přeložen Františkem Poverem v roce 1908 pod názvem *Oříškova dobrodružství: Příhody panáčkovy* a vydán s původními rytinami C. Chiostriho pražským nakladatelstvím Jos. R. Vilímka v edici *Z knihy do srdéčka*. Zájem o další

²²⁷ Pro děti a mládež od dvanácti let. Arturo Caroti: Špaček a Nin. *Čtenář* 2, 1950, č. 9, s. 248. ~ Pro mládež od dvanácti let. Arturo Caroti: Špaček a Nin. *Čtenář* 3, 1951, č. 5, s. 128.

vydání stejného překladu se objevil až roku 1926 a v roce 1927 byl vydán opětovně, ovšem bez ilustrací.²²⁸

Rovněž roku 1927 byl poprvé přeložen pohádkový příběh *Legenda o krásné Ksitě* (překl. Otilie Hanausková z původního *La leggenda della bella Xita*, 1887), který vydal A. Svěcený a jehož autorem byl lexikograf, spisovatel a překladatel POLICARPO PETROCCHI (1852–1902).

V roce 1928 se překladu do češtiny dočkal román pro děti a mládež *Ciondolino* (1895, 1921) spisovatele, karikaturisty a humoristy Luigiho Bertelliho (1860–1920), písíciho pod pseudonymem VAMBA. Pro italské děti a mládež je Bertelli významnou osobností, jelikož založil časopis pro děti *Giornalino della Domenica* (1906–1927), který vycházel jednou týdně a jehož přispěvateli byli např. Edmondo De Amicis, Luigi Capuana, Grazia Deledda, Ada Negri či Emilio Salgari.²²⁹ Zmíněný román byl přeložen dr. Václavem Razimem z italského sedmého vydání²³⁰ a pod českým názvem *Cumlíček* jej publikovalo nakladatelství B. Kočího v edici *Umělecké snahy*. Vřelé doporučení k četbě „něčeho opravdu nádherného“ nacházím v českém překladu dětské knihy Francise Breta Harta *Flip a jiné povídky*, který byl vydán v edici *Laciné vydání spisů Breta Harta*. V reklamě je uvedeno, že „při čtení něčeho takového budete přímo uchvácen a radostně nadšen“.²³¹ Ani ve vánoční nabídce knih pro děti a mládež rozhodně nechyběla upoutávka na *Cumlíčka*, v níž bylo úvodem vysvětleno, že název knihy nijak nesouvisí s dějem. Hlavním protagonistou je chlapec, který prožívá dobrodružství v říši hmyzu. Recenzent doporučil knihu dětem starším dvanácti let, jelikož je čtení jak zábavné, tak z přírodovědného hlediska naučné, a přirovnal román k tvorbě českého spisovatele Josefa Haise Týneckého, která se s *Cumlíčkem* shoduje ve stejném ilustrátorovi, Otakaru Štáflovi.²³² Román byl doporučován i v následujících letech, např. v časopise *Nové směry* jako „jedna z nejzajímavějších knih pro děti, proto k nám byla převedena ze sedmého vydání italského, což již samo o sobě praví mnoho“.²³³ „Rozkošný román ze života mravenců“ *Cumlíček* byl nabízen

²²⁸ C. Collodi. *Časopis československých knihovníků* 8, 1929, č. 2, s. 91.

²²⁹ KOČÍ, B. B. *Kočího malý slovník naučný* 2. Praha: B. Kočí, 1929, s. 2023.

²³⁰ NAVRÁTIL, M. *Almanach československých právníků*. Praha: M. Navrátil, 1930, s. 371. ~ RANDÉ, K. a FOCH, V. *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1929 vyjma díla pokračovacího*. Praha: Národní knihovna, 1930, s. 434.

²³¹ Čtete rád knihu o přírodě? In: HARTE, B. *Flip a jiné povídky*. Praha: B. Kočí, 1927, s. 129.

²³² E. V. Vánoční trh knih pro mládež. *Národní osvobození* 5, 1928, č. 350, s. 6.

²³³ Literatura: pro mládež a žákovské knihovny. *Nové směry* 2, 1929, č. 9, s. 147.

jako vhodná kniha vedle *Pohádkového pokladu Boženy Němcové* a *Pohádek Matěje Mikšíčka* rovněž v roce 1938.²³⁴

V letech 1930 a 1933 pražský nakladatel Jaroslav Picka vydal v překladu Otto F. Bablera a s ilustracemi Jaroslava Váchala český výbor *Eden Anto* ze sbírky povídek a pohádek *Racconti brevi* (1894) ANTONIA FOGAZZARA (1842–1911). Fogazzaro byl do češtiny překládán od roku 1885, kdy Jaroslav Vrchlický přeložil jeho básně pro svou antologii *Poesie italská nové doby*.

4.3 Esejistika

Velké oblibě se těšili italští autoři populárně-naučné literatury a esejistiky. Vedle Papiniho, Mantegazzy a Mussoliniho byl zájem o překlad myšlenek filozofa, historika, literárního kritika a intelektuálně nejvlivnější osobnosti první poloviny 20. století, BENEDETTA CROCEHO (1866–1952). V roce 1927 v nakladatelství Kvasnička a Hampl vyšly v překladu Františka Šišmy tři eseje (pod názvem *Barok*) podle otisku v revue *La Critica*, která nepřestala vycházet ani během vlády fašistického režimu. V předmluvě pro české vydání se Croce obrací na čtenáře v Československu:

„Snad má objasnění budou prospěšná těm, kdož zkoumají dějiny protireformace a baroku v jiných zemích evropských, a zvláště v této české zemi, s níž Itálie je spjata mnoha příbuzenskými vztahy.“²³⁵

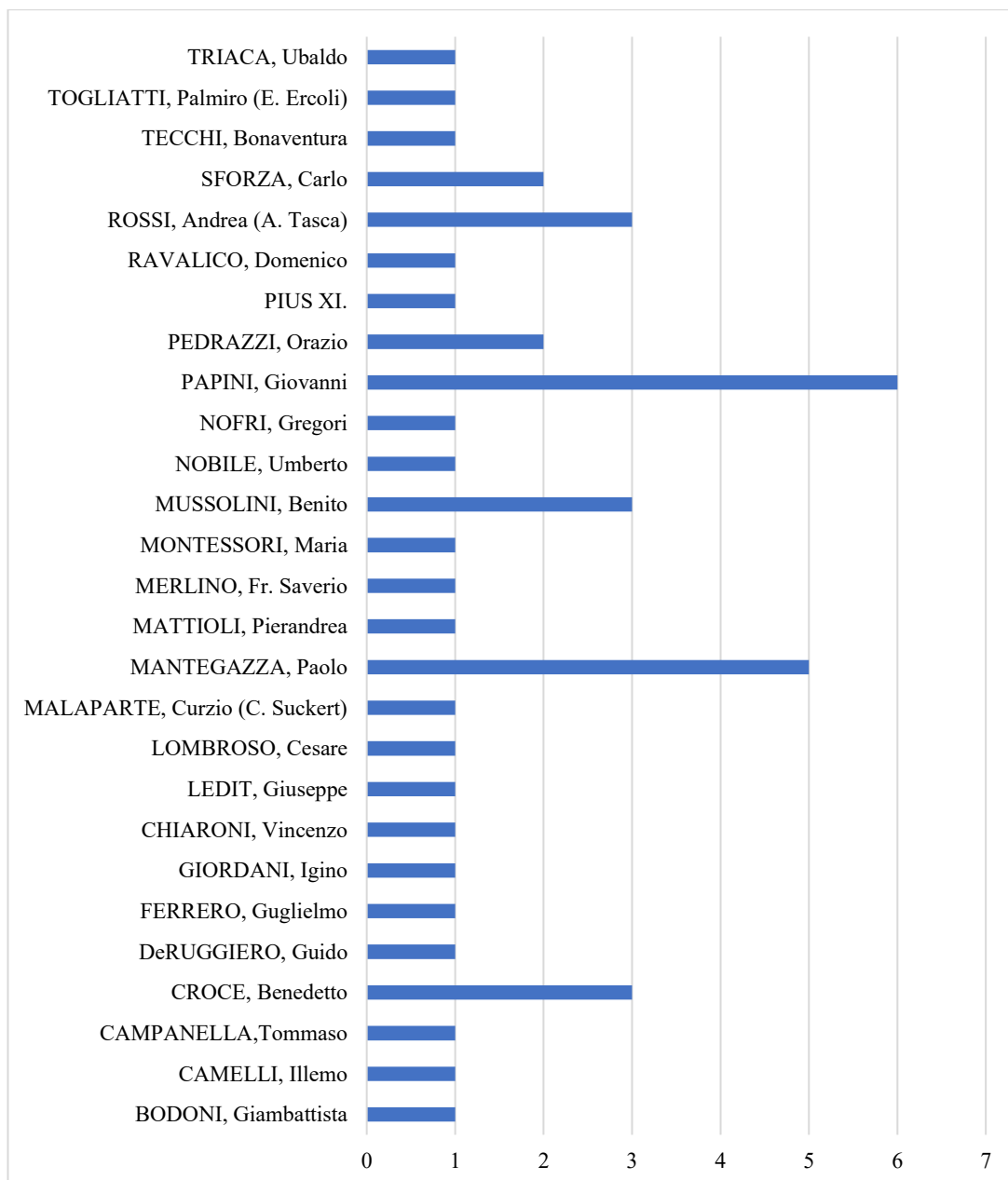
Ve stejném roce vydalo nakladatelství Orbis sbírku rozprav o umění *Breviř estetiky* (1913), kterou přeložil Josef Bartoš. V roce 1938 publikoval Jan Laichter v edici *Laichterova filosofická knihovna* dílo *Evropa v XIX. století* (1932), které obsahovalo nové eseje napsané za plné fašistické éry a jež přeložila Jiřina Otáhalová Popelová.

Opakovanému vydání (celkem třikrát v roce 1938) v nakladatelství Františka Borového se těšila sbírka *Pochod na Řím. Mussoliniho cesta k moci* (1938) Angela Tascy, písčícího pod pseudonymem ANDREA ROSSI (1892–1960), o jejíž překlad se postaral Zdeněk Richter.

Důležitou novinkou meziválečného období byl rozhodně překlad pedagogických úvah MARIE MONTESSORI (1870–1952). *Příručka vědecké pedagogiky* (1921) byla přeložena v roce 1926 Boženou Kožíškovou a vydal ji Svaz československých učitelek škol mateřských.

²³⁴ Vhodné dětské knihy. *Moravský deník* 33, 1938, č. 297, s. 4.

²³⁵ CROCE, B. *Barok (tři essey)*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1927, s. 5.

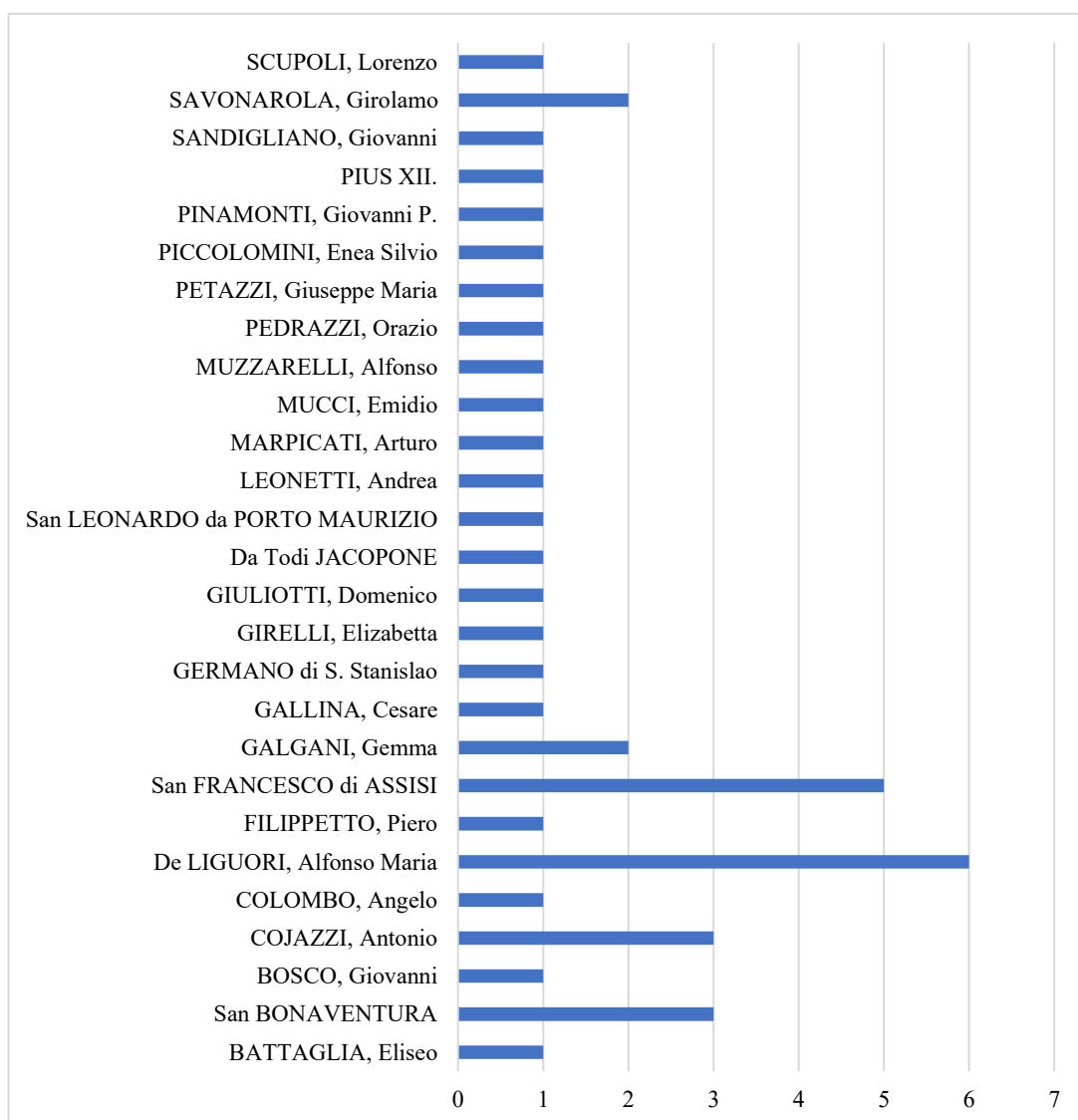

Graf č. 21: Počet vydaných titulů: esejistika.

4.4 Náboženská literatura a historiografie

Čtenáře v Československu rovněž velmi zajímaly překlady náboženské literatury a historiografie. Mezi nejvydávanější autory především v letech třicátých rozhodně patřil ALFONSO DE LIGUORI (1696–1787), římskokatolický kněz, biskup a církevní učitel. V našich zemích vycházely překlady jeho děl už od roku 1812, první sbírkou bylo *Navštívení nejsvětější Svátosti oltářní a vždycky neposkvrněné Panny Marie na každý den měsíce*. V roce 1930 byly do češtiny přeloženy spisy *Morální theologie* (1748), roku 1932 si čeští čtenáři mohli přečíst pobožnost *Devítník k Srdci Páně*. Zájem byl také o další vydání pojednání *Chvály Mariánské* (1750) o hlavních

slavnostech Panny Marie. V roce 1937 rovněž vyšel nový překlad úvah o duchovním životě *Zbožné úvahy a rozjímání* (1766).

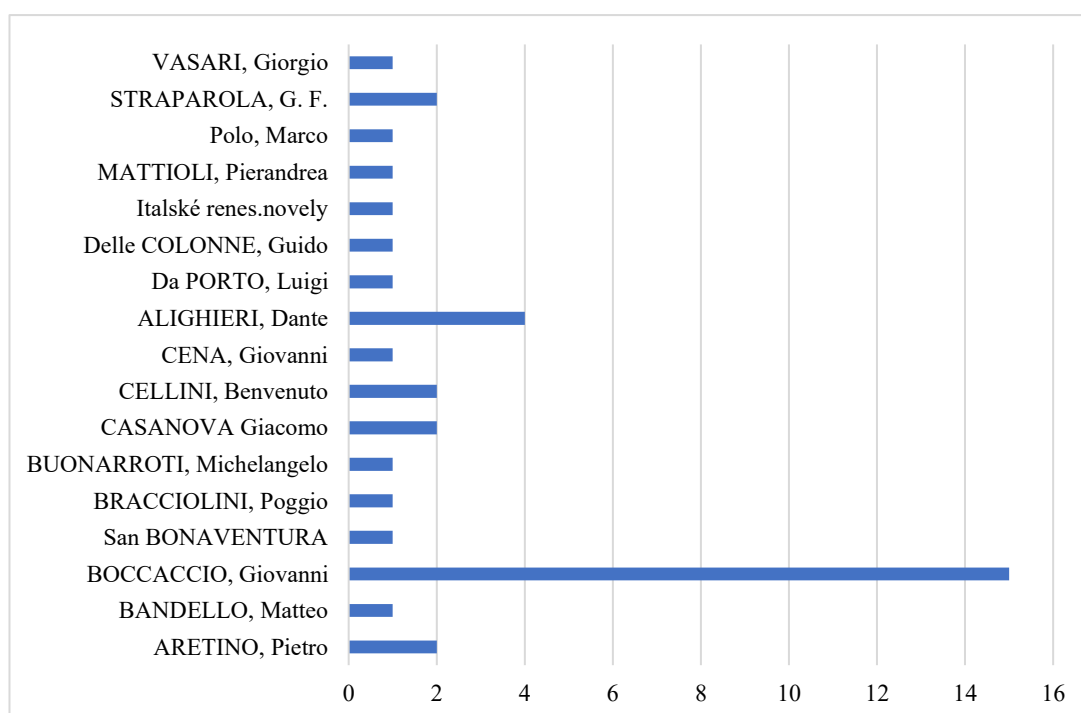

Graf č. 22: Počet vydaných titulů: náboženská literatura a historiografie.

Také o dílo FRANTIŠKA Z ASSISI (1181–1226, vl. jm Giovanni Bernardone), zakladatele františkánského řádu, které bylo překládáno do češtiny od roku 1708 (*Regule a kšaft*), byl velký zájem. V roce 1926 byly vydány *Spisy a myšlenky sv. Františka z Assisi a Duše chudáčka božího*. Dále pak opakovaně v letech 1929–1936 byla publikována a celkem třikrát přeložena *Píseň ke chvále tvorstva* (1224–1226).

4.5 Próza před rokem 1800

DANTE ALIGHIERI (1265–1321) byl v mnou vymezeném období vydán celkem čtyřikrát. Vždy se jednalo o jeho dílo *La divina commedia* (1307–1321), česky *Božská komedie*, které bylo v minulosti vydáno celkem třikrát v překladu J. Vrchlického v letech 1879–1882 (1. české vydání), 1890–1892 (2. české vydání) a 1897–1902 (3. české vydání). Vrchlického překlad použil nakladatel J. Otto pro vydání v letech 1928, 1929 a 1930. V letech 1929–1930 bylo toto významné dílo italské literatury nově přeloženo Karlem Vrátným.

Graf č. 23: Počet vydaných titulů: próza před rokem 1800.

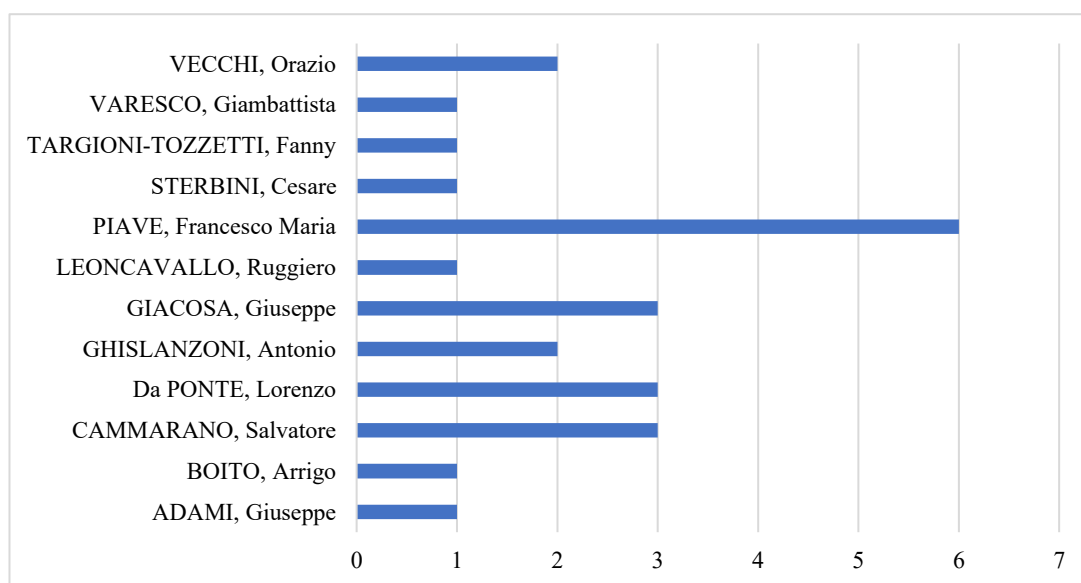
Opakovaně vyšel v překladu Josefa Macha a Adolfa Felixe (v roce 1930 a 1936) *Vlastní životopis* sochaře, zlatníka a básníka BENVENUTA CELLINIHO (1500–1571). Poprvé bylo toto dílo přeloženo do češtiny Adolfem Gottwaldem v roce 1909.

Prvorepublikový čtenář si mohl díky překladům Františka Petra z let 1927–1928 přečíst *Le vite de' più eccellenti pittori, scultori e architettori* (1550, 1568) GIORGIA VASARIHO (1511–1574), které byly v češtině vydávány po jednotlivých svazcích pod názvem *Životopisy umělců*.

Další novinkou byl překlad povídek novelisty GIOVANNIHO FRANCESCA STRAPAROLY (1480–1557) *Le piacevoli notti* (1550–1553, v češtině *Rozkošné noci*), jehož se zhostili Karel Skála roku 1923 a František Bouška v roce 1925.

4.6 Operní libreto

Opakovaně byla F. A. Urbánkem vydávána operní libreta. V letech 1922, 1925 a 1930 Urbánek publikoval Züngelův překlad libreta SALVATOREHO CAMMARANA (1801–1852) k opeře G. Verdiho *Trubadúr (Il Trovatore, 1853)*, přičemž poprvé byl tento překlad vydán v roce 1873. Dále bylo dvakrát vydáno (v letech 1920 a 1927) operní libreto LORENZA DA PONTEHO (1749–1838) k opeře Wolfganga Amadea Mozarta *Don Giovanni*²³⁶ (*Il dissoluto punito ossia il Don Giovanni, 1787*) v překladu V. J. Novotného. V roce 1928 rovněž vyšlo opět v Novotného překladu druhé vydání operního libreta další Mozartovy opery *Figarova svatba (Le nozze di Figaro ossia La folle giornata, 1786)*. Publikována byla taktéž libreta GIUSEPPEHO GIACOSY (1847–1906) a LUIGIHO ILLICY (1857–1919) k operám G. Pucciniho: jednak v roce 1920 *Madam Butterfly*,²³⁷ dále roku 1923 vyšlo druhé vydání *Toscy* a konečně v roce 1927 měli milovníci opery k dispozici nové vydání libreta k opeře *Bohéma*.

Graf č. 24: Počet vydaných titulů: operní libreto.

4.7 Divadelní literatura

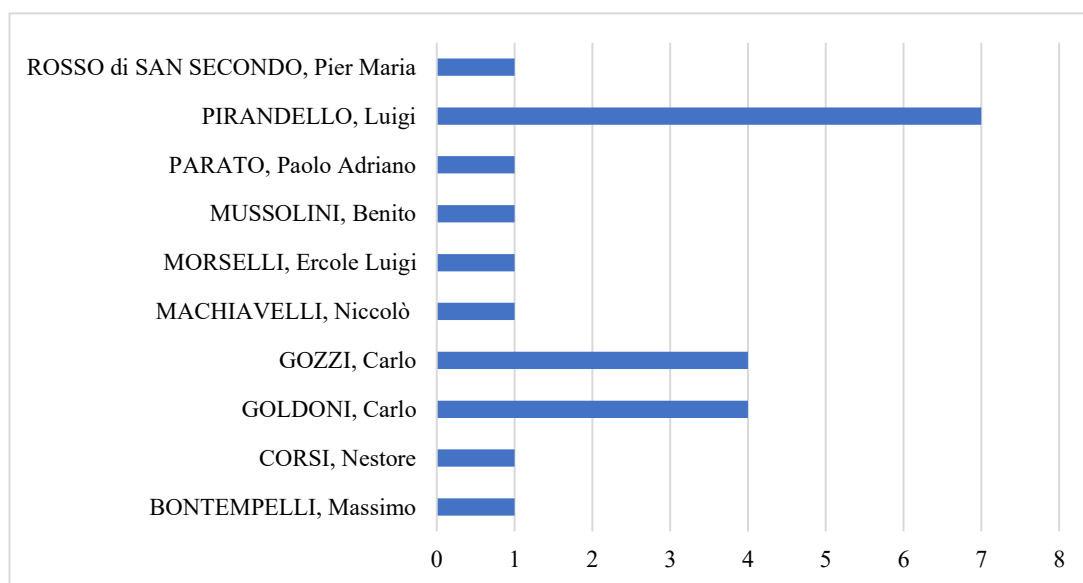
Nadále vydávaným autorem byl klasický dramatik CARLO GOLDONI (1707–1793). V roce 1925 byla do češtiny poprvé přeložena (J. Lesíkem z francouzského originálu) jeho komedie *Broukal Dobroděj čili Podivín dobrého srdce (Le Bourru bienfaisant,*

²³⁶ Ve zmíněných letech byl tento překlad publikován pod názvem *Don Juan*, nicméně v této práci používám dnes již zažitý název *Don Giovanni*.

²³⁷ V češtině vyšlo pod názvem *Paní Motýlek*, nicméně (i vzhledem ke shodně znějícímu názvu operety Jacquesa Offenbacha) používám v této práci dnes již zažitý název *Madam Butterfly*.

1771). Vydal ji J. Birnbaum, díky němuž vyšly v roce 1926 rovněž překlady Bohumila Kyselého: jednak tříaktová komedie *Zvědavé ženy* (*Le donne curiose*, 1753), jednak *Vzhůru na letní byt* (*Le smanie per la villeggiatura*, 1761). O pár let později, v roce 1930, projeví divadelníci zájem o úpravu již zastaralého překladu komedie *Il servitore di due padroni* (1749), o jehož inovaci se postaral Jaroslav Bartoš a který v češtině vydal Jos. R. Vilímek v první části sbírky *Deset loutkových her ze světových literatur dramatických* pod názvem *Sluha dvou pánů*.

Zájem budil rovněž dramatik CARLO GOZZI (1720–1806). Jeho pohádková hra s orientálním námětem *Turandot* (1762) byla poprvé přeložena v roce 1924 Alfonsem Breskou a vydání zajistilo Nakladatelské družstvo Máje v rámci své edice *Divadelní knihovna Máje*. Za překlady tří dalších Gozziho her stál Jaroslav Bartoš a vydalo je roku 1932 nakladatelství Vaněk a Votava: *Pohádka o lásce ke třem pomerančům* (*L'amore delle tre melarance*, 1761), *Žena had* (*La donna serpente*, 1762) a *Havran* (*Il Corvo*, 1761).

Graf č. 25: Počet vydaných titulů: divadelní literatura.

4.8 Poezie po roce 1800

GIOSUÈ CARDUCCI (1835–1907), italský básník, byl českým čtenářům již známý, jelikož jej už od roku 1885, kdy Carducciho básně zařadil do své antologie překladů italských básníků z let 1782–1882 *Poesie italská nové doby*²³⁸, hojně překládal Jaroslav Vrchlický. Dále pak pravidelně vycházely další Vrchlického překlady: *Výbor básní* v roce 1890, o pět let později další básně ve sbírce *Tři knihy vlaské lyriky*, v letech 1902–1904 byly přeloženy a vydány *Dvě ódy svatební*, *Nový výbor básní* a *Ódy barbarské*. O básníkově životě a jeho díle barvitě psal sám znalec jeho tvorby Jaroslav Vrchlický, který ve svých literárně-historických rozpravách využil informace, jež byly uveřejněny v rámci jubilejního čísla 3. května 1901 v italském časopise *Rivista d'Italia*.²³⁹

V roce 1926 našel inspiraci v Carducciho básni *Satanu* Josef Váchal. Báseň vyšla v celkem sedmnácti speciálních výtiscích v poupraveném překladu J. Vrchlického z roku 1865. Váchal vytvořil pro tuto knihu jedenáct celostránkových barevných linorytů a tři dřevoryty, jež se zařadily mezi jeho nejvýznamnější velkoformátová díla.²⁴⁰ V roce 1937 bylo v překladu Zdeňka Kalisty publikováno *Od pramenů Clitumna*, výbor básní ze sbírky *Ódy barbarské*.

Ze třicátých let je nutno také připomenout překlad děl dvou italských moderních básníků, kteří toto období z hlediska básnického reprezentují. Jedná se o GIUSEPPEHO UNGARETTIHO (1888–1970) a EUGENIA MONTALEHO (1896–1981). Překlad jedné z Ungarettiho básní s názvem *Plahočení válečné* se objevil časopisecky již v letech dvacátých.²⁴¹ Adolf Felix zpřístupnil tvorbu těchto italských básníků prvorepublikovým čtenářům, když v roce 1932 pro antologii *Italští básníci 1900–1930* přeložil Ungarettiho básně *Nebe a moře*, *Plahočení válečné*, *Vánoce*, *Západ slunce*, *Večer*, *Tulák*, *Italie*, *Daleko*, *Vojáci*, *Tichý večer* a *Ostrov* a Montaleho básně *Tvůj krok*, *Chorál usínajícího odpoledne*, *Skřípe hřidel studně*, *Ó, živote, já pohrdám tvým*

²³⁸ Viz CARDUCCI, G. Májová, Stále Homér. Hovory se stromy. Vůl, Panteismus. Vzpomínka ze školy. Idylla Maremská. Sonet. Giuseppe Mazzini. Řým. Satanu. Z ód barbarských. Na nádraží. Kupředu! Kupředu!. Co není básník. Zoufalá. Osel, čili pravda ideálu. Na zadní stránku své podobizny. Na polích u Marenga na bílou sobotu 1175. Legenda o králi Theodorichovi. Nad urnou P. B. Shelleye. In: VRCHLICKÝ, J., ed. *Poesie italská nové doby*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1885, s. 219–233.

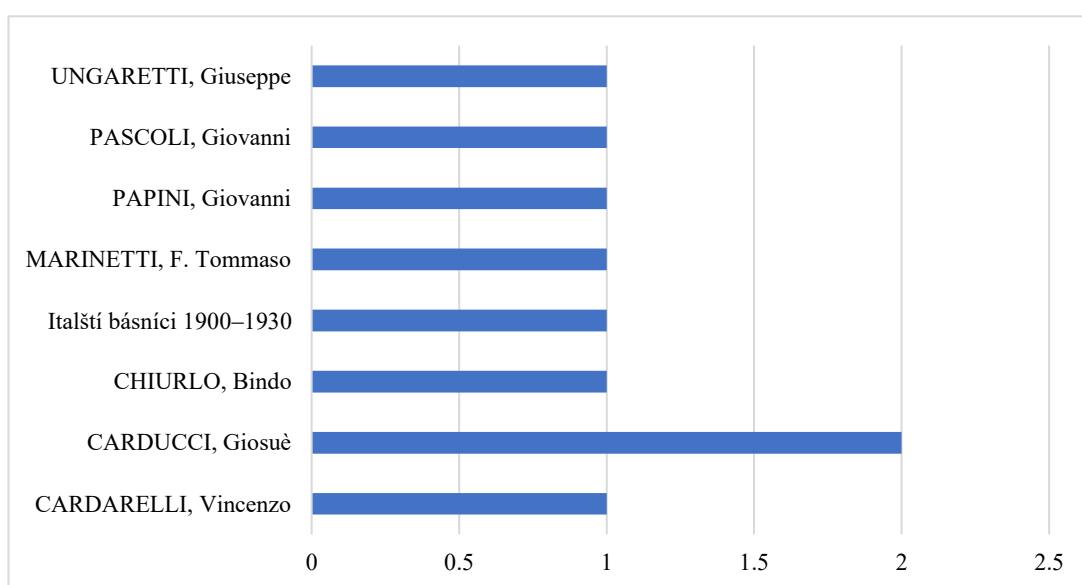
²³⁹ VRCHLICKÝ, J. *Rozpravy literární*. Praha: Máj, 1906, s. 26–62.

²⁴⁰ GALERIE U BETLÉMSKÉ KAPLE. 1837. Josef Váchal. Satanu. *Galerie U Betlémské kaple*. ©2020. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.galerieubetlemskekaple.cz/en/browse-the-catalogue/satanu/>.

²⁴¹ UNGARETTI, G. Plahočení válečné, báseň. *Cesta* 9, 1926–1927, č. 35, s. 541.

*leskem, Široko a Stará celnice.*²⁴² Ve zmíněné antologii byly vydány rovněž Felixovy překlady MARINETTIHO básní *Polnice vln* a *Let nad srdcem Italie*.²⁴³ Vybrané přeložené básně z uvedené antologie zařadil Felix rovněž do článku, v němž prvorepublikovým čtenářům poskytl více informací o těchto autorech.²⁴⁴

Vedle básní ve zmíněné antologii byla dále přeložena Marinettiho futuristická novinka *Les mots en liberté futuristes* (1919), a to v roce 1922 Jirkou Macákem z francouzštiny. Vydána byla pod názvem *Osvobozená slova* v 1 400 výtiscích, přičemž se ve stejném roce dotisklo dalších sto výtisků. Konečně roku 1934 byla publikována Ungarettiho sbírka *Pohřbený přístav* v překladu Zdeňka Kalisty.²⁴⁵

Graf č. 26: Počet vydaných titulů: poezie po roce 1800.

²⁴² UNGARETTI, G. Nebe a moře. Plahočení válečné. Vánoce. Západ slunce. Večer. Tulák. Italie. Daleko. Vojáci. Tichý večer. Ostrov. In: FELIX, A., ed. *Italští básníci 1900–1930*. Praha: Ústav italské kultury, 1932, s. 89–94. Z orig. Universo, Pellegrinaggio. Natale. Tramonto. Stasera. Girovago. Italia. Lontano. Soldati. Sera. L'Isola (da: L'Allegria, Sentimento del Tempo, 1933). ~ MONTALE, E. Tvůj krok. Chorál usínajícího odpoledne. Skřípe hřidel studně. Ó, živote, já pohrdám tvým leskem. Široko. Stará celnice. In: Tamtéž, s. 105–110. Z orig. Ora sia il tuo passo. Gloria del disteso mezzogiorno. Cigola la carrucola del pozzo. Mia vita, a re non chiedo lineamenti. O rabido ventare di scirocco (da: Ossi di seppia), La casa dei doganieri (da: La casa dei doganieri ed altri versi, 1932).

²⁴³ MARINETTI, F. T. *Polnice vln*. *Let nad srdcem Italie*. In: Tamtéž, s. 75–78. Z orig. La conquista delle stelle. Monoplano di Papa.

²⁴⁴ FELIX, A. Soudobá poezie italská. *Rozhledy* 1, 1932, č. 9, s. 65.

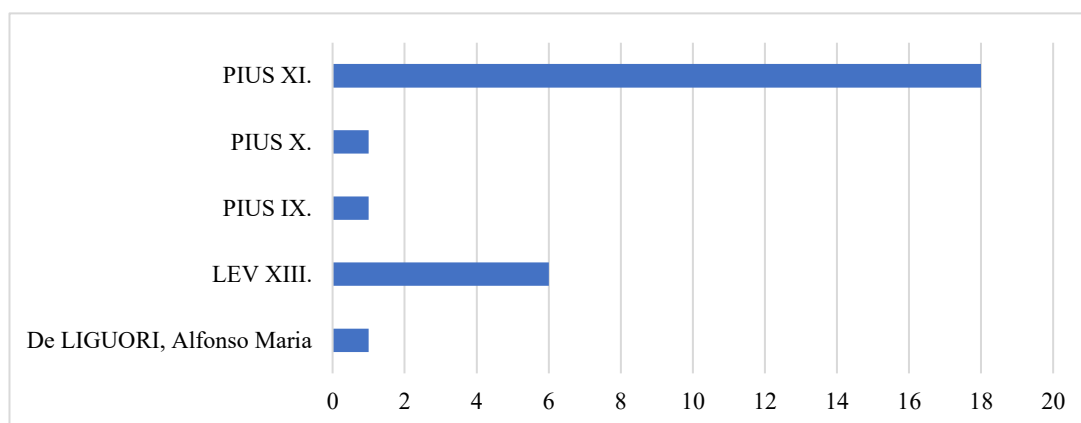
²⁴⁵ Z knižní nabídky roku 1934. Viz ŠÁMAL, P. et al. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018, s. 375. ~ *Il porto sepolto* (1916). UNGARETTI, G. *Pohřbený přístav*. Praha: A. Jirout a K. Teytz, 1934.

4.9 Encykliky

Rovněž hojně se z latiny do češtiny překládaly papežské okružní listy, přičemž největší zájem byl o encykliky papeže PIA XI. (vlastním jménem Ambrogio Damiano Achille Ratti, 1857–1939), který byl v úřadě od roku 1922 a snažil se kritizovat nacismus i komunismus.

Jeho encykliky byly u nás překládány od roku 1924, kupříkladu *O znovavybudování společenského řádu v duchu evangelia*, *Projevy o komunismu*, *O bezbožeckém komunismu*, *Protest sv. Otce proti náboženskému teroru v Rusku* a další.

Dále pak byly překládány a v češtině vydávány také encykliky LVA XIII. (vlastním jménem Vincenzo Gioacchino Raffaele Luigi Pecci, 1810–1903), který byl papežem od roku 1878. V letech 1926–1935 v Československu opakovaně vyšly jeho encykliky týkající se sociálních otázek *Papež Lev XIII. dělnictvu a zaměstnanectvu*, *Encyklika Lva XIII. o otázce dělnické*, *Apoštolský list Lva XIII. in Maximus Matakis*.

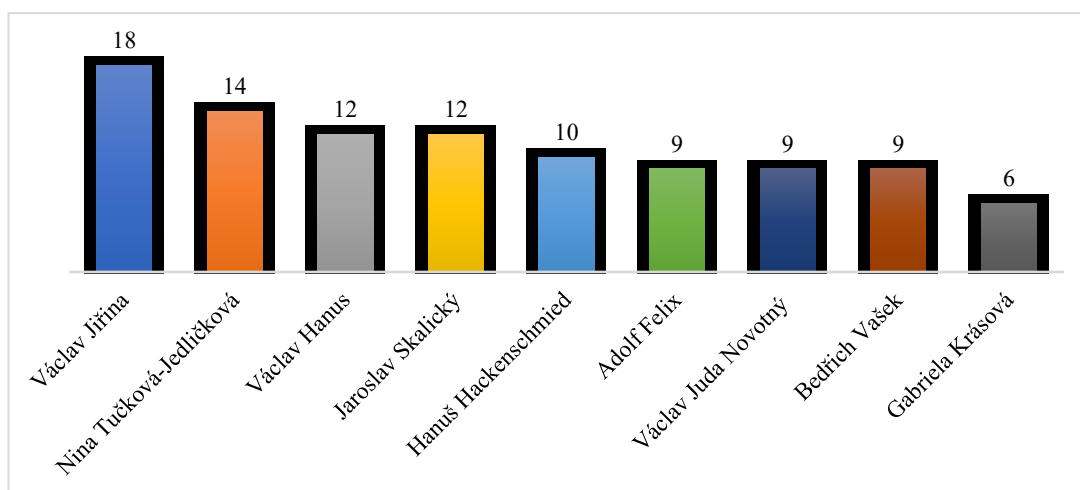

Graf č. 27: Počet vydaných titulů: encyklika.

4.10 Překladaatelé

O četnosti překladů z italštiny, o jakési bilanci za padesát let na základě nově vydané *Bibliografie českých a slovenských děl, přeložených z italštiny v knižní formě až do roku 1928*, hovořil ve článku z roku 1930 profesor Univerzity Karlovy Bindo Chiurlo, který zde uvedl, že se „pilně pracovalo na poli literatury“. Úvodem zmínil Vrchlického, který díky překladům děl Danteho, Petrarkey, Ariosta, Tassa, Leopardiho a Carducciho může být „zapsán na prvním místě zlatým písmem“. Dále neopomněl velký přínos překladů moderní prózy a divadelní literatury, o které se postaral VÁCLAV

JIŘINA²⁴⁶ (1886–1946), který v meziválečném období přeložil velké množství italské literatury. Jiřina se nejvíce, jak můžeme vidět, soustředil na překlady děl Luigiho Pirandella (*Jindřich IV.*, *Každý má svoji pravdu*, *Pro stéblo trávy*, *Život, který jsem ti dala*, *Smrt v patách*, *Přítelkyně vdaných žen*, *Člověk, zvíře a ctnost*, *Natáčí se! Zápisky Serafina Gubia, filmového operátéra*, *Zavržená*). Dále pak také přeložil díla Massima Bontempelliho (*Naše Dea*), Luigiho Capuany (*Chorobná láska*), Gabriele D'Annunzia (*Nevinný*), Edmonda De Amicis (*Srdce*) či Piera Marii Rossa di San Seconda (*Ó, loutky, jaká vášeň!*).

Graf č. 28: Překladaatelé: počet vydaných překladů.

Další aktivní a žádanou překladatelkou z italštiny v meziválečném období byla NINA TUČKOVÁ-JEHLIČKOVÁ (1892–1952). Překládala počiny Giovanniho Vergy (*Mistr Don Gesualdo*, *Rodina Malavogliova*) či Luigiho Pirandella (*Černý šátek*). Na jejím seznamu najdeme taky jména Orazio Pedrazzi (*Praha, Země boží*), Grazia Deledda (*Eliáš Portolu*), Maria Louisa Fiumi (*Manželka*), Umberto Fracchia (*Severní hvězda*), Bindo Chiurlo (*Nahá země*), Giovanni Papini (*Gog, Živý Dante*) a Térésah (*O človičku bez trojníčku*).

VÁCLAV HANUS (1866–1929) překládal nejvíce díla autora dobrodružné literatury Luigiho Motty (*Podmořský tunel*, *Vládce Malajska*, *Poklad Maelströmu*, *Jižní vítr*, *Prchající Albatros*), ale také Matilde Serao (*V lávě*) a Enrica Castelnova (*Před odjezdem*).

²⁴⁶ -us. Italské knihy u nás. *Národní osvobození* 7, 1930, č. 41, s. 3.

JAROSLAV SKALICKÝ (1867–1947) se věnoval překladům především děl Giovannioho Papiniho (*Hotový člověk, Modlitba ke Kristu, Slova a krev, Život Kristův*), dále také Raffaele Calziniho (*Kristus a vetřelec*) a Vincenza Cardarelliho (*Potopa*).

HANUŠ HACKENSCHMIED (1871–1953) se soustředil zejména na překlady dobrodružné literatury. Nejčastěji překládal romány Emilia Salgariho (*Na pomezí dálného západu, Poustevníci oceánu, Lovkyně skalpů, Hořící lesy*), v jeho seznamu najdeme taktéž počiny Giovannioho Vergy (*Znamení lásky a jiné novely*), ale také se zařadil k překladatelům tvorby Giovannioho Boccaccia (*Kratochvilné historie, tedy Dekameron*) a Giovannioho Ceny (*Varovníci*).

VÁCLAV JUDA NOVOTNÝ (1849–1922) nese významný podíl na překladech operních libret, kupříkladu Lorenza da Ponteho (*Don Giovanni*),²⁴⁷ Antonia Ghislanzoniho (*Aida*), Giuseppeho Giacosa (*Madam Butterfly*,²⁴⁸ *Bohéma*) či Ruggiera Leoncavalla (*Komedianti*).

ADOLF FELIX (1904–1987) překládal díla různých žánrů. V Československu vyšly jeho překlady tvorby Giovannioho Boccaccia (*Tři roztomilé novely mnoho pomlouvaného Giovanni Boccaccia*), Antonia Baldiniho (*Michelaccio a jiná prosa*), Umberta Nobileho (*Katastrofa vzducholodi „Italie“ na Severní točně: Pravda o italské polární výpravě 1928*), Massima Bontempelliho (*Eva Ultima*), Benvenuta Celliniho (*Vlastní životopis*), Alberta Moravii (*Lhostejní*) či Luciana Zuccoliho (pseudonym Luciana von Ingenheima; *Malá Arabka*).

BEDŘICH VAŠEK (1882–1959), katolický kněz a vysokoškolský profesor, působil na teologických fakultách v Olomouci a Bratislavě. Ve třicátých letech přeložil množství encyklik, především papežů Pia XI. a Lva XIII.

GABRIELA KRÁSOVÁ (bohužel se mi nepodařilo dohledat přesnější údaje o této překladatelce z italštiny) přeložila spoustu Pitigrilliho děl: v roce 1932 se díky ní mohli čtenáři seznámit s romány *Pás cudnosti* a *Vegetariáni lásky I.-II.*, o rok později následovaly překlady románů *Kariéra polopanny*, *Přepychové žínky* a *Urážka mravopověstnosti* a roku 1934 přeložila i román *Honba za láskou*.

²⁴⁷ Vydáno jako *Don Juan*, viz pozn. výše.

²⁴⁸ Vydáno jako *Paní Motýlek*, viz pozn. výše.

5 Luigi Pirandello: osudy a ohlasy hry *Šest postav hledá autora*

Nejbohatší recepce se v Československu dostalo, jak vyplývá z výzkumu ohlasů v našich periodikách, prozaikovi a dramatikovi Luigimu Pirandellovi, který se ve dvacátých letech na prknech českých divadel proslavil především hrou *Šest postav hledá autora* (*Sei personaggi in cerca d'autore*).

V Pirandellově domovské Itálii se ale přijetí této komedie neobešlo bez problémů, její premiéru v římském divadle Teatro Valle 9. května 1921 recenzenti dokonce označili za „*un clamoroso insuccesso*“.²⁴⁹ Dario Niccodemi²⁵⁰, impresário, jemuž autor svěřil realizaci svého dramatu, dal průchod svým pochybnostem už před uvedením Pirandellova dramatického díla, když si do svého osobního diáře 17. dubna 1921 zaznamenal, že si po přečtení hry připadá „zmatený“ a doufá, že se nejasnosti „vysvětlí při zkouškách“.²⁵¹ Niccodemiho obavy se pak naplnily, když diváci začali dávat už po třetím dějství hlasitě najevo svou nevoli. Niccodemi nastalou situaci ve svém zápisníku v záznamu z 9. května komentoval slovy: „E fu la battaglia. Poche volte ho veduto maggior passione di dissidio in un teatro“.²⁵²

Na reprízu hry pak přišlo jen málo diváků a po dalších třech reprízách byla hra pro malý zájem publika stažena z programu.²⁵³ Jeden z organizátorů inscenace ji pak vtipně přejmenoval na „*Sei personaggi in cerca d'incasso*“ (*Šest postav hledá tržbu*).²⁵⁴ Perspektiva neúspěchu hry se však v polovině srpna při premiéře v Bologni nenaplnila a diváci aplaudovali autorovi vestoje. Ještě větších ovací se poté Pirandellovu dramatickému dílu dostalo v Manzoniho divadle v Miláně, čímž započalo uvádění tohoto dramatu ve světových metropolích: hra byla inscenována v Londýně (26. února 1922), New Yorku (30. října 1922), Paříži (10. dubna 1923)²⁵⁵

²⁴⁹ PERNICIARO, A., CAPOBIANCO, F. a IACONO C. A. *Luigi Pirandello: informazioni sul mio involontario soggiorno sulla terra*. Agrigento: Regione siciliana, assessorato dei beni culturali ed ambientali e della pubblica istruzione, 2001, s. 38.

²⁵⁰ Niccodemi psal také divadelní hry, které mělo české publikum možnost vidět ještě předtím, než se seznámilo s dramatickou tvorbou Pirandellovou. Na konci října 1922 uvedlo České divadlo v Olomouci Niccodemiho hru *Malá Scampolo*, o dva roky později, v říjnu 1924, hru *Jitro, den a noc* (srv. VOŽDOVÁ, M. a ŠPIČKA, J. *Francouzská a italská dramatická tvorba na moravských a slezských divadelních scénách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 550–551.).

²⁵¹ D'AMICO, A. *Maschere Nude, Volume II: Pirandello e il teatro. Cronologia 1918–1922*.

Catalogo delle opere drammatiche. Opera completa – i Meridiani. Milano: Mondadori, 2007, s. 25.

²⁵² Tamtéž, s. 26.

²⁵³ Tamtéž, s. 25–26.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 27.

²⁵⁵ Ve Francii dokonce hra *Šest postav hledá autora* vynesla svému autorovi ocenění nejvyšší – Řád čestné legie.

a Berlíně (30. prosince 1924), kde představení v Theater der Komödie v režii Maxe Reinhardta zaznamenalo velký úspěch. Jedinou významnou zemí, kde se Pirandellovy hry neuváděly, bylo bolševické Rusko, protože sovětská cenzura Pirandella jakožto „dekadentního buržoazního autora“ zakázala.²⁵⁶

V Československu měla hra premiéru už 12. října 1923 ve Stavovském divadle v Praze, tedy více než rok před svou berlínskou inscenací, což svědčí o úzkém napojení prvorepublikového kulturního prostředí na nejnovější trendy v evropském divadle. Režie se ujal Karel Dostal, jenž použil překlad Marie Votrubové-Haunerové a do hlavních rolí angažoval známé herce, jako byli Václav Vydra st. (Otec), Jarmila Kronbauerová (Nevlastní dcera), Marie Hübnerová (Matka) nebo tehdy třiáctýřicetiletý Eduard Kohout (Syn). Představení se v období od října 1923 do dubna 1924 reprízovalo celkem třináctkrát a mělo značný ohlas, byť reakce českých diváků i kritiků na ně lze označit za rozporuplné.²⁵⁷

Josef Kodíček ve své reakci na pražskou premiéru kladl důraz především na inovátorský a intelektuální charakter Pirandellovy komedie, jenž ji vzdaluje běžnému životu a odkazuje do oblasti filozofických spekulací. S obtížnou hrou se podle jeho názoru režisér Karel Dostal vypořádal nanejvýš svědomitě, nenechal si zbytečně poplést hlavu a nepoužil „laciných efektů „mysterióznosti““. Podle recenze vyvolalo představení v divácích během prvního dějství „napjatý zájem“, ve druhém aktu pak „rozčilení ze senzační němohry“. Nové způsoby zpracování dramatické tvorby podnítily diváky dokonce k závěrečným „interesovaným“ diskusím. Herci předvedli hru s velkým nasazením a díky nim nebyla „nízké úrovně“.²⁵⁸

Mnozí recenzenti pak upozorňovali na experimentální charakter dramatu, založený na porušování scénické iluze a vtažení diváka do samého procesu vzniku představení. Ve hře se podle dobových ohlasů stírá hranice mezi realitou a fikcí, mezi herci jako lidmi s vlastním životem a jako představiteli předepsaných rolí. Dále se recenzenti shodovali, že hru její autor záměrně předkládá jako nehotový kus, a dává tak vystupujícím postavám prostor, aby se vzepřely vymezeným úlohám a začaly hledat svou vlastní identitu. Drama se tak předvádí *in statu nascendi* a nechává diváka v roli svědka procesu vzniku hry nahlédnout do tvůrčí dílny autora (tzv. „divadlo na

²⁵⁶ POSSENTI, E. Un volo di Pirandello. *Corriere della Sera*, 5. 1. 1927, s. 351.

²⁵⁷ SIEGLOVÁ, T. Luigi Pirandello e la Cecoslovacchia (1923–1936). In: RÖSSNER, M. a SORRENTINO, A. *Pirandello e la traduzione culturale*. Roma: Carocci editore, 2012, s. 91.

²⁵⁸ KODÍČEK, J. Šest postav hledá autora. *Tribuna* 5, 1923, č. 240, s. 1–2.

divadle“ nebo také „drama tvůrčího procesu“). Pirandellovo experimentální drama samozřejmě kladlo na diváka zvýšené nároky a u konzervativního publika se ne vždy setkávalo s pozitivní odezvou.²⁵⁹

Většina recenzí Dostálovy inscenace hry *Šest postav hledá autora* se zaměřila na experimentální povahu a intelektuální náročnost tohoto dramatického kusu. Někteří recenzenti poukazovali na souvislost mezi italským futurismem a Pirandellovým pojetím dramatu, například Karel Svoboda přirovnal Pirandella k Marinettimu a označil hru *Šest postav hledá autora* za novou formu divadla, vznikajícího až na jevišti přímo před zraky diváka podobně jako italská „*commedia da fare*“.²⁶⁰ Jiní kritici ji zase dávali do souvislosti s moderní relativistickou filozofií a považovali ji za „dramatizaci moderního názoru relativistického“ a doklad „relativistického odporu proti tragismu“.²⁶¹ Hodnocení hry pak vycházela z toho, jaký vztah daný recenzent zaujímal právě k tomuto filozofickému směru. Zatímco podle Františka Götze Pirandellova „metafyzická groteska“ dokládala, že i v „bídě světové poezie dramatické“ lze pozorovat „zárodek nové dramatické reality“,²⁶² jiní autoři se k Pirandellově dramatickému experimentu stavěli kritičtěji. Pro Otokara Fischera, jenž Pirandella rovněž označil za „učeního žáka moderního relativismu“, byl dotyčný dramatik reprezentantem tzv. „iluzionistů, kteří za to nejhlavnější vyhlásují cos druhotného, cos méněcenného“. Proto soudobé drama stále „hledá svého autora“.²⁶³ Ještě nekompromisněji se vyjádřil Jaroslav Hilbert, pro něhož byla „pirandellovština“ příznakem „zchudokrevnění doby“ a jenž všechny dramatikovy hry, snad s výjimkou *Šesti postav*, odkázal do světa stínů, byť „zrozených s velkým aranžmá“.²⁶⁴ Zdeněk Brdek ve svém článku *Reprezentace italské kultury v českém prostoru 20. a 30. let 20. století: Luigi Pirandello a jeho návštěvy Prahy* uvedl, že intelektualismus a zaměření na buržoazní publikum Pirandellových her kritizovali také levicově

²⁵⁹ Viz RYDVAN, J. Pražský činoherní přehled. *Topičův sborník* 11, 1923–1924, č. 2, s. 89–90. ~ NOHEJL, M. Šest postav hledá autora. *Pramen* 4, 1923–1924, č. 4, s. 185–187. ~ KODÍČEK, J. Šest postav hledá autora. *Tribuna* 5, 1923, č. 240, s. 1–2. ~ SADECKÝ, F. České divadlo v Olomouci. *Našinec* 59, 1923, č. 260, s. 5.

²⁶⁰ SVOBODA, K. Divadlo. Z pražských divadel. *Nové Čechy* 7, 1924, č. 5, s. 185. ~ Do tábora futuristů řadí Pirandella i sám Filippo Tommaso Marinetti, označující jeho hru *Šest postav hledá autora* za příklad „futuristického syntetického divadla“, jež popírá konvence klasického řeckého dramatu založeného na „psychologickém pedantismu“ a jež nechává publikum, aby se „podílelo na vzniku dramatického děje“. (MARINETTI, F. T. Kronika italské kultury (přel. Jirí Macák). *Host* 3, 1923–1924, č. 1, s. 58–62.)

²⁶¹ GÖTZ, F. O té dekadenci dramatu a divadla. *Nová svoboda* 2, 1925, č. 20, s. 321.

²⁶² GÖTZ, F. Bída světové poezie dramatické. *Národní obrození* 1, 1924, č. 133, s. 5.

²⁶³ FISCHER, O. To nejhlavnější hledá autora. *Kritika* 1, 1924, č. 1, s. 21.

²⁶⁴ HILBERT, J. Šest postav hledá autora. *Literární svět* 1, 1927–1928, č. 9, s. 1.

zaměření intelektuálové sdružení kolem avantgardního časopisu *Devětsil*, jako byli Marie Majerová či Antonín M. Píša. Ti v souvislosti s italským dramatikem mluvili o „tezovitosti“, „chladné abstraktnosti“, přílišné orientaci na spekulativní myšlení a nedostatku životnosti. Brdek uvedl, že nejdále ve své kritice zašel mladý teoretik a začínající divadelní režisér Jiří Frejka, který Pirandella (kvůli přílišné orientaci na individuální rozumové spekulace) označil za představitele světové divadelní krize, která byla způsobena společenskou krizí elity národa, tudíž Pirandellova dramata považoval za typický produkt buržoazní dekadence. Drama se naopak podle Frejky, který byl zastáncem moderní avantgardy a komunistického smýšlení, mělo zbavit nadměrného zatěžování divadla ideologičností a přílišnou filozofií, aby nesnižovalo návštěvnost divadelních diváků nespádajících do buržoazní třídy a ti si nezačali hledat jiný druh zábavy.²⁶⁵

Zatímco u kritiků až na ojedinělé hlasy převažovaly vesměs pozitivní názory na Pirandellovu snahu o „odlišný výraz dramatický“,²⁶⁶ u diváků neměla pražská premiéra jeho nejslavnější hry tak jednoznačnou odezvu. Přestože se recenzenti představení o reakcích publika příliš nezmiňovali a hovořili většinou spíše obecně o úspěchu,²⁶⁷ z některých náznaků se zdá, že Pirandellův experiment s divadelními konvencemi vyvolal alespoň u části diváků nepochopení, jak upozornil Václav Brtník v konzervativním agrárním deníku *Venkov*. Brtník si ve svém sloupku dokonce kladl otázku, zda Pirandellova nejslavnější komedie vzhledem ke své komplikovanosti a intelektuální náročnosti není vhodnější spíše ke čtení než k jevištní realizaci, čímž zcela popřel podstatu dramatikova experimentu, jenž bez jevištní realizace ztrácí svůj efekt. Komedie podle Brtníkových slov obsahuje „mnoho obžalob, sofismat, narážek, jimž nerozumíme, a mnoho neklidu měnícího se v naprostý zmatek“. A jak soudil Brtník, vyvolat v mysli publika zmatek je pravým cílem italského autora, jenž se tak vysmívá divákovi hledajícímu ve hře „hlubší, tajemnější, osudovější smysl“. Brtník jako by mluvil za tradičnější, konzervativní publikum, odkojené klasickými autory a jen s nedůvěrou přijímající jakékoli narušení zaběhnutých divadelních pořádků.²⁶⁸ Také podle dalšího z recenzentů, Vojtěcha Pracha, bylo Pirandellovo neobvyklé pojetí

²⁶⁵ K uvedeným kritikám viz BRDEK, Z. Reprezentace italské kultury v českém prostoru 20. a 30. let 20. století: Luigi Pirandello a jeho návštěvy Prahy. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 485–499.

²⁶⁶ RYDVAN, J. Pražský činoherní přehled. *Topičův sborník* 11, 1923–1924, č. 2, s. 90.

²⁶⁷ HÁSKOVÁ, Z. Divadlo. *Lumír* 50, 1923, č. 9, s. 502.

²⁶⁸ BRTNÍK, V. Kulturní obzor. Literární hlídka. *Venkov* 19, 1924, č. 1, s. 5.

dramatu „neobyčejně obtížné“ pro pochopení a vyžadovalo nejen „pokročilé městské diváky“, nýbrž i „vyspělé herce“, kteří dokážou zúročit své zkušenosti s nastudováním různých dramatických rolí.²⁶⁹

V pořadí druhým divadlem v prvorepublikovém Československu, které *Šest postav hledá autora* zařadilo do svého repertoáru, bylo překvapivě České divadlo v Olomouci (nynější Moravské divadlo Olomouc).²⁷⁰ Zde měla hra v režii Karla Černého premiéru už 10. listopadu 1923, tedy necelý měsíc po premiéře pražské, což se vzhledem ke konzervativnímu vkusu divadelních abonentů v hanácké metropoli ukázalo jako velmi odvážné rozhodnutí. Stejně jako pražští recenzenti se i olomoučtí divadelní kritici v reakcích zaměřili především na Pirandellovo inovativní pojetí dramatu, jež narušuje standardní průběh představení a dává divákovi možnost nahlédnout do divadelního zákulisí, jako by se stal účastníkem divadelní zkoušky. V informačním listu Českého divadla v Olomouci *Meziaktí*, který olomoucké publikum o Pirandellově inovativním dramatickém experimentu informoval a divákům jej osvětloval, byla hra označena za „drama tvůrčího procesu“, předvádějící vzpouru postav proti autorově úsilí vtisknout svému dramatickému záměru určitou formu a jejich snahu žít vlastním životem. Výsledkem Pirandellova experimentu je scénický chaos: představení není členěno na akty, postavy vpadají na jeviště bez jakéhokoliv řádu a kulisák přeruší nečekaně hru, když omylem spustí předčasně oponu. Takový chaos je důvodem, proč se v Pirandellových komediích „nikdo nevyzná“, a mohou se tak považovat spíše za „výsměšek divadelním ředitelům, hercům i obecenstvu“.²⁷¹

I divadelní kritici nabyli z narušení zavedených dramatických pořádků a Pirandellova přílišného intelektualismu rozpačitý dojem. Ten také hra *Šest postav hledá autora* zanechala v olomouckých divácích. František Sadecký v časopise *Našinec* například poukázal na zjevné „rozladění“, s nímž diváci opouštěli divadelní sál, a zdůraznil, že pro ně bylo představení zřejmě příliš komplikované, a ne každý v hledišti se ztotožnil s autorovým nekonvenčním dramatickým pojetím. Podle Sadeckého panovala v hledišti olomouckého divadla nezvyklá nálada, kterou charakterizoval jako „směs pochmurnosti, příšernosti, hnusu a soucitu“ a jež zanechala

²⁶⁹ PRACH, V. Luigi Pirandello: Šest postav hledá autora. Z italského přeložila M. Votrubová-Haunerová. (České divadlo, sv. 48. Nákładem „Zory“ v Karlíně.). *Česká osvěta* 21, 1925, č. 6, s. 384.

²⁷⁰ K olomoucké inscenaci viz ŠPIČKA, J. Dramatické dílo Luigiho Pirandella v Itálii, ve světě a na Moravě. *Svět literatury* 20, 2010, č. 42, s. 201.

²⁷¹ Šest postav hledá autora. *Meziaktí (Informační list Českého divadla v Olomouci)*, 1923, č. 27, s. 2.

v publiku „prazvláštní dojem“. To svědčí o odlišném a konzervativnějším vkusu olomouckého publika vůči podobným divadelním experimentům, ještě méně vstřícného než publikum pražské. A tak recenzent shrnul: „Kus je na porozumění velmi těžký a širším vrstvám posluchačstva a diváctva téměř nepřístupný.“²⁷²

Přesto podle Sadeckého měla Pirandellova snaha oprostít se od zavedených divadelních zvyklostí svůj efekt, když „nastavila čtenářům a divákům zrcadlo, v němž mohli uvidět sami sebe“.²⁷³

Podobné dojmy zřejmě vyvolala Pirandellova hra i při své premiéře v režii Jaroslava Počepického v plzeňském Divadle J. K. Tyla, která se uskutečnila pouhých šest dní (16. listopadu 1923) po premiéře olomoucké. Naznačuje to alespoň kritická reakce Miloslava Nohejla, jehož poznámky o „nárocích na chápavost obecnstva“ mluví samy za sebe.²⁷⁴ Podle recenzenta sice název hry sliboval „něco průbojně moderního“, ve skutečnosti ale „nešlo o výboj“, nýbrž o „vědomý vstup do slepé uličky“ a „pouhé osvěžení v možnostech dramatických“.²⁷⁵ Přesto Nohejl přiznal hře přes „sebelomoznější filozofování“ určité kvality a hodnotil ji jako kus, jenž je spíše „požitkem pro literáty“ než pro běžné divadelní publikum a který je kritikou „řemeslného divadelnictví [...] vidícího si jen na špičku nápovědní boudy“.²⁷⁶ Největší pozornost pak věnoval výkonům mladé herečky Marie Rosůlkové, která v roli Nevlastní dcery propůjčila své postavě „pravdivý afekt a živoucí pózu“ a „směle překročila hranici ženy pouze doplněné“.²⁷⁷

Reakce olomouckého a plzeňského publika vynikne obzvláště ve srovnání s odezvou brněnské divadelní veřejnosti, jež se s hrou *Šest postav hledá autora* (v režii Vladimíra Šimáčka) seznámila až tři roky po olomoucké premiéře. V té době už měli brněnští diváci zkušenost s jiným, méně kontroverzním Pirandellovým dramatem *Nahé odívati* (v orig. *Vestire gli ignudi*, 1922), jež bylo v Brně uvedeno v květnu roku 1925. Podle některých názorů se právě tento fakt významně podílel na tom, že se *Šest postav hledá autora* při svém uvedení v brněnské Redutě setkala s mnohem příznivějším ohlasem než v hanácké metropoli. Jaroslav Bohumil Svrček v brněnské

²⁷² SADECKÝ, F. České divadlo v Olomouci. *Našinec* 59, 1923, č. 149, s. 5.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ NOHEJL, M. Šest postav hledá autora. *Pramen* 4, 1923–1924, č. 4, s. 187.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 186.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 187.

²⁷⁷ Premiéra této hry se objevila také na repertoáru Burdovy činohry od sezóny 1923/1924 v různých městech v režii Josefa Burdy; viz ŠORMOVÁ, E. *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*. Praha: Divadelní ústav, 2000, s. 18–20.

Rovnosti konstatoval, že se komedie dostala na brněnskou divadelní scénu s několikaletým zpožděním, publikum tak bylo již s jejím autorem obeznámeno a nebylo třeba „obávat se rizika“. ²⁷⁸ Také podle příspěvku Čestmíra Jeřábka v *Národním osvobození* vědělo brněnské publikum, „seznámené už s hotovým dílem básníkovým“, co může od Pirandella očekávat, a nenechalo se tak metadramatickou povahou jeho hry zaskočit. ²⁷⁹ Proto „mělo *Šest postav* v Redutě úspěch v celku i částech velmi vřelý a souhlasný“, jak shrnul Karel Elgart Sokol, další dobový sloupkař, v *Lidových novinách*. ²⁸⁰

I brněnští recenzenti se ve svých reakcích na představení zaměřovali především na experimentální povahu Pirandellova dramatu, založeného na rafinované hře s divadelními konvencemi. Podle již zmíněného J. B. Svrčka se italský autor pokouší o rozbití staré divadelní formy a současné hledání nové, jejíž podstata spočívá v „obnažení“ jeviště, tedy v odhalení zákulisí vzniku divadelního představení a dramatikovy tvůrčí práce. Předmětem zdramatizování se tak stává sám proces vzniku dramatu a divadelní zkouška se mění ve vlastní představení. Přestože podle recenzenta není takový postup nijak nový a vyzkoušeli ho už Tristan Tzara v *Šátečku z mlh* nebo v českém kontextu Karel Čapek ve *Věci Makropulos*, italský dramatik ho obohatil o konfrontaci dramatické iluze s realitou, reálných herců jako představitelů určitých rolí s fiktivními postavami, činícími si nárok na vlastní život. Podobně charakterizoval hru Čestmír Jeřábek, i když použil mnohem poetičtějších formulací a hovořil o ní jako o „představení ve stadiu mlhoviny, v níž se rýsuje budoucí tvar“, nebo jako o „vzpouře proti formě, končící pokorným návratem“. Režisér podle něj „vystupňoval zakletý život fiktivních postav až na hranici tragiky a nechal do představení vpadnout hmotnou realitu vnějšího života“. Režisérovu koncepci pak Jeřábek přirovnal k nekonečnému zrcadlení dvou proti sobě postavených zrcadel, při němž člověk ztrácí povědomí o tom, co je realita a co iluze. ²⁸¹

V názorech na experimentální povahu hry se brněnští recenzenti vesměs shodovali. Již zmíněný Karel Elgart Sokol představení chválil a připisoval velký podíl na úspěchu hry u publika režii Vladimíra Šimáčka, jenž podle něj dokázal vystihnout

²⁷⁸ SVRČEK, J. B. Z brněnské činohry. *Šest postav hledá autora*. *Rovnost* 42, 1926, č. 28, s. 4.

²⁷⁹ JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. Luigi Pirandello: „Šest postav hledá autora“. – Režie a scéna: Vladimír Šimáček. – Po prvé v „Redutě“ 25 t. m. *Národní Osvobození* 3, 1926, č. 28, s. 3.

²⁸⁰ SOKOL, K. E. Z brněnské činohry. *Šest postav hledá autora*. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 47, s. 7.

²⁸¹ JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. Luigi Pirandello: „Šest postav hledá autora“. – Režie a scéna: Vladimír Šimáček. – Po prvé v „Redutě“ 25 t. m. *Národní Osvobození* 3, 1926, č. 28, s. 3.

a zdůraznit „osobní tragiku“ postav skrývajících se za experimentální povahou Pirandellovy hry. Právě to, že postavy na scéně vypadávají ze své role, jim podle recenzenta dodává na životnosti, takže „prožívají si vášnivě i svou osobní tragiku i tu, která je učinila jen postavami, a ne dramatem, nemožnost, aby je autor zvládl a podřídil ústřední jakési myšlence, protože se mu zrodily příliš silné, takže jejich vystoupení nebyla marionetová, ale lidská“.²⁸² I recenzent skrývajících se pod značkou A. J. kvitoval v *Moravské orlici* představení s povděkem a chválil „dobré a živé provedení“, které se projevilo „vyprodanou dvoranou“.²⁸³ Také Čestmír Jeřábek psal o jevištní realizaci režiséra Šimáčka jako o „nadobyčej šťastné“ a vyzdvihl především režisérovu schopnost přesně pomocí kostýmů odlišit herce, kteří představují na jevišti skutečnost (vystupují bez líčidel a v civilním oděvu), od herců reprezentujících fiktivní postavy. Ocenil zároveň i to, že Šimáček představení nejen nastudoval, ale ztělesnil v něm i postavu ředitele společnosti. Zcela opačného názoru na experimentální pojetí byl J. B. Svrček, podle něhož se právě pirandellovská konfrontace reality a fikce stala kamenem úrazu celé inscenace. Režisér podle tohoto kritika nedokázal „plně oddělit realitu a jevištní iluzi“, což vedlo ke ztrátě dějové linie, a konec hry vyzněl „zcela falešně“.²⁸⁴

Po uvedení inscenace v Brně se 9. února 1926 uskutečnila další premiéra, kdy hru zinscenovalo Národní divadlo moravsko-slezské v Ostravě a režie se ujal Karel Prox. Pirandello byl na ostravské scéně již uveden, a to 11. ledna 1923 hrou *Štěpování* (v originále *L'Innesto*, 1919) v překladu Bartoše Vlčka a v režii Františka Uhlíře. Jednalo se o vůbec první Pirandellovo drama, jež bylo v našich zemích prezentováno, a jak uvedla dobová recenze, připomínalo divadelní hru Jaroslava Hilberta s názvem *Vina*.²⁸⁵ Prox byl potěšen možností ujmout se režie kusu *Šest postav hledá autora* a vyjádřil se, že považuje Pirandella za jednoho z největších dramatiků současnosti, který se ve svých hrách dotýká základních životních principů a relativizuje podstatu divadelní tvorby.²⁸⁶ Kritika se pochvalně vyjadřovala k rozhodnutí uvést tuto proslulou hru, jež se obrací na poučené diváky a klade na ně větší intelektuální nároky.

²⁸² SOKOL, K. E. Z brněnské činohry. *Šest postav hledá autora*. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 47, s. 7.

²⁸³ A. J. *Šest postav hledá autora*. *Moravská orlice* 64, 1926, č. 21 s. 3–4.

²⁸⁴ SVRČEK, J. B. Z brněnské činohry. *Šest postav hledá autora*. *Rovnost* 42, 1926, č. 28, s. 4.

²⁸⁵ „...ovšem v jednotlivostech jsou značné rozdíly. *Štěpování* je uhlazenější a končí smírně.

Dramatická díkce hry je vzrušená, plná náhlých překvapení. Duševní proces je dokonale ozřejměn, ale dílo má i zevně veškeré prvky a přednosti dobře stavěného dramatu.“ (*Štěpování*. *Moravsko-slezské divadlo* 4, 1922, č. 18, s. 1–3.)

²⁸⁶ PROX, K. Luigi Pirandello a jeho *Šest postav hledá autora*. *Divadlo moravkoslezské* 7, 1926, č. 16, s. 1.

O tom, že nešlo o běžnou divadelní zábavu, svědčily i „přirozeně rozpačité bezradné tváře“ ostravského obecnstva. V jiné recenzi se psalo také o velkém úsilí samých herců zvládnout dvě dimenze, fiktivní i skutečnou.²⁸⁷ Krátce poté, 17. dubna 1926, zinscenoval hru Dramatický odbor spolku pokrokového studentstva Milíč v Kroměříži, jemuž se podařilo získat „dva nejlepší interprety Pirandellových postav: paní Jarmilu Kronbauerovou a pana Václava Vydru, členy Národního divadla v Praze“. Zpráva v *Kulturní hlídce* uvedla, že byl o představení velký zájem a z tohoto důvodu bylo třeba zakoupit vstupenky včas.²⁸⁸

Mimořádnou příležitostí pro srovnání Pirandellova vlastního dramatického pojetí s českou scénickou realizací představovalo turné Pirandellovy herecké společnosti po střední Evropě, spojené i s návštěvou Prahy. Do hlavního města Italové zavítali 14. prosince 1926 a uspořádali zde představení tří Pirandellových dramát. Mezi nimi samozřejmě nechyběla ani hra *Šest postav hledá autora*, inscenovaná v Městském divadle na Královských Vinohradech hned první den návštěvy. Ačkoli se hrálo v italštině, představení vzbudilo u diváků velký ohlas. Divadelní kritika plně využila jedinečné možnosti konfrontovat italské provedení s předchozí českou realizací K. Dostala z roku 1923. V dobovém tisku se proto objevilo hned několik recenzí, které českou a italskou verzi srovnávaly a poukazyvaly na fakt, jak odlišně hra vynívá v italském podání pod režii samého autora a jak výrazně je italská herecká škola vzdálená škole české. To, že se dramata uváděla v původním znění, diváky neodradilo, i když hlediště nebylo, jak naznačují některé recenze, zcela vyprodáno. Dostavilo se především vzdělanější publikum – i když neovládalo italštinu na potřebné úrovni, nemělo problémy s jazykovou bariérou a dokázalo ocenit podívanou, kterou představoval italský divadelní soubor.²⁸⁹

Ze vzájemného srovnání vychází italské provedení hry většinou jako realističtější a „živější“, postrádající však metafyzickou a temnou atmosféru charakteristickou pro Dostalovu inscenaci. Dostal inscenoval italskou hru „spíše

²⁸⁷ MARTÍNEK, V. Šest postav hledá autora. *Moravskoslezský deník* 29, 1926, č. 1, s. 6.

²⁸⁸ (nn.). Kulturní hlídka. Pirandello v Kroměříži. *Obzor* 17, 1926, č. 96, s. 5.

²⁸⁹ Pirandello se svou družinou přijel do Prahy 14. prosince 1926 a setrval až do 18. prosince, kdy odcestoval do Vídně. Během pěti dní svého pražského pobytu sehrála Pirandellova herecká společnost celkem tři představení, vedle *Šesti postav ještě hru Každý má svou pravdu (Cosi è (se vi pare))* a *Jako dřív, líp než dřív (Come prima, meglio di prima)*. Více o Pirandellových návštěvách Prahy a o jejich reflexi českou kulturní veřejností viz BRDEK, Z. Reprezentace italské kultury v českém prostoru 20. a 30. let 20. století: Luigi Pirandello a jeho návštěvy Prahy. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 485–499.

v duchu severské strindbergovské dramatiky“, a částečně tak změnil její vyznění. Za všechny recenzenty lze uvést například Jiřího Frejku z *Národního osvobození*, podle něhož byla hra v podání Pirandellovy společnosti celkově „celistvější a jednodušší“, na druhé straně ale také „sušší“ a méně dramatická než česká inscenace. Zatímco italský dramatik se podle Frejky snažil vystupňovat „myšlenkovou akrobacii hry“, Dostal hledal méně realistické, „grotesknější řešení“, jež ve výsledku přineslo „více divadelnosti“.²⁹⁰

Podobně Jaroslav Hilbert ve *Venkově* hodnotil českou inscenaci jako zpracování kladoucí větší důraz na neslučitelnost světa reality a imaginace i na „fantomovitost postav“. Italská inscenace naopak podle Hilberta působila jednodušším a přirozenějším dojmem, a byla paradoxně „reálnější v nereálných postavách“, zároveň se přes jazykovou bariéru projevila též jako „otevřenější“ k divákům, a proto sklídila nadšené ovace publika: „Přijetí bylo upřímně obdivné a slavný autor i herci byli mnohokrát vyvoláváni.“²⁹¹

Do třetice pak Karel Červinka v časopise *Zvon* konstatoval, že bylo zajímavé poznat cizí hereckou družinu, obzvlášť tak dobře sehranou a hrající své vlastní kusy, navíc za osobní autorovy režie, a představení podle něj přineslo, pokud jde o dramatické zpracování, „značné překvapení“. Zatímco Dostalova inscenace se zakládala na „metafyzice a vnitřní dějové filozofii“, takže italská komedie v jeho nastudování připomínala spíš „pochmurné severské drama strindbergovské“, Pirandello se svou družinou ji sehrál v odlehčené formě, v méně filozofickém a psychologickém duchu, „s rozkošnou živostí“ jako zábavnou hříčku postavenou na originálním nápadu založeném na vpádu imaginárních postav mezi živé herce.²⁹²

Našli se však i kritici, kteří naopak dávali přednost české inscenaci před italskou. Josefa Kodíčka v *Tribuně* zaujalo vystoupení Pirandellovy divadelní družiny spíše tím, jak se dokázalo vymanit z italské divadelní tradice a navázat na tradici reprezentovanou „Stanislavským a divadlem ryzí niternosti“. Podle Kodíčka šlo o první italský soubor, jenž „odpovídá představám niterného, psychologicky ukázněného a lidsky intonujícího režijního celku, bez obvyklého italského patosu“. Kodíček oproti jiným recenzentům nepoukazoval tolik na rozdíly mezi Pirandellovou

²⁹⁰ FREJKA, J. Dialektik s maskou dramatika. *Národní osvobození* 3, 1926, č. 17, s. 4.

²⁹¹ HILBERT, J. Pirandellova družina v Městském divadle vinohradském. *Venkov* 21, 1926, č. 295, s. 3.

²⁹² ČERVINKA, K. Luigi Pirandello se svou družinou hereckou provedl v Městském divadle na Vinohradech ve dnech 14. až 16. prosince tři svoje kusy. *Zvon* 27, 1927, č. 17, s. 239.

a Dostalovou inscenací, ale hledal styčné rysy obou provedení, mezi nimiž bylo podle jeho názoru „méně rozdílu, než by se dalo předpokládat u tak různých divadelních tradic“. Obě představení se podle něj lišila spíše v drobnostech. Zatímco česká verze se jevila jako „více snová“ a „bylo v ní více hudebního lyrismu, tajemné atmosféry a iluzionismu“, italské podání inklinovalo k realističtějšímu pojetí imaginárních postav, s větším důrazem na konverzační a divácky vděčnou prezentaci. Každá z inscenací tedy měla svoje specifické kvality, a přestože Dostalovo pojetí bylo méně živé a méně „autentické“, v určitých aspektech podle recenzenta Pirandellovu inscenaci překonávalo.²⁹³ Ještě dále šel Otakar Štorch-Marién, který jednoznačně preferoval Dostalovu českou inscenaci, jež podle mínění tohoto recenzenta odpovídala metafyzické atmosféře Pirandellova dramatu lépe než realistické a konverzační pojetí italské.²⁹⁴

V kladném přijetí Pirandellovy hry v podání italského hereckého souboru sehrála podle dobových kritiků významnou roli také afinita českého národa k Itálii a Italům jako takovým. Již zmíněný Jaroslav Hilbert například psal o Itálii jako o „zemi blažené, kterou národy na sever od Alp obdivují pro její historii, umění, slunce a přívětivost“, a Italy označil za „rasu inteligentní a hezkou“. Podle Hilberta lidé ze severu cítí k Itálii zvláštní přitažlivost a obdivují „věčně živého národního ducha“ Italů a jejich zemi „pro její slunce, krásu a srdečnou přívětivost jejího obyvatelstva“.²⁹⁵

Jaroslav Kolman Cassius v *Lidových novinách* zase vychvaloval kvality italštiny jako „nejrozkošnější jevištní řeči“ na světě.²⁹⁶ Právě souhra melodičnosti jazyka a temperamentu italských herců dala podle jeho názoru vzniknout jednomu z výjimečnějších představení, jaké do té doby měli diváci na vinohradské scéně v Praze možnost shlédnout. A přestože se hlediště zcela nezaplnilo, pražské publikum nešetřilo obdivem na adresu autora i herců a po každém jednání si je žádalo na scénu. Rovněž Josef Kodíček upozornil na magickou „přitažlivost italské kultury“ a okouzující „rasovou lehkost“, fascinující nerománské národy Evropy.²⁹⁷

²⁹³ KODÍČEK, J. Divadlo Pirandellovo představilo se v úterý t. m. na Vinohradském divadle „Šesti postavami, hledajícími autora“. *Tribuna* 8, 1926, č. 295, s. 5.

²⁹⁴ ŠTORCH-MARIÉN, O. Pirandellova družina. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 8, s. 94.

²⁹⁵ HILBERT, J. Pirandellova družina v Městském divadle vinohradském. *Venkov* 21, 1926, č. 295, s. 3.

²⁹⁶ KOLMAN CASSIUS, J. Z pražské činohry. Pirandellovo divadlo. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 631, s. 9.

²⁹⁷ KODÍČEK, J. Divadlo Pirandellovo představilo se v úterý t. m. na Vinohradském divadle „Šesti postavami, hledajícími autora“. *Tribuna* 8, 1926, č. 295, s. 5.

Fascinace „italským naturelem“ se samozřejmě promítla i do hodnocení hereckých výkonů členů Pirandellovy družiny českými recenzenty. Ti poukazovali především na vliv „jižního temperamentu“ na italské herectví, jež je v důsledku přirozených predispozic mnohem živější a patetičtější než severní herecká škola. Italové byli v českém pojetí považováni vzhledem ke své povaze za rozené herce, což se projevuje grácií a nenuceností při pohybu na jevišti. Podle Jaroslava Hilberta právě díky těmto predispozicím dokázali vdechnout imaginárním postavám Pirandellovy hry přirozený lidský rozměr – na rozdíl od českých herců, jejichž výkony byly více divadelní.²⁹⁸ Výkony italských herců vyzdvihl i Josef Kodíček, který o členech italského souboru psal jako o „umělcích velké intensity, vůle po jednoduchosti a neobyčejné horoucnosti“. Obzvláštního uznání se pak dostalo představitelce dcery, Martě Abba, jež údajně hrála svoji roli tak „dramaticky, že se od ní nedalo odtrhnout“.²⁹⁹ K. Čvančara popisoval zcela naplněné Městské divadlo na Královských Vinohradech, vzpomínal na závěrečné burácející aplausy a rovněž si pochvaloval herecké výkony italské skupiny, především hlavní herečky:

„Jejich hra a mluva dovedou i diváka neovládajícího italštiny, ale alespoň kostry dějové, zaujmout svou přesvědčivostí výrazovou, a to tak, že skoro cítíte, jak jsou přesvědčeni, že není zajímavějšího případu nad jejich. Marta Abba kromě toho spojuje melodičnost a rytmičnost přednesu.“³⁰⁰

Podle autora sloupku ve *Večerním Českém Slově* ale i ostatní herci, například Alessandro Ruffini, předčili své české protějšky ve stejné hře. Právě výkony herců se postaraly o bouřlivý potlesk publika, jež herce na závěr představení několikrát vyvolávalo. Podle recenzenta dokonce i sám „bělobradý“ Pirandello společně s herci dojatě děkoval našemu publiku tak mile, že ho „musí mít každý rád“.³⁰¹

Je třeba zmínit, že Luigi Pirandello měl vliv i na původní českou tvorbu. V Praze v roce 1925 totiž vyšlo drama *Vzbouření na jevišti: Filosofie, drama, skutečnost* Jana Bartoše, českého dramatika a divadelního kritika, bratra překladatele Josefa Bartoše, které reagovalo právě na divadelní poetiku Luigiho Pirandella.

²⁹⁸ HILBERT, J. Pirandellova družina v Městském divadle vinohradském. *Venkov* 21, 1926, č. 295, s. 3.

²⁹⁹ KODÍČEK, J. Divadlo Pirandellovo představilo se v úterý t. m. na Vinohradském divadle „Šesti postavami, hledajícími autora“. *Tribuna* 8, 1926, č. 295, s. 5.

³⁰⁰ ČVANČARA, K. Pirandello a jeho herci. Vzácný italský host v Praze, básník Luigi Pirandello. *Večer* 13, 1926, č. 285, s. 1.

³⁰¹ KODÍČEK, J. Pirandello v Praze. *Večerní České slovo* 8, 1926, č. 284, s. 2.

Vzbouření na jevišti je nelehkou úvahou o tom, že život a smrt jsou jen různé podoby lidského vědomí. Jan Bartoš byl velmi ovlivněn Pirandellem, a jejich hry tak mají mnohé společné. V recenzi je tato skutečnost vysvětlena takto: „Především díky upřímnosti, s níž oba autoři odhalují finty, ukazuje na to, že drama se dnes baví na vlastní účet. Divadelní kruh se zužuje na jeden bod.“³⁰²

Připomeňme ještě, že olomoucký literární vědec Oldřich Králík využil aluze na titul Pirandellovy činohry *Šest postav hledá autora* v názvu své populárněvědecké knihy *Šest legend hledá autora* z roku 1966.

Zájem o tuto Pirandellovu experimentální hru ovšem na nějakou dobu ochladl, jak je patrné z toho, že byla zařazena až roku 1943 v režii Karla Jerneka do repertoáru Městského divadla na Královských Vinohradech (scéna Městských divadel pražských). Premiéra se konala 19. února 1943 a z toho, že nasčítala celkem 39 repríz, se dá usuzovat, že měla úspěch. V roli Nevlastní dcery zaujala svým divadelním výkonem „jako živočišně rozechvělá, zoufalstvím a hnusem naplněná dcera hadí pružností, hloubkou citu a rozpětím mimických možností“ hvězda prvorepublikového filmového plátna Adina Mandlová,³⁰³ která ve svých vzpomínkách zmínila:

„*Šest postav hledá autora* byl můj nejlepší jevištní výkon a vlastně vrchol mé kariéry. Jernek si se mnou dal velkou práci a nesmírně trpělivě se mnou hru studoval...“³⁰⁴

Následovala další dlouhá odmlka, hra se objevila v režii Miroslava Macháčka v repertoáru Stavovského divadla v Praze (v té době Tylova divadla) až od 4. června 1966 do 16. dubna 1967 a dočkala se celkem 25 repríz. Fotografie z představení jsou pro zájemce k dispozici v archivu Národního divadla.³⁰⁵

³⁰² VESELÝ, A. *Vzbouření na jevišti*. *Rovnost* 41, 1925, č. 157, s. 3.

³⁰³ SRBOVÁ, O. *Šest postav hledá autora*. *Národní práce*, 1943, č. 52, s. 3. ~

HLOCH, V. *Šest postav hledá autora ve Vinohradské divadle*. *Venkov* 38, 1943, č. 44, s. 6.

³⁰⁴ MANDLOVÁ, A. *Dneska už se tomu směju*. Praha: XYZ, 2009, s. 342.

³⁰⁵ NÁRODNÍ DIVADLO. Seznam představení. *Šest postav hledá autora – Činohra, sezona 1965/1966*. *Online archiv Národního divadla*. ©2020. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/2807/seznam-predstaveni>.

6 Ohlasy dalších her Luigiho Pirandella

Česká kritika si nadále všímala, že se Pirandello ve svých hrách zabývá především člověkem a základními otázkami jeho existence. A právě tento druh filozofie, jak napsal recenzent, mohli čeští diváci zažít nejvíce ve hře *Nahé odívati*, tragikomedii o životních útrapách nešťastné Ersílie. „[V tomto díle] provádí své pokusy Luigi Pirandello jako filozof relativní pravdy. Při této hře cítíte přímé doteky lidského bytí.“³⁰⁶

Recenzent si pochvaloval opravdu znamenité rozdělení hry do tří jednání a pocit neustálého napětí a neklidu, přičemž divák nedokáže projevit soucit s protagonisty, kteří recipientům nastavují zrcadlo, z čehož „až mrazí“.³⁰⁷

Stejně tak v *Lidových novinách* se psalo, že inscenace měla vysokou úroveň a sklidila velký úspěch. Premiéra této hry se uskutečnila v pátek 22. května 1925 ve Starém divadle v Brně.³⁰⁸ Drama přeložil Jiří Jiráček a režíroval Karel Urbánek. Podle dobové recenze v *Rovnosti* byl režisérský nápad hry dobrý, zajímavě se podařil zachytit i ruch ulice v Římě, kde se příběh odehrává.³⁰⁹ Jak již bylo řečeno, hra *Nahé odívati* byla uvedena v Brně v roce 1925, tedy dřív než slavnější drama *Šest postav hledá autora*. Tento tah se ukázal jako prospěšný, poněvadž bylo publikum již seznámeno s „Pirandellovou průbojnou technikou“.³¹⁰ Hra byla pro naše kritiky pozoruhodná rovněž svou dramatickou stavbou a pojetím relativity pravdy. Kovárna o tomto dramatu napsal:

„Je obrácením naruby dosavadních dramatických norem. Kus veliké sociální bídý a nespravedlnosti tu vykřikuje velikým otazníkem do světa. Můžeme mluvit o zrcadle buržoazní morálky.“³¹¹

Podle Kovárny si Pirandello neurčil přesnou hranici mezi dobrem a zlem a nepreferoval žádné z nich. V souvislosti s touto hrou hovořil ale i Kovárna o tom, že tato nevyhraněnost je způsobena Pirandellovým filozofickým relativismem,

³⁰⁶ (Ch. D.). Kulturní obzor. Činohra. *Nahé odívati*. *Stráž socialismu* 6, 1925, č. 122, s. 6.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Divadlo. *Nahé odívati*. *Lidové noviny* 33, 1925, č. 254, s. 4.

³⁰⁹ BOČEK, J. Z brněnské činohry. *Nahé odívati*. *Rovnost* 41, 1925, č. 142, s. 6.

³¹⁰ (X.). Kulturní obzor. Činohra. *Šest postav hledá autora*. *Stráž socialismu* 7, 1926, č. 24, s. 5.

³¹¹ KOVÁRNA, F. Dnešek italské literatury. *Host* 4, 1924–1925, č. 9, s. 310–311.

a v českém kontextu zmínil K. Čapka a F. X. Šaldu, kteří tyto teze rovněž rozvíjeli. Šalda později ve svém zápisníku popsal Pirandellovu poetiku takto:

„A v oboru poezie, dramatu a krásné prózy ovládají dnešní evropskou oblohu muži, kteří rozkládají a rozrušují lidskou osobu v cosi iracionálního, ať Čechov, ať Strindberg, nebo ještě vysloveněji Luigi Pirandello nebo Marcel Proust. Figury Pirandellovy jsou zcela bez vnitřní orientace, ztratily se jaksi sobě, utonuly jaksi v sobě; jsou jen konglomeráty, řekl bych, duševních atomů spojených zcela vnějškově a konvenčně nějakým náhodným rámcem času a prostoru.“³¹²

Z doby dávno předválečné se podle Kovárny v případě Pirandella jednalo o román *Il fu Mattia Pascal*³¹³ a další množství novel, ale k nejtýpčejšímu vyjádření došlo právě na divadle: „Pirandello strohým dialogem přivádí diváka do slepé uličky, odkud není cesty ven. Spíš zoufalý, než veselý smích rozřízne rty divákovy.“³¹⁴

Lev Blatný se v rubrice *Literatura a umění* vyjádřil, že „v této hře není zcela patrný onen Pirandello, který se proslavil svým dramatickým přesvědčením o poměrnosti vzájemného poznávání se a o noetickém relativismu vůbec“. Více než jinde je tu však patrnější spíše jeho psychologický relativismus.³¹⁵

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, v Praze v roce 1925 vyšlo i drama *Vzbouření na jevišti* Jana Bartoše. Lev Blatný srovnával filozofii obou dramatiků takto:

„Pirandello vyjadřuje svou dramaticko-filozofickou koncepci a dokazuje noetický relativismus prostředky divadelními. Pojímá lidský osud jako neustálý boj mezi životem a formou: mezi životem, který je tekutý, a formou, jež je uzavřena hranicemi přísně určenými. Bartošova filozofie naopak je dramaticky expresivnější a ve svém výrazu srozumitelnější.“³¹⁶

Drama *Nahé odívati* se hrálo také v Praze: poprvé v Městském divadle na Královských Vinohradech, a to 8. února 1928 v překladu Václava Jiřiny a v režii Bohuše Stejskala. Následně ji v *Rozpravách Aventina* komentoval majitel nakladatelství Aventinum Otakar Štorch-Marien, který uvedl, že z dalších her je skutečně zřetelné, že se

³¹² ŠALDA, F. X. O smyslu kultury. *Šaldův zápisník* 3, 1930–1931, č. 1, s. 113.

³¹³ Román z roku 1904, v českých zemích vyšel poprvé v roce 1940 pod názvem *Nebožtík Matyáš Pascal* v Nakladatelském družstvu Máje v Praze v překladu Františka Kovárny.

³¹⁴ KOVÁRNA, F. Dnešek italské literatury. *Host* 4, 1924–1925, č. 9, s. 310–311.

³¹⁵ BLATNÝ, L. Nahé odívati. *Právo lidu* 34, 1925, č. 124, s. 5.

³¹⁶ BLATNÝ, L. Bartošovo vzbouření na jevišti. *Host* 6, 1924–1925, č. 7, s. 211.

Pirandello od ostatních dramatiků zásadně odlišuje, a dodal: „Stejskalova režie podškrtyvala temnou atmosféru hry a docílila dusného napětí nad neutěšeným příběhem.“³¹⁷

Vlažný posudek hry naopak poskytl Kašpar Vojtěch. Popsal, že se jednalo o tři neobratné, těžko uchopitelné akty, v nichž se pro množství dialogů a konání divák víceméně neorientoval.³¹⁸ O tom, že se objevil jeden „opozdřený Pirandello“, psala také Zdenka Hásková. Hra byla podle ní prožitkem značně problematickým pro svou „vykombinovanost a mozkovou konstruovanost“.³¹⁹ Stejně tak v lidovém deníku *Večer* se po pražské premiéře dočteme, že Pirandellova sláva je ohrožena – o tom hovořila recenze, která vyjádřila značné rozčarování nad tímto kusem a shrnula večer jako nepříliš vydařený: „Večerem mnoho získáno nebylo.“³²⁰

Po přijetí her *Šest postav hledá autora* a *Nahé odívati*³²¹ českým publikem a kritikou se 16. listopadu 1926 do brněnské Reduty dostaly další Pirandellovy komedie, *Čapka s rolníčkami* a *Soudně ověřený smolař*,³²² a to v režii Rudolfa Waltera. Podle recenze z brněnské *Rovnosti* však nebyla tato dramata kvalitativně stejně dobrá. V *Čapce s rolníčkami* se Pirandello zaměřil více na motiv pocitu méněcennosti, žárlivosti, přílišného ulpívání na nějaké osobě a chuti k pomstě. Zabýval se složitostí lidské duše a její různorodostí, především při nacházení pravdy.

Soudně ověřený smolař byl podle recenze J. Svrčka v *Rovnosti* slabším kusem a zdál se také nepřipravenější. Podle Svrčka Pirandello poukázal na relativnost věcí, vyzkoušel si různé druhy humoru, vtip, paradox a schopnost výsměchu. Přijetí dramatu bylo přesto neobyčejně srdečné.³²³ Naopak podle rubriky *Kultura* v *Moravské orlici* Walter v tomto případě překvapil originalitou pojetí látky.³²⁴ V Brně ve Starém

³¹⁷ ŠTORCH-MARIEN, O. Divadelní premiéry: Luigi Pirandello: Nahé odívati. *Rozpravy Aventina* 3, 1927–1928, č. 11–12, s. 146.

³¹⁸ VOJTĚCH, K. Pirandello Luigi, Nahé odívati. *Česká osvěta* 24, 1927–1928, č. 6, s. 243.

³¹⁹ HÁSKOVÁ, Z. Divadlo. *Lumír* 55, 1928–1929, č. 1, s. 43–46.

³²⁰ Bed. Další Pirandello. *Večer* 15, 1928, č. 33, s. 2.

³²¹ Tyto hry docílily jednomyslného uznání kritiky a živého úspěchu u obecnosti. Viz Činoherní repertoár. *Divadelní listy* 2, 1926–1927, č. 11, s. 171–172.

³²² „Obě naše stálá divadla budou litovat, že se vzdala tzv. komorních her a vytlačila je do laciného cyklu v Redutě. Pirandello, ať je sebestarodávnejší nebo sebestarodávnejší, umí svou věc chytit vždycky pevným spárem a udělat z ní něco.“ (SOKOL, K. E. Z brněnské činohry. Dvě Pirandellovy komedie. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 580, s. 7.) ~ „Obě hry – jak silně dramatická, vzrušená a drásavě vyvrcholená *Čapka s rolníčkami*, tak hořce humorový *Soudně ověřený smolař* – upoutají diváka myšlenkovou stavbou i vnější divadelností, jako všechna dramata Pirandellova.“ (Činoherní repertoár. *Divadelní list* 2, 1926–1927, č. 11, s. 171.)

³²³ SVRČEK, J. B. Z brněnské činohry. Pirandellovy komedie. *Rovnost* 42, 1926, č. 318, s. 5.

³²⁴ „V *Čapce* rozložil Walter před divákem celý děj, obrátil ho na všechny strany, rozpitval a vybičoval do nejvyššího dramatického napětí, aby tak každého připoutal až do spadnutí opony. Jak dramaticky vzrušený a myšlenkami nabitý je děj *Čapka*, tak molièrovsky zahořklý a utýraný je *Smolař* se svou

divadle byla tato hra uvedena v roce 1931. Připravovalo se sice nové nastudování, ale jak se později ukázalo, nestihlo se připravit celé, a tak Rudolf Walter hrál svou roli „příliš těžkopádně“.³²⁵

Dalším dramatem, jež bylo do češtiny přeloženo Václavem Jiřinou a vydáno v nakladatelství E. K. Rosendorfa v roce 1926 a o němž se psalo v prvorepublikových novinách, je *Jindřich IV.* V této hře, v níž lidé přítomnosti dobu 11. století jen předstírají, ztrácí postava Jindřicha rozum a domnívá se, že svým historickým jménovcem skutečně je. V momentě, kdy se uzdraví, rozhodne se nadále své šílenství předstírat. Josef Bartoš k tomuto dramatu poznamenal, že Pirandello je básník plný iluzí, že sen a realita jsou neoddělitelné součásti lidské psychiky. O Pirandellových postavách lze tedy dle Bartoše mnohdy říct, „že stojí na pokraji šílenství“, jednájí ve shodě se svými halucinacemi, jsou to „visionáři“.³²⁶ Tímto „naprosto skvělým dramatem“ byl Pirandello poprvé uveden v Národním divadle,³²⁷ premiéra připadla na 26. října 1926:

„Tato hra snad díky režii neměla tón zmatků a pochybností lidské duše jako *Šest postav* nebo *Každý má svou pravdu*.³²⁸ A herec Václav Vydra předvedl vynikající výkon v roli Jindřicha.“³²⁹

Rozkoš z počestnosti, komedie o třech dějstvích, byla uvedena na českou scénu poprvé 18. května 1927 v Městském divadle na Královských Vinohradech v režii Bohuše Stejskala, překlad pořídila Nina Tučková-Jehličková.³³⁰ J. Paulík uvedl, že Pirandellovu tvorbu zde prolínaly dvě skutečnosti (imaginární a reálná), a dodal, že se jedná o filozofickou hru:

podivnou žádostí a ještě podivnější filosofii.“ (Kultura: „Čapka s rolničkami“ a „Soudně ověřený smolař“, *Moravská orlice* 64, 1926, č. 263, s. 3.)

³²⁵ JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. *Rozpravy Aventina* 5, 1929–1930, č. 15, s. 179.

³²⁶ BARTOŠ, J. Na okraj Pirandellova „Jindřicha Čtvrtého“. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 2, s. 49.

³²⁷ Tamtéž, s. 46.

³²⁸ „Tato Pirandellova hra z roku 1918 byla po jeho divadelních začátcích prvním významným dramatickým dílem. V českých zemích se však příliš neprosadila. Po pražské premiéře v roce 1926 přišla její chvíle až v 60. letech, v době oslabení komunistické cenzury, kdy se inscenovala v Brně (1965), Zlíně (1966) a Praze (1969). Pak opět upadla do zapomnění, z něhož ji vyzvedlo Městské divadlo v Brně v roce 1998 a před několika málo dny Západočeské divadlo v Chebu.“ (ŠPIČKA, J. Pirandello, Luigi. Každý má svou pravdu. *iLiteratura.cz*. 16. 2. 2009. [online] [cit. 11. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23847/pirandello-luigi-kazdy-ma-svou-pravdu>.)

³²⁹ BARTOŠ, J. Na okraj Pirandellova „Jindřicha Čtvrtého“. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 2, s. 46.

³³⁰ V orig. *Il piacere dell'onestà* (1917).

„[...] neopírá [se] o nijaký mysticismus, ani není analogickou pitvou života a jeho vření. Jest přímo těžena ze skutečnosti, jež nás obklopuje, se všemi lidskými chybami, neštěstími, touhami, omyly, předstíráním, lží, rafinovaností a illusemi. Iluze – zdání! Pirandellovi tak vlastní!“³³¹

Také po uvedení premiéry v Ostravě vyšla recenze, jež uváděla, že Pirandellovo drama vyžadovalo velkou divákovou pozornost, která byla odměněna hlubokým myšlenkovým i citovým zážitkem. I v této hře nám – dle této recenze – může připadat, že Pirandellovy postavy mluví k nám, a tím vlastně za nás hovoří. Hra byla oceněna jako skvělá. K tomuto úspěchu při každém uvedení tak stačilo „bezpodmínečně skvělého provedení a – skvělého obecenstva!“³³² Rovněž Miloslav Novotný popsal hru jako ne úplně jednoduchou, plnou filozofie a dramatické „mazanosti“, hodnotil ji ale jako překvapivou, jinou, než byli diváci zvyklí, jelikož nebyla tolik pesimistická: „[...] skoro bych chtěl říci, že dojíká – jak se soucitně sklonil k životu.“³³³

Pro Městské divadlo na Královských Vinohradech přeložil Václav Jiřina v roce 1927 drama *Diana a Tuda*.³³⁴ O tom, že se chystá tato hra, jejíž premiéra měla velký úspěch v divadle Eden v Miláně, nezapomněly referovat *Národní listy*.³³⁵

Přítelkyni vdaných žen, drama o třech dějstvích v překladu Václava Jiřiny a režii Viktora Šulce, uvedlo Národní divadlo v Praze poprvé 4. ledna 1930. Hra byla srovnávána se *Šesti postavami*, které jsou více „zázračné a čarovné; v *Přítelkyni* je však méně překvapivého – leda v druhém aktu. První a poslední značně zaostávají“.³³⁶ Stejně tak Julius Pachmayer nejen vyjádřil své zklamání, ale popsal i značně zmatenou atmosféru a nepokoj v publiku, který se vznášel ve vzduchu během celého představení. Psal, že „hra nevyvolala obvyklý zájem, nestrhovala svou prudkostí a charakteristikou osob, spíše znervózňovala a unavovala svou mlhavostí a rozplihlostí“.³³⁷

Městské divadlo v Praze uvedlo 10. října 1930 další Pirandellovu komedii s názvem *Rozmysli si, Jakoubku* v režii Bohuše Stejskala a překladu Václava Jiřiny. Červinka po premiéře sepsal děj a své dojmy pro časopis moderní ženy *Eva*.

³³¹ PAULÍK, J. Oznámení o divadelní premiéře komedie o třech dějstvích L. Pirandella, *Rozkoš z počestnosti. Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 19–20, s. 225.

³³² (D. Ž.). Ku premiéře *Rozkoše počestnosti*. *Moravskoslezské divadlo* 9, 1927, č. 3, s. 1.

³³³ NOVOTNÝ, M. Pirandello lidský. *Národní listy* 67, 1927, č. 138, s. 4.

³³⁴ Viz KŘESÁLKOVÁ, J. *Italská literatura v Čechách a na Slovensku. Bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny, vydaných od počátku knihtisku do současnosti, a přeložených netištěných divadelních her a operních libret inscenovaných od 18. století*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017, s. 538.

³³⁵ PLECHATÝ, L. Nový Pirandello na českém jevišti. *Národní listy* 67, 1927, č. 17, s. 4.

³³⁶ PAULÍK, J. Uvedení hry L. Pirandella. *Rozpravy Aventina* 5, 1929–1930, č. 18, s. 215.

³³⁷ PACHMAYER, J. Pirandello trochu šejdrem. *Večer* 17, 1930, č. 4, s. 2.

Pochvaloval si režisérské provedení pro jeho živost. Uvedl také, že se jedná o jeden z prvních dramatických počinů, v němž autor použil jako předlohu jednu ze svých novel.

„Chceme-li tu hledati počátky budoucího Pirandella s jeho relativismem představ a skutečností, s živelnou funkčností, jakou nadal ve svých největších hrách, můžeme jej nalézt.“³³⁸

Staré divadlo v Brně uvedlo hru o rok později, 16. října 1931, opět v překladu Václava Jiříny, ale tentokrát v režii Aleše Podhorského. Podle Jeřábka bylo představení vyprodáno, jelikož bylo „osvěžením v repertoární a reprodukční poušti brněnské“.³³⁹ Autor článku v *Divadelním listu Národního divadla v Brně*, zabývající se tvorbou díla tohoto „velikého Itala“, považoval tuto novinku za srozumitelnou, jednodušší na pochopení, označil ji ze všech her za „nejlidštější obsahem i výrazem“.³⁴⁰ Recenzent Zdeněk Bár se vyjádřil, že hodnotným ztvárněním tohoto dramatu byla rovněž ostravská realizace pod vedením režiséra Jaroslava Skály. Bár stejně tak komentoval, že „hra pochází z prvního období plodné činnosti tohoto dramatika, je plna svěžesti, překypuje zdravým humorem, který ostatně zde má velmi blízko k pláči“.³⁴¹

Když se Pirandello stal slavným, vzrostl nejen zájem o jeho díla, ale také o něj samého. Kupříkladu Adolf Felix sepsal článek *Pirandello, profesor a dramatik* o změnách, kterými prošla Pirandellova osobnost, v němž konstatoval:

„Ještě před tím, než dosáhl slávy se *Šesti postavami*, psal dobré romány a novely, a nikdo to nevěděl. A nyní si v Itálii nevědí s jeho uměním rady – nemohou jej zařadit do žádného směru, protože stojí mimo směry. Byl profesorem-morousem, s nikým se nestýkal a přivydělával si psaním. Nikdo ho večer nedostal do společnosti. Chodil domů v prostém černém plášti, sešity pod paží, měl pár přátel, kteří ho přesvědčili, aby zkusil prezentovat v milánské La Scale některou svoji práci ve formě dramatu. Tak došlo k prvnímu představení v Miláně roku 1913 (drama *Così è, se vi piace*). Dnes by nikdo starého profesora nepoznal. Cestuje po světě a svojí velikostí zastiňuje ostatní italské autory. Dovede využívat své konjunktury jako pravý Ital.“³⁴²

³³⁸ ČERVINKA, V. Divadlo: Luigi Pirandello, Rozmysli si, Jakoubku. *Eva* 2, 1930, č. 23–24, s. 29.

³³⁹ JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 9, s. 71.

³⁴⁰ v.j. Luigi Pirandello a jeho dílo. *Divadelní list Národního divadla v Brně* 7, 1931–1932, č. 4, s. 65.

³⁴¹ BÁR, Z. „Ostravská činohra“. *Rozpravy Aventina* 6, 1930–1931, č. 19, s. 227.

³⁴² FELIX, A. Pirandello, profesor a dramatik. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 6, s. 33–34.

Stejného charakteru je článek B. Mužíka, který psal, že až ve svých padesáti letech začal Pirandello psát dramata, jež jej rázem vyzdvihla na přední místo ve světové dramatické tvorbě.³⁴³

Stejně tak Otakar Štorch-Marien ve svých pamětech poznamenal, že Pirandello byl vedle Shawa jedním z nejslavnějších a nejuváděnějších dramatiků. Štorch-Marien vzpomínal na momenty, kdy se Pirandello při své návštěvě Prahy v roce 1926 zúčastnil společenské akce v Penklubu, kde hovořil francouzsky, a Štorch měl pocit, že se Pirandello, „rtuťovitý mužíček s bradkou“, podobá nejvíce Stanislavu Przybyszewskému, přičemž ostatní jej přirovnávali spíše ke Stanislavu K. Neumannovi.³⁴⁴ Pirandello se vyjadřoval, že je spokojen s výkony svých herců, především vychvaloval svou hlavní herečku Martu Abba, a nezůstalo nepovšimnuto rovněž Štorchovo aventinské vydání hry *Život, který jsem ti dala*, které právě vyšlo v 1 450 kopiích. Otakar Štorch-Marien též charakterizoval překladatele zmíněného dramatu:

„Českým překladatelem byl Václav Jiřina, který mi připadal jako dobrovolný italský kulturní konzul v Praze. Byl to člověk noblesního typu, jehož život nebyl bez komplikací. Já osobně mám důvod vzpomínat na něho velmi kladně i z důvodů ryze lidských.“³⁴⁵

V ženském časopise moderní ženy *Eva* se píše o tom, jaký vztah měl slavný italský dramatik k módě. Myslel prý hlavně na to, aby měl v kufru své texty, a bylo mu celkem lhostejné, jakou barvu mělo jeho pyžamo nebo plavecký úbor. Lidé jej uznávali navzdory nezavázané tkaničce. V článku je Pirandello popsán jako člověk „skromný a prostý“.³⁴⁶

V českých periodikách se v souvislosti s Pirandellem objevily také zprávy ohledně překvapujícího udělení Nobelovy ceny za literaturu v roce 1927, kterou za

³⁴³ „Zvláštní, skoro bezpříkladný je osud populárnosti Luigiho Pirandella. Dostihl divadelní slávy právě tak rychle a prudce, jako Mussolini svým pochodem zmocnil se Říma. Třicet pět roků se jeho literární kariéra vlekla zapadlými uličkami a náhle ho jedním skokem přenesl osud na hlavní ulici. Kde jsou ty doby, kdy neznámý sicilský spisovatel s hořkostí počítal své čtenáře do pěti? Spisovatel *Šesti postav hledajících autora* se na jevišti našich dnů dělí o slávu s Bernardem Shawem. Jeho ‚obnažené masky‘ vyplnily scény celého světa. Všude se překladatelé namáhají vyjádřit tituly jeho dramatických ‚přísluví‘ a snaží se vystihnouti spolu s vnějším také vnitřní jejich smysl.“ (MUŽÍK, B. Luigi Pirandello jako povídkář. *Host* 5, 1926, č. 10, s. 299–300.)

³⁴⁴ ŠTORCH-MARIEN, O. *Sladko je žít: Paměti nakladatele 1*. Praha: Aventinum, 1992, s. 356.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 357.

³⁴⁶ Jak se oblékají slavní muži. Luigi Pirandello. *Eva* 2, 1930, č. 19–20, s. 16.

román *Útěk do Egypta* obdržela od Švédské akademie „současně téměř neznámá“ sardinská spisovatelka Grazia Deledda.³⁴⁷ Spousta literátů očekávala jiné jméno, jelikož v oné době nejvlivnějším představitelem italské literatury byl právě L. Pirandello nebo případně G. Papini. Jak prohlašuje jeden z recenzentů, švédská porota se ovšem rozhodla udělit tuto prestižní cenu „tak venkovské, vzácné literární upřímnosti, která se stala jakousi revoluční novinkou románové italské, ba i světové literatury“.³⁴⁸

V článku *Jak pracuje Pirandello* nalezneme odkazy na vyprávění B. Crémieux,³⁴⁹ který se s Pirandellem dobře znal (a také jeho díla překládal) a popisoval, jak Pirandello vymýšlel témata a jak psal:

„Původ každého pirandellovského díla jest obraz, a ne, jak se často říkalo, abstraktní téma. Na tento počáteční obraz přišel autor buďto při četbě, nebo nějakou denní událostí, náhle oživilou dětskou vzpomínkou, setkáním, gestem, překvapenou tváří, zahlédnutou na ulici a často také zjevenou ve snu.“³⁵⁰

Divadelní kritici sledovali pravidelně italský, ale i další zahraniční tisk, aby mohli informace o Pirandellovi poskytnout i českým čtenářům a milovníkům divadla.

V rozhovoru pro italský časopis *Fiera Letteraria* Pirandello v roce 1928 oznámil změnu dramatické tvorby, jelikož si uvědomoval, že jeho úspěch ve světě pomalu, ale jistě ustupuje. Prozradil, že jeho nová dramata *Nová kolonie*³⁵¹ a *Lazar*³⁵²

³⁴⁷ *La fuga in Egitto* (1925), přel. Otakar Hink. DELEDDA, G. *Útěk do Egypta*. Praha: Příklad knihy, 1928. ~ U nás byl přeložen poprvé její rodinný román *Anime oneste* (1895; *Poctivé duše*) již v r. 1903, v meziválečném období byly přeloženy *Racconti sardi* (1894, přel. A. Truksa. DELEDDA, G. *Na nové vinici: Sardinské povídky*. Praha: J. Laichter, 1920.) a *La via del male* (1896, přel. F. Kovárna. DELEDDA, G. *Cestou zla*. Praha: Sfinx, 1926.).

³⁴⁸ STEINER, R. Grazia Deledda. *Tribuna* 9, 1927, č. 291, s. 1. ~ SUCHÝ, L. Paní Grazia Deledda a Nobelova cena. *Venkov* 22, 1927, č. 281, s. 4–5. ~ CHIURLO, B. Grazia Deledda. Přel. V. Jiřina. *Rozpravy Aventina* 3, 1927–1928, s. 54–55. ~ KOVÁRNA, F. Italský přehled, informace. *Rozpravy Aventina* 3, 1927–1928, č. 6–7, s. 82.

³⁴⁹ V r. 1928 vyšla kniha francouzského kritika Benjamina Crémieux *Panorama de la littérature italienne contemporaine*. V desáté kapitole, která je obrazem humorismu, Pirandella a divadelní obnovy, vidí Crémieux kořen Pirandellovy divadelní grotesky v jeho humoru, založeném na kontrastu vlastní předpokládané podoby a podoby viděné z vnějšku. Tento humor, který stojí na počátku v blízkosti Vergově a sicilského provincialismu, rozvádí Pirandello dál v rozpor plynoucího života a pevné formy, což je vlastním problémem jeho grotesky. Viz KOVÁRNA, F. Crémieux o italské literatuře. *Host* 8, 1928–1929, č. 7, s. 145–149.

³⁵⁰ BAREŠ, A. Jak pracuje Pirandello. *Rozhledy* 4, 1935, č. 1, s. 2.

³⁵¹ „Nová a dlouho ohlašovaná hra, v níž dle novinářských a literárních zpráv hodlal autor dáti se novou drahou a zahájití období dramatických mythů, byla provedena konečně v Miláně a posléze v Římě, kde skončila fiaskem. Hra připomínající námětem hry bratří Čapků.“ („Nová kolonie“). *Moravskoslezské divadlo* 9, 1928, č. 30, s. 12–13.)

³⁵² O tom, že Pirandello napsal nový kus s názvem *Lazzaro*, informuje VYSKOČIL, Q. M. *Z kulturního světa: Nový Pirandello*. *Zlatá Praha* 44, 1927, s. 243. Premiéra se konala v divadle

nebudou již „metafysické grotesky“, nýbrž „dramatické mythy“. Doslova prohlašoval, že chce „zabít v sobě starého Pirandella“. Podle předpovědí nevěřících recenzentů měl mít ale i tento jeho „dramatický mythus stopy filosofického relativismu“.³⁵³ Pirandello poskytl nepříliš vyvedený rozhovor americké socialistické revue *New Masses*, o jehož obsahu byli čeští čtenáři informováni v *Rozhledech po literatuře a umění*. Artuš Černík uvedl, že Pirandellovi byly kladeny otázky zejména politicky laděné, on však preferoval hovořit o umění a filozofii. Dotazy směřovaly k tomu, zda se italská literatura ztotožňuje s fašismem. Pirandello vysvětloval, že pro něj je umění věčné, a politika proměnlivá. Následovaly další otázky o vztahu fašismu k umění či o tom, jestli jsou v repertoáru Pirandellova divadla zahrnuty i protifašistické hry. Pirandello odpověděl, že v Itálii neexistuje protifašismus: „Jako italský občan jsem fašistou, a proto jsem pro válku.“³⁵⁴

Na závěr vystoupila skupina mladých umělců s prohlášením, aby se Pirandello, jako nejvýznamnější italský dramatik a držitel Nobelovy ceny, přidal k hlasům Rollanda, Gida, Manna a Gorkého, a odmítl fašistický imperialismus a válku. Pirandellovy výroky o válce a fašismu americkou veřejnost hluboce zasáhly. Pirandello ale raději nereagoval.³⁵⁵ Komentář k tomuto nevydařenému americkému rozhovoru nacházíme rovněž v rubrice *Poznámky v Časopise volných myslitelů českých, listu hájícím zájmy bezkonfesních občanů – Volná myšlenka*: že se američtí literáti nejvíce vyptávali na protifašistický román Ignazia Siloneho *Fontamara*, ale Pirandello nereagoval, nechtěl mluvit o fašismu ve spojení s uměním. Závěrem je uveden projev lítosti: „Chudáci italští spisovatelé! Jejich postavení není zrovna záviděníhodné, když musí v Americe tancovat podle toho, jaká písnička se v Římě zpívá.“³⁵⁶

V *Rozpravách Aventina* byl otisknut rozhovor o divadelním umění vedený v přátelské atmosféře mezi překladatelkou Jarmilou Fastrovou (1899–1968) a Pirandellem při příležitosti jeho první návštěvy v Praze. Pirandello v něm vysvětloval, že v Itálii neexistovalo žádné stálé divadlo, jednalo se jen o putovní

v Turíně v prosinci 1929. Dramatický mythus *Lazar* byl přeložen Josefem Kostohryzem pro Prozatímní divadlo v Praze, premiéra se uskutečnila 20. prosince 1943 v režii Vojty Nováka.

³⁵³ (Národní a Stavovské divadlo): „Pirandello se loučí se svým věřejším divadlem“.

Moravskoslezské divadlo 9, 1928, č. 26, s. 7.

³⁵⁴ ČERNÍK, A. Americký interview s Pirandellem. Mladá Amerika proti Pirandellovi. *Rozhledy po literatuře a umění* 4, 1935, č. 27, s. 215.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 216.

³⁵⁶ Poznámky: Dramatik Pirandello na skřipci. *Volná myšlenka* 26, 1935, č. 42, s. 1.

společnosti, proto se pokusil předložit Mussolinimu návrh na zřízení stálého státního divadla. Jak jsem zmiňovala, Pirandello jezdil po světě se svým stabilním souborem, včetně své múzy, herečky Marty Abba. V zahraničí většinou propagoval vlastní hry, v Itálii hrál i jiné autory. Na dotaz, zda má smysl obnovit komedii dell'arte, reagoval, že by se jednalo o zbytečnou extravaganci. „Divadlo musí být aktuální; ke každé době patří jiná forma.“³⁵⁷

Při Pirandellově druhé pražské návštěvě, která se odehrála v roce 1934, krátce po tom, co získal Nobelovu cenu za literaturu, a jejímž hlavním důvodem byla světová premiéra jeho hry *Člověk ani neví jak* (*Non si sa come*, 1934) v Národním divadle, jej pro *Lidové noviny* vyzpovídal Adolf Felix. Felix byl rád, že si Pirandello udělal na rozhovor čas, „lze to považovat za šťastný úlovek“, jelikož v oné době byl Pirandello daleko vytíženější než při návštěvě se svou hereckou družinou před lety, když nebyl ještě tak velký zájem o jeho osobní život. Pirandello se nejvíce rozhovořil o diskutované problematice své poetiky, tedy o pojetí „formy a díla“ ve své tvorbě, přičemž zdůraznil, že je to vlastně umělec, který musí umět čelit umění, jež je proměnlivé a mělo by zůstat „nеспoutané“, a zároveň umět zachytit jeho tvar a dát mu pevnou formu. Do filozofických otázek se podle svých slov raději nepouštěl, což odůvodnil takto: „S mou filosofií je tomu stejně jako s malířskými pokusy. Nechci za ně odpovídat.“³⁵⁸

Ohledně udělení Nobelovy ceny a pobytu v Praze se v Pirandellově archivu v Římě uchovaly telegramy od českých příznivců tohoto italského dramatika. Blahopřání k získání Nobelovy ceny za literaturu přišlo například od ředitele Italského institutu Záborského z Hradce Králové do jednoho z pražských hotelů, kde byl Pirandello v roce 1934 ubytován. Z Prahy po Pirandellově pobytu zaslal ministr Guido Rocco přes Italo Radio Pirandellovi telegram, že se těší na jeho další návštěvy.³⁵⁹

³⁵⁷ FASTROVÁ, J. Rozhovor s Pirandellem. *Rozpravy Aventina* 2, 1926, č. 5, s. 87. Rozhovor s L. Pirandellem ve francouzštině, jak uvádí Fastrová, zprostředkoval tehdejší italský konzul U. Dadone.

³⁵⁸ FELIX, A. Rozhovor s Pirandellem. *Lidové noviny* 42, 1934, č. 637, s. 5.

³⁵⁹ *Istituto di Studi Pirandelliani e sul Teatro Contemporaneo Řím*, Archiv Luigiho Pirandella, korespondence, doc. L2, n. 5. Pirandello obdržel při své návštěvě Prahy *Doporučení*, které vystavilo dne 20. prosince v Praze Ministerstvo zahraničních věcí. Československé pohraniční úřady poskytly spisovateli a dramatikovi při přechodu hranic všechny úlevy. Ve stejné složce je uložen i dopis z pražského hotelu, kde byl Pirandello ubytován: *Lettera carta intestata Esplanade Hotel Praha*. V rukopisu dopisu na papíru s hlavičkou hotelu Esplanade Praha Pirandello sděluje, že se premiéry, kterou všichni tolik očekávali, zúčastnil také prezident T. G. Masaryk, ministr zahraničních věcí Edvard Beneš a další ministři.

7 Recepce přeložených děl Giovanniho Vergy

ITALSKÉ VYDÁNÍ rok	ČESKÉ VYDÁNÍ				
	překladatel	místo	nakladatel	rok	žánr
<i>Novelle rusticane.</i> <i>Nedda.</i> <i>Vita dei campi.</i> <i>Vagabondaggio.</i> <i>Don Candeloro</i> <i>e compagni.</i>	<i>Znamení lásky a jiné novely</i>				
1883	Hanuš Hackensmied	Praha	Československé podniky tiskařské a vydavatelské	1920	novely
<i>Tigre reale</i>	<i>Tygrice</i>				
1875	Karel Lužan	Praha	A. Neubert	1927	román
<i>Mastro Don Gesualdo</i>	<i>Mistr Don Gesualdo</i>				
1889	Nina Tučková-Jehličková	Praha	Oldřich Petr	1927	román
<i>I Malavoglia</i>	<i>Rodina Malavoglioiva</i>				
1881	Nina Tučková-Jehličková	Praha	Družstevní práce	1930	román

Tab. č. 6: Přehled překladů děl Giovanniho Vergy do češtiny v meziválečném období.

Historie recepce Vergova díla v české literární kultuře začíná první zmínkou o tomto autorovi, která se objevila roku 1873 v časopise *Slovan*. O tom, že byl ve zmíněném roce v českých zemích Verga již znám, svědčí reprodukce obsahu románu *Storia di una capinera* (1871), který sice nebyl nikdy do češtiny přeložen, ale v Itálii jako první přinesl Vergovi slávu. První český překlad Vergy se objevil v roce 1889, kdy byly v nakladatelství A. Hynka vydán milostný román *Eva* (1873) a povídka *Neznámé drama* (1884) v překladu Otakara Auředníčka.³⁶⁰

Krátký obsah a zhodnocení přinesl českým čtenářům P. Marek v *Literárních listech*. Román *Eva*, který vypráví milostný příběh komplikované lásky dvou milenců, nepatří podle názoru recenzenta do *Rodinné bibliotéky*. Hlavní hrdinkou je mladá, svobodomyšlná tanečnice, do níž se vášnivě zamiluje mladý umělec Enrico Lanti, který zcela propadne jejímu kouzlu. Recenzent ocenil především Vergovo živé vyprávění, jež v čtenáři zanechává silný dojem, a autorovu schopnost dokonale vystihnout povahu lidí. Zásahu na tom podle Marka měl i sám překlad, který je přesný a plynulý. Jediná věc, kterou mu vytkl, bylo časté používání vulgarismů, jež by nahradil přijatelnějšími výrazy.³⁶¹

³⁶⁰ *Storia di una Capinera*, di G. Verga. *Slovan* 5, 1873, č. 19, s. 225–226.

³⁶¹ MAREK, P. G. Verga: *Eva*. *Literární listy* 10, 1889, č. 24, s. 412–413.

V témže roce vyšla v odpoledním vydání *Hlasu národa* zpráva, jež českým čtenářům krátce představila G. Vergu a podala stručný obsah jeho románu *Il marito di Elena*, přeloženého do češtiny Pavlem Projsou. Tento román nebyl publikován v knižní podobě, ale vycházel pod titulem *Oběti nerozvázné lásky* na pokračování v odpoledním vydání listu *Hlas národa*.³⁶² V roce 1891 následoval překlad novely *Cavalleria rusticana* (1884, v češtině *Sedlák kavalír*³⁶³), další vydání se objevilo roku 1909. O rostoucí popularitě italského autora svědčí zpráva z roku 1901, jež informovala o tom, že je Verga v českém prostředí znám nejen svými veristickými povídkami, které byly publikovány v *Levných svazcích novel* u nakladatele Šimáčka, ale také svými divadelními kusy. Kromě libreta k opeře Pietra Mascagniho *Sedlák kavalír* se realizovaly v češtině také dvě aktovky, z nichž první s názvem *Honba na lišku* neměla podle poznámky ve *Zvonu* velký úspěch, zato druhé dílo, jednoaktovka *Honba na vlka*, bylo díky své „živelnosti a originalitě“ nadšeně přijato.³⁶⁴ *Sedláka kavalíra* a další Vergovy novely přeložila také Marie Kalašová, její překlad vyšel v roce 1894.³⁶⁵

V reakci na tyto překlady byla v roce 1894 opět v *Literárních listech* publikována recenze Jindřicha Vodáka, v níž se autor podívoval nad nevhodným výběrem povídek, a dokonce tvrdil, že překladatelka mohla upřednostnit jiné, pro Vergu mnohem charakterističtější povídky. Operu *Sedlák kavalír* označil „za kus ryze fabulistický, mdlý“, a naopak vyjádřil obdiv k Vergově způsobu popisného vyprávění v povídkách, jenž podle Vodáka připomíná spíše kresbu. U obou vybraných povídek, *Zrzoun Malpelo* a *Pastucha Jeli*, jak poznamenal Vodák, se výrazně projevuje autorova touha vystihnout tvrdou realitu, jíž čelí sicilští venkované, i když se zdá, že jsou postavy smířeny se svým osudem. Vodák zmínil i román *I Malavoglia*, v němž podle něj italský autor podobně jako v povídkách ukazuje, že „strastí přibývá, čím výše stoupáme na společenském žebříčku“.³⁶⁶

V roce 1899 vyšel v překladu Valentina Kovanského Vergův román *Eros* pod titulem *Zmařené štěstí*,³⁶⁷ roku 1913 následovaly překlady povídek *Il maestro dei ragazzi* z roku 1887 (v češtině jako *Pan učitel*) a *Il marito di Elena* z roku 1882 (pod

³⁶² V odpoledním vydání našeho listu: G. Verga. *Hlas národa*, 1889, č. 167, s. 1.

³⁶³ VERGA, G. *Sedlák kavalír*. Praha: M. Knapp, 1891. Přeložil J. Künl.

³⁶⁴ Divadlo (poznámka). *Zvon* 2, 1901, č. 13, s. 184.

³⁶⁵ VERGA, G. *Sedlák kavalír a jiné novely*. Praha: F. Šimáček, 1894. Přeložila Marie Kalašová.

³⁶⁶ VODÁK, J. Giovanni Verga: *Sedlák kavalír a jiné novely*. *Literární listy* 15, 1894, č. 416, s. 277.

³⁶⁷ VERGA, G. *Zmařené štěstí*. Praha: Národní tiskárna, 1899. Přeložil Valentin Kovanský.

českým titulem *Poprvé, podruhé, potřetí*). Všechny tyto překlady však byly kritikou ignorovány.

Krátká zpráva, která si všímala Vergova dramatického díla a srovnávala jej s jeho prozaickou tvorbou, se však objevila v roce 1903 v časopise *Zvon*. Anonymní autor této recenze upozorňoval čtenáře, že se Verga zkoušel věnovat také divadlu a napsal celovečerní drama *Dal tuo al mio*, česky *Z tvého mé*. Tato hra (či především pak její třetí jednání) se podle názoru recenzenta příliš nezdařila, protože byla pojata spíše románově a málo dramaticky. Autor recenze ocenil Vergovo románové dílo, jeho dramatické kusy ale považoval za méně zdařilé, neboť podle jeho názoru divadlo vyžaduje jiný druh talentu.³⁶⁸ Navzdory tomuto příkrému hodnocení panoval v českém divadelním prostředí o Vergovy hry jistý zájem, o čemž svědčí aktovka *Honba na vlka* (*La caccia al lupo*), která měla premiéru 18. března 1907 v Národním divadle a hned několik dnů poté, 27. března, se objevila i na scéně Švandova divadla na Smíchově.³⁶⁹

Pokud se jedná o sledované období let 1918–1938, ve dvacátých letech přeložil Hanuš Hackenschmied³⁷⁰ vybrané Vergovy novely (*Novelle rusticane, Nedda, Vita dei campi, Vagabondaggio, Don Candeloro*), které byly publikovány v souboru s názvem *Znamení lásky a jiné novely*. Pochvalný posudek vyšel o rok později v *České osvětě*.³⁷¹ Jeho autor, Karel Hovorka, v něm psal, že povídky skvěle vystihují, jakým způsobem se žilo na italském venkově, a výstižně charakterizují nejen pozitivní i negativní stránky tohoto života, ale také různé povahy lidí, což nabízí srovnání s československým venkovem.

Mezi přeloženými díly se nachází také známá novela *Sedlák kavalír*, která posloužila jako podklad Leoncavallovy opery. K ní se váže historika o zázračném zbohatnutí italského autora, kterou roku 1922 v lehce bulvárním duchu reprodukoval V. Červenka ve svém článku v časopise *Zvon*: V této době Pietro Mascagni zkomponoval slavnou operu, k níž napsal libreto na základě Vergovy novely *Sedlák kavalír* (*Cavalleria rusticana*). Milánský nakladatel Sonzogno, který libreto vydal, byl

³⁶⁸ G. Verga. *Dal tuo al mio*. *Zvon* 4, 1903, č. 12, s. 167.

³⁶⁹ THEER, O. Národní divadlo. *Lumír* 35, 1907, č. 6, s. 281–282.

³⁷⁰ Hanuš Hackenschmied (1871–1953): středoškolský profesor, malíř, překladatel z francouzštiny, italštiny, ruštiny, srbochorvatštiny, němčiny a severských jazyků. (PAVLÍN, J. Osobnost: Hanuš Hackenschmied. Příjmení.cz. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.prijmeni.cz/osobnost/11031/hanus_hackenschmied.) *Fondazione Verga* Catania dle informace prof. Gabrielly Alfieri vlastní dva dopisy od Hanuše Hackenschmieda datované 1. 8. 1911 a 5. 10. 1911.

³⁷¹ HOVORKA, K. Giovanni Verga, *Znamení lásky a jiné novely*. *Česká osvěta* 5, 1921, č. 17, s. 130.

značně prohnáný a lakomý, a tak nabídl přiměřený podíl na výtěžku jen Mascagnimu, zatímco na Vergovi chtěl ušetřit a odměnil ho jen směšnou částkou.

„Ohledně autorských práv zastupoval neprůbojného Vergu jeho přítel, básník Giacoso, který pro něj žádal 5 000 lir. To se ale nakladateli, který považoval takovou částku za přemrštěnou, nelíbilo, nabídl mu pouhých 500 lir s tím, že Verga není nijak známý autor, a navíc příliš mladý (italskému autorovi tehdy bylo už 52 let!). Takové jednání si nenechal Verga líbit a udělal dobře, protože soudní spor vyhrál a za podíl na zisku si koupil na Sicílii luxusní vilu, v níž chtěl strávit stáří. Nakonec získal za autorská práva půl milionu lir, tedy podstatně více než inkasoval za všechny svoje knihy povídek a románů, a tak nakonec mu lakomý nakladatel přinesl štěstí“.³⁷²

Zvyšující se zájem o Vergu v meziválečném českém prostředí mohla způsobovat i skutečnost, že Pirandellova sláva zvýšila prestiž sicilské literatury. To dokládá například článek Bartoše Vlčka z roku 1924, v němž autor srovnával dva italské spisovatele, které spojuje jejich sicilský původ: Giovanniho Vergu a Luigiho Pirandella. Podle autora článku mají oba kromě stejného rodiště společné i to, že nepodlehli tehdy modernímu sentimentalismu a „snažili se řídit rozumem“, i když jejich přijetí u publika bylo rozdílné. Zatímco Verga byl považován za dobrý příklad, Pirandello vrhal podle Vlčka tak „velký stín“, že snad nemohlo mít v dramatu úspěch nic jiného, než co mělo něco společného s tzv. pirandellismem. Verga naopak zůstával ve stínu popularity svého velkého krajana a poněkud nezaslouženě nedosáhl u dobového publika takového ohlasu, aby mohl s Pirandellem soupeřit. Podle Vlčka to ale nebylo ani tak „vinou Pirandellovou, ale těch druhých, či spíše osudu samého, jenž nedovolí, aby v těžké době více než jeden génius vládl národu“. Z Vlčkova srovnání tak Verga vychází spíše jako skvělý vypravěč, který vyžaduje soustředěné čtení v ústraní, zatímco Pirandello je dramatikem každým coulem, jehož postavy přímo „volají po publiku“, a to přesto, že hry obou italských autorů vycházejí z dramatizace jejich novel nebo povídek.³⁷³

V roce 1927 se v časopise *Literární svět* objevila informace, že Zemědělské knihkupectví Neubertovo vydalo nový překlad Vergova románu *Tigre reale*, v češtině *Tygrice*, a krátkou novelu *Dědicové*. Román *Tygrice* nepatří již do Vergova

³⁷² ČERVINKA, V. Skoupý nakladatel a zbohatlý básník. *Zvon* 22, 1922, č. 45–46, s. 644. ~ Viz též stejná informace: PIANETASCUOLA. Verga Giovanni. *Biblioteca della Letteratura Italiana*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: http://www.letteraturaitaliana.net/autori/giovanni_verga_1.html.

³⁷³ BARTOŠ, V. Vypravěči a dramatikové. *Pramen* 5, 1924, č. 11–12, s. 434.

veristického období a pojednává o nemocné cizince, která cestuje po jižní Itálii, aby se vyléčila. Navenek působí nemocná žena chladným a nepřístupným dojmem, ale zdání klame. Dokáže zamotat hlavu mladému diplomatovi, který se kvůli ní málem rozvede.³⁷⁴

Téhož roku vyšel v Československu také román *Mistr Don Gesualdo*, který přeložila Nina Tučková-Jehličková.³⁷⁵ V *Rozpravách Aventina* se souběžně objevil Vergův literární portrét, v němž Adolf Felix hodnotil tento román jako jedno z nejlepších Vergových literárních děl. Srovnával Vergu s Manzoniem a označil tyto dva autory za nejlepší romanopisce 19. století, kteří si nijak nezadají s Flaubertem či Zolou.³⁷⁶

O rostoucí oblibě sicilského autora, jenž popisuje italský venkov, mezi českými překladateli svědčí články shrnující celkovou tvorbu a přínos G. Vergy pro evropskou literaturu, které se začaly objevovat od začátku třicátých let.

Nina Tučková-Jehličková přeložila i román *I Malavoglia* z roku 1881, který byl publikován pod titulem *Rodina Malavogliova* ve vydavatelství Družstevní práce. Autorka překladu zároveň věnovala tomuto dílu článek v časopise *Panorama*, v němž se zamýšlela nad počátečním neúspěchem tohoto románu v zemi jeho vzniku. Podle mínění Tučkové-Jehličkové potřebovalo toto výjimečné dílo určitý čas, než byli čtenáři schopni docenit jeho kvality. Jak autorka článku psala: „Je třeba odstupu, tak jako je třeba odstoupit od hory, máme-li ji obsáhnout.“³⁷⁷

Tučková-Jehličková se tedy pokoušela zamyslet nad celou Vergovou literární tvorbou, která se podle ní dělí na dva proudy. První proud byl z jejího úhlu pohledu literárně nezajímavý, založený na citech a nezralý, zatímco druhý proud zahrnoval Vergova nejlepší díla, k nimž přičítala *Rodinu Malavogliovu* a vrcholné dílo *Mistr Don Gesualdo*. Zmíněné dva romány jsou součástí zamýšlené trilogie *Ciclo dei Vinti* (česky *Přemožení*), jejíž třetí díl, *Vévodkyně z Leyry*, existuje jen ve fragmentu. V prvních dvou románech se velmi živě líčí sicilský venkov, obsahují též mistrné popisy osob s jejich charakteristickou mluvou. Děj románu *Mistr Don Gesualdo* se týká jediné osoby, naproti tomu v *Rodině Malavogliově* se do popředí dostává více postav. Nina Tučková-Jehličková charakterizovala obě díla jako „tragédie majetku“ a podle ní lze

³⁷⁴ ŠIMEK, O. Z nových překladů beletristických. *Literární svět* 1, 1927, č. 5, s. 4.

³⁷⁵ VERGA, G. *Mistr Don Gesualdo*. Praha: Václav Petr, 1927. Přeložila Nina Tučková.

³⁷⁶ FELIX, A. Mistr Don Gesualdo. *Rozpravy Aventina* 4, 1928, č. 4, s. 42.

³⁷⁷ TUČKOVÁ, N. Verga a rodina Malavogliova. *Panorama* 8, 1930, č. 7, s. 102.

z nich poznat Vergovo „životní krédo, jeho skepticismus, hořkou ironii a osudovost“, která „tíží a drtí bez rozdílu všechny lidi jeho světa, i přes zoufalý, nepřetržitý boj, protože život je porážka“.³⁷⁸

Podrobnými informacemi o Vergově životě a díle disponoval Adolf Felix. V září roku 1930 byla v časopise *Panorama* publikována Vergova biografie, v níž si Felix smutně povzdechl, že stará Sicílie, jak ji popisuje Verga, s osudy obyčejných venkovanů a rybářů, už je ta tam a nahradila ji Sicílie jiná, moderní. Ta stará Sicílie však podle Felixe zůstala navždy zachycena právě ve Vergových románech. Poté Felix líčil Vergův život od jeho narození v Katánii v roce 1840 až po jeho smrt a zároveň představil jeho tvorbu, od prvních, „silně romanticky zbarvených“ románů, jako byli *I carbonari della montagna* (*Karbonáři z hor*) nebo román s názvem *Una peccatrice* (*Hříšnice*) o mondénní ženě, až po jeho soudobá veristická díla. Upozornil rovněž na to, že větší ohlas v Itálii přinesl Vergovi až román *Storia di una capinera* (*Příběh černohlávky*), líčící utrpení jeptišky, která ztratí hlavu pro mladého muže a v dopisech se svěří své kamarádce o svém neštěstí. Felix uvedl, že tento román byl srovnáván s *Utrpením mladého Werthera*. Neopomněl ani Vergovo dílo *Eva*, které označil za jeho poslední sentimentální román.³⁷⁹

Po roce 1870 pak podle autora medailónku došlo k zásadní změně ve Vergově způsobu psaní, k níž dal impulz jeho zážitek z plavby lodí, jejíž kapitán mu vyprávěl o svých dobrodružstvích. Vergovi se jeho příběhy zalíbily a uvědomil si, že právě na tento způsob vyprávění by se chtěl ve své další tvorbě zaměřit. Stal se tak vypravěčem skutečnosti, tzv. veristou. Tím skončilo Vergovo období romantismu, romantických hlavních postav – městských žen, hereček či baletek –, a vyšla Vergova první realistická studie, novela s názvem *Nedda*. Dále byly publikovány *Novelle rusticane* (*Znamení lásky a jiné novely*) a *Vita dei campi* (*Život na polích*) a konečně *Cavalleria rusticana* (*Sedlák kavalír*), která slavila úspěch jako divadelní hra od roku 1884, i když byla původně napsána jako novela. Do tohoto období spadají i Vergova největší díla: *Mastro Don Gesualdo* (*Mistr Don Gesualdo*) a *I Malavoglia* (*Rodina Malavoglio*; 1881). Felix se také zmínil o tom, že kritika k Vergově dílu přistupovala z počátku spíše chladně. V Itálii se Vergovým dílem zabýval nejvíce Luigi Russo, z jehož studií Felix čerpal informace, což neopomenul ve své stati zmínit.³⁸⁰ Je dost pravděpodobné,

³⁷⁸ TUČKOVÁ, N. Verga a rodina Malavoglio. *Panorama* 8, 1930, č. 7, s. 102.

³⁷⁹ FELIX, A. Giovanni Verga. *Panorama* 8, 1930, č. 7, s. 102.

³⁸⁰ Tamtéž.

že Felix a tehdejší čeští kritikové mohli čerpat znalosti o italské literatuře z přehledů dějin italské literatury nejen italské provenience: podrobněji se totiž verismem a preveristickou tvorbou G. Vergy zabývá jedna z kapitol knihy *Panorama soudobé literatury italské* francouzského spisovatele a kritika Benjamina Crémieux (1888–1940) z roku 1930, kterou do češtiny přeložil František Kovárna. Crémieux považoval Vergu za předchůdce D'Annunzia a jeho knihy *Triumf smrti* a ohledně úspěšnosti Vergova díla konstatoval: „[...] jeho romány se v jeho době málo četly. Ještě dnes se Verga víc obdivuje, než čte.“³⁸¹

Největší zájem o Vergovu tvorbu i u nás reprezentuje vrcholné veristické dílo *Rodina Malavogliova* vzhledem k počtu jeho překladů a vydání v dalších letech. Během války tento román vyšel v roce 1942 pod názvem *Sicilští rybáři*, když byl přeložen Otakarem T. Kunstovným, pak až v roce 1955 ve 35 000 výtiscích v novějším vydání s názvem *Dům u mišpule* v překladu N. Tučkové-Jehličkové, jež upravila Hana Benešová v edici *Klub čtenářů* Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. Roku 1956 byl publikován stejný překlad ve druhém vydání, jež nasčítalo dalších 10 000 výtisků, a konečně v roce 1963 si překlad vysloužil třetí vydání v počtu 20 000 výtisků, čímž se publikace tohoto románu vyčerpala.

V roce 1959 přeložila Alena Hartmanová dvě Vergovy novely *Jeli il pastore* (*Pastýř Jeli*) a *Pentolaccia* (*Zaprodanec*) ze sbírky novel *Vita dei campi* (*Sicilské povídky*). Zmíněné dvě novely se staly součástí výboru moderních italských povídek *Černý chléb*, který vydalo Naše vojsko. V roce 1960 vyšly v nákladu 11 000 výtisků *Sicilské povídky*, jež pro Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění přeložila Alena Treybalová. Roku 1970 byl znovu a naposledy (v nákladu 10 000 výtisků, společně s kazetami pro nevidomé) publikován román *Mistr Don Gesualdo*, jež pro Odeon přeložil Václav Čep.

³⁸¹ CRÉMIEUX, B. *Panorama soudobé literatury italské*. Praha: Jan Laichter, 1930, s. 32–35.

8 Gabriele D'Annunzio a bulvár: mediální zájem o jeho výstřední osobnost

ITALSKÉ VYDÁNÍ rok	ČESKÉ VYDÁNÍ			
	překladatel	místo	nakladatel	rok
<i>Le novelle della Pescara</i>	<i>Pescarské novelly</i>			
1902	Jean Rowalski alias A. Bačkovský	Praha	Josef R. Vilímek	1920 pravděpodobně
<i>L'innocente</i>	<i>Nevinný</i>			
1892	Václav Jiřina	Praha	Přítel knihy	1928
<i>Trionfo della morte</i>	<i>Triumf smrti</i>			
1894	Marie Otrubová- Hauererová	Praha	Jaroslav A. Růžička	1929

Tab. č. 7: Přehled překladů děl Gabriele D'Annunzia do češtiny v meziválečném období.

Nyní se podíváme na překlady a vydávání díla G. D'Annunzia, a to konkrétně dvou románů (*Nevinný*, *Triumf smrti*) a sbírky novel (*Pescarské novelly*), které byly ve zkoumaném období přeloženy do češtiny. Obecně platí, jak uvádí Alena Wildová Tosi, že ve srovnání s jinými slovanskými zeměmi D'Annunzio zaznamenal v českých zemích úspěch velmi brzy. První české překlady děl tohoto italského básníka a spisovatele se objevily již v roce 1886: jednalo se o pět básní do výboru *Poesie italská nové doby* přeložených Jaroslavem Vrchlickým,³⁸² který v roce 1889 vytvořil pro *Ottův slovník naučný* heslo *D'Annunzio*, čímž v českých zemích rozšířil povědomí o tomto tehdy šestadvacetiletém spisovateli a básníkovi a jeho díle.³⁸³ Pokud zkoumáme úspěch D'Annunziova díla v českých zemích za první republiky, je nutno dodat, že jeho sílu reprezentovala především jeho próza, obzvláště romány.

D'Annunziova románová prvotina a zároveň jeho beze sporu historicky nejúspěšnější román *Triumf smrti*, publikovaný v českých zemích ve Vzdělávací bibliotéce už v roce 1896, kdy byl přeložen Rudolfem Černohorským, zaznamenal hned dvě po sobě následující vydání: v roce 1908 v překladu Antonína Jasury vyšel v edici *Románová knihovna Národního obzoru* u nakladatele Kočího, roku 1909 byl vydán znovu Černohorského překlad a v roce 1912 se dočkal román dalšího překladu (tentokrát Jaromíra Boreckého) a vydání i u Josefa Vilímka. V letech 1909–1912 totiž

³⁸² Na toto téma byla vydána diplomová práce – viz JANDOVÁ, Z. *Jaroslav Vrchlický a italská poezie jeho doby. Diplomová práce obhájená na Oddělení italianistiky Ústavu románských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Pražská imaginace, 1998.

³⁸³ WILDOVÁ TOSI, A. D'Annunzio in Boemia: nuove riflessioni. In: *D'Annunzio nella Mitteleuropa*, Pescara: EDIARS 1997, s. 55–56.

tento pražský vydavatel publikoval edici *Spisy G. D'Annunzia* a svěřil tento text Jaromíru Boreckému, básníkovi reprezentujícímu mj. českou dekadenci devadesátých let.³⁸⁴ V roce 1929 byl román přeložen znovu, tentokrát Marií Votrubovou-Haunerovou. Ve skutečnosti si v období, které nás zajímá, český kritik Procházka stěžoval na nadměrný počet překladů *Triumfu smrti* – jednalo se totiž už o čtvrtý překlad tohoto románu – a další překlady stejného díla považoval za zbytečné. Podle Procházky by bylo třeba, aby překladatelé primárně překládali ta díla, která u nás přeložena do té doby nebyla.³⁸⁵ V jednom z jiných článků ze stejné doby se dozvídáme, že slavný filozof Benedetto Croce, odmítající fašismus, ve svém spise *Storia d'Italia dal 1871 al 1915* ostře kritizoval D'Annunziův styl psaní. Napsal o něm, že „slabošská romantika prý se vtělila v honosný imperialistický sloh“.³⁸⁶

Román *Nevinný* byl poprvé přeložen Václavem Hanusem u Jana Otty v roce 1900, tj. osm let po vydání v Itálii, publikace dalšího překladu, pořízeného Václavem Jiřinou, následovala roku 1912 u Jana Vilímka v rámci zmiňované edice *Spisy G. D'Annunzia*. Recenzent Jan Petrus přinesl pochvalný posudek v *České osvětě* poté, kdy byl zmíněný román vydán v roce 1928. Tato nová reedice předešlého překladu Václava Jiřiny pro Přítele knihy byla ozdobena dřevorytem s podobiznou samého D'Annunzia, který zhotovil akademický malíř K. Zvelebil. Součástí recenze, v níž Petrus překlad hodnotil jako „pečlivý a hbitý“, byl i krátký popis příběhu. Petrus doporučil román vzdělaným čtenářům s tím, že ho mají číst klidně, aby si jej pořádně vychutnali.³⁸⁷

V rámci uvedené edice *Spisy G. D'Annunzia* vyšly i *Pescarské novelly*, a to pravděpodobně v roce 1920. Překlad pořídil již roku 1911 Alexandr Bačkovský, pro vydání byly využity ilustrace A. Ferragutiho a G. Amata. Emil Vachek je ve své recenzi považoval za „nejsympatičtější D'Annunziovo dílo“, jelikož „jsou prosty podivné ideologie jeho románů, lyrických nabubřelostí jeho slohu, a naopak ze všech prací jsou nejvíce spřízněny se životem, jsou nejžhavějším obrazem skutečnosti a nejsuggestivnější kresbou mravů“.³⁸⁸

³⁸⁴ WILDOVÁ TOSI, A. D'Annunzio in Boemia: nuove riflessioni. In: *D'Annunzio nella Mitteleuropa*, Pescara: EDIARS 1997, s. 57.

³⁸⁵ PROCHÁZKA, F. S. Ve spisech Gabriela D'Annunzia. *Zvon* 30, 1929, č. 15–16, s. 221.

³⁸⁶ ZIMA, V. Slavný italský filozof Croce. *Zvon* 29, 1929, č. 35, s. 491.

³⁸⁷ PETRUS, J. D'Annunzio Gabriele. *Nevinný*. *Česká osvěta* 25, 1929, č. 5, s. 217–218.

³⁸⁸ VACHEK, E. Annunziovy Pescarské novelly. *Volná myšlenka* 7, 1912, č. 1, s. 24.

České slovo dvacátých let taktéž neopomnělo referovat o D'Annunziově literární a dramatické činnosti, ač byla jeho tvorba v té době víceméně ukončena. Nejdříve informovalo o tom, že v Itálii právě vyšel D'Annunziův nový třísvazkový román s názvem *Le Faville del Maglio*.³⁸⁹ Svrček zmínil uvedení D'Annunziovy tragédie o čtyřech aktech, hry *La Gioconda*, již nastudovali žáci dramatické konzervatoře v brněnské Redutě. Jednalo se o prozaickou tragédii z roku 1898, ve které D'Annunzio použil tradiční výstavbu dramatu. Hlavním tématem inscenace je umění, respektive rozpor mezi běžným životem a výjimečností umění.³⁹⁰ V novinové zprávě Svrček také uvedl, že v této hře v Itálii excelovala slavná herečka a D'Annunziova milenka Eleonora Duseová, a zajistila si tak slávu ve velkých evropských metropolích. Svrček se dle zprávy velmi těšil na „večer mladých adeptů dramatického umění“, popisoval ale počáteční těžkosti se ztvárněním, které snad byly způsobeny tím, že si mladí herci vybrali hru dvacet let starou, a proto patrně těžko uchopitelnou. Všem hercům vyčítal přílišnou „manýrovitost školy“, která jej negativně překvapila.³⁹¹

O D'Annunziovi se u nás psalo mnohem více než o jiných spisovatelích, s výjimkou Pirandella. V souvislosti s D'Annunziem nacházím nejprve zmínky o legendárním pochodu na Rijeku, italské město ve státě Fiume. D'Annunzio se nemínil smířit s výsledky poválečných mírových dohod, že území připadne Jugoslávii, a po dobu patnácti měsíců se svou vojenskou jednotkou území okupoval. Tuto konfliktní situaci a útoky D'Annunzia na Jugoslávii kritizoval v novinách z roku 1919 (k dispozici prvorepublikovým čtenářům byly občasně komentáře v českém překladu) chorvatský spisovatel Božo Lovrić³⁹², který podtrhoval lásku Jihoslovanů k italskému umění a právo Jugoslávie na území nárokované Itálií. Ve svém článku si Lovrić vyloženě stěžoval na nevybrané způsoby a nevraživost D'Annunzia vůči jihoslovanskému lidu, který naopak italské umění tolik uznává.³⁹³ V roce 1922 v rubrice *Z galerie našich zahraničních hlav* nacházíme fotografii „velikého italského básníka Gabrieleho D'Annunzia“. I zde byl D'Annunzio pro své revoluční počiny na

³⁸⁹ Nové dílo D'Annunziovo *Faville de Maglio*. *České slovo* 16, 1924, č. 135, s. 7.

³⁹⁰ SEDDIO, P. *Il teatro di Gabriele d'Annunzio*. Catanzaro: Montecovello, 2001, s. 51.

³⁹¹ SVRČEK, J. Brněnská činohra. Večer dramatické konzervatoře. *Národní osvobození* 6, 1924, č. 143, s. 6.

³⁹² V mnou vymezeném období byl z díla chorvatského spisovatele Boža Lovriće (1881–1953) do češtiny přeložen v roce 1926 román *Moře* a roku 1936 drama *Kapitán Niko*.

³⁹³ LOVRIĆ, B. Jihoslovanský básník básníku Gabrielemu D'Annunziovi. *Národ* 3, 1919, č. 43, s. 504–505.

Jadranu velmi kritizován a uvádělo se, že se chystá k nové politické činnosti.³⁹⁴ Z Itálie naopak mířila jen samá chvála: v českých zemích se například objevila zpráva o tom, že král jmenoval D'Annunzia nejen hrabětem, ale nově i knížetem z Montenevoso. Autor této české novinové zprávy se ze zvědavosti ptal, co čtenáře ještě čeká, a ironicky naznačil, že titul hraběte byl nejspíš D'Annunziovi příliš málo.³⁹⁵

Naprostá většina článků se ale týkala D'Annunziova výstředního života. Obzvlášť kuriózní jsou ohlasy z roku 1925, kdy rubrika *Rozmanitosti z celého světa* přinesla mimo jiné zprávu o neskutečném štěstí, které tento italský básník měl, neboť za své bydlení platil pouze jednu liru ročně. Italská vláda mu totiž darem nabídla, pravděpodobně za zásluhy literární, vilu Falconieri ve Frascati, kde by mohl strávit své stáří. Nebyl by to ale D'Annunzio, jak uvedl recenzent, aby neměl prazvláštní požadavky. Údajně tedy požádal o to, aby mu byla vila pouze pronajata. Stát proto rozhodl o částce, a tak, jak stojí ve zprávě, měl D'Annunzio čisté svědomí.³⁹⁶ O vztazích D'Annunzia s Mussolinim pojednává glosa s názvem *D'Annunziovy podivnůstky v Literárních rozhledech*. Ve vile Cargnacco hostil totiž samého Benita Mussoliniho poté, kdy sem *Duceho* dopravil po Gardském jezeru na svém motorovém člunu. D'Annunzio si liboval ve vymýšlení různých jmen a přezdívek pro své okolí. Mezi jeho sloužícími se tak pohyboval např. Dante či Vergilius. Hosty následně provedl po celém domě a pochvaloval si, že dostal spoustu erotických darů, čemuž byl rád. Na závěr zpráva uvedla, že se D'Annunzio s Mussolinim srdečně objali.³⁹⁷

Prvorepublikoví čtenáři nebyli ani v dalších letech ochuzeni o pokračující zprávy týkající se prazvláštních majetkových záležitostí tohoto italského autora. Roku 1926 byl publikován překlad příspěvku dánské spisovatelky Karin Michaëlisové, který pojednával o majetkovém sporu zmíněného básníka s jistou paní Herthou Thodeovou, jehož hlavním důvodem se stala vila Cargnacco u Gardského jezera, která původně patřila prof. dr. Henrymu Thodeovi, slavnému historikovi umění, jenž ji zakoupil v roce 1910, ale o osm let později byla se vším všudy zkonfiskována italskou vládou. Ačkoliv bylo přislíbeno, že se soukromý majetek vrátí původním majitelům, v tomto případě se tomu tak nestalo. Ve vile dále přebývalo původní služebnictvo, Thode odjel za svou dánskou chotí a později, v roce 1920, zemřel. Když se jeho žena dozvěděla

³⁹⁴ Veliký italský básník Gabriele D'Annunzio. *Český svět* 18, 1922, č. 15, s. 11.

³⁹⁵ Gabriele D'Annunzio knížetem. *České slovo* 16, 1924, č. 17, s. 3.

³⁹⁶ Básník, jenž bydlí za jednu liru ročně. *Český svět* 21, 1925, č. 25, s. 13.

³⁹⁷ D'Annunziovy podivnůstky. *Literární Rozhledy* 10, 1925, č. 1, s. 26–27.

o tom, že se D'Annunzio bez jakéhokoliv povolení a doslova násilím zabydlel v tak skvostné vile, neváhala jej osobně navštívit s dotazem, jak dlouho se v její nemovitosti hodlá zdržet. D'Annunzio měl spoustu plánů do budoucna, takže nemínil vilu opustit několik týdnů. V té době ale kontaktoval svého přítele Bellotiho, jenž se stal ministrem obchodu (a proto se později nevědělo, zda D'Annunzio tehdy vilu dostal darem, nebo ji koupil). D'Annunzio se dal jen slyšet: „Poitalším Gardské jezero. Barbaři dříve jím vládnoucí budou z něho vyhnáni.“³⁹⁸ Dále také prohlašoval: „Mme Thode dostane všechny předměty, jež bude chtít, a nadto požádám, aby jí italská vláda nabídla odškodnění.“³⁹⁹

Časem se o této kauze začalo psát ve stále více dánských listech, paní Thodeová se snažila kontaktovat D'Annunzia a zaslala mu například i seznam věcí, jejichž navrácení požadovala. D'Annunzio vytvořil svůj vlastní seznam, avšak poslal nakonec věci bezcenné:

„Naštěstí otevřela Mme Thode zásilku u přítomnosti svědků. Vak, jenž měl obsahovat všechny rukopisy, byl nacpán starými účty a bezcennými papírovými útržky. Navrchu byl rozbitý deštník.“⁴⁰⁰

Další zpráva, tentokrát z pera Lothara Suchého, se rovněž týká nabytí majetku. Uvádí, že kníže Ermanno Schönburg-Waldeburg, původní majitel Monte Nevoso, přenechal tento horský vrchol D'Annunziovi. Ten se rozhodl postavit si na něm vilku a ve svém dopise Mussolinimu se vyjádřil, že má zájem i o vrcholky dalších hor: „Zatím spokojí se však s tím, že osobně převezme držení vrcholu Monte Nevoso do svých rukou a dá si tam pro letní horkou dobu vystavěti vilku.“⁴⁰¹

Tribuna naopak spíše referovala o jednání mezi D'Annunziem a Mussoliniho pověřencem, ministrem školství Fedelem, který navštívil D'Annunzia ve věci zřízení národního ústavu pro vydání D'Annunziových sebraných děl. Generálním ředitelem ústavu byl jmenován nakladatel Mondadori, ve správní radě zasedali ministr Fedele, D'Annunziův syn a další osobnosti. Na zřízení ústavu bylo třeba šest milionů lir a čestným předsedou měl být zvolen sám Mussolini.⁴⁰² Smetáček v dalším článku dokonce spisovatele přirovnal k Mussolinimu vzhledem k tomu, že dokáže ve správný

³⁹⁸ V. Ž. Něco o d'Annunziovi. *Kulturní zpravodaj* 3, 1926, č. 5, s. 100–101.

³⁹⁹ Tamtéž.

⁴⁰⁰ Tamtéž.

⁴⁰¹ SUCHÝ, L. D'Annunzio majitelem vrcholku Monte Nevoso. *Venkov* 21, 1926, č. 60, s. 4.

⁴⁰² Národní ústav pro vydání sebraných spisů d'Annunziových. *Tribuna* 8, 1926, č. 142, s. 1–2.

čas využít svých postojů a pokynů. Popisoval, jak italsko-jugoslávská smlouva vylepšila vztahy mezi těmito zeměmi. D'Annunzio se v dané době velmi angažoval ve válce a bojoval ve službách italského nacionalismu. Jakmile se stal národním hrdinou, jak už to u excentrického básníka bývá, „zatoužil po vavřínech condottierských a pustil se do známého dobrodružství rijeckého, po němž se dlouho nechtělo na Jadranu vyjasnit. Svoboda Rijeky z rukou D'Annunziových byla dar danajský.“ D'Annunzio se ale nepoučil, nicméně našťástí se už do politiky příliš nemíchal, jen občas v jeho projevech ožila touha po Dalmácii.⁴⁰³

Rovněž jsem našla text, který úvodem popisuje D'Annunzia nejen jako italského básníka a politika, ale také jako prostopášníka. Je vidět, že publikum mělo zájem o D'Annunziovu osobnost, která kolem sebe soustředila vždy další zajímavé a slavné postavy, a vytvářela tak senzace. V D'Annunziově zповědi, která vyšla v různých italských listech, se lze mj. dočíst: „Vrátil jsem se ke své choti, od níž jsem se před časem odloučil, poněvadž jsem byl na celém světě nejповěstnějši Romeo.“⁴⁰⁴

Dále D'Annunzio projevoval svou lítost nad tím, že se „na vrcholu své slávy zahazoval se ženami“. Truchlil nad koncem lásky s již zesnulou Eleonorou Duseovou a toužil najít skutečné odpuštění, které by mu poskytlo klid v duši. Z toho důvodu se rozhodl přesvědčit svou bývalou ženu, Marii di Gallese, kněžnu Monte Nevoso, aby se k němu vrátila. V závěru článku se Skýpala pousmál nad D'Annunziovým věkem, jemuž bylo již 63 let, což „ovšem valně mu ubírá mravní ceny. V těch letech se to ovšem lehce mluví o plochosti a hříšnosti a bezcennosti lásky a milování...“⁴⁰⁵

Nejen D'Annunziovo skandální chování, ale ani jeho náboženská tvorba se nelíbily především římskokatolické církvi. Ostatně na indexu vatikánské cenzury se ocitla všechna jeho dramata, romány i novely. V roce 1926 se objevila zpráva o chystané divadelní premiéře *Il martirio di San Sebastiano* v divadle La Scala v Miláně, vůči níž církevní úřady zaujaly definitivně odmítavé stanovisko, protože „uráží křesťanské city“. Věřící byli z toho důvodu sezváni na „kající bohoslužbu“, která byla uspořádána v kostele sv. Rafaela.⁴⁰⁶

I další zpráva pojednávala o protestu vatikánského tiskového orgánu L'Osservatore Romano proti vydávání *Spisů G. D'Annunzia*, protože je tato instituce

⁴⁰³ SMETÁČEK, Z. D'Annunzio přizvukuje Mussolinimu. *Venkov* 21, 1926, č. 3, s. 4.

⁴⁰⁴ SKÝPALA, O. D'Annunziova zповěď, pokání a komedie. *Večerní České slovo* 8, 1926, č. 27, s. 1.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ D'Annunzio a církevní tresty. *Večerní České slovo* 8, 1926, č. 53, s. 2.

považovala za knihy „pro mládež škodlivé“. Vesměs všechny se tak ocitly na vatikánském indexu. Hlavním problémem bylo, že byly pod protektorátem italského krále, jehož ministerským předsedou byl B. Mussolini.⁴⁰⁷ Jak zmínila Turnerová, v předvečer vánočních svátků roku 1927 měla být v Bergamu uvedena nová D'Annunziova hra, což se ale nelíbilo tamějšímu biskupovi, jenž zaslal do všech blízkých kostelů dopis, ve kterém protestoval proti uvedení tohoto dramatu z důvodu nemravnosti a proticírkevní tendence.⁴⁰⁸ Také *Národní Osvobození* reflektovalo skutečnost, že divadlo v Bergamu mělo při svém slavnostním otevření na programu D'Annunziovo nové drama a že biskup v Bergamu prohlásil toto drama za protináboženské a protestoval proti jeho uvedení.⁴⁰⁹

Navzdory všem církevním protestům se italský stát rozhodl sebrané spisy G. D'Annunzia vydat, a to pod latinským názvem *Gabrielis Nuntii Opera Omnia*. Ve zprávě v *Národním Osvobození* se psalo, že spisy by měly zahrnout 180 svazků, každý svazek o 150 stranách, což dohromady činilo 12 000 stran. Zařazena do nich měla být i díla, která nebyla do té doby publikována. Zpráva také uváděla, že nápad vydat za státní peníze všechny D'Annunziovy spisy pocházel od samého B. Mussoliniho, který založil institut pro vydávání těchto spisů. Text ale připomněl i fakt, že italský stát chce paradoxně vydat dílo, které státní církev zakázala. Ta nakonec celou záležitost přešla jen „moudrým mlčením“.⁴¹⁰ Rovněž V. Zima se zmínil o brzkém započetí vydávání D'Annunziových sebraných spisů pod titulem *Gabrielis Nuntii Opera Omnia* a o navazování na antickou tradici, jež byla po období futurismu v italském uměleckém prostředí velmi žádána.⁴¹¹

V roce 1928 pokračovaly zákazy D'Annunziových dalších děl a roku 1935 byla zakázána úplně všechna. Zpráva z roku 1928 v *Národním Osvobození* zmínila, že pro urážení víry a morálky byla na index zapsána všechna D'Annunziova díla vytvořená po roce 1911, kdy byla zakázána veškerá jeho dříve vydaná tvorba.⁴¹² A konečně vyšla zpráva i o tom, že se sám papež vyjádřil k publikaci D'Annunziova díla: jeho tvorbu odsoudil pro její bezbožnost a nemravnost.⁴¹³ I z německých novin se k nám dostala zpráva o tom, že podle papežova rozhodnutí byly všechny D'Annunziovy knihy

⁴⁰⁷ Všechny knihy D'Annunziovy na indexu. *Venkov* 21, 1926, č. 176, s. 2–3.

⁴⁰⁸ TURNEROVÁ, T. Biskup proti D'Annunziovi. *České slovo* 19, 1927, č. 305, s. 4.

⁴⁰⁹ Nové drama D'Annunziovo v klatbě. *Národní Osvobození* 4, 1927, č. 356, s. 9.

⁴¹⁰ *Gabrielis Nuntii Opera Omnia*. *Národní Osvobození* 4, 1927, č. 210, s. 11.

⁴¹¹ ZIMA, V. Itálie má nyní tři rekonstruovaná antická divadla. *Zvon* 27, 1927, č. 52, s. 724.

⁴¹² D'Annunzio znovu na církevním indexu. *Národní Osvobození* 5, 1928, č. 191, s. 5.

⁴¹³ Papež odsoudil díla D'Annunziova. *Venkov* 23, 1928, č. 48, s. 4.

publikované po 19. květnu 1918 dány na index, protože se příčí víře a dobrým mravům.⁴¹⁴

Jistý zvrat ohledně servility mezi D'Annunziem a Mussolinim přinesla zpráva v časopise *Zvon*. Mussolini se ne příliš pozitivně vyjadřoval k roli D'Annunzia jako básníka, dříve tak opěvovaného a obdivovaného. Dále Mussolini sdělil norskému spisovateli J. Bojerovi, že D'Annunzio jako básník ve fašistickém prostředí již spíše skomírá. O D'Annunziovi řekl: „[...] pozér a dryáčník v nejvlastnějším slova smyslu. Byl představitelem degenerace. Dnešní Itálie nepotřebuje takých lidí a žádá zdravé umění národní.“⁴¹⁵

Obecně vzato ale v tisku stále převažovaly zprávy bulvárního typu o D'Annunziově způsobu života; viz například obsáhlou zprávu o životě ve vile na Gardském jezeře, jak jej vylíčil Paul Reboux v *Les Nouvelles littéraires*: D'Annunzio chodil oblečený celý v bílém, bez vousů a značně pobledlý, prý přišel o jedno oko, když se ve válce poranil. Ač žil osamocen, byl obklopen cennými předměty, které získal za války. Celý dům obstarávalo služebnictvo, přičemž o něj osobně pečovaly pouze ženy. V jídelně ho obklopovaly sošky různých bohů, pro něž by si ke stolu nesedli ani dva lidé. Pokrmy, které si nechal zasílat z nejrůznějších koutů Itálie, přičemž se jednalo o ty nejvybranější pochoutky, i když často preferoval jen vajíčka s kaviárem, si ale stejně nechal nosit do svého pokoje. Tato a další spousta zvláštností reprezentují jeho osobnost:

„D'Annunzio je zcela živ na útraty vlády, která mu na rozkaz Mussoliniho otevřela neomezené konto. Jen zcela zvláštní a mimořádné nápady musí poeta předložit ke schválení, tak na příklad svůj nápad, aby se protější dva horské vrcholy spojily mostem.“⁴¹⁶

Fejeton Josefa Hory *Zlatá maska* byl reakcí na předchozí informace o D'Annunziově bydlišti na Gardském jezeře, kam bylo velmi těžké se dostat. Uvnitř domu byla spousta „luxusu a nádhery starých dob“ a uměleckých předmětů. D'Annunzio žil spíše v noci a přes den odpočíval v šeru. V té době také toužil po spojení dvou horských vrcholů mostem, jak jsem zmínila výše – opět nemalé přání tohoto „rozkošníka“, jak glosoval Hora.⁴¹⁷ D'Annunziovo bydlení porovnával s domovem Antonína Sovy

⁴¹⁴ D'Annunzio na indexu. *Venkov* 23, 1928, č. 161, s. 5.

⁴¹⁵ PROCHÁZKA, F. S. O D'Annunziovi. *Zvon* 28, 1928, č. 31, s. 436.

⁴¹⁶ Drobné poznámky z notýsku Světozora. *Světozor* 29, 1929, č. 42, s. 957.

⁴¹⁷ HORA, J. Zlatá maska. *Literární noviny* 3, 1929, č. 16, s. 2.

(„praobyčejného činžáku a [...] praobyčejný občanský pokoj, s knihami, novinami a radiovou rámovou anténou“) nebo Otokara Březiny, jehož jediným luxusem byla knihovna.⁴¹⁸ V dostupných tiscích též nechybí zpráva o D'Annunziově lásce k Paříži, kde se nacházel obchod s parfémů, v jehož výloze majitel vystavoval fotografie slavných osobností s věnováním. D'Annunzio tomuto obchodníkovi zaslal svou velkou fotografii s věnováním:

„Panu X., tvůrci sladkých vůní a balzamovači vlasaté štěstěny [vztahuje se ke známé reklamě voňavkářově], jadranský mořský loupežník Gabriele D'Annunzio, který žije ve vůni svatosti.“⁴¹⁹

V článku přeloženém z italštiny pro rubriku *Feuilleton*, který pojednával o vystupování italského spisovatele ve prospěch iredentistických snah maďarských,⁴²⁰ se objevily stížnosti od lidí, kteří D'Annunzia znali, že dopisy, jež dostává, ani nečte, ani na ně neodpovídá. To potvrzoval článek ve *Venkově*, který se nejprve pozastavil nad tím, že D'Annunzio dříve prý na dopisy okamžitě reagoval a odepisoval, a poté informoval o zprávě, jež vyšla v rumunské revui *La Roumanie Nouvelle* a jejímž autorem byl bývalý rumunský vyslanec Florescu, který byl D'Annunziovým blízkým přítelem a podle něhož D'Annunzio teď „dopisy dává do vázy, na které stojí soška jednorukého muže. Jak jen můžete chtít, aby jednoruký otevíral dopisy?“⁴²¹

Ve třicátých letech se o D'Annunziově opět mluvilo v souvislosti s tažením Vatikánu proti vydání jeho spisů. Vatikán byl popuzen a dával vědět, že by si měl spisovatel dávat větší pozor na motivy svých děl a zodpovídat za jejich vliv na publikum.⁴²² V této době se studiu D'Annunziova života věnoval spisovatel Angelo Sodini, jemuž byla udělena cena v hodnotě 50 000 lir za nejlepší životopis vypsáná Ministerstvem veřejných prací Republiky San Marino, neboť „v biografii nejlépe vylíčil spisovatelovy vlastnosti i jeho činy vlastenecké“⁴²³.

O náročnosti i posledních přáních spisovatele hovořila zpráva s názvem *D'Annunziův testament*. Obdivovaný a milovaný D'Annunzio měl takové požadavky, že jimi nebyl jeho domovský stát z počátku příliš nadšen, protože D'Annunziové spisy

⁴¹⁸ HORA, J. Zlatá maska. *Literární noviny* 3, 1929, č.16, s. 2.

⁴¹⁹ SUCHÝ, L. Poustevník D'Annunzio. *Venkov* 24, 1929, č. 235, s. 4.

⁴²⁰ PUGLIONISI, C. Kdo je vlastně D'Annunzio? Přeložil sp. *Venkov* 24, 1929, č. 262, s. 3–4.

⁴²¹ SUCHÝ, L. Něco o Gabrielovi D'Annunzio. *Venkov* 24, 1929, č. 300, s. 4.

⁴²² JANÍK, J. Čtvrté mládí. *Čin* 2, 1930, č. 2, s. 375.

⁴²³ 50 000 lir za životopis D'Annunziův. *Národní osvobození* 7, 1930, č. 357, s. 5.

nevydělal tolik peněz. Úvodem zprávy její autor ironicky polemizoval nad tím, proč si D'Annunzio nechal v té době říkat kníže Monte Nevoso a že už o něm lid dlouho neslyšel, naposledy v souvislosti s dobytím Rijeky (Fiume). D'Annunzio se sice stal národním hrdinou, ale chtěl víc, „chtěl býti ještě světoznámějším a nesmrtelnějším“.

Jeho obsazení překrásné soukromé vily, která mu díky známosti s Mussolinim nakonec zůstala, bylo známo. D'Annunziovy výstřelky ale pokračovaly. Ministerstvo dokonce koupilo a darovalo D'Annunziovi pozemky, které se nacházely v blízkosti vily, aby měl ještě větší soukromí, které prý postrádal, a za to státu předložil následující testament:

„Svůj majetek v Gordoně s vilou a válečným člunem odkazuji své předražené vlasti. Zato ale musí mně stát vystavěti monumentální mauzoleum, v němž budou moje pozůstatky uloženy ke věčnému klidu. Dále musí stát pozemky v širokém okruhu kolem mauzolea vykoupiti a celé území dáti upravit od nejlepších zahradních architektů. Přeji si, aby okolí místa mého posledního spánku stalo se nejkrásnějším parkem světa. Mých jedenáct věrných, kteří se mnou u Fiume bojovali, musí být rovněž po mém boku po jejich smrti uloženo.“⁴²⁴

D'Annunzio si také našel nový koníček: chtěl vystavět katolický kostel. Všechny jeho návštěvy mu v oné době musely hodit do pokladničky příspěvek na tuto stavbu. Celá jeho domácnost chodila oblečena do mnišského oděvu a v jídelně dokonce stála „velká rakev, v níž chce být spisovatel pochován“. Vatikán se prý k tomuto činu nevyjádřil.⁴²⁵

Jeho pozérství a megalomanství se projevovalo i v tom, že si přál náhrobek s běžícím psem namísto kříže. Autor noticky ironicky podotkl, že jestliže byl D'Annunzio pro své bezvěrství na indexu zakázaných autorů, měl by to být nejspíš „lovecký pes v nejprudším rozběhu“.⁴²⁶ Červinka uvedl, že D'Annunzio sice vydělal dost peněz za vydání svých spisů, ale ani ty nemohly pokrýt všechny jeho dluhy. Žil si vždy nad poměry, aniž by své příjmy měl jen za svou spisovatelskou činnost. Byl považován za prvního italského fašistu, který obsadil Rijeku, Mussolini jej tak odměnil otevřeným účtem. I sám *Duce* se ale podivil, když si D'Annunzio vybral hned v prvním roce 12 milionů lir. Citáty z D'Annunziova poselství adresované skupině italských a amerických básníků svědčily o nekritickém nacionalismu tohoto italského

⁴²⁴ D'Annunziův testament. *Venkov* 25, 1930, č. 267, s. 7.

⁴²⁵ PROCHÁZKA, F. S. Pan D'Annunzio po svých leteckých trofejích. *Zvon* 30, 1930, č. 28, s. 392.

⁴²⁶ ŠIMSA, J. Pozérství fašistického básníka. *Národní Osvobození* 8, 1931, č. 39, s. 5.

autora.⁴²⁷ Snad si D'Annunzio zachránil svou čest tím, když na jaře 1930 odkázal vilu v Gardone na Lago di Garda italskému státu.⁴²⁸

Do roku 1933 jsou datovány hned tři zprávy o D'Annunziovi. První pocházela z Berlína a Wolfova tisková kancelář v ní přinesla klamnou zprávu o smrti tohoto italského básníka i generála Umberta Nobileho.⁴²⁹ Neznámý autor noticky ve *Venkově* upozornil na to, že D'Annunzio byl pověřčivý a bál se třináctky (protože dopis datoval „dne 12. plus 1. února“), a ironicky glosoval, že „třináctého se [D'Annunzio] psát [dopisy] nebojí“.⁴³⁰ V rubrice *Literatura – Divadlo – Film* se J. Č. vyjadřoval k sedmdesátinám G. D'Annunzia. Psal o něm jako o „velkém zjevu moderní italské literatury“ a popsal jeho pestrý život, v němž se aktivně věnoval nejen literární tvorbě, ale také činnosti politické a národní.

„Byl jmenován knížetem, patřil mezi příznivce Francie a odpůrce Rakouska, byl aktivní i jako letecký důstojník. Po první světové válce byl nespokojený s poválečným vyjednáváním a pokusil se získat v roce 1919 přístavní město Rijeka v Jugoslávii“.⁴³¹

⁴²⁷ -vjk. Jak píše D'Annunzio. *Rozpravy Aventina* 7, 1932, č. 28, s. 230.

⁴²⁸ ČERVINKA, V. Gabriele D'Annunzio našel skladatele. *Zvon* 32, 1932, č. 27–28, s. 391.

⁴²⁹ Klamně zprávy o smrti D'Annunzia a Nobileho. *České slovo* 25, 1933, č. 94, s. 3.

⁴³⁰ Pověřčivý D'Annunzio. *Venkov* 28, 1933, č. 136, s. 3.

⁴³¹ J. Č. K sedmdesátinám Gabriela d'Annunzio. *České slovo* 25, 1933, č. 71, s. 2.

9 Benito Mussolini a recepce jeho literární a dramatické činnosti

ITALSKÉ VYDÁNÍ rok	ČESKÉ VYDÁNÍ				
	překladatel	místo	nakladatel	rok	poznámka
<i>Claudia Particella, l'amante del cardinale</i> 1910	<i>Kardinálova milenka</i>				
	B. Pacáková- Pasovská	Praha	J. Hokr	1932	román
<i>Campo di maggio</i> 1930	<i>Napoleonových sto dní</i>				
	Jan Palovic	Praha	Vesmír	1934	divadelní hra
<i>Discorsi</i>	<i>Řeči o Itálii a fašismu</i>				
	Milan Bartošek	Praha	Plamja	1935	
<i>Giovanni Huss Il Veridico</i> 1913	<i>Mussoliniho kniha o Janu Husovi, muži pravdy: Výňatky</i>				
	A. Loskotová	Turnov	Jan Jiránek	1937	

Tab. č. 8: Přehled překladů děl Benita Mussoliniho do češtiny v meziválečném období.

Ve dvacátých letech 20. století se v českém periodickém tisku objevovalo množství informací o Benitu Mussolinim, noviny publikovaly i fotografie tohoto italského politika a posléze diktátora. V novinách bývaly otištěny dokonce ironicky laděné veršičky tohoto typu:

*Byl Mussolini velký pán,
diktátor Itálie,
však příznak doby svědčí nám,
že osud – krutý, „zlý“ je.
Fašisté plní odvahy
jsou dneska jako bezhlaví
a Mussolini za dnešního stavu
sám dobře neví, kde má vlastně hlavu.⁴³²*

Z období, kterým se zabývám, mě ale zajímají především ohlasy na opětovnou literární činnost Benita Mussoliniho. O jeho literární tvorbě se v našich meziválečných periodikách objevila noticka *Mussolini – spisovatel* z pera Gustava Wintera, a to v *Právu lidu* z roku 1923, jež zpravovala o tom, že Mussolini se konečně přiznal, že italský román *Claudia Particella, l'amante del cardinale*, který byl v Itálii vydáván pod autorským pseudonymem *Il vero eretico*, napsal on sám.⁴³³ Opět *Právo lidu*

⁴³² Syžok. (Mussolini). *České slovo* 16, 1924, č. 154, s. 3.

⁴³³ Mussoliniho román *Claudia Particella, l'amante del cardinale* z roku 1910 byl přeložen do češtiny pod názvem *Kardinálova milenka* v roce 1932; česky byl vydán naposledy v roce 2001 pod titulem *Kardinálova milenka & Novelle Perverse*, viz FIALA, D. *Claudia Particella, Kardinálova milenka –*

přineslo zprávu, že se diktátor dal na dramatickou dráhu – snad protože si byl jist, že bude vynikající prostě ve všem, jak ironicky podotkl sociálně demokratický novinář Gustav Winter.⁴³⁴

O historickém románu *Claudia Particella, l'amante del cardinale* uveřejnil pro čtenáře podrobnější informace František S. Procházka v literárním týdeníku *Zvon*, kde upřesňoval, že dotyčný Mussoliniho román byl publikován po částech již před dvaceti lety v italském socialistickém časopise *Il Popolo* a sklidil tehdy v Itálii neobyčejný úspěch.⁴³⁵ Procházka osudy tohoto románu nadále sledoval a ve zprávě datované o rok později sdělil, že toto dílo bylo v anglickém překladu pod titulem *The Cardinal's Mistress* vydáno v Londýně. Román byl namířen silně antiklerikálně, což Procházka okomentoval jako výhodu s tím, že se bude román „číst a překládat hojně“.⁴³⁶ Český čtenář si musel na překlad zmíněného díla v té době ještě počkat – pod titulem *Kardinálova milenka* jej v češtině v překladu Boženy Pacákové-Pasovské vydalo v roce 1932 nakladatelství J. Hokra.⁴³⁷ V levicově orientovaném kulturně-politickém měsíčníku *Index* nacházíme spíše kritický postoj ke snadno čtivému románu mladého literáta Mussoliniho, spadajícímu spíše do kategorie konzumní literatury. František Halas, který se ve svém článku zabýval Mussoliniho ranou publicistikou, byl nucen o tomto díle konstatovat, že snaha o velká slova a literárnost jsou tak urputná, že co je moc, to je příliš a je literárně bezcenné, nicméně „je zajímavým vývojovým dokumentem z doby, kdy Mussolini rozbíjel okna, která dnes pečlivě zasklívá“.⁴³⁸

Ze třicátých let mám k dispozici rovněž komentáře, k již zmíněné Mussoliniho dramatické tvorbě. Jeho divadelní hra *Campo di maggio* (1931) byla do češtiny z italštiny přeložena už v roce 1934 Janem Palovicem a vydána pod názvem *Napoleonových sto dní* nakladatelstvím Vesmír.⁴³⁹ Divadelní kritik Josef Träger si

Novellette Perverse. *Databazeknih.cz*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/claudia-particella-kardinanova-milenka-novellette-perverse-250817>. ~ WINTER, G. Mussolini – spisovatel. *Právo lidu* 32, 1923, č. 140, s. 9.

⁴³⁴ WINTER, G. Mussolini autor dramatický. *Právo lidu* 34, 1925, č. 99, s. 8.

⁴³⁵ PROCHÁZKA, F. S. Italský premiér Mussolini napsal před dvaceti lety. *Zvon* 29, 1928–1929, č. 4, s. 56.

⁴³⁶ PROCHÁZKA, F. S. Mussolini napsal roku 1909. *Zvon* 30, 1929–1930, č. 9, s. 128.

⁴³⁷ Děj románu pojednává o skandálním milostném vztahu tridentského biskupa kardinála Carla Emanueleho Madruzzo (biskupem v letech 1629–1658) ke kurtizáně Claudii Particella. ~ B. Pacáková-Pasovská (1883–1967), středoškolská profesorka, překladatelka z francouzštiny, angličtiny a italštiny. (ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Božena Pacáková-Pasovská. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 3. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002016.)

⁴³⁸ HALAS, F. Benito Mussolini. Kardinálova milenka. *Index* 5, 1933, č. 1, s. 12.

⁴³⁹ Více info viz ZACH, A. Vesmír. *Slovník českých nakladatelství 1849–1949*. 1. 1. 2019. [online] [cit. 1. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.slovník-nakladatelstvi.cz/nakladatelstvi/vesmir.html>.

nejdříve neodpustil ironickou poznámku – i on se vyjádřil, že Mussolini, se svým nekončícím sebevědomím i v případě dramatické literatury, zatoužil zapsat se na seznam největších divadelních tvůrců a „jediný Napoleon byl hoden státi se postavou jeho dramatu“, ale jednalo se o „nudící a tuctovou hru“. Träger čtenáře informoval o této novince a o možnosti vidět tento kus v Národním divadle⁴⁴⁰ a dále upozornil, že za tímto italským historickým dramatem stál krom Mussoliniho Giovacchino Forzano, který byl podle kritika „průměrný dramatik“. Träger se nejvíce dotazoval, proč se vůbec Národní divadlo rozhodlo hru uvést, a hledal viníka v dramaturgii nebo ve státním vedení divadla, neboť právě to často tlačilo na vidinu výdělku, ač se jednalo o brakové divadelní kusy. Träger ale kritizoval Národní divadlo především za to, že si nedokázalo udržet uměleckou nezávislost, a konstatoval:

„V dějinách Národního divadla bude jednou tento husarský kousek jeho dramaturgie zvláště zaznamenán: neboť v době ohrožené demokracie a velkého náporu fašismu přispělo Národní divadlo k podpoře demokracie tím, že hrálo fašistický výsměch demokratickému zřízení.“⁴⁴¹

Rovněž v levicově orientovaném *Indexu* se nacházejí nelichotivé komentáře divadelního kritika Josefa Trägera, jenž např. ve sloupku věnovaném novinkám na jevištích pražských divadel napsal, že soubor Národního divadla podle jeho názoru neměl zahajovat sezónu touto „protidemokratickou hrou [...], která se vyjímalala poněkud cizorodě na scéně státního divadla“.⁴⁴² Pro *Studentský časopis* informovala o listopadovém programu Národního divadla Olga Srbová, která repertoár pro daný měsíc považovala za podivnou směsici všeho možného, což si publikum prý žádalo. Vedle Gorkého *Jegora Bulyčova* mohli diváci vidět Mussoliniho hru o Napoleonovi, která měla u českého publika velký úspěch, třebaže se nejednalo o umělecky významné dílo. Srbová konstatovala, že „nelze z divadelního hlediska nic říci, protože to nebyly důvody umělecké, pro které byla provozována“.⁴⁴³

⁴⁴⁰ Hra se v Národním divadle reprízovala v sezoně 1934/1935, od 26. září 1934 do 10. listopadu 1934, celkem třináctkrát, v režii Karla Dostala mohli diváci vidět v roli Napoleona Václava Vydru st., v dalších rolích pak věhlasné herce, např. Hugo Haase, Jana Pivce, z hereček např. Jiřinu Šejbalovou a Leopoldu Dostalovou a další. (NÁRODNÍ DIVADLO. Napoleonových sto dní (Činohra). *Online archiv Národního divadla*. ©2019. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2386>.)

⁴⁴¹ TRÄGER, J. B. Mussolini – G. Forzano. Napoleonových sto dní. *Čin* 6, 1934, č. 40, s. 958–960.

⁴⁴² TRÄGER, J. Pražská činohra. Mussolini-Forzano: Napoleonových sto dní (drama). *Index* 6, 1934, č. 11, s. 122–123.

⁴⁴³ SRBOVÁ, O. Divadelní směs. *Studentský časopis* 14, 1934, č. 3, s. 80–81.

Zajímavostí je, že Mussoliniho diktátorství a politické ambice se staly inspirací pro vůbec první politicky laděnou divadelní hru hlavních představitelů pražské avantgardní divadelní scény, Voskovce a Wericha, kteří se do roku 1932 svou tvorbou do politiky příliš nevměšovali. Drama *Caesar* upozorňovalo na krizi parlamentu, porušování lidských práv a nebezpečí fašismu. Holznecht uvádí, že i když se hlavní představitel silně podobá Hitlerovi, „Caesar je portrétem fašistického diktátora podle vzoru Benita Mussoliniho“.⁴⁴⁴

Je evidentní, že prvorepublikovou kulturní veřejnost, a především kritiku fašistická dramatika zaujala. Později, v roce 1937, v rubrice *Mezinárodní literatura* časopisu *U Blok* vyšla v překladu z němčiny studie o dramatice fašismu, která hovořila také o Mussolinim a jeho hře *Napoleonových sto dní*. Fašistická dramatika je zde nejdříve rozdělena do dvou skupin, v první skupině se v její tematice klade důraz více na „sociální lidovou pospolitost“, a právě naopak je tomu v druhé skupině těchto dramát, kam spadají hry, které „oživují tragicky krvavé stíny velikých hrdinů [...], oběti své malé doby, kterou předstihli“. V těchto hrách je hlavní tematikou oslava boje, následných hrdinských činů a jejich obětí. Drama *Napoleonových sto dní* bylo uvedeno také v berlínském i vídeňském státním divadle. V Berlíně vyzněla hra spíše jako kritika diktátorství, „pochybnost nad jakoukoliv imperialistickou diktaturou“.⁴⁴⁵

Zájemci o osobnost Benita Mussoliniho si mohli pořídit jeho knihu *Řeči o Itálii a fašismu*, kterou vydalo česko-ruské nakladatelství Plamja v Praze. Z předmluvy překladatele Milana Bartoška se dozvídáme, že si mohou čtenáři po jejím přečtení udělat názor na osobnost a dílo tohoto diktátora a sledovat fašistické hnutí od začátků až roku 1935. Díky překladu mohou tak nahlédnout jeho názory, stanoviska, způsob řečnění a vůli vytvořit z Itálie jedinečnou zemi, a to pomocí fašistické ideologie.⁴⁴⁶

V roce 1937 byly v češtině publikovány ještě vybrané pasáže z Mussoliniho knihy *Giovanni Huss Il Veridico* (1913), které přeložila A. Loskotová (vdova po Františku Loskotovi) a jež pod názvem *Mussoliniho kniha o Janu Husovi, muži pravdy: Výňatky* v Turnově vydal Jan Jiránek. Původní dílo, které bylo poprvé publikováno před válkou, v roce 1913, v římském nakladatelství Podrecca e Galantara v edici *Collezione storica de I martiri del libero pensiero* (tj. „Mučedníci volné

⁴⁴⁴ HOLZKNECHT, V. *Jaroslav Ježek a Osvobozené divadlo*. Praha: SNKLHU, 1957, s. 118.

⁴⁴⁵ WOLFF, F. *Dramatika německého fašismu*. Studie z němčiny. Přel. Ant. Machander. *U Blok* 2, 1937, č. 1, s. 82–88.

⁴⁴⁶ Viz BARTOŠEK, M. Předmluva překladatele. In: MUSSOLINI, B. *Řeči o Itálii a fašismu*. Praha: Plamja, 1935, s. 3–5.

myšlenky“), vzniklo právě díky lidem z hnutí *Volná myšlenka*, jež propagovalo liberální myšlení a v jehož programu bylo především oddělení státu od církve. Redaktor časopisu české sekce tohoto hnutí František Loskot⁴⁴⁷ a další volnomyšlenkáři chystali rozsáhlou publikaci k pětistému výročí upálení Jana Husa a chtěli, aby se o Husovi a české reformaci, ale i o jeho předchůdcích vědělo i v jiných zemích, a protože byli v kontaktu s tehdejší mladým socialistickým novinářem Benitem Mussolinim, tento se rozhodl knihu napsat. Ve *Volné myšlence* z roku 1913 nalézám komentář ohledně kvality knihy, v němž si Loskot krátce posteskl, že autor nepoužil namísto cizojazyčných pramenů podklady české, a závěrem dodal:

„Ale i tak podařilo se mu nakresliti dosti věrný obrázek největšího Čecha i poměrů českých. A nám nezbývá, leč spokojiti se s tím, co zde podáno; a můžeme mít radost, že autor italský zhostil se úkolu svého s takovým zdarem!“⁴⁴⁸

V roce 1925 se František Michálek Bartoš v *Právu lidu* zmínil o úvodu k této Mussoliniho knize, v němž autor vysvětluje, proč toto dílo napsal a co ho k tomu přimělo: „že kniha vzbudí v čtenáři nenávist k jakékoli podobě duchovního a světského tyranství“. Snad právě to bylo důvodem, proč byla v Itálii velmi brzy stažena z oběhu.⁴⁴⁹

Další Mussoliniho dílo, *Parlo con Bruno* (1941), bylo přeloženo a vydáno v roce 1943 nakladatelstvím Orbis. Jednalo se o Mussoliniho memoáry vztahující se k jeho synu Brunovi, slavnému pilotovi, který zahynul při testování nového bombardéru v roce 1941. Poté zavládlo dlouhé období, kdy se Mussoliniho díla do češtiny nepřekládala a v češtině nepublikovala, až v roce 2000 opětovně přeložili Jaromír Karásek, Kateřina Zoufalá a Pavel Helan román *Claudia Particella, milenka kardinála & Novellette perverse*, který vyšel v Brně v nakladatelství L. Marka.

⁴⁴⁷ F. Loskot opatřil do Mussoliniho knížky obrázky, viz Mussolini o Husovi. *Volná myšlenka* 28, 1937, č. 43, s. 308.

⁴⁴⁸ LOSKOT, F. Benito Mussolini: Giovanni Hus il Veridico. *Volná myšlenka* 9, 1913, č. 4, s. 127.

⁴⁴⁹ BARTOŠ, F. M. Mussoliniova kniha o Husovi. *Právo lidu* 34, 1925, č. 231, s.1.

10 Giovanni Papini a recepce jeho díla

ITALSKÉ VYDÁNÍ	ČESKÉ VYDÁNÍ				
rok	překladatel	místo	nakladatel	rok	poznámky
<i>Preghiera a Cristo</i>	<i>Modlitba ke Kristu</i>				
1921	Jaroslav Skalický	Stará Říše	M. Floriánová	1922	1 120 výtisků
<i>Storia di Cristo</i>	<i>Život Kristův</i>				
1921	Jaroslav Skalický	Praha	Družstvo	1923	I. vydání
		Olomouc	přátel Studia	1924	II. vydání
		Praha	L. Kuncíř	1928	III. vydání
<i>Cento pagine di poesia</i>	<i>Zpovědi</i>				
1918					
<i>Giorni di festa</i>					
1920	Bartoš Vlček	Vyškov	Obzina	1925	
<i>Un uomo finito</i>	<i>Hotový člověk</i>				
1912	Jaroslav Skalický	Praha	L. Kuncíř	1926	
<i>Parole e sangue</i>	<i>Slova a krev</i>				
1912	Jaroslav Skalický	Praha	Štorch-Marien	1926	luxusní edice: 50 výtisků
<i>Gog</i>	<i>Gog</i>				
1931	Nina Tučková-Jehličková	Praha	J. R. Vilímek	1933	
<i>Dante Vivo</i>	<i>Živý Dante</i>				
1933	Nina Tučková-Jehličková	Praha	J. R. Vilímek	1936	

Tab. č. 9: Přehled překladů děl Giovanniho Papiniho do češtiny v meziválečném období.

Prvorepublikový čtenář měl zájem o překlady knih spadajících do tzv. katolické literatury, do žánru náboženského, jak jsem již uvedla dříve ve své podle žánrů uspořádané statistice překladů z italštiny. Ve dvacátých letech bylo v Československu přeloženo celkem pět (resp. šest) různých titulů z produkce Giovanniho Papiniho, v letech třicátých byly vydány jeho další dva přeložené tituly. Tomuto italskému autorovi se věnovaly drobné, porůznu po časopisech rozptýlené články a ohlasy, ale objevovaly se rovněž překlady jeho povídek. *Týdeník pro literaturu, život a umění Cesta* opakovaně publikoval překlady Papiniho básní v próze – *Vykoupení*, *Moje žena* a *Já a láska*.⁴⁵⁰

⁴⁵⁰ BUŠKOVÁ, M. G. Papini: Vykoupení (báseň v próze). *Cesta* 5, 1922–1923, č. 26–27, s. 367–368. Dále také PAPANI, G. Moje žena (100 pagine di poesia), Já a láska (próza), z italštiny přeložil B. Vlček. *Cesta* 6, 1923–1924, č. 6, s. 86–88.

„O velkém rozruchu“ v souvislosti s Papinim a vydáním jeho románu *Život Kristův* hovořil J. Kopal.⁴⁵¹ Ve *Zvonu* vyšla zpráva, že zmíněná kniha byla velkou částí italské kritiky odsuzována, a přitom u čtenářů se setkala s velkým úspěchem: v Itálii byla publikována ve značném nákladu, jednalo se o 70 000 výtisků. Ve *Zvonu* bylo také uvedeno, že se doslova hovořilo o naprosté averzi ze strany italských kritiků vůči tomuto autorovi a jeho dílu, „o rozhořčených výtkách italské kritiky nejen vůči knize, ale i vůči autorovi“.⁴⁵² Podobné informace přinesla další recenze („Jedni ji [tj. knihu *Život Kristův*] chválí, jiní ji haní.“), která zároveň vysvětlila důvod kritiky autorovy náboženské konverze: „Jde v ní o jeho konverzi, kterou někteří nepovažují za pravou.“⁴⁵³

Papiniho dvorní překladatel Jaroslav Skalický⁴⁵⁴ se ve své recenzi snažil čtenářům vysvětlit, že se kritika týkala především autorova obratu od nekompromisního ateismu ke katolicismu. V kritice, kterou doplňovala velká fotografie Papiniho, označil Skalický tohoto italského spisovatele za „velice zvláštního člověka“.⁴⁵⁵ O román *Život Kristův* projevil česká čtenářská veřejnost značný zájem: po prvním pražském vydání roku 1923 publikovalo Družstvo přátel Studia toto dílo znovu hned v roce následujícím v Olomouci a třetího vydání se zhostil roku 1928 pražský nakladatel L. Kuncíř.

Sérii reakcí na vydávání Papiniho děl otiskl také časopis *Rozpravy Aventina*. V prvním ročníku, roku 1925, se prvorepublikoví čtenáři mohli z rubriky *Novinka v Aventinu* dozvědět, že pod názvem *Zpovědi* právě vyšel překlad výboru ze dvou sbírek *Cento pagine di poesia* (1918) a *Giorni di festa* (1920). Článek připojený k propagaci novinky sepsal opět Jaroslav Skalický, který v něm uvedl nové informace, například že se Papini věnoval hojně filozofii, ale žádný směr ho neuspokojil, a proto pravá Papiniho osobnost – podle Skalického – promluvila až v jeho básních.

Vydání knihy *Zpovědi* vyvolalo pozitivní reakci. Ozývaly se pochvaly za výběr těch nejlepších povídek tohoto italského spisovatele a kladný posudek zaznamenal

⁴⁵¹ „Papini, který vydal *Storia di Cristo*, způsobil v r. 1921 velký rozruch svou konverzí ke katolicismu.“ (KOPAL, J. Literární hnutí v Itálii. *Nové Čechy* 7, 1924, č. 9–10, s. 387.)

⁴⁵² Italský spisovatel Giovanni Papini. *Zvon* 23, 1922, č. 7, s. 100.

⁴⁵³ SKALICKÝ, J. Giovanni Papini. *Rozpravy Aventina* 1, 1925–1926, č. 7, s. 90.

⁴⁵⁴ Jaroslav Skalický, vlastním jménem Jaroslav Franke (1867–1947), středoškolský profesor, překladatel z angličtiny, italštiny a češtiny. (ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Jaroslav Skalický. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002499.) Publikoval nejvíce článků a referencí o Papinim, také proto, že sám přeložil většinu jeho děl.

⁴⁵⁵ SKALICKÝ, J. Giovanni Papini. *Rozpravy Aventina* 1, 1925–1926, č. 7, s. 90.

rovněž samotný překlad, za nímž stál Bartoš Vlček.⁴⁵⁶ Ten znal Papiniho tvorbu dobře, proto také doplnil knihu informacemi o autorovi a kompletním seznamem jeho děl. I Zelinka potvrzoval hloubku Papiniho myšlení a tvorby a uvedl, že pro Papiniho bylo psaní vším:

„[Papini] zpovídá se z mocných otřesů duševních, které v něm, člověku velmi citlivém, až chorobně dráždivém, zmítaném vášněmi a názory často protichůdnými, způsobily zhusta popudy zcela nepatrné.“⁴⁵⁷

Knihy byla doporučována rozhodně do větších knihoven, pro vyspělé čtenáře.⁴⁵⁸

Za hlavní Papiniho dílo je považována autobiografie *Hotový člověk*, v originále *Un uomo finito*.⁴⁵⁹ Ke čtenářům v Československu se překlad této knihy dostal poprvé v roce 1926. Zpráva o tomto díle se objevila ve druhém ročníku *Rozprav Aventina* v rubrice *Nové knihy*, kde byla autorem článku popsána jako „autobiografie plná nihilismu a zasmušilosti“. Papiniho pak Fraenkl charakterizoval takto:

„Filosof Papini neklidně hnaný z místa na místo v naukové dychtivosti, politik Papini směřující k socialismu, hledač boha teskně vyznávající svou neschopnost oddání a celistvého přilnutí, básník Papini, člověk Papini. Papiniho hudebně koncipovaná zpověď je celou tragikou bezkrevného a vystrmělého individualismu se vši jeho úzkostí a bludnou útěchou.“⁴⁶⁰

Ze třicátých let nechybí kladná reakce na knihu *Gog*,⁴⁶¹ jež byla stejně jako *Zpovědi* doporučována spíše vyspělým čtenářům. František Kovář knihu akceptoval s tím, že autor zajímavým způsobem nastavuje společnosti zrcadlo, někdy až „groteskně

⁴⁵⁶ V dubnu roku 1916 byl B. Vlček odveden do armády a poslán na italskou frontu, kde utrpěl těžké zranění. Následující dva roky proto strávil v různých polních lazaretech. Nakonec byl zajat a přidán ke k československým legiím. Vedle vlastní tvorby literární a kritické se Vlček začal věnovat též překládání z italštiny. Zemřel předčasně, začátkem roku 1926 v Brně, na následky svého nikdy nedoléčeného válečného zranění.

⁴⁵⁷ ZELINKA, V. Papini G. Zpovědi (výbor povídek). *Česká osvěta* 22, 1925–1926, č. 8, s. 518.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ O díle *Hotový člověk* píše také Crémieux, že je Papiniho dílem hlavním; jedná se o intelektuální autobiografii, v níž evokuje své marné stíhání absolutna, řadu nadějí a zklamání, jež rušily jeho mládí, a neschopnost nalézt klid (CRÉMIEUX, B. *Panorama soudobé literatury italské*. Praha: Jan Laichter, 1930, s. 96–97). Část statí Benjamina Crémieux přeložil Jaroslav Skalický pro časopis *Akord*, viz CRÉMIEUX, B. Giovanni Papini (článek), z francouzštiny přeložil Jaroslav Skalický. *Akord* 2, 1928–1929, č. 5, s. 154–157.

⁴⁶⁰ FRAENKL, P. Nové knihy. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 5, s. 59.

⁴⁶¹ „Italský autor, u nás dobře známý, vydal nový román. Jmenuje se apokalypticky *Gog* a líčí neomezené experimentální možnosti Američana, jenž má peníze i odvahu.“ (Giovanni Papini, poznámka. *Literární rozhledy* 15, 1931, č. 5, s. 191.)

zveličuje“, a chce tak poukázat na faleš ve společnosti. Jedná se vlastně o fiktivní memoáry, v nichž Papini publikuje údajné vzpomínky amerického miliardáře Goga.⁴⁶²

Dalším Papiniho dílem chváleným českou kritikou byla kniha *Dante Vivo* (1933), v níž se Papini snažil co nejpodrobněji vylíčit Dantův život a jeho osobnost. Z tohoto díla byl nejprve v *Listech pro umění a kritiku* v překladu Jana Čepa zveřejněn jeden úryvek, v němž Papini popisuje Dantovu povahu jako „proměnlivou, výbušnou a hrubou, jindy pokleslou a zatrpklou“. Papini tak zpřístupnil čtenáři nejen Dantovu dobu, ale také své názory na základě vlastního důkladného studia tohoto „největšího básníka všech věků“.⁴⁶³

V souvislosti s touto knihou je zajímavá anketa, kterou uspořádal *Týdeník pro kulturní a jiné veřejné otázky Čin* a jež se týkala překladů do češtiny. Redakce požádala známé spisovatele, aby vybrali tři světová díla, která by podle nich bylo dobré do češtiny přeložit. Václav Běhounek doporučil literaturu marxistickou, naopak André Castagnou se domníval, že za překlad stojí pouze poezie, ale ta je bohužel nepřeložitelná, proto doporučil raději se učit cizím jazykům a nepřekládat. Josef Čapek by byl preferoval spíše otázku, co už by bylo lépe nepřekládat. Toužil například po překladech básní Walta Whitmana, jež se pokusil přeložit jen Vrchlický. A konečně Jan Čep si přál překlad Papiniho díla *Dante Vivo*, které českým čtenářům již přiblížil svým úryvkem.⁴⁶⁴

Čepovo přání se splnilo, knihu z italského originálu přeložila Nina Tučková-Jehličková. Vydání tohoto překladu reflektoval v *České osvětě* František Kovář, který uvedl, že se Papini s Dantem ztotožnil: Papini stejně jako Dante pocházel z Florencie a byl básníkem a zarputilým katolíkem, proto se pokusil v této knize oživit Dantovo dílo, připomenout jeho dobu a zamyslet se nad jeho životem, osobností a povahou. Biografii *Živý Dante* Kovář hodnotil jako vhodnou pro náročnější čtenáře a větší knihovny, i když se dle recenzenta jedná spíše o „spis vyznavačský, plný subjektivních prvků, než objektivního poznání“.⁴⁶⁵ Toto Papiniho dílo vzbudilo vlnu zájmu: například Václav Renč polemizoval s hlasy kritiků, kteří připisovali různým tvůrcům individualismus, a zejména s referátem Františka Götze, který se týkal Papiniho

⁴⁶² KOVÁŘ, F. Papini Giovanni, Gog (memoáry), přel. Nina Tučková. *Česká osvěta* 30, 1933–1934, č. 3, s. 101–102.

⁴⁶³ PAPERINI, G. Dante, náš bratr. Z knihy *Dante vivo* přeložil J. Čep. *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 18, s. 561–563.

⁴⁶⁴ Anketa týdeníku *Čin* o překladech. *Čin* 6, 1934, č. 14, s. 315–323.

⁴⁶⁵ KOVÁŘ, F. Papini Giovanni, *Živý Dante* (biografie). Praha: J. R. Vilímek, 1936. *Česká Osvěta* 33, 1936–1937, č. 2, s. 75.

Živého Danta a v němž se Götz dopustil podle Renče „toho nemravu, že si dovilil komentář tvrdící, že Papini má nedostatek víry“.⁴⁶⁶ Přeložení zmíněné monografie inspirovalo kritika Arneho Nováka k zamyšlení nad osudem Komenského, který by si dle Nováka rovněž zasloužil podobnou publikaci.⁴⁶⁷ Na tuto myšlenku navázal Pavel Eisner, jenž ve svém článku kritizoval pozastavení vědeckého vydání Komenského spisů, jelikož podle Eisnera tento barokní učenec prý ve skutečnosti reprezentuje pro vydavatele pouze „ctihodnou mumii“.⁴⁶⁸

O Papinim se dále zmínil Bukáček, který roku 1937 informoval o florentském vydání Papiniho díla, jež se týkalo dějin italské literatury (*Storia della letteratura italiana*), a *Lidové noviny*, jejichž přispěvatel čtenářům sdělil, že v římském časopise *L'Europa Orientale* vyšla studie Jaroslava Rosendorfského o básníku Antonínu Sovovi, v níž Rosendorfský vycházel z posledních studií F. X. Šaldy a L. N. Zvěřiny a srovnával Sovovo dílo s autory italskými, např. právě s Papinim.⁴⁶⁹

Zájem o Papiniho tvorbu poté na nějakou dobu opadl. Po válce byla vydána díla vztahující se k Papiniho náboženské konverzi. V roce 1947 byla Janem Brechensbauerem přeložena esej *Sant'Agostino* (1929, v češtině *Svatý Augustin*), kterou v nákladu 4 000 výtisků vydalo nakladatelství katolické věrouky Bohuslava Ruppy v edici *Knihovna světla*. Pak až v devadesátých letech, přesněji v roce 1993, bylo nakladatelstvím Volvox Globator publikováno dílo *Život Krista*, přičemž původní překlad Jaroslava Skalického upravila Renata Bílá. Stejně nakladatelství o rok dříve přidalo do své nabídky i román *Gog* v nákladu 4 000 výtisků.

⁴⁶⁶ RENČ, V. Jedna nechápavost a jeden nemrav (polemika). *Řád* 3, 1936, č. 3, s. 205.

⁴⁶⁷ NOVÁK, A. Dante a Komenský. *Lidové noviny* 44, 1936, č. 262, s. 5.

⁴⁶⁸ EISNER, P. Dante Vivo a mrtvý Komenský. *Čin* 8, 1936, č. 12, s. 180–181.

⁴⁶⁹ BUKÁČEK, J. Papiniho Dějiny italské literatury. *Lidové noviny* 45, 1937, č. 573, s. 5. ~ Italská studie o Antonínu Sovovi. *Lidové noviny* 47, 1939, č. 539, s. 7.

11 Receptce českých překladů románu pro děti a mládež *Srdce*

Edmonda De Amicis⁴⁷⁰

Velký počet překladů a reedicí v období první republiky spadá do žánru literatury pro děti a mládež – jedním z nejzastoupenějších děl je v tomto ohledu román *Srdce*, jehož autorem je Edmondo De Amicis. Román je rozdělen do tří částí: první, která se odehrává ve školním roce 1881/1882 v jedné turínském škole, tvoří deník chlapce jménem Enrico Bottini z buržoazní rodiny, který popisuje příběhy a postavy své školní třídy během třetího ročníku; druhou, epistolární část představují dopisy s výchovnými poznatky, které píšou rodiče hlavnímu hrdinovi; nakonec třetí, příběhová část se slavnými „měsíčními příběhy“ jsou zároveň diktáty pana učitele, které zadává každý měsíc žákům za domácí úkol. Kniha byla v Itálii publikována 15. října 1886, tedy v prvním dni tehdejšího italského školního roku.

Okamžitě se objevily hlasy nadšení z úst italských osobností reprezentujících epochu – ať už se jednalo o spisovatelku a novinářku Idu Baccini, která román povýšila na všelék proti špatnému vzdělání chlapců té doby, nebo o patriota, politika a spisovatele Aurelia Saffiho, jenž ve svém dopise bratrovi De Amicise román vychválil jako „dílo narozené z intelektu lásky a ctnosti, které nelze číst, aniž bychom se cítili lépe a silněji v kultu dobra a v rozhořčení z každé smutné a nepříjemné věci“. Kromě těchto pozitivních ohlasů však zaznívaly i kritické reakce, které poukazovaly na esteticko-literární a pedagogické slabiny. Literární kritik Emilio Cecchi si například stěžoval na nereálnost postav; filozof Benedetto Croce v roce 1903 označil De Amicise za „ne čistého umělce, ale moralistického spisovatele“; v roce 1887 byla zveřejněna anonymní esej, která odsoudila De Amicisův manýrismus, spisovatelovu nejednoznačnost ohledně nadměrného obdivu k fyzickým kvalitám Derossiho, nadměrnou autoritu Derossiho otce či šílenou a vizionářskou matku. Úplná absence jakéhokoli odkazu na katolické náboženství byla kritizována celým duchovním prostředím.⁴⁷¹

Na vzpomínkovém shromáždění k autorově úmrtí (11. března 1908 v ligurské Bordighere) se diskuse o umělcově díle znovu otevřela. Na jedné straně se projevovala vděčnost a uznání, jakož i sympatie k dílu v italských územích přičleněných

⁴⁷⁰ Edmondo De Amicis (Oneglia, 1846 – Bordighera, 1908), italský básník, spisovatel, novinář, politik, ale především autor dětské literatury. Jeho nejznámější knihou je román *Srdce* (*Cuore*).

⁴⁷¹ NOBILE, A. *Cuore in 120 anni di critica deamicisiana*. Roma: Aracne Editrice, 2009, s. 20–24.

k Rakousku-Uhersku, motivované touhou po jejich spojení s Italským královstvím.⁴⁷² Na straně druhé, ve stagnující atmosféře post-sjednocení, v níž zmizely velké ideály obrození, nabylo na důležitosti sdílení hodnot oslavovaných touto knihou, jejíž vzdělávací a pedagogická výjimečnost byly nadále potvrzovány. Dokonce i vznikající socialistické hnutí, ke kterému spisovatel inklinoval v roce 1892, vyjadřovalo vůči De Amicisovu dílu sympatie.⁴⁷³ Negativní soudy, zastoupené především literárními kritiky Giuseppe Antoniem Borgesem a Guidem Mazzonim, vytýkaly *Srdci* manýrismus a nadbytečnou sentimentálnost.⁴⁷⁴

„De Amicis není mrtvý! Zůstává v nás, jeho paměť se uchovává prostřednictvím potomků.“ – „[Edmondo De Amicis] nás pochopil v našich ctnostech, v našich slabostech, v našich malých a velkých vášních, [...] dával nám sílu v proměnlivých událostech života a vyvodil z nich motivy upřímného a hluboce lidského umění [...], umění, které se zrodilo z národa, umění, které vzešlo a bylo zprostředkováno obrovským duchem lidstva.“⁴⁷⁵

Takto se o autorově významu vyjádřil tehdejší socialista Benito Mussolini. Zcela odlišného názoru byl v roli *Duceho*, když se rozhodl vysmát se tomuto dílu a nařídil uložit *Srdce* do „skladiště nuzných věcí špatného vkusu, odstranit je z rukou chlapců a nahradit je mušketami“.⁴⁷⁶

Fašismus zdůrazňoval masovou kulturní propagandu zaměřenou na tvorbu nového, fašistického člověka,⁴⁷⁷ a aby tak učinil, potřeboval ukončit vztahy s minulostí a s příklady dobra, definitivně skončit s románem *Srdce*. Z tohoto pohledu se literatura a vydavatelská produkce pro děti stala privilegovaným prostředkem dané ideologie a objektem zneužití ze strany moci, která razila důležitost šíření svého poselství novým generacím. Vedle školy to byly právě učebnice, ve kterých se režim rozhodl rozvést novou ideologii a dodat do pedagogických osnov, že dětské vyprávění již od 19. století představuje svůj vlastní závazek indoktrinace založené na idealizaci postavy

⁴⁷² NOBILE, A. *Cuore in 120 anni di critica deamicisiana*. Roma: Aracne Editrice, 2009, s. 25.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 27.

⁴⁷⁴ Tamtéž, s. 28.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 32.

⁴⁷⁶ Tamtéž, s. 32.

⁴⁷⁷ Tradiční Ital musel nahradit pouto k matce a rodině vášnivou oddaností k *Ducemu* a vlasti. Viz ASSEMBLEA LEGISLATIVA. L'uomo nuovo fascista. *Regione Emilia-Romagna. Assemblea legislativa*. ©2020. [online] [cit. 19. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.assemblea.emr.it/cittadinanza/per-approfondire/formazione-pdc/viaggio-visivo/lideologia-nazista-e-il-razzismo-fascista/il-razzismo-fascista/luomo-nuovo-fascista>.

Mussoliniho, na velkorysé vlastenecké rétorice, na opěvování vojenského rituálu a na mýtu klasického starověku. Přes obrovské úsilí kontroly a cenzury se však nikdy nedařilo dosáhnout kýženého výsledku, částečně pro autonomii a relativní svobodu, kterou si mnozí spisovatelé a intelektuálové mohli zachovat, částečně pro neschopnost samého režimu navrhnout modely opravdu alternativní a autonomní, které by skutečně ovládaly mladé spisovatele.⁴⁷⁸

Nejenom v zemi svého původu se román *Srdce* těšil okamžitému úspěchu,⁴⁷⁹ i v Československu byla jeho obliba veliká – o knize tak můžeme hovořit jako o významné součásti četby prvorepublikové mládeže.

Překladatel De Amicisových děl Jaroslav Vrchlický⁴⁸⁰ jako první vyzdvihl ve svém posudku jak autora, tak román:

„Je to kniha opravdové a ryzí lidskosti, kniha, která chce a hlásá dobro, patří ke knihám, které jsou a vždy zůstanou požehnáním lidstvu [...]. Již v titulu je řečeno všechno. Edmond de Amicis je právě člověk velkého srdce, opravdový idealista, člověk názorů čistě humánních [...]. Myšlenka je vsutku jedinečná. [...] Spisovatel dokázal velkou znalost dětského srdce i jeho života a použil neobyčejně detailního pozorování, takřka mikroskopického. Odtud ta živost knihy.“⁴⁸¹

V průzkumu dětského čtení, který se realizoval v prosinci 1936 prostřednictvím dotazníků, získalo *Srdce* v kategorii *Knihy upřednostňované pro chlapce* druhé místo (po *Robinsonovi Crusoe*) s 92 hlasy od 478 žáků.⁴⁸² Také ve *Slovníku italských spisovatelů* je román *Srdce* označen za De Amicisovo nejčtenější dílo, které mělo vliv jak na čtenáře původu maloburžoazního, tak na prostý lid.⁴⁸³

⁴⁷⁸ BOERO, P. a DE LUCA, C. Il ventennio fascista (1922–1943). In: *Letteratura per l'infanzia*. Bari: Laterza, 1995, s. 40–53.

⁴⁷⁹ Dne 15. října 1886 (datum začátku školního roku) se román *Srdce* prodával v knihkupectvích po celé Itálii. Dvacátého osmého října vyšla 18. edice (prodalo se 18 000 výtisků). Po dvou měsících se vydávala 41. edice (hned v roce publikace si čtenáři zakoupili 40 000 výtisků) a během necelých prvních tří měsíců dorazilo celkem osmnáct žádostí o překlad. V roce 1923 román dosáhl milionu výtisků. Viz NOBILE, A. *Cuore in 120 anni di critica deamicisiana*. Roma: Aracne Editrice, 2009, s. 13–18.

⁴⁸⁰ V roce 1898 přeložil společně s Václav Hanušem román *Sull'Oceano*.

⁴⁸¹ MAREK, V. Edmondo De Amicis. In: DE AMICIS, E. *Srdce, kniha pro mládež*. Praha: V. Neubert, 1913, s. 384.

⁴⁸² Průzkum mezi žáky o čtení dětí vypracovaný školním regionálním výborem v Klatovech. ŠTORCH, E. Čítárny, knihovny a četba. Dotazníkové šetření dětské četby na základě metod Rubakinových provedený v prosinci 1936 v Klatovech. *Úhor* 26, 1938, č. 6, s. 100–106. ~ Kniha *Srdce* je italskými kritiky často srovnávána se slavnou dětskou knížkou italské proveniencie *Pinocchio*, a staví se tak na pomyslné druhé místo, a to z hlediska estetického, literárního a pedagogického. Viz NOBILE, A. *Cuore in 120 anni di critica deamicisiana*. Roma: Aracne Editrice, 2009, s. 145–146.

⁴⁸³ HOŘKÝ, V. Edmondo de Amicis. In: PELÁN, J. et al. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004, s. 289.

Výkladu ohlasu, zdali se dílo těšilo přízni kritiky a intelektuálů v době meziválečné, předchází přehled vydání De Amicisova románu od roku 1920 do roku 1938 se seznamem jeho překladatelů a nakladatelů. Jak je zřejmé, dílo dosáhlo svého maximálního rozšíření v období, které sleduji. Již ale v roce svého prvního italského vydání (1886) pronikl román *Srdce* do českých zemí, a to díky překladu a publikaci dvou kapitol v novinách *Národní listy* (*Neštěstí* a *Chlapec z Kalabrie*, obě z října zmíněného roku).⁴⁸⁴ První knižní překlad je datován rokem 1889, kdy byla tato kniha pod názvem *Srdce: Kniha pro mládež* přeložena Václavem Markem a publikována nakladatelstvím V. Neuberta na Smíchově. V tomto nakladatelství vycházela opakovaně, a to v letech 1890, 1894, 1895, 1896, 1911, a její páté vydání z roku 1913 bylo označené jako autorizované. V roce 1906 přeložil knihu rovněž Antonín Jasura rovnou pro dva nakladatele, a to Bedřicha Kočího a Edvarda Beauforta. Další překlad pořídil roku 1912 Bedřich Frída pro edici *Vilímkova knihovna mládeže dospívající*. V roce 1917 se objevil překlad Václava Jiřiny, který vydalo nakladatelství Aloise Hynka.

Při takovém počtu vydání vyvstává samozřejmě otázka povolení k překladu. V archivu Italské společnosti autorů a vydavatelů SIAE (Società Italiana degli Autori ed Editori) v Římě, agentuře administrující autorská práva, se nacházejí dopisy z roku 1925, 1927 a 1928. Jedná se o smlouvy a povolení k překladům díla *Srdce* Edmonda De Amicis. V archivu je možné dohledat dopis⁴⁸⁵ od Uga Dadoneho, který se tázal ředitele této agentury Alessandra Varalda, za jakých podmínek může nakladatelství Rosendorf vydat překlad *Srdce*. O měsíc později kontaktoval Ugo Dadone společnost SIAE, Via S. Andrea 9 v Miláně, znovu a žádal, aby dali vědět Ugovi De Amicis, synovi Edmonda De Amicis, ať si dá pozor na smlouvu, neboť v meziválečném Československu se dětská kniha *Srdce* jeho otce překládá téměř každý rok a jistě se jedná o neautorizovaná vydání. Dadone prosil, aby mu SIAE poslala originál smlouvy, aby mohl případně zasáhnout.⁴⁸⁶

K úspěchu *Srdce* napomohly v neposlední řadě také ilustrace různých malířů. Vydání z roku 1920 u J. R. Vilímka ilustroval Věnceslav Černý, jenž se jako ilustrátor

⁴⁸⁴ JEDLIČKA, B. Poznámky a vysvětlivky. In: DE AMICIS, E. *Srdce*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958, s. 337.

⁴⁸⁵ *Società Italiana degli Autori ed Editori* (dále SIAE) Řím, coll.: AUT-ARS-005-A18-01, dopis od Uga Dadoneho ohledně autorizace díla *Srdce*, Praha 3. 3. 1925.

⁴⁸⁶ *SIAE* Řím, coll.: AUT-ARST-005-A18, Italia, Consolato Praga, Ugo Dadone, 22. 4. 1925, R. Legazione d'Italia.

podílel též na pěti vydáních tohoto románu v překladu Bedřicha Frída. Překlad Václava Marka z roku 1921, vydaný v Praze V. Neubertem celkem sedmkrát, obsahoval 200 původních dřevorytů italských malířů Enrica Nardiho, Arnalda Ferragutiho aj., ale také životopis spisovatele. Tyto ilustrace byly využity i v dalších reedicích románu v překladech B. Jedličky a T. Uchytila. Překlad pro pražské vydání z roku 1927, které bylo publikováno nakladatelstvím Přítel knihy, pořídil Václav Jiřina a ilustroval jej Antonín Majer. Populární ilustrátor Zdeněk Burian se ujal ilustrace na frontispisu vydání z roku 1928, za jehož překladem stál František Petrák a které vyšlo nákladem J. Toužimského v Praze-Vršovicích. V roce 1930 byl tento román publikován v překladu A. Vetterové-Bečvářové, ilustrace-fotografie dodal F. Horník a o vydání se postaralo nakladatelství A. Hynka.

Rok	Místo	Nakladatel	Překladatel	Poznámka
1920	Praha	J. R. Vilímek	Bedřich Frída	dotisk vydání 1912
1921		V. Neubert	Václav Marek	VI., autorizované vydání
1923				VII. vydání
1927		Přítel knihy	Václav Jiřina	
1928		J. Toužimský	František Petrák	
1930		A. Hynek	Anna Vetterová-Bečvářová	
1931		V. Šeba	Karel Málek	
1932		V. Neubert	Karel Cvrk	
1932				II. vydání
1933		J. R. Vilímek	Bedřich Frída	III. vydání
1934			IV. vydání	
1934	Plzeň	J. Kobes	Jan Karus	
1935	Praha	V. Šeba	Karel Málek	dotisk vydání 1931
1938				

Tab. č. 10: Přehled chronologie překladů románu *Srdce* v meziválečném období.⁴⁸⁷

Nejvíce odborných postojů nabídla kritická revue literatury pro mládež *Úhor*, kterou vydával Masarykův lidovému ústav (sekce literárního odboru *Přátelé literatury pro mládež*) a již vedl V. F. Suk.⁴⁸⁸ Česká kritika *Srdce* přijímala a doporučovala mládeži ke čtení, protože se jednalo o četbu edukativní a podporující zásady dobrého charakteru a vlastenectví.⁴⁸⁹ Stejně tak V. F. Suk označoval De Amicisovo dílo za

⁴⁸⁷ O tuto dětskou knížku byl u nás velký zájem a pro velký úspěch se překládala velmi často.

⁴⁸⁸ ZATLOUKALOVÁ, K. *Ricezione della letteratura italiana infantile nel contesto culturale ceco*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra romanistiky, 2017. Bakalářská práce (Bc.). [online] [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/z6iow9/>.

⁴⁸⁹ „Kniha *Srdce* od Edmonda de Amicis zůstane vždy klasickým dílem pro mládež. Tolik jest v ní krásných příkladů hrdinství, šlechtěné mysli, odvahy, poctivosti a jiných občanských ctností, že marně bychom druhé podobné knihy v literatuře domácí i cizí hledali. Povídky [...] měly by se šířit v tisících v mládeži všech národů, aby přibýlo charakterních lidí a charakterních činů.“ (SEDLÁČEK, H. Posudky. *Knihy*. Edmondo De Amicis: *Za matkou (Od Apenin k Andám)*. *Úhor* 8, 1919, č. 1, s. 9.)

kvalitní vzdělávací literaturu, kterou si mladý čtenář rozhodně nesmí nechat ujít, jelikož toto dílo nabádá k péči o vlastenectví a k ušlechtilému charakteru. Suk zároveň dodával, že *Srdce* jak získalo popularitu doma, tak má dobré jméno i za hranicemi Itálie. Podle tohoto recenzenta „by se dalo říci, že je to nejoblíbenější kniha ze zahraniční literatury“.⁴⁹⁰ V jiné recenzi Suk vyzdvihl edukativní charakter románu, který nejenže vyzývá mládež, aby milovala svou zemi a pěstovala národní hrdost, ale učí ji také milovat rodiče, školu a učitele. V recenzi Suk uvedl, že i naši učitelé plně chápou vzdělávací význam této knihy a vřele ji mládeži doporučují.⁴⁹¹

Dobová česká literární kritika stejně jako ta italská konstatovala přílišnou sentimentálnost, ale nehodnotila ji negativně. Doslovy, které najdeme v některých českých vydáních, v tomto směru poskytují jasnou interpretaci. Právě v nich překladatelé kromě biografie autora charakterizovali dílo a často je i posuzovali. Václav Marek ve vydání z roku 1913 obhajoval sentimentalitu, která byla považována za přehnanou, a naopak na ni nahlížel jako na projev italského charakteru. Marek uvedl:

„[...] pokud by však kritika kritizovala přílišný sentimentalismus, musíme si uvědomit, že kniha byla napsána v Itálii, zemi plné slunce a přirozeně sentimentální, a že tato ctnost plyne přímo ze srdce autora.“⁴⁹²

Doslov Benjamin Jedličky, který do něj mimo pojednání o autorově životě zařadil i přehled výslovnosti a významů italských jmen, vysvětlil, že dílo vzniklo pro vzdělávací účely, s touhou zlepšit člověka – tedy proto, aby člověka vedlo k vzájemné úctě, pomoci chudým a trpícím, k odhodlání obětovat se za jiné a nesoudit je podle jejich majetku, ale podle jejich charakteru.⁴⁹³ Stejně jako Marek potvrdil Jedlička nadměru citovosti, která je jak důsledkem jižních kořenů, tak autorova záměru.⁴⁹⁴ Svou reflexi pak uzavřel chválou:

⁴⁹⁰ SUK, V. F. Vánoční trh knižní. Povídky ze života. *Úhor* 17, 1929, č. 10, s. 179. ~ Tamtéž:

„Nakladatelství Neubertovo má r. 1889 svým překladem prof. V. Marka [...] primát v řadě nesčetných vydání dodnes. Nedávno (loni), v roce jubilejním na paměť 20. výročí úmrtí spisovatelova r. 1908, pořídili u Neubertů toto nové vydání s upraveným překladem [...] a doprovodili stručnou předmlouvou italského vyslance v Praze Gabriela Preziosi.“

⁴⁹¹ SUK, V. F. Dobrá kniha. Novinky 1932. Edmondo De Amicis: *Srdce*. *Úhor* 20, 1932, č. 1, s. 10.

⁴⁹² MAREK, V. Edmondo De Amicis. In: DE AMICIS, E. *Srdce, kniha pro mládež*. Praha: V. Neubert, 1913, s. 384.

⁴⁹³ JEDLIČKA, B. Poznámky a vysvětlivky. In: DE AMICIS, E. *Srdce*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958, s. 337.

⁴⁹⁴ Tamtéž, s. 338.

„[...] je potřeba uznávat Edmonda De Amicis, kterému se téměř před třemi čtvrtinami století vášnivými slovy podařilo ukázat tyto temné stránky⁴⁹⁵ italské společnosti. Neobjevil jejich příčiny a nenašel cesty, ale varoval společnost, a tak díky své výmluvnosti, nadšení a hloubce svého myšlení zazněl obrovskou ozvěnou.“⁴⁹⁶

Kritika posuzovala nejen dílo, ale i kvalitu překladu, protože „posudek je založen na překladu, na ilustrativní a redakční scéně“.⁴⁹⁷ Nejčastěji vycházely překlady Bedřicha Frída a Karla Málka (v obou případech celkem tři vydání), dvou vydání se dočkal překlad Václava Marka a vydáním jednoho překladu přispěli k rozšíření De Amicisova románu v českých zemích překladatelé Václav Jiřina, Karel Cvrk, František Petrák, Jan Karus a Anna Vetterová-Bečvářová. O. Pospíšil se vyjádřil, že Petrákův překlad se čte velmi dobře a že jeho styl byl zvolen správně. Dodal také, že jen odborník na překlad a někdo, kdo zná původní verzi, by mohl posoudit přednosti nebo nedostatky.⁴⁹⁸ V kritice nejnovějšího vydání překladu J. Karuse vytýkala E. Nováková časté opakování přídavného jména „ubohý“ bez zřetele k jeho synonymům, jinak ale považovala překlad za velmi správně načasovaný a román za oslavu rodiny, školy a vlasti.⁴⁹⁹

Po roce 1934 překládání utichlo až do roku 1958, kam sahá Jedličkův překlad, jež vydalo Státní nakladatelství dětské knihy ve 20 000 výtiscích. O tom, že *Srdce* bylo nadále „módní knihou“, svědčí druhé upravené vydání, které v roce 1970 v překladu Ivany Jedličkové publikovalo nakladatelství Albatros a jež dosáhlo na celkem 58 000 výtisků. Poslední překlad realizoval Tomáš Uchytíl a v roce 2006 jej vydal Český klub. Obsahoval reprodukce původních dřevorytů A. Ferragutiho, G. Nardiho a A. G. Sartoria, o grafické úpravy se postaral Václav Kučera.

V návaznosti na literární úspěchy De Amicisova díla se objevovaly tendence přenést jeho příběh i na divadelní prkna. O úspěchu a proniknutí díla do českého uměleckého prostředí svědčí fakt, že několik českých divadelních autorů se rozhodlo

⁴⁹⁵ Konec národního obrození sice přinesl dlouho očekávané sjednocení, bohužel ale nevyřešil četné společenské a sociální problémy, jelikož proběhl jen geograficky. Ve sjednocené Itálii bylo potřeba čelit především problémům s negramotností, chudobou, velkými sociálními rozdíly a zastaralým hospodářstvím. De Amicis se pokusil reflektovat tyto nesnáze ve své knize určené mládeži, čímž chtěl přispět k uvědomění si problémů a nejlépe ke zlepšení dané situace.

⁴⁹⁶ JEDLIČKA, B. Poznámky a vysvětlivky. In: DE AMICIS, E. *Srdce*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958, s. 339.

⁴⁹⁷ POSPÍŠIL, O. Vánoční trh knižní. Povídky ze života. *Úhor* 17, 1929, č. 10, s. 179.

⁴⁹⁸ Tamtéž: „Překlad Petrákův čte se velmi dobře, stylově přiléhavý. Přednosti nebo vady mohl by posouditi znalec jazyka a originálu.“

⁴⁹⁹ NOVÁKOVÁ, E. Došlé publikace. Edmondo De Amicis: *Srdce*. *Úhor* 22, 1934, č. 10, s. 168.

zařadit adaptaci *Srdce* do své tvůrčí dílny. Nejednalo se sice o velký počet představení, přesto tyto pokusy dokázaly, že román měl u našeho publika široký ohlas. Již v roce 1933 František Cimler, autor různých amatérských představení a příruček pro divadelní ochotnické soubory, vytvořil dramatickou adaptaci⁵⁰⁰ románu nazvanou *Srdce: Hra o mládeži a pro mládež o třech dějstvích; Děti, Ulice, Matka*. Ve stejném roce byla Cimlerova divadelní hra přeložena Annou Dražilovou do slovenštiny.⁵⁰¹

Po letech sáhlo po De Amicisově románu Studio Ypsilon v Praze. Dne 4. prosince 1997 byla uvedena dramaturgie tohoto díla, jejímž původcem byl režisér, dramatik, spisovatel a příležitostný herec Arnošt Goldflam. Jednalo se o hru volně inspirovanou čtyřmi měsíčními příběhy, které nereprodukovaly věrně ani děj, ani postavy.⁵⁰² Protagonisty inscenace byli známí herci: M. Vladyka (Enrico), M. Eben (Jeho otec), J. Schmitzer (Ředitel), P. Vacek (Franti) a J. Kretschmerová (Učitelka). Kritika premiéry inscenace ovšem nijak nadšeně nepřijala, konstatovala totiž, že umělci nedokázali na scénu přenést režisérovu záměr. Podle kritiků nebyli herci při premiéře schopni oprostít se od tradičního způsobu svého hereckého projevu.⁵⁰³

Na závěr připojuji názor současných českých spisovatelů na román *Srdce*. Arnošt Lustig například vzpomínal, že román přinesla do hodiny jejich učitelka, když byl ve třetí třídě, a že příběh, který jim přečetla, jej tak zaujal, že na něj nikdy nezapomněl. Byla to zároveň první kniha, kterou si po válce koupil.⁵⁰⁴ Jedna z nejprodávanějších současných českých spisovatelek Sylva Lauerová sdělila, že je to skvělá kniha s fascinujícím obsahem; četla ji v době, kdy začala budovat svoji představu života jako rajske zahrady.⁵⁰⁵

⁵⁰⁰ STROTZER, M. Osobnosti: CIMLER, František, autor divadelních her a příruček pro ochotnické soubory. *DČAD: Databáze českého amatérského divadla*. ©2019. [online] [cit. 13. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=2173>.

⁵⁰¹ F. Cimler. *Srdce: Hra o mládeži a pro mládež v troch dejstvách*. 1933. Viz DVOŘÁKOVÁ, I. Překlad z CS do SK po r. 1900. *Czech-Slovak Translation*. ©2015. [online] [cit. 15. 7. 2019]. Dostupné z:

<https://czechslovaktranslation.wordpress.com/preklad-z-cestiny-do-slovenstiny-po-r-1900/>.

⁵⁰² *Malá vlastenka (Il piccolo patriota padovano)*, *Malá hlídka (La piccola vedetta lombarda)*, *Malý písař (Il piccolo scrivano fiorentino)*, *Malý hrdina (Sangue romagnolo)*.

⁵⁰³ (TOF). *Srdce, svatba a Kean*. *Hospodářské noviny*, 19. 12. 1997. [online] [cit. 18. 7. 2020]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-936909-srdce-svatba-a-kean>.

⁵⁰⁴ EMINGEROVÁ, D. Věřím Kunderovi, říká čerstvý držitel Kafkovy ceny Arnošt Lustig. *Idnes.cz*. 23. 10. 2008. [online] [cit. 18. 7. 2020]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/verim-kunderovi-rika-cerstvy-drzitel-kafkovy-ceny-arnost-lustig-pyr-literatura.aspx?c=A081023_160031_literatura_ob.

⁵⁰⁵ LAUEROVÁ, S. O knihách. *Sylva Lauerová*. ©2020. [online] [cit. 18. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.sylvalauerova.cz/sylva-lauerova/o-knihach/>.

12 Závěr

V meziválečném období se Československu a Itálii, co se týče politických vztahů, nepodařilo navázat funkční spolupráci, ačkoli obě země původně bojovaly proti stejnému nepříteli a patřily k vítězům první světové války. Na mezinárodní úrovni však oba státy sledovaly odlišné zájmy. Československo vstoupilo do tzv. Malé dohody a ani po podepsání československo-italské smlouvy v roce 1924 se pro Itálii nestalo spojencem. Mussolini po svém nástupu k moci odložil stranou svou liberálně-socialistickou minulost, zapomněl na dobu, kdy oceňoval Husův neohrožený boj za pravdu, a začal budovat diktátorský režim.

Tyto skutečnosti naštěstí neměly negativní důsledky pro oblast kulturní výměny. Studium českých recenzí, kritik a anotací v dobových periodikách poskytlo mnoho užitečných dokladů o živé recepci italské literatury a odhalilo přínos mnoha významných osobností a institucí k oboustranné kulturní spolupráci. Vzájemné kulturní vztahy se realizovaly na úrovni různých institucí: např. Italský kulturní institut v Praze pořádal četné přednášky a konference, zval vzácné hosty, propagoval italskou kulturu a jazyk. Zřídil rovněž knihovnu s italskými tituly a v době svého největšího rozkvětu vydával dvě periodika. Na činnosti institutu se podíleli jak čeští, tak italští akademikové a intelektuálové pobývající v Praze. Pobočky celosvětově působící osvětové společnosti Danta Alighieriho (*Società Dante Alighieri*) byly otevřeny i v jiných českých městech. Důležité bylo rovněž vydání olomouckého sborníku *Dante a Češi* při příležitosti šestistého výročí úmrtí tohoto klasika, které ukázalo, že italský klasik je pevnou částí našeho kulturního horizontu.

Rovněž na akademické půdě se projevoval zájem o navazování přátelských vztahů a o soudobé literární a literárně-kritické proudy. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy hostila přednášky významných italských osobností: jednalo se například o Luigiho Pirandella, který zde přednášel během své návštěvy v Praze krátce po přijetí Nobelovy ceny a jenž následně pozval do Itálie Karla Čapka a vedení Národního divadla na mezinárodní konferenci o divadle. Dále pak se na půdě zmíněné univerzity konala přednáška básníka Giuseppeho Ungarettiho a semináře zde vedl významný slavista Arturo Cronia a budoucí spisovatel Giani Stuparich. O kulturní transfer mezi Itálií a Československem se zasloužili právě italští a čeští bohemisté, kteří se snažili zakládat kvalitní odborné časopisy, publikovat v Itálii články o československé literatuře, pořádat přednášky, vydávat sborníky i publikace o Československu

a realizovat překladatelskou a lektorskou činnost. Zpomalení rozkvětu některých spolků, a někdy dokonce zánik odborných časopisů měla pravděpodobně na svědomí fašistická ideologie, která v demokratickém Československu budila značnou averzi. Počet překladů z češtiny do italštiny byl sice nízký, ale italští čtenáři si mohli přečíst stěžejní díla českých spisovatelů 19. století (k dispozici jim byla *Babička* Boženy Němcové, *Povídky malostranské* Jana Nerudy, *Tři legendy o krucifixu* a *Jan Maria Ployhar* Julia Zeyera, *Máj* Karla Hynka Máchy a *Turbína* Karla Matěje Čapka-Choda), ze současné literatury díla Karla Čapka *Věc Makropulos*, *Trapné povídky*, *Devatero pohádek*, *Dášenska*, stejně jako počiny Ivana Olbrachta *Žalář nejtemnější*, *Nikola Šuhaj loupežník*, případně úryvky z překladů českých děl publikované časopisecky.

Naproti tomu počet překladů z italštiny do češtiny a počet českých prvorepublikových nakladatelství, která vydávala italské publikace, byl značný a žánrové tendence různorodé. Množství překladů i inscenací her svědčí o tom, jak podstatné místo měla italská literatura v prvorepublikové kultuře.

Archivní výzkum ve dvou velkých nakladatelstvích poskytl dílčí vhledy do česko-italských nakladatelských vztahů prostřednictvím korespondence, která přinesla užitečné informace o smluvních podmínkách, edičních plánech vydavatelství a dalších ukazatelích recepce italských autorů v českém prvorepublikovém prostředí, jako jsou údaje o ekonomickém efektu překladů italské beletrie, důležitosti lektorských posudků, odmítnutí překladů nebo naopak o zájmu o překlady novinek italské literatury. Ukázalo se, že tehdejší překladatelé byli schopni přeložit zadané dílo často do dvou měsíců a inkasovali za svou práci vysoké finanční částky. Stejně tak nemalé zisky za prodané překlady italských knih prokázaly, že nakladatelům se vydávání italských titulů vyplácelo, a pozorně proto sledovali novinky na trhu, aby uspokojili vkus tehdejšího čtenáře. U některých titulů dokonce vzhledem k poptávce realizovali opakovaná vydání – zejména román *Srdce* Edmonda De Amicis si vysloužil velkou překladatelskou pozornost. Výzkum odhalil komunikaci s kontroverzním politikem, diplomatem, novinářem a literátem Ugem Dadonem, který po dlouhou dobu fungoval jako prostředník mezi českými nakladatelstvími a italskými autory či jejich agenty: nakladatelům zajišťoval povolení k překladům, autory a agenty upozorňoval na četnost překládání a úspěch jejich děl, případně na neautorizovanou publikaci jejich prací.

Cílem mé disertační práce bylo rovněž zjištění, co se z italské literární tvorby četlo za první republiky, o jaké autory a žánry byl eminentní zájem a jak probíhala

recepcce děl hlavních představitelů italské literární tvorby jakožto významných italských autorů v období existence meziválečného Československa. Na základě relevantních dat bylo možné určit nejvydávanější autory podle počtu překladů vydaných knih včetně reedicií a dále vytvořit statistiku těchto publikací podle autorů a žánrů, což dovolilo sledovat dobové tendence. Otevřela se rovněž možnost pozorovat diskurs tehdejší kritiky.

Z výzkumu vyplynulo, že největší překladatelská aktivita panovala u divadelní, ale i literární tvorby Luigiho Pirandella, což dokládá, že prvorepublikové publikum se intenzivně zajímalo o světové kulturní dění a žádalo si módních autorů s mezinárodním renomé. Pirandellovy hry se na prknech našich divadel objevovaly dokonce dříve než na jiných světových scénách. Luigi Pirandello ovlivnil i původní českou tvorbu – kritika odhalila pirandellovské inspirace například v hrách Jana Bartoše. Analýza diváckého a kritického ohlasu děl Luigiho Pirandella jakožto nejprekládanějšího a nejdiskutovanějšího italského autora nicméně ukázala, že jeho inovativní přístup k divadelním konvencím a specifická poetika, založená na problematizování hranic mezi realitou a fikcí, na relativizaci zavedených hodnot a na zpochybňování existence objektivní pravdy, nebyla přijata bez výhrad a vyvolávala u českých diváků i mezi kritiky rozporuplné reakce.

Pirandellovy hry se vzhledem ke své experimentální povaze a ke vtažení diváka do procesu vzniku divadelního představení staly průběžným kamenem reakcí publika na experimentální divadelní formy. Zatímco při svém prvním uvedení se hra *Šest postav hledá autora* setkala u českého diváctva i kritiků s určitými rozpaky a nepochopením, obzvláště patrnými u mimopražských scén navštěvovaných konzervativnějším obecnstvem, po turné Pirandellovy herecké společnosti v Praze, jež následovalo o několik let později, jako by i české publikum Pirandellovu tvorbu přece jen „vzalo na milost“.

Zprvu kritizovanou přílišnou konstruovanost a intelektualismus uvedené hry nahradila vlna zvýšeného zájmu o tohoto italského dramatika v době jeho návštěvy Prahy, doložená bouřlivým aplausem, jakým zde byl Pirandello odměněn. Zda byla hlavním motivem publika touha spatřit slavného autora, či zájem (podněcený dobou a sympatiemi českého národa vůči Itálii) o představení odehrané italskými herci, není zřejmé. Odlišné divadelní tradice, rozdílné pojetí herectví, italský temperament i živelné nastudování hry, tolik se lišící od její první české inscenace, však mohly být tím správným klíčem ke změně přístupu českého diváka vůči tvorbě tohoto italského

dramatika. Jisté je, že Československo bylo (hned po Francii, Spojených státech a Německu) jednou ze zemí, jež měla o Pirandellova díla (soudě dle počtu vydání) největší zájem. Velký podíl na této skutečnosti měl rozhodně „dvorní“ překladatel Pirandella Václav Jiřina. V roce 1943 považovala svou roli Nevlastní dcery ve hře *Šest postav hledá autora* za vrchol své kariéry jedna z hvězd tehdejšího stříbrného plátna Adina Mandlová.

V prvorepublikové nabídce divadelních překladů se rozhodně nepřestal těšit pozornosti klasický dramatik Carlo Goldoni. V jeho případě se o nové překlady zasloužil dómský vikář v Olomouci Bohumil Kyselý a o inovaci již zastaralého překladu komedie *Sluha dvou pánů* se pokusil Jaroslav Bartoš. Ten ostatně stál rovněž za překlady většiny her s pohádkovým motivem dramatika Carla Gozziho.

Počet překladů italské literatury, která byla publikována v mnou vymezeném období napříč českými nakladatelstvími, byl ve srovnání s anglickou a francouzskou literaturou podle dostupných výsledků poměrně malý, ale při porovnání s dalšími románskými literaturami (španělskou a portugalskou) můžeme hovořit o úspěchu. Ve sledovaném období bylo přeloženo celkem 157 italských autorů a publikováno 383 titulů italské provenience včetně reedicí. Nakladatelé chtěli nabídnout čtenářům pestrou škálu autorů a děl, které mohli. Z mého výzkumu vyplynulo, že se vydávání italských autorů a jejich děl ve vymezeném období účastnilo celkem 189 českých nakladatelství, přičemž 144 z nich sídlilo v Praze.

V oblasti klasické literatury se nepřestávaly objevovat nové překlady Giovanniho Boccaccia, kupříkladu tituly *Fiametta* a *Koš aneb bludiště lásky*. Opakovaných překladů výborů a publikací se dočkal i *Dekameron*, jenž se v počtu vydání italských titulů umístil na vrcholu žebříčku – jeho jediným konkurentem se stal román *Srdce* Edmonda De Amicis. Nezapomínalo se ovšem ani na prvořadého klasika italského písemnictví Danta Alighieriho a jeho *Božskou komedii*, která se dočkala nového překladu z pera katolického kněze a překladatele Karla Vrátného. Naprostou novinkou a důležitým počinem konce dvacátých let bylo v češtině postupné vydávání výňatků z *Životopisů umělců* Giorgia Vasariho. Ve výčtu novinek se objevily hned dva překlady výboru renesanční novelistiky se stejným názvem *Rozkošné noci* Giovanniho Francesca Straparoly. V roce 1923 výbor z dvousvazkového vydání přeložil Karel Skála pro nakladatele Jana Toužimského a v roce 1925 pořídil rozšířenější výbor překladatel František Bouška pro nakladatele Josefa Švába.

Hojně se překládala novodobá umělecká próza, z toho nejdiskutovanějšími díly pocházejícími z pera významných italských literátů byly nejslavnější romány hlavního představitele verismu Giovanniho Vergy a nejproslulejší romány básníka, spisovatele a dramatika Gabriela D'Annunzio.

Reakce na Vergovu tvorbu přinášela periodika z let předcházejících době první republiky. V meziválečném období tedy Verga nepředstavoval – na rozdíl od Pirandella – pro české čtenářstvo nového autora, poněvadž byl v českých zemích překládán a vydáván již dříve. Zásahu na tom, že Giovanni Verga zůstával v povědomí českého prvorepublikového publika, měl bezpochyby jeho slavný krajan Pirandello, jenž při nejrůznějších příležitostech šířil Vergovu slávu a označoval ho za jednoho z nejlepších soudobých italských spisovatelů. V době mezi dvěma světovými válkami byly do češtiny přeloženy nejslavnější Vergovy romány *Rodina Malavogliova* a *Mistr Don Gesualdo*. Verga byl ale znám i svými veristickými povídkami. Dobové komentáře se týkaly také úspěchu Vergova libreta k Mascagniho opeře *Sedlák kavalír*, neopouštějící bez povšimnutí ani bulvární zprávy o jeho sporech o honoráře. Nad Vergovou tvorbou se zamýšleli překladatelé Adolf Felix a Nina Tučková-Jehličková, kteří jeho dílo dobře znali. Z veristických spisovatelů vyvolala diskuzi rovněž autorka povídek z prostředí Sardinie Grazia Delledda, která v roce 1926 obdržela Nobelovu cenu za literaturu. To jí získalo pozornost a do češtiny byla přeložena její stěžejní díla *Cestou zla*, *Útěk do Egypta* a *Eliáš Portolu*. K často vydávaným autorkám patřily také představitelky ženského emancipačního proudu konce 19. století Matilde Serao a Anna Zuccari, publikující pod pseudonymem Neera.

V kontrastu k Vergově naturalistickému přístupu se ocitl prvorepublikovým publikem (zejména díky svým životním eskapádám) velmi oblíbený italský básník, spisovatel a dramatik Gabriele D'Annunzio. Jeho tvorba, životní styl a podpora fašismu byly našemu čtenářskému publiku dobře známy. V meziválečném období panoval zájem především o nové překlady jeho již v češtině vydaných románů, i když si na přehnaný počet překladů D'Annunziových děl někteří čeští kritici stěžovali. Rovněž zaznívaly pozitivní hlasy, které jeho romány doporučovaly, ale spíše intelektuálně zaměřeným čtenářům. Ve zkoumaném období byly do češtiny nově přeloženy dva romány (*Nevinný* a *Triumf smrti*) a sbírka novel *Pescarské novelly*. Ty kritika považovala za „nejsympatičtější“, jelikož nebyly tolik zatíženy „lyrickou nabubřelostí jeho stylu“.

Mimo beletrii panoval velký zájem o překlady děl prozaika a publicisty Giovanniho Papiniho stimulující křesťanskou zbožnost. Jeho povídky byly v češtině pravidelně publikovány i časopisecky a vycházely také různé komentáře, jež se zprvu týkaly Papiniho konverze ke katolicismu. O Papinim se v novinách nejčastěji objevovaly články Jaroslava Skalického, který do češtiny přeložil většinu jeho počinů a usiloval i o propagaci jeho díla a osobnosti. Ohlas v periodikách vyvolala rovněž kniha náboženských esejů *Život Kristův*, která Papiniho proslavila, ale zároveň podnítila mnoho polemik. Zájem prvorepublikového čtenářstva o tuto knihu nejlépe dokládá fakt, že byla vydána v celkem třech reedicích. Dalším aktivním propagátorem Papiniho díla byl předčasně zesnulý český básník a překladatel Bartoš Vlček.

Velké oblibě se těšili italsí autoři populárně naučné literatury a esejistiky. Vedle Papiniho byly žádány překlady tezí antropologa a fyziologa Paola Mantegazzy či filozofa, historika, literárního kritika a intelektuálně nejvlivnější osobnosti první poloviny 20. století, Benedetto Croceho. Důležitou novinku představovala možnost přečíst si pedagogické úvahy Marie Montessori.

Své čtenáře si našla ve vyrovnaném poměru jak náročnější, tak populární oddechová literatura. V pozadí nezůstávaly ani dobrodružné romány (italská obdoba „verneovek“) Luigiho Motty a Emilia Salgariho, které ponejvíce vydával nakladatel J. R. Vilímek. V pozorovaném období byly přeloženy a opakovaně publikovány všechny jejich nejznámější romány. Zajímavé bylo objevení ohlasů na dnes již zapomenuté autory. Objevily se četné překlady zástupců „konzumní“ literatury, konkrétně erotických románů Guida da Verony a Dina Segreho publikujícího pod pseudonymem Pitigrilli – celkem tři vydání si vysloužil román Pitigrilliho román *Kokain*.

Rezonoval dokonce zájem o literární a dramatickou tvorbu Benita Mussoliniho. Literární počiny fašistického diktátora a jejich nevalnou uměleckou kvalitu dobová periodika, zejména ve třicátých letech, často ironicky komentovala. Čeští čtenáři dostali totiž konečně k dispozici překlad románu *Kardinálova milenka*, jenž byl v zemi svého vzniku vydáván pod autorovým pseudonymem a na nějž tehdejší italské čtenářstvo reagovalo velmi pozitivně. Podle české kritiky sliboval proticírkevní tón románu velmi pravděpodobný čtenářský a překladatelský úspěch, ač se jednalo o literárně bezcennou beletrii. Překladu se dočkala i divadelní hra autorské dvojice Benito Mussolini–Giovacchino Forzano *Napoleonových sto dní*, kterou uvedlo Národní divadlo, což vyvolalo – i přes údajně značný úspěch u publika –

v novinách polemiku, kdo vlastně stál za tímto rozhodnutím a proč jsou uváděny brakové kusy, které navíc podporují fašismus. Mussolini se stal inspirací pro ústřední postavu hry *Caesar*, vůbec prvního politicky laděného představení Osvobozeného divadla Voskovce a Wericha. Prvorepublikovým čtenářům byla v češtině rovněž k dispozici Mussoliniho stanoviska o propagaci fašistické ideologie v Itálii a nezapadlo ani jeho dílo, vydané ještě před první světovou válkou, o Janu Husovi, které bylo nově publikováno k pětistému výročí Husova upálení a jehož překlad a vydání našly podporu hnutí Volná myšlenka usilujícího o odluku státu od církve.

Z literatury pro děti a mládež se opakovaně překládal a hojně četl román *Srdce* Edmonda De Amicis, který si našel mnohem větší oblibu než konkurenční Collodiho příběh o dřevěném panáčkoví pod názvem *Pinocchio*, jenž byl ve sledovaném období vydán jen dvakrát a v dřívějším překladu. Prvorepublikoví čtenáři a kritika považovali *Srdce* za vysoce hodnotný román pro děti a mládež a za nezbytnou součást rodinných a školních knihoven. Již Jaroslav Vrchlický vnímal jak román jako trvalý přínos lidstvu. První překlad *Srdce* se objevil v novinách prakticky okamžitě roku 1886, tedy v roce svého prvního italského vydání. Ještě v době Rakousko-Uherska následovaly knižní překlady (za nimiž stáli Václav Marek, Antonín Jasura, Bedřich Frída a Václav Jiřina) a opakovaná vydání. Román dosáhl zcela mimořádného počtu vydání jak v samé Itálii, tak v celém světě. Za první republiky zájem o *Srdce* rozhodně nepolevoval, jak lze vyčíst z publikování překladů nových (pořízených Františkem Petrákem, Annou Vetterovou-Bečvářovou, Karlem Málkem, Karlem Cvrkem či Janem Karusem), ale i z dalšího vydávání překladů z let minulých. Na publikaci tohoto díla se účastnilo celkem osm různých nakladatelství. Dadonovy dopisy z let 1925–1928, nalezené v italském archivu SIAE, upozorňovaly držitele práv na to, že česká vydání jsou zřejmě neautorizovaná.

Díky univerzálnosti hodnot a vhodně zvoleným edukativním tématům (především zásady dobrého chování, ušlechtilý charakter, láska k vlasti, radost ze vzdělávání a vzájemná úcta) se kniha snadno přizpůsobila českému kulturnímu kontextu a integrovala se do něj. Různá vydání proto oslovila nejen chlapce, ale také jejich rodiče a prarodiče. Vzhledem ke svému pedagogickému obsahu hrál román zásadní roli ve vzdělávání dětí a rozhodně nelze popřít, že je ovlivňoval. Značnou oblibu tohoto díla u prvorepublikových čtenářů lze vysvětlit i přítomností protirakouských tendencí a motivů v příběhové části románu.

Zatímco někteří italští představitelé oné doby kritizovali přílišný sentimentalismus románu *Srdce*, v českých zemích nebyla jeho citovost nikterak odsuzována. Recenzenti ji připisovali De Amicisovu jižnímu naturelu, a především dobrému úmyslu přiblížit celému světu tehdejší těžkou dobu konečně sjednocené Itálie a co nejpodrobněji popsat situaci, v níž se Itálie a její obyvatelstvo nacházely. Román nebyl ošizen ani o kvalitní ilustrace, jimiž přispěli přední ilustrátoři (např. Věnceslav Černý a Zdeněk Burian). Využity byly rovněž původní dřevoryty italských výtvarníků Enrica Nardiho a Armalda Ferragutiho. Divadelní adaptace úspěšného románu byla na československých divadelních prknech realizována díky Františku Címlerovi, který zařadil hru do repertoáru českých ochotníků.

Na seznamu nabídky dětské literatury se objevovala jak jména autorů, kteří byli na knižním trhu již známi (Salvatore Farina, Cordelia, Antonio Beltramelli, Giovanni Giuseppe Franco, Antonio Fogazzaro), tak jména spisovatelů dříve neuvedených (Térésah, Arturo Caroti, Policarpo Petrocchi, Vamba), jejichž díla mohou být pro dnešního čtenáře naprosto neznámá. Publikum mělo možnost si tehdy přečíst nejúspěšnější italské romány pro děti a mládež, které byly v dobových periodikách vedle českých pohádek Boženy Němcové a Matěje Mikšíčka vřele doporučovány nejen dětem, ale i jejich rodičům.

Z moderní poezie se zvláštní pozornosti dostalo básni *Satanu*, jednomu z děl Giosuè Carducciho, jehož hojně překládal Jaroslav Vrchlický. V roce 1928 se na Mezinárodním knižním veletrhu ve Florencii prezentoval Josef Váchal, který za speciální výtisk obsahující upravený překlad této své oblíbené básně získal významnou cenu za bibliofilii. V poznání moderních básníků hrála významnou roli antologie italské poezie *Italští básníci 1900–1930*, kterou veřejnosti zpřístupnil Adolf Felix, jeden z neaktivnějších překladatelů z italštiny vůbec. Antologie obsahovala básně Giuseppeho Ungarettiho a Eugenia Montaleho jako autorů reprezentujících dobu, ve sbírce nechyběl ani překlad básní futuristy Filippa Tommasa Marinettiho. Čtenáři měli poměrně rychle k dispozici i Marinettiho futuristickou novinku *Les mots en liberté futuristes* (1919), kterou již v roce 1922 z francouzštiny přeložil Jirka Macák.

Autorka předkládané disertační práce se snažila rovněž poskytnout podklady pro další výzkum recepce autorů a děl italské literatury a jejich úspěchu či neúspěchu u našeho publika, a to z hlediska nakladatelských archivů dobové kritiky. Dosud nebylo systematicky zpracováno období předválečné a poválečné – to by umožnilo

pozorovat recepci italské literatury v širším kontextu a srovnat dobové proměny a zájem české kritiky a čtenářů o konkrétní autory a díla. V práci jsou pro zájemce o další výzkum umístěny rovněž statistiky nejčastěji vydávaných italských autorů reprezentujících náboženskou literaturu a historiografii, operní libreta a encykliky.

Resumé

Cílem mé disertační práce je zjistit, jakým způsobem byla v českém meziválečném kulturním prostředí přijata a v jaké míře byla prostřednictvím českých překladů zastoupena italská literatura a jaký byl její ohlas. Tak by měl vzniknout hodnověrný obraz recepce italské literatury ve vymezeném období, ohraničeném léty 1918 a 1938.

Práce je založena na recepci shromážděného materiálu (dobových ohlasů na překlady a kritických recenzí v tisku zmíněného období). Pro vyhledávání relevantního materiálu bylo využito zejména *Retrospektivní divadelní databáze* Divadelního ústavu v Praze, *Retrospektivní bibliografie české literatury* Ústavu pro českou literaturu, *České digitální knihovny Kramerius* a *Digitalizovaného archivu časopisů*.

V první kapitole disertace se věnuji zvolené metodologii. V druhé kapitole kulturně-politickému rámci vytčené doby a obecně charakterizuji, jak byla tehdy v českém prostředí akceptována italská literární kultura, přičemž je mi východiskem odborná literatura věnující se tomuto tématu. Ve třetí kapitole se soustřeďuji na excerpci dostupné korespondence autorů a překladatelů, edičních plánů vydavatelství (jak se ukázalo, v archivech nakladatelství se nalézají údaje o ekonomickém efektu překladů italské literatury) a dalších ukazatelů recepce daných autorů v českém prostředí. Základnou pro čtvrtou kapitolu práce je bibliografie překladů z italské literatury pořízená Jitkou Křesálkovou, kterážto práce mi umožnila zpracovat soupis v meziválečném období přeložené italské beletrie, poezie, divadelní a odborné literatury a dospět k relevantním statistickým údajům.

Další kapitoly práce hodnotí ohlasy vybraných děl jednotlivých autorů v českém kulturním prostředí, a to prostřednictvím jejich kritik a recenzí v dobových periodikách.

Poslední kapitola práce je věnována závěrečné syntéze a shrnutí získaných poznatků. Usiluji zde o postižení dynamiky procesu překládání meziválečné italské literatury, způsobu, jak byla v českých zemích tato literatura prezentována a jak byli její autoři a díla vnímáni a přijímáni. Příloha disertační práce obsahuje faksimile vybraných relevantních archiválií.

Summary

The aim of my dissertation is to describe the response to the Italian literature in the Czech interwar cultural environment and to determine to what extent it was represented in Czech translations. This should give a credible picture of the reception of Italian literature in the period bounded by the years 1918 and 1938.

The work is based on the reflection of the collected material (period responses to translations and critical reviews in the press of the specified period). To search for relevant material, I used the Retrospective Theatrical Database of The Arts and Theater Institute in Prague, the Retrospective Bibliography of Czech Literature of the Institute for Czech Literature, the Czech Digital Library and the Digitalized Archive of Magazines of the Czech Academy of Sciences.

The first chapter of the dissertation I present the chosen methodology. The second chapter is devoted to the cultural-political framework of the era and, using the expert literature on this topic, it generally characterizes how the Italian literary culture was accepted in the Czech environment at the time. In the third chapter I concentrate on the excerpts of the available correspondence of authors and translators, publishing plans of publishing houses and other indicators of the reception of the given authors in the Czech environment; as it turned out, the publishing archives contain data on the economic effect of translations of Italian fiction and drama. The basis for the fourth chapter of the thesis is a bibliography of translations from Italian literature, authored by Jitka Křesálková, which enabled me to process a list of translated Italian fiction from the interwar period and to arrive at relevant statistical data.

The subsequent chapters of the dissertation evaluate the responses to the selected works of individual authors in the Czech cultural environment through their critical reviews in the period press.

The last chapter of the thesis is devoted to the final synthesis and summary of the acquired knowledge. I am trying to describe the dynamics of the process of translating Italian fiction between the two world wars, and the way in which this fiction was presented in the Czech lands and how the authors and works were perceived and accepted. The appendix of the dissertation contains a facsimile of selected relevant archival materials.

Prameny a literatura

Prameny (dobové zdroje)

a) anonymní články a recenze

- 50 000 lir za životopis D'Annunziův. *Národní osvobození* 7, 1930, č. 357, s. 5.
- 50 let od vydání Vergova románu Rodina Malavogliova, poznámka. *Panorama* 9, 1932, č. 1, s. 192.
- Anketa týdeníku Čin o překladech. *Čin* 6, 1934, č. 14, s. 315–323.
- Básník, jenž bydlí za jednu liru ročně. *Český svět* 21, 1925, č. 25, s. 13.
- Bohemica. *Zvon* 13, 1913, č. 33, s. 460.
- C. Collodi. *Časopis československých knihovníků* 8, 1929, č. 2, s. 91.
- Činoherní repertoár. *Divadelní listy* 2, 1926–1927, č. 11, s. 171–172.
- Čtete rád knihu o přírodě? In: HARTE, B. *Flip a jiné povídky*. Praha: B. Kočí, 1927, s. 129.
- D'Annunzio a církevní tresty. *Večerní české slovo* 8, 1926, č. 53, s. 2.
- D'Annunzio na indexu. *Venkov* 23, 1928, č. 161, s. 5.
- D'Annunzio znovu na církevním indexu. *Národní osvobození* 5, 1928, č. 191, s. 5.
- D'Annunziovy podivnůstky. *Literární rozhledy* 10, 1925, č. 1, s. 26–27.
- D'Annunziův románový hrdina, pastýř z Fondi, odsouzen k doživotní káznici. *Venkov* 25, 1930, č. 64, s. 8.
- D'Annunziův testament. *Venkov* 25, 1930, č. 267, s. 7.
- Divadlo (poznámka). *Zvon* 2, 1901, č. 13, s. 184.
- Divadlo. Nahé odívati. *Lidové noviny* 33, 1925, č. 254, s. 4.
- Drobné poznámky z notýsku Světozora. *Světozor* 29, 1929, č. 42, s. 957.
- Fotografie. *Český svět* 19, 1922, č. 11, s. 11.
- G. Verga. Dal tuo al mio. *Zvon* 4, 1903, č. 12, s. 167.
- Gabriele D'Annunzio knížetem. *České slovo* 16, 1924, č. 17, s. 3.
- Gabrielis Nuntii Opera Omnia. *Národní osvobození* 4, 1927, č. 210, s. 11.
- Giovanni Papini, poznámka. *Literární rozhledy* 15, 1931, č. 5, s. 191.
- Hrdina D'Annunziova románu odsouzen k doživotní káznici. *Národní osvobození* 7, 1930, č. 73, s. 5.
- Instituto di Cultura Italiana. *Čech* 48, 1923, č. 55, s. 3.
- Istituto Italiano di Praga. *Právo lidu* 31, 1922, č. 170, s. 11.
- Italská studie o Antonínu Sovovi. *Lidové noviny* 47, 1939, č. 539, s. 7.

- Italský fašistický nactiutrháč Hugo Dadone před soudem. *Právo lidu* 36, 1925, č. 237, s. 5.
- Italský sborník o Československu. *České slovo* 18, 1926, č. 40, s. 6.
- Italský sborník o Československu. *Literární Rozhledy* 10, 1925–1926, č. 4, s. 236.
- Italský spisovatel Giovanni Papini. *Zvon* 23, 1922, č. 7, s. 100.
- Jak se oblékají slavní muži. Luigi Pirandello. *Eva* 2, 1930, č. 19–20, s. 16.
- Jak žije a tvoří Grazia Deledda. *Národní listy* 67, 1927, č. 313, s. 5.
- K. H. Mácha v italské revue. *Literární Rozhledy* 9, 1925, č. 10, s. 308.
- K udělení Nobelovy ceny. Grazia Deledda. *Národní listy* 67, 1927, č. 312, s. 1.
- Klamné zprávy o smrti D'Annunzia a Nobileho. *České slovo* 25, 1933, č. 94, s. 3.
- Knihy redakci zaslané. G. Deledda: Na nové vinici. *Národní listy* 60, 1920, č. 330, s. 2.
- Koncertní večer. *Večer: lidový deník* 6, 1919, č. 82, s. 4.
- Kultura: „Čapka s rolníčkami“ a „Soudně ověřený smolař“. *Moravská orlice* 64, 1926, č. 263, s. 3.
- Lektorát československého jazyka na neapolské univerzitě. *Lidové noviny* 35, 1927, č. 645, s. 5.
- Literatura. P. Mantegazza: Jak si zachováme zdraví. *Naše hory* 5, 1923, č. 50, s. 5.
- Literatura: pro mládež a žákovské knihovny. *Nové směry* 2, 1929, č. 9, s. 147.
- Literatura a věda. *Národní listy* 61, 1921, č. 343, s. 4.
- Marinetti přijede do Prahy. *Národní listy* 61, 1921, č. 245, s. 2.
- Matilde Serao. *Národní listy* 67, 1927, č. 170, s. 2.
- Mussolini o Husovi. *Volná myšlenka* 28, 1937, č. 43, s. 308.
- (Národní a Stavovské divadlo): „Pirandello se loučí se svým včerejším divadlem“. *Moravskoslezské divadlo* 9, 1928, č. 26, s. 7.
- Národní ústav pro vydání sebraných spisů d'Annunziových. *Tribuna* 8, 1926, č. 142, s. 1–2.
- Několik zahraničních novinářů. *Právo lidu* 27, 1918, č. 295, s. 6.
- „Nová kolonie“. *Moravskoslezské divadlo* 9, 1928, č. 30, s. 12–13.
- Nové dílo D'Annunziovo Fawile de Maglio. *České slovo* 16, 1924, č. 135, s. 7.
- Nové drama D'Annunziovo v klatbě. *Národní Osvobození* 4, 1927, č. 356, s. 9.
- Nové knihy. *Literární noviny* 1, 1927, č. 17, s. 3.
- Nové knihy. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 10, s. 5.
- Novoroční. *Knihkupecký oznamovatel* 26, 1919, č.1, s.1.

- Oddělení vrhačů pum zhuštěných vzduchem „Stockes“. *Český svět* 15, 1919, č. 19, s. 343.
- Pan president republiky. *Národní Osvobození* 2, 1925, č. 65, s. 8–9.
- Pan Ugo Dadone. *Volná myšlenka* 18–19, 1928, č. 30, s. 239.
- Papež odsoudil díla D'Annunziova. *Venkov* 23, 1928, č. 48, s. 4.
- Pirandello hraje až v úterý. *České slovo* 18, 1926, č. 291, s. 4.
- Pirandello promluví v našem rozhlasu. *České slovo* 26, 1934, č. 293, s. 4.
- Pověřivý D'Annunzio. *Venkov* 28, 1933, č. 136, s. 3.
- Poznámky: Dramatik Pirandello na skřipci. *Volná myšlenka* 26, 1935, č. 42, s. 1.
- Premiéra D'Annunziovy hry v Paříži. *Tribuna* 9, 1927, č. 286, s. 2.
- Pro děti a mládež od dvanácti let. Arturo Caroti: Špaček a Nin. *Čtenář* 2, 1950, č. 9, s. 248.
- Pro mládež od dvanácti let. Arturo Caroti: Špaček a Nin. *Čtenář* 3, 1951, č. 5, s. 128.
- Proč jste nečetla moje knihy: Guido Da Verona. *Eva* 1, 1929, č. 7, s. 27.
- Přednášky prof. dra V. Tille, zpráva. *Právo lidu* 33, 1924, č. 34, s. 11.
- Redakce. Jeviště a italská tvorba dramatická. Kousek literární etiky, polemika. *Jeviště* 2, 1921, č. 28, s. 434–437.
- Rosso Di San Secondo. *Tribuna* 6, 1924, č. 254, s. 9.
- Rosso di San Secondo: Mezi tančícími šaty. *Tribuna* 9, 1927, č. 304, s. 4.
- Rozhovor s Pirandellem. *Radiojournal: autorisované programy všech slyšitelných stanic evropských*, 1934, č. 51, s. 18.
- Rozhovor s Pirandellem. *Rozpravy Aventina* 6, 1930–1931, č. 8, s. 87.
- Slavnostní představení na počest L. Pirandella ve Stavovském divadle. *Národní Osvobození* 3, 1926, č. 344, s. 4.
- Storia di una Capinera, di G. Verga. *Slovan* 5, 1873, č. 19, s. 225–226.
- Šest postav hledá autora. *Meziaktí (Informační list Českého divadla v Olomouci)*, 1923, č. 27, s. 2.
- Štěpování. *Moravsko-slezské divadlo* 4, 1922, č. 18, s. 1–3.
- Ústav italské kultury. *Volná myšlenka* 13, 1921, č. 31, s. 6.
- V odpoledním vydání našeho listu: G. Verga. *Hlas národa* 1889, č. 167, s. 1.
- Veliký italský básník Gabriele D'Annunzio. *Český svět* 18, 1922, č. 15, s. 11.
- Vhodné dětské knihy. *Moravský deník* 33, 1938, č. 297, s. 4.
- Všechny knihy D'Annunziovy na indexu. *Venkov* 21, 1926, č. 176, s. 2–3.
- XVIII. Světový kongres Volné myšlenky v Praze 1920. *Volná myšlenka* 11, 1920, č. 37, s. 1–9.

b) články a recenze podepsané šiframi

- A. J. Šest postav hledá autora. *Moravská orlice* 64, 1926, č. 21 s. 3–4.
- Bed. Další Pirandello. *Večer* 15, 1928, č. 33, s. 2.
- (D. Ž.). Ku premiéře Rozkoše počestnosti. *Moravskoslezské divadlo* 9, 1927, č. 3, s. 1.
- E. V. Vánoční trh knih pro mládež. *Národní osvobození* 5, 1928, č. 350, s. 6.
- (Ch.D.). Kulturní obzor. Činohra. Nahé odívati. *Stráž socialismu* 6, 1925, č. 122, s. 6.
- J. B. Antonio Beltramelli zemřel. *Lidové noviny* 38, 1930, č. 142, s. 7.
- J. Č. K sedmdesátinám Gabriela d'Annuzio. *České slovo* 25, 1933, č. 71, s. 2.
- jen. Vegetariáni lásky. *Česká osvěta* 29, 1932–1933, č. 3–4, s. 126.
- K. Italská revue o Československu. *Venkov* 22, 1927, č. 273, s. 8.
- K. Vrchlický a Leopardi. *Zvon* 29, 1928–1929, č. 28, s. 391.
- M. Československá literatura v Itálii. *České slovo* 19, 1927, č. 251, s. 6.
- (nn.). Kulturní hlídka. Pirandello v Kroměříži. *Obzor* 17, 1926, č. 96, s. 5.
- (ns.). Písně o jedné věci. *A-Zet pondělník* 8, 1943, s. 3.
- Rv. RUR v Neapoli. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 555, s. 7.
- Syžok. (Mussolini). *České slovo* 16, 1924, č. 154, s. 3.
- us. Italské knihy u nás. *Národní osvobození* 7, 1930, č. 41, s. 3.
- v.j. Luigi Pirandello a jeho dílo. *Divadelní list Národního divadla v Brně* 7, 1931–1932, č. 4, s. 65.
- vjk. Jak píše D'Annuzio. *Rozpravy Aventina* 7, 1932, č. 28, s. 230.
- (X.). Kulturní obzor. Činohra. Šest postav hledá autora. *Stráž socialismu* 7, 1926, č. 24, s. 5.
- V. Dante a Češi. *Lidové noviny* 29, 1921, č. 496, s. 7.
- V. Ž. Něco o d'Annunziovi. *Kulturní zpravodaj* 3, 1926, č. 5, s. 100–101.

c) články, recenze a další prameny s řádně uvedenými nebo rozšifrovanými autory

- ALBANO, B. Matilde Serao: Jak zmírá láska. *Bazar* 59, 1928, č. 1, s. 7.
- BABLER, O. F. Studie o K. M. Čapku-Chodovi. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 456, s. 9.
- BÁR, Z. „Ostravská činohra“. *Rozpravy Aventina* 6, 1930–1931, č. 19, s. 227.
- BAREŠ, A. Jak pracuje Pirandello. *Rozhledy* 4, 1935, č. 1, s. 2.
- BARTOŠ, F. M. Mussoliniova kniha o Husovi. *Právo lidu* 34, 1925, č. 231, s. 1.
- BARTOŠ, J. Na okraj Pirandellova „Jindřicha Čtvrtého“. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 2, s. 46–49.

- BARTOŠ, V. Vypravěči a dramatikové. *Pramen* 5, 1924, č. 11–12, s. 434.
- BARTOŠEK, M. Předmluva překladatele. In: MUSSOLINI, B. *Řeči o Italii a fašismu*. Praha: Plamja, 1935, s. 3–5.
- BELTRAMELLI, A. Bůh prostých lidí. *Nová doba: Orgán lidu pracujícího* 26, 1920, č. 66, s. 7–8.
- BELTRAMELLI, A. Slepci. *Vídeňské ilustrované noviny* 15, 1920, č. 34, s. 3.
- BLATNÝ, L. Bartošovo vzbouření na jevišti. *Host* 6, 1924–1925, č. 7, s. 211.
- BLATNÝ, L. Nahé odívati. *Právo lidu* 34, 1925, č. 124, s. 5.
- BOČEK, J. Z brněnské činohry. Nahé odívati. *Rovnost* 41, 1925, č. 142, s. 6.
- BRTNÍK, V. Kulturní obzor. Literární hlídka. *Venkov* 19, 1924, č. 1, s. 5.
- BRTNÍK, V. Maják na Ostrově racků. *Venkov* 23, 1928, č. 249, s. 7.
- BRTNÍK, V. Z vánočního trhu knižního. *Venkov* 20, 1925, č. 297, s. 2.
- BUKÁČEK, J. Marchese Misciatelli. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 304, s. 9.
- BUKÁČEK, J. Nová italská kniha o Československu. *Stan* 2, 1930, č. 3–4, s. 61–62.
- BUKÁČEK, J. Papiniho Dějiny italské literatury. *Lidové noviny* 45, 1937, č. 573, s. 5.
- BUKÁČEK, J. Přednášky o českých kulturních věcech v Terstu. *Lidové noviny* 38, 1930, č. 282, s. 7.
- BUKÁČEK, J. Tři hlasy o Československu. *Lumír* 59, 1933, č. 6, s. 331–334.
- BUŠKOVÁ, M. G. Papini: Vykoupení (báseň v próze). *Cesta* 5, 1922–1923, č. 26–27, s. 367–368.
- CRÉMIEUX, B. Giovanni Papini (článek), z francouzštiny přeložil Jaroslav Skalický. *Akord* 2, 1928–1929, č. 5, s. 154–157.
- CROCE, B. *Barok (tři essaye)*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1927.
- ČERNÍK, A. Americký interview s Pirandellem. Mladá Amerika proti Pirandellovi. *Rozhledy po literatuře a umění* 4, 1935, č. 27, s. 215–216.
- ČERVINKA, K. Luigi Pirandello se svou družinou hereckou provedl v Městském divadle na Vinohradech ve dnech 14. až 16. prosince tři svoje kusy. *Zvon* 27, 1927, č. 17, s. 239.
- ČERVINKA, V. Divadlo: Luigi Pirandello, Rozmysli si, Jakoubku. *Eva* 2, 1930, č. 23–24, s. 29.
- ČERVINKA, V. Gabriele D'Annunzio našel skladatele. *Zvon* 32, 1932, č. 27–28, s. 391.
- ČERVINKA, V. Petrarca v Čechách. *Zvon* 35, 1935, č. 18, s. 252.
- ČERVINKA, V. Skoupý nakladatel a zbohatlý básník. *Zvon* 22, 1922, č. 45–46, s. 644.

- ČVANČARA, K. Pirandello a jeho herci. Vzácný italský host v Praze, básník Luigi Pirandello. *Večer* 13, 1926, č. 285, s. 1.
- DELEDDA, G. Nechatí anebo vzítí. *Národní listy* 64, 1924, č. 78, s. 4.
- DELEDDA, G. Nechatí anebo vzítí. *Národní listy* 64, 1924, č. 79, s. 9.
- DOHALSKÝ, B. Bratři Čapkové v Itálii. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 120, s. 9.
- EISNER, P. Dante Vivo a mrtvý Komenský. *Čin* 8, 1936, č. 12, s. 180–181.
- FASTROVÁ, J. Rozhovor s Pirandellem. *Rozpravy Aventina* 2, 1926, č. 5, s. 87.
- FELIX, A. Giovanni Verga. *Panorama* 8, 1930, č. 7, s. 102.
- FELIX, A. Italské knihy u nás. *Národní listy* 68, 1928, č. 20, s. 4.
- FELIX, A. Mistr Don Gesualdo. *Rozpravy Aventina* 4, 1928, č. 4, s. 42.
- FELIX, A. Pirandello, profesor a dramatik. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 6, s. 33–34.
- FELIX, A. Rozhovor s Pirandellem. *Lidové noviny* 42, 1934, č. 637, s. 5.
- FELIX, A. Soudobá poezie italská. *Rozhledy* 1, 1932, č. 9, s. 65.
- FERNANDEZ, R. O osobnosti. *Rozpravy Aventina* 5, 1929–1930, č. 13–14, s. 154.
- FISCHER, O. K dějinám české literatury. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 102, s. 9.
- FISCHER, O. To nejhlavnější hledá autora. *Kritika* 1, 1924, č. 1, s. 21.
- FRAENKL, P. Nové knihy. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 5, s. 59.
- FREJKA, J. Dialektik s maskou dramatika. *Národní osvobození* 3, 1926, č. 17, s. 4.
- GIUSTI, W. O poetismu. *Red: Revue svazu moderní kultury* 2, 1928, č. 2, s. 70–71.
- GOLOMBEK, B. Poesie a civilizace. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 163, s. 10.
- GÖTZ, F. Bída světové poezie dramatické. *Národní obrození* 1, 1924, č. 133, s. 5.
- GÖTZ, F. O té dekadenci dramatu a divadla. *Nová svoboda* 2, 1925, č. 20, s. 321.
- HALAS, F. Benito Mussolini. Kardinálova milenka. *Index* 5, 1933, č. 1, s. 12.
- HÁSKOVÁ, Z. Divadlo. *Lumír* 50, 1923, č. 9, s. 502.
- HÁSKOVÁ, Z. Divadlo. *Lumír* 55, 1928–1929, č. 1, s. 43–46.
- HAŠKOVEC, P. M. Některé úkoly české romanistiky. *Časopis pro moderní filologii* 17, 1931, č. 1–2, s. 277–278.
- HAUSER, K. Pseudonymové celé země, spojte se! *Literární noviny* 7, 1934, č. 3, s. 1.
- HERBENOVÁ, B. Dobrodružné knihy Emilia Salgari. *Úhor* 17, 1929, č. 3–4, s. 58.
- HILBERT, J. Pirandellova družina v Městském divadle vinohradském. *Venkov* 21, 1926, č. 295, s. 3.
- HILBERT, J. Šest postav hledá autora. *Literární svět* 1, 1927–1928, č. 9, s. 1.

- HLOCH, V. Šest postav hledá autora ve Vinohradské divadle. *Venkov* 38, 1943, č. 44, s. 6.
- HORA, J. Zlatá maska. *Literární noviny* 3, 1929, č. 16, s. 2.
- HOVORKA, K. Giovanni Verga, Znamení lásky a jiné novely. *Česká osvěta* 5, 1921, č. 17, s. 130.
- HRNČÍŘ, F. *Obrázkové dějiny světové II*. Praha: Jan Svátek, 1926.
- CHIURLO, B. Grazia Deledda. Přel. V. Jiřina. *Rozpravy Aventina* 3, 1927–1928, s. 54–55.
- JACOBI, W. *Golem metla Čechů. Rozklad českého nacionalismu*. Praha: Staročeská společnost, 2008. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Golem_metla_Cechu-Walter_Jacobi.pdf.
- JANÍK, J. Čtvrté mládí. *Čin* 2, 1930, č. 2, s. 375.
- JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. *Rozpravy Aventina* 5, 1929–1930, č. 15, s. 179.
- JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 9, s. 71.
- JEŘÁBEK, Č. Brněnská činohra. Luigi Pirandello: „Šest postav hledá autora“. – Režie a scéna: Vladimír Šimáček. – Po prvé v „Redutě“ 25 t. m. *Národní Osvobození* 3, 1926, č. 28, s. 3.
- JIŘINA, V. Antonio Beltramelli: Mussolini. *Tribuna* 5, 1923, č. 147, s. 1–2.
- JIŘINA, V. Antonio Beltramelli: Mussolini. *Tribuna* 5, 1923, č. 148, s. 1–2.
- KALISTA, Z. Piero Misciatelli. *Literární svět* 1, 1928, č. 19–20, s. 10.
- KOČÍ, B. B. *Kočího malý slovník naučný 2*. Praha: B. Kočí, 1929.
- KODÍČEK, J. Divadlo Pirandellovo představilo se v úterý t. m. na Vinohradském divadle „Šesti postavami, hledajícími autora“. *Tribuna* 8, 1926, č. 295, s. 5.
- KODÍČEK, J. Pirandello v Praze. *Večerní České slovo* 8, 1926, č. 284, s. 2.
- KODÍČEK, J. Šest postav hledá autora. *Tribuna* 5, 1923, č. 240, s. 1–2.
- KOLMAN CASSIUS, J. Z pražské činohry. Pirandellovo divadlo. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 631, s. 9.
- KONRÁD, E. Filigran. *Cesta* 7, 1924–1925, č. 11, s. 179–180.
- KONRÁD, E. Pirandello a Verga. *Národní Osvobození* 11, 1934, č. 296, s. 6.
- KOPAL, J. *Co číst z literatur románských*. Praha: Fr. Borový, 1937.
- KOPAL, J. L'Europa Orientale. *Nové Čechy* 5, 1921–1922, č. 4–5, s. 191.
- KOPAL, J. Literární hnutí v Itálii. *Nové Čechy* 7, 1924, č. 9–10, s. 387.
- KOVÁRNA, F. Cremieux o italské literatuře. *Host* 8, 1928–1929, č. 7, s. 145–149.
- KOVÁRNA, F. Československo a Itálie. *Národní Osvobození* 2, 1925, č. 105, s. 4.
- KOVÁRNA, F. Dnešek italské literatury. *Host* 4, 1924–1925, č. 9, s. 310–311.

- KOVÁRNA, F. Italský přehled, informace. *Rozpravy Aventina* 3, 1927–1928, č. 6–7, s. 82.
- KOVÁRNA, F. Luigi Pirandello. *Národní Osvobození* 3, 1926, č. 342, s. 3.
- KOVÁRNA, F. Rozhovor s Pirandellem. *Národní Osvobození* 3, 1926, č. 343, s. 2.
- KOVÁRNA, F. Z cizích divadel. *Národní Osvobození* 1, 1924, č. 23, s. 5.
- KOVÁŘ, F. Papini Giovanni, Gog (memoáry), přel. Nina Tučková. *Česká osvěta* 30, 1933–1934, č. 3, s. 101–102.
- KOVÁŘ, F. Papini Giovanni, Živý Dante (biografie). Praha: J. R. Vilímek, 1936. *Česká osvěta* 33, 1936–1937, č. 2, s. 75.
- LOSKOT, F. Benito Mussolini: Giovanni Hus il Veridico. *Volná myšlenka* 9, 1913, č. 4, s. 127.
- LOVRIČ, B. Jihoslovanský básník básníku Gabrieleemu D'Annunziovi. *Národ* 3, 1919, č. 43, s. 504–505.
- MÁGR, A. S. Karel Čapek Trapné povídky. *Prager Presse* 9, 1929, č. 291, s. 6.
- MACH, J. Italská revue slovanských literatur. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 545, s. 9.
- MANDLOVÁ, A. *Dneska už se tomu směju*. Praha: XYZ, 2009.
- MANTEGAZZA, P. Protěž. *Rozkvět* 15, 1922, č. 15, s. 444.
- MAREK, P. G. Verga: Eva. *Literární listy* 10, 1889, č. 24, s. 412–413.
- MAREK, V. Edmondo De Amicis. In: DE AMICIS, E. *Srdce, kniha pro mládež*. Praha: V. Neubert, 1913, s. 383–384.
- MARINETTI, F. T. Kronika italské kultury (přel. Jiří Macák). *Host* 3, 1923–1924, č. 1, s. 58–62.
- MARINETTI, F. T. Polnice vln. Let nad srdcem Italie. In: FELIX, A., ed. *Italští básníci 1900–1930*. Praha: Ústav italské kultury, 1932 s. 75–78.
- MARTÍNEK, V. Šest postav hledá autora. *Moravskoslezský deník* 29, 1926, č. 1, s. 6.
- MIKEŠ, V. Srdce na dlani? *Host* 29, 2013, č. 3, s. 37.
- MONTALE, E. Tvůj krok. Chorál usínajícího odpoledne. Skřípe hřidel studně. Ó, živote, já pohrdám tvým leskem. Široko. Stará celnice. In: FELIX, A., ed. *Italští básníci 1900–1930*. Praha: Ústav italské kultury, 1932 s. 105–110.
- MUŽOVSKÝ, A. Pavel Mantegazza: Sedmikrása. *Tribuna* 4, 1922, č. 157, s. 2.
- MUŽÍK, B. Luigi Pirandello jako povídkář. *Host* 5, 1926, č. 10, s. 299–300.
- NEUBER, F. Předsednictvo italské ligy československé. *Český svět* 15, 1919, č. 43, s. 289.
- NOHEJL, M. Šest postav hledá autora. *Pramen* 4, 1923–1924, č. 4, s. 185–187.
- NOVÁK, A. Dante a Komenský. *Lidové noviny* 44, 1936, č. 262, s. 5.
- NOVÁK, A. Josefu Bukáčkovi... *Lidové noviny* 41, 1933, č. 576, s. 9.

- NOVÁK, A. Nové překlady z češtiny do vlaštiny. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 440, s. 9.
- NOVÁK, A. Nové stati o česko-italských vztazích kulturních. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 52, s. 9.
- NOVÁK, A. Petrarca a Čechové. *Lidové noviny* 41, 1933, č. 286, s. 9.
- NOVÁK, B. Italský časopis pro slovanské literatury Rivista di letteratura slave. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 218, s. 7.
- NOVÁKOVÁ, E. Došlé publikace. Edmondo De Amicis: Srdce. *Úhor* 22, 1934, č. 10, s. 168.
- NOVOTNÝ, M. Pirandello lidský. *Národní listy* 67, 1927, č. 138, s. 4.
- PACHMAYER, J. Pirandello trochu šejdrem. *Večer* 17, 1930, č. 4, s. 2.
- PAPINI, G. Dante, náš bratr. Z knihy Dante vivo přel. J. Čep. *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 18, s. 561–563.
- PAPINI, G. Moje žena (100 pagine di poesia), Já a láska (próza), z italštiny přeložil B. Vlček. *Cesta* 6, 1923–1924, č. 6, s. 86–88.
- PAULÍK, J. Oznámení o divadelní premiéře komedie o třech dějstvích L. Pirandella, Rozkoš z počestnosti. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 19–20, s. 225.
- PAULÍK, J. Uvedení hry L. Pirandella. *Rozpravy Aventina* 5, 1929–1930, č. 18, s. 215.
- PELÁN, J. Marinettiho Ohnivý buben podruhé. *Literární noviny* 5, 1994, č. 46, s. 10.
- PEROUTKA, F. Literatura a umění: Italové a Španělé. *Přítomnost* 12, 1935, č. 44, s. 696.
- PEROUTKA, F. Literatura a umění: Sbor arcibiskupů a profesorů ve výslužbě hodnotí literaturu. *Přítomnost* 12, 1935, č. 43, s. 684.
- PEROUTKA, F. Nové knihy. *Přítomnost* 5, 1928, č. 49, s. 784.
- PETRUS, J. D'Annunzio Gabriele. Nevinný. *Česká osvěta* 25, 1929, č. 5, s. 217–218.
- PIRANDELLO, L. Dlouhá sukně (povídka), přel. J. Zaorálek. *Tribuna literární a umělecká* 1, 1924, č. 17, s. 2–5.
- PIRANDELLO, L. Formalita (povídka), přel. A. Muťovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 194, s. 2.
- PIRANDELLO, L. Formalita (povídka), přel. A. Muťovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 195, s. 2.
- PIRANDELLO, L. Formalita (povídka), přel. A. Muťovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 196, s. 2.
- PIRANDELLO, L. Formalita (povídka), přel. A. Muťovský. *Národní listy* 63, 1923, č. 203, s. 2.
- PIRANDELLO, L. Hlas (povídka), přel. V. R. *Právo lidu* 34, 1925, č. 103, s. 9–10.

- PIRANDELLO, L. Hlas (povídka), přel. V. R. *Právo lidu* 34, 1925, č. 103, příl. Dělnická besídka, č. 13, s. 315.
- PIRANDELLO, L. Hodina (povídka), přel. J. Záhoř. *Národní Osvobození* 1, 1924, č. 49, s. 1–2.
- PIRANDELLO, L. *Jeden, nikdo, sto tisíc*. Praha: Václav Petr, 1929.
- PIRANDELLO, L. Jen dobrák (povídka), přel. M.P. *Právo lidu* 34, 1925, č. 214, příl. Dělnická besídka, č. 38, s. 9–10.
- PIRANDELLO, L. Jinýma očima (povídka), přel. V. Š. *Právo lidu* 35, 1926, č. 204, příl. Dělnická besídka, č. 36, s.141–143.
- PIRANDELLO, L. Kresba (povídka), přel. L. E. *Právo lidu* 34, 1925, č. 16, příl. Dělnická besídka, č. 4, s. 27–30.
- PIRANDELLO, L. Netopýr (povídka), přel. dr. V. Jiřina. *Topičův sborník* 13, 1925–1926, č. 5, s. 198–204.
- PIRANDELLO, L. Obraz (povídka), přel. M. Bušková. *Tribuna* 5, 1923, č. 127, příl. Nedělní besídka, s. 1–2.
- PIRANDELLO, L. Pravda (povídka), přel. F. Š. *Právo lidu* 34, 1925, č. 185, příl. Dělnická besídka, č. 33, s. 9–10.
- PIRANDELLO, L. Pravda (próza), přel. J. Zaorálek. *Cesta* 7, 1924–1925, č. 23, s. 358–360.
- PIRANDELLO, L. Sláma ať shoří (povídka), přel. J. Záhoř. *Národní Osvobození* 1, 1924, č. 325, s. 1–2.
- PIRANDELLO, L. V hotelu zemřel jeden takový (povídka), přel. M. Bušková. *Tribuna* 5, 1923, č. 201, s. 1–2.
- PIRANDELLO, L. V hotelu zemřel jeden takový (povídka), přel. M. Bušková. *Tribuna* 5, 1923, č. 202, s. 1.
- PIRANDELLO, L. Vějířek (povídka), přel. A. Muťovský = A. Truksa. *Tribuna* 7, 1925, č. 38, příl. Modní Revue 5, č. 7, příl. Zábavné čtení, s. 27–28.
- PIRANDELLO, L. Vlak zapískl (povídka), přel. J. Jaroš. *Večerní Tribuna* 6, 1924, č. 88, s. 1–2.
- PIRANDELLO, L. Vlak zapískl (povídka), přel. J. Jaroš. *Večerní Tribuna* 6, 1924, č. 89, s. 1–2.
- PLECHATÝ, L. Nový Pirandello na českém jevišti. *Národní listy* 67, 1927, č. 17, s. 4.
- POSPÍŠIL, O. Vánoční trh knižní. Povídky ze života. *Úhor* 17, 1929, č. 10, s. 179.
- POSSENTI, E. Un volo di Pirandello. *Corriere della Sera*, 5. 1. 1927, s. 351.
- PRACH, V. Luigi Pirandello: Šest postav hledá autora. Z italštiny přeložila M. Votrubová-Haunerová. (České divadlo, sv. 48. Nákladem „Zory“ v Karlíně.). *Česká osvěta* 21, 1925, č. 6, s. 384.

- PRAUS, F. *Učebnice jazyka italského pro obchodní akademie a reformní reálná gymnasia*. Praha: Česká grafická unie, 1929.
- PROCHÁZKA, F. S. Italský premiér Mussolini napsal před dvaceti lety. *Zvon* 29, 1928–1929, č. 4, s. 56.
- PROCHÁZKA, F. S. Mussolini napsal roku 1909. *Zvon* 30, 1929–1930, č. 9, s. 128.
- PROCHÁZKA, F. S. O D'Annunziovi. *Zvon* 28, 1928, č. 31, s. 436.
- PROCHÁZKA, F. S. Pan D'Annunzio po svých leteckých trofejích. *Zvon* 30, 1930, č. 28, s. 392.
- PROCHÁZKA, F. S. Ve spisech Gabriela D'Annunzia. *Zvon* 30, 1929, č. 15–16, s. 221.
- PROX, K. Luigi Pirandello a jeho Šest postav hledá autora. *Divadlo moravskoslezské* 7, 1926, č. 16, s. 1.
- PUGLIONISI, C. Kdo je vlastně D'Annunzio? Přeložil sp. *Venkov* 24, 1929, č. 262, s. 3–4.
- RAISOVÁ, D. Pohostinské hry souboru L. Pirandella v divadle Vinohradském. *Ženský svět* 31, 1927, č. 1–2, s. 17–18.
- RENČ, V. Jedna nechápavost a jeden nemrav (polemika). *Řád* 3, 1936, č. 3, s. 205.
- ROSENDORFSKÝ, J. Čechy a Itálie v díle vlašského slavisty. *Lumír* 66, 1939–1940, č. 4, s. 215–216.
- RYDVAN, J. Divadlo. Rosso di San Secondo: Ó loutky, jaká vášeň. *Topičův sborník* 12, 1924–1925, č. 3, s. 137–138.
- RYDVAN, J. Italská divadelní revue Comoedia v Miláně. *Topičův sborník* 11, 1923–1924, č. 9, s. 427.
- RYDVAN, J. Pražský činoherní přehled. *Topičův sborník* 11, 1923–1924, č. 2, s. 89–90.
- SADECKÝ, F. České divadlo v Olomouci. *Našinec* 59, 1923, č. 149, s. 5.
- SADECKÝ, F. České divadlo v Olomouci. *Našinec* 59, 1923, č. 260, s. 5.
- SEDLÁČEK, H. Posudky. Knihy. Edmondo De Amicis: Za matkou (Od Apenin k Andám). *Úhor* 8, 1919, č. 1, s. 9.
- SCHILLER, O. Uznání zásluh čsl. beletristy o prohloubení kulturních styků italo-československých. *Národní osvobození* 5, 1928, č. 147, s. 6.
- SKALICKÝ, J. Giovanni Papini. *Rozpravy Aventina* 1, 1925–1926, č. 7, s. 90.
- SKÝPALA, O. D'Annunziova zpověď, pokání a komedie. *Večerní České slovo* 8, 1926, č. 27, s. 1.
- SMETÁČEK, Z. D'Annunzio přizvukuje Mussolinimu. *Venkov* 21, 1926, č. 3, s. 4.
- SOKOL, K. E. Z brněnské činohry. Dvě Pirandellovy komedie. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 580, s. 7.

- SOKOL, K. E. Z brněnské činohry. Šest postav hledá autora. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 47, s. 7.
- SPRINGER, J. Motta Luigi, Bouřlivý proud. *Česká osvěta* 28, 1931–1932, č. 4, s. 177.
- SRBOVÁ, O. Divadelní směs. *Studentský časopis* 14, 1934, č. 3, s. 80–81.
- SRBOVÁ, O. Šest postav hledá autora. *Národní práce*, 1943, č. 52, s. 3.
- STEINER, R. Grazia Deledda. *Tribuna* 9, 1927, č. 291, s. 1.
- STEINER, R. Z italského divadla. *Lidové noviny* 36, 1928, č. 591, s. 7.
- STUPARICH, G. *La nazione czeca*. Catania: F. Battiato, 1915.
- SUCHÝ, L. D'Annunzio majitelem vrcholku Monte Nevoso. *Venkov* 21, 1926, č. 60, s. 4.
- SUCHÝ, L. Něco o Gabrielovi D'Annunzio. *Venkov* 24, 1929, č. 300, s. 4.
- SUCHÝ, L. Paní Grazia Deledda a Nobelova cena. *Venkov* 22, 1927, č. 281, s. 4–5.
- SUCHÝ, L. Poustevník D'Annunzio. *Venkov* 24, 1929, č. 235, s. 4.
- SUK, V. F. Dobrá kniha. Novinky 1932. Edmondo De Amicis: Srdce. *Úhor* 20, 1932, č. 1, s. 10.
- SUK, V. F. Vánoční trh knižní. Povídky ze života. *Úhor* 16, 1928, č. 10, s. 179.
- SUK, V. F. Vánoční trh knižní. Povídky ze života. *Úhor* 17, 1929, č. 10, s. 179.
- SVOBODA, K. Divadlo. *Nové Čechy* 8, 1924–1925, č. 4, s. 155–156.
- SVOBODA, K. Divadlo. Z pražských divadel. *Nové Čechy* 7, 1924, č. 5, s. 185.
- SVRČEK, J. Brněnská činohra. Večer dramatické konservatoře. *Národní Osvobození* 6, 1924, č. 143, s. 6.
- SVRČEK, J. B. Z brněnské činohry. Pirandellovy komedie. *Rovnost* 42, 1926, č. 318, s. 5.
- SVRČEK, J. B. Z brněnské činohry. Šest postav hledá autora. *Rovnost* 42, 1926, č. 28, s. 4.
- ŠÁDEK, F. P. Mantegazza: Pohádka. *Rozkvět* 14, 1921, č. 6, s. 175.
- ŠALDA, F. X. O smyslu kultury. *Šaldův zápisník* 3, 1930–1931, č. 1, s. 113.
- ŠIMEK, O. Z nových překladů beletristických. *Literární svět* 1, 1927, č. 5, s. 4.
- ŠIMSA, J. Pozérství fašistického básníka. *Národní Osvobození* 8, 1931, č. 39, s. 5.
- ŠTORCH, E. Čítárny, knihovny a četba. Výzkum dětské četby provedený dotazníky na základě metod Rubakinových provedený v prosinci 1936 v Klatovech. *Úhor* 26, 1938, č. 6, s. 100–106.
- ŠTORCH-MARIEN, O. Divadelní premiéry: Luigi Pirandello: Nahé odívati. *Rozpravy Aventina* 3, 1927–1928, č. 11–12, s. 146.
- ŠTORCH-MARIEN, O. Pirandellova družina. *Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 8, s. 94.

- ŠTORCH-MARIEN, O. *Sladko je žít: Paměti nakladatele 1*. Praha: Aventinum, 1992.
- THEER, O. Národní divadlo. *Lumír* 35, 1907, č. 6, s. 281–282.
- TRÄGER, J. B. Mussolini – G. Forzano. Napoleonových sto dní. *Čin* 6, 1934, č. 40, s. 958–960.
- TRÄGER, J. Pražská činohra. Mussolini-Forzano: Napoleonových sto dní (drama). *Index* 6, 1934, č. 11, s. 122–123.
- TRNKA, T. Salgari Emilio: Dcery faraonů a Hora světla. *Česká osvěta* 22, 1925–1926, č. 9, s. 548.
- TUČKOVÁ, N. Verga a rodina Malavoglio. *Panorama* 8, 1930, č. 7, s. 102.
- TURNEROVÁ, T. Biskup proti D'Annunziovi. *České slovo* 19, 1927, č. 305, s. 4.
- UNGARETTI, G. Nebe a moře. Plahočení válečné. Vánoce. Západ slunce. Večer. Tulák. Itálie. Daleko. Vojáci. Tichý večer. Ostrov. In: FELIX, A., ed. *Italští básníci 1900–1930*. Praha: Ústav italské kultury, 1932 s. 89–94.
- UNGARETTI, G. Plahočení válečné, báseň. *Cesta* 9, 1926–1927, č. 35, s. 541.
- VACHEK, E. Annunziovy Pescarské novely. *Volná myšlenka* 7, 1912, č. 1, s. 24.
- VESELÝ, A. Vzbouření na jevišti. *Rovnost* 41, 1925, č. 157, s. 3.
- VLČEK, B. Italské revue o české literatuře. *Lidové noviny* 38, 1925, č. 33, s. 7.
- VLČEK, B. Italský měsíčník I nostri quaderni. *Lidové noviny* 35, 1925, č. 77, s. 7.
- VODÁK, J. Giovanni Verga: Sedlák kavalír a jiné novely. *Literární listy* 15, 1894, č. 416, s. 277.
- VOJTĚCH, K. Pirandello Luigi, Nahé odívati. *Česká osvěta* 24, 1927–1928, č. 6, s. 243.
- VRCHLICKÝ, J. *Rozpravy literární*. Praha: Máj, 1906.
- VYSKOČIL, Q. M. Z kulturního světa: Nový Pirandello. *Zlatá Praha* 44, 1927, s. 243.
- WINTER, G. Mussolini – spisovatel. *Právo lidu* 32, 1923, č. 140, s. 9.
- WINTER, G. Mussolini autor dramatický. *Právo lidu* 34, 1925, č. 99, s. 8.
- WOLFF, F. Dramatika německého fašismu. Studie z němčiny. Přel. Ant. Machander. *U Blok* 2, 1937, č. 1, s. 82–88.
- ZANOTTI-BIANCO, U. Poznámka. *Lidové noviny* 29, 1921, č. 39, s. 9.
- ZELINKA, V. Papini G. Zpovědi (výbor povídek). *Česká osvěta* 22, 1925–1926, č. 8, s. 518.
- ZIMA, V. Itálie má nyní tři rekonstruovaná antická divadla. *Zvon* 27, 1927, č. 52, s. 724.
- ZIMA, V. Slavný italský filosof Croce. *Zvon* 29, 1929, č. 35, s. 491.

Odborná literatura

- BOERO, P. a DE LUCA, C. Il ventennio fascista (1922–1943). In: *Letteratura per l'infanzia*. Bari: Laterza, 1995, s. 40–53.
- BRDEK, Z. Reprezentace italské kultury v českém prostoru 20. a 30. let 20. století: Luigi Pirandello a jeho návštěvy Prahy. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 485–499.
- CACCAMO, F. Promarněná příležitost ve střední Evropě. Itálie a Československo mezi dvěma světovými válkami. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 77–91.
- CAMPISANO, C. La Fiera internazionale del Libro di Firenze 1922–1932. *La Fabbrica del Libro* 13, 2007, č. 1, s. 19–22. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.fondazionemondadori.it/wp-content/uploads/2018/12/Campisano-Carla.pdf>.
- CASANOVA, P. *Světová republika literatury*. Praha: Nakladatelství Karolinum UK, 2012.
- COSENTINO, A. L'Attività editoriale dell'Istituto di Cultura Italiana di Praga. In: MARCHETTI, A. G. a FINOCCHI, L. *Stampa e piccola editoria tra le due guerre*. Milano: Franco Angeli, 1997, s. 219–235.
- CRÉMIEUX, B. *Panorama soudobé literatury italské*. Praha: Jan Laichter, 1930.
- ČERMÁKOVÁ, V. Příloha A. Soupis citovaných autorských knih Josefa Váchala v kontextu biografické datace. In: *Autorské knihy Josefa Váchala. Artefakty české knižní kultury v kontextu moderního umění*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, 2006. Bakalářská práce (Bc.). [online] [cit. 15. 11. 2018]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/fydxv/Posudek-Cermakova_S_.doc.
- D'AMICO, A. *Maschere Nude, Volume II: Pirandello e il teatro. Cronologia 1918–1922. Catalogo delle opere drammatiche. Opera completa – i Meridiani*. Milano: Mondadori, 2007.
- DIGRIN, Z. Doslov. In: PIRANDELLO, L. *5 her a jedna aktovka*. Praha: Odeon, 1967, s. 340–341.
- FORST, V. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985.
- FORST, V. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, H–L*. Praha: Academia, 1993.
- HALADA, J. *Člověk a kniha*. Praha: Karolinum, 1993.
- HÁLEK, J. Budova pro Československý historický ústav v Římě (1922–1938). In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-*

- italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 233–256.
- HEILBRON, J. Towards a Sociology of Translation, Book Translations as a Cultural World-system. *European Journal of Social Theory* 2, 1999, č. 4, s. 429–444.
- HEILBRON, J. *Translation as a cultural world system, Perspectives: Studies in Translatology*. France: University of Lille, 2000.
- HELAN, P. Československo-italské vztahy od první světové války do začátku dvacátých let. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 222–235.
- HELAN, P. *Duce a kacír. Literární mládí Benita Mussoliniho a jeho kniha Jan Hus, muž pravdy*. Brno: L. Marek, 2006.
- HODROVÁ, D., ed. *Proměny subjektu*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČAV, 1993.
- HOLZKNECHT, V. *Jaroslav Ježek a Osvobozené divadlo*. Praha: SNKLHU, 1957.
- HORŤKÝ, V. Edmondo de Amicis. In: PELÁN, J. et al. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004, s. 289–290.
- HOUSKA, O. *Praha proti Římu. Československo-italské vztahy v letech 1922–1929*. Praha: Filozofická fakulta UK, 2011.
- HRABÁK, J. *Poetika*. Praha: Československý spisovatel, 1973.
- HRDLIČKA, J. Benito Mussolini a italský fašismus v pamětech prof. Vlastimila Kybala. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 127–136.
- JANDOVÁ, Z. *Jaroslav Vrchlický a italská poezie jeho doby. Diplomová práce obhájená na Oddělení italianistiky Ústavu románských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Pražská imaginace, 1998.
- JAUSS, H. R. Dějiny literatury jako výzva literární vědě. In: *Čtenář a výzva. Výbor prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 7–38.
- JEDLIČKA, B. Poznámky a vysvětlivky. In: DE AMICIS, E. *Srdce*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958, s. 337–344.
- KLÍPOVÁ, B. Giani Stuparich, svědek a moralista. Život mezi Terstem, Prahou a Florencií. *ČLOVĚK – Časopis pro humanitní a společenské vědy*, č. e12, s. 1–36. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/71235018-Giani-stuparich-svedek-a-moralista-zivot-mezi-terstem-prahou-a-florencii-barbora-klipova.html>.
- KLVAČOVÁ, R. Zdeněk Kristen a jeho šestiletý pobyt v Římě. In: *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 297–312.

- KOUČKÁ, I. Studijní pobyty badatelů o antice v Československém ústavu historickém v Římě v letech 1923–1942. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 275–295.
- KŘESÁLKOVÁ, J. Dagli appunti sulla fortuna di Marinetti in Boemia. *Il confronto letterario* 12, 1995, č. 23 s. 231–246.
- KŘESÁLKOVÁ, J. *Italská literatura v Čechách a na Slovensku. Bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny, vydaných od počátku knihtisku do současnosti, a přeložených netištěných divadelních her a operních libret inscenovaných od 18. století*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2017.
- KŘESÁLKOVÁ, J. *La letteratura italiana in Cecoslovacchia. Bibliografia delle opere di autori italiani tradotte in ceco e in slovacco dalla nascita della stampa fino ad oggi*. Milano: Guerini, 1991.
- KUKÁNOVÁ, Z. Řím jako intelektuální centrum výchovy katolických bohoslovců. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 343–372.
- MASSIMI, D. Česká literární kultura v Itálii. *Rivista dell'Istituto Italiano di Cultura di Praga – Časopis Italského kulturního institutu v Praze* 5, 1999, č. 2 – 2000, č. 1, s. 62–77.
- MORETTI, F. *Conjectures on World Literature*. *New Left Review* 1, 2014, č. 4, s. 54–68.
- NAVRÁTIL, M. *Almanach československých právníků*. Praha: M. Navrátil, 1930.
- NOBILE, A. *Cuore in 120 anni di critica deamicisiana*. Roma: Aracne Editrice, 2009.
- OPELÍK, J., FORST, V. a MERHAUT, L. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008.
- PÁNEK, J. Idea Československého a Českého historického ústavu v Římě. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 215–232.
- PAVELKOVÁ, R. *Archivář a vysokoškolský učitel Zdeněk Kristen*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra historie, 2011. Magisterská práce (Mgr.).
- PELÁN, J. et al. *Slovník italských spisovatelů*. Praha: Libri, 2004.
- PERNICIARO, A., CAPOBIANCO, F. a IACONO, C. A. *Luigi Pirandello: informazioni sul mio involontario soggiorno sulla terra*. Agrigento: Regione siciliana, assessorato dei beni culturali ed ambientali e della pubblica istruzione, 2001.

- PERNICIARO, A., D'AFFRONTI, R. a SAIEVA, C., eds. *Pirandello nel mondo*. Palermo: Regione Siciliana, 2004.
- POLÁČEK, J. *Tvorba a recepcie. Studie o meziválečné české literatuře*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 2003.
- RANDÉ, K. a FOCH, V. *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1929 vyjma díla pokračovacího*. Praha: Národní knihovna, 1930.
- RAUCHOVÁ, J. *Československý historický ústav v Římě*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny, 2014.
- SANTORO, S. *L'Italia e l'Europa orientale. Diplomazia culturale e propaganda 1918–1943*. Milano: Franco Angeli, 2005.
- SEDDIO, P. *Il teatro di Gabriele d'Annunzio*. Catanzaro: Montecovello, 2011.
- SEIDL, I. *Jaroslav Vrchlický a Emilio Teza v kontextu česko-italských literárních a kulturních vztahů: vzájemná korespondence z let 1885–1901*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1988.
- SIEGLOVÁ, T. Luigi Pirandello e la Cecoslovacchia (1923–1936). In: RÖSSNER, M. a SORRENTINO, A. *Pirandello e la traduzione culturale*. Roma: Carocci editore, 2012, s. 91–98.
- STANĚK, J. *Přehled dějin literatury pro školy*. Brno: Dědictví Havlíčkovo, 1934.
- STANĚK, J. *Rukověť dějin literatury české pro obecní knihovníky*. Praha: Státní nakladatelství, 1923.
- ŠÁMAL, P. et al. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018.
- ŠIMEČEK, Z. a TRÁVNÍČEK, J. *Knihy kupovati. Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014.
- ŠMÍD, M. Římské mise Kamila Krofty ve dvacátých letech 20. století. In: RAUCHOVÁ, J. a JIROUŠEK, B. *Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2012, s. 93–107.
- ŠORMOVÁ, E. *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*. Praha: Divadelní ústav, 2000.
- ŠORMOVÁ, E. Švandovo divadlo. *Česká divadelní encyklopedie*. 2000. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Švandovo_divadlo.
- ŠPIČKA, J. Dantovo dílo v českém prostředí. *iLiteratura.cz*. 12. 1. 2010. [online] [cit. 3. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25677/dantovo-dilo-v-ceskem-prostredi>.
- ŠPIČKA, J. Dramatické dílo Luigiho Pirandella v Itálii, ve světě a na Moravě. *Svět literatury* 20, 2010, č. 42, s. 196–207.

- ŠPIČKA, J. Giani Stuparich e la guerra dei Cecoslovacchi. In: CIRILLO, S. (ed.). *La Grande Guerra nella letteratura e nelle arti*. Roma: Bulzoni, 2016, s. 201–226.
- ŠPIČKA, J. *Giani Stuparich a jeho dvě knihy o českém národě: adaptace textu ve víru historie* [rukopis studie]
- ŠPIČKA, J. Pirandello, Luigi. Každý má svou pravdu. *iLiteratura.cz*. 16. 2. 2009. [online] [cit. 11. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23847/pirandello-luigi-kazdy-ma-svou-pravdu>.
- ŠUŠA, I. *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989*. Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela, 2017.
- TOMAN, P. *Nový slovník československých výtvarných umělců II*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993.
- TOMÁŠEK, P. Ugo Dadone. *Zpravodaj Společnosti přátel Itálie* 12, 2007, č. 2, s. 4–6. [online] [cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.prateleitalie.eu/file/921/SPI-02-07.pdf>.
- VÁCLAVEK, L. *Německý antifašista Vincy Schwarz*. Šumperk: Vlastivědný ústav, 1966.
- VALSANGIACOMO, N. *Dietro al microfono. Intellettuali italiani alla Radio svizzera (1930–1980)*. Bellinzona: Edizioni Casagrande, 2015.
- VODIČKA, F. *Struktura vývoje*. Praha: Odeon, 1969.
- VOŽDOVÁ, M. a ŠPIČKA J. *Francouzská a italská dramatická tvorba na moravských a slezských divadelních scénách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.
- WILDOVÁ TOSI, A. D'Annunzio in Boemia: nuove riflessioni. In: *D'Annunzio nella Mitteleuropa*. Pescara: EDIARS, 1997, s. 55–64.
- ZACH, A. *Stopami pražských nakladatelských domů. Procházka mizející paměti kulturních dějin*. Havlíčkův Brod: Thyrsus, 1996.
- ZATLOUKALOVÁ, K. *Ricezione della letteratura italiana infantile nel contesto culturale ceco*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra romanistiky, 2017. Bakalářská práce (Bc.). [online] [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/z6iow9/>.
- ŽIVNÝ, J. L. *Bibliografický katalog, č. 1*. Praha: Československý ústav bibliografický, 1925.

Slovníky novinářských šifer

DOLENSKÝ, A. *Slovník pseudonymů a kryptonymů v československé literatuře*. Praha: A. Dolenský, 1934.

TAUŠ, K. *Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin*. Blansko: Nakladatel Karel Jelínek, 1947.

VOPRAVIL, J. *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře (anagramů, kryptonymů, značek, jmen původních, přijatých, dvojitých, polatinštělých atd.)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.

Elektronické zdroje

a) Databáze

ČESKÁ DIGITÁLNÍ KNIHOVNA. *Vstup do systému Kramerius*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.czechdigitallibrary.cz/cs/vstup-do-systemu-kramerius/>.

DVOŘÁKOVÁ, I. Překlad z CS do SK po r. 1900. *Czech-Slovak Translation*. ©2015. [online] [cit. 15. 7. 2019]. Dostupné z: <https://czechslovaktranslation.wordpress.com/preklad-z-cestiny-do-slovenstiny-po-r-1900/>.

FIALA, D. *Databazeknih.cz*. ©2019. [online] [cit. 29. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz>.

- FIALA, D. Claudia Particella, Kardinálova milenka – Novellette Perverse. *Databazeknih.cz*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/claudia-particella-kardinalova-milenka-novellette-perverse-250817>.

GROOP CZ S.R.O. *ČBDB: Československá bibliografická databáze*. ©2019. [online] [cit. 15. 6. 2017]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/>.

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Bibliografie dějin Českých zemí*. ©2019. [online] [cit. 22. 5. 2019]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz>.

- HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR. Schwarz, Vincy, 1902–1942. *Bibliografie dějin Českých zemí*. ©2019. [online] [cit. 22. 5. 2019]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/200837>.

INSTITUT UMĚNÍ – DIVADELNÍ ÚSTAV. *Retrospektivní bibliografie českého divadla. Divadelní bibliografie 1851–1990*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://bibliografie.idu.cz/>.

NÁRODNÍ DIVADLO. *Online archiv Národního divadla*. ©2019. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/>.

- NÁRODNÍ DIVADLO. Napoleonových sto dní (Činohra). *Online archiv Národního divadla*. ©2019. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2386>.

- NÁRODNÍ DIVADLO. Ohnivý buben (Činohra). *Online archiv Národního divadla*. ©2019. [online] [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/2261>.
- NÁRODNÍ DIVADLO. Seznam představení. Šest postav hledá autora – Činohra, sezona 1965/1966. *Online archiv Národního divadla*. ©2020. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/predstaveni/2807/seznam-predstaveni>.

OBEC PŘEKLADATELŮ. *Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po roce 1945*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2019]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/>.

- OBEC PŘEKLADATELŮ. Mathesius Bohumil. *Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po roce 1945*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2019]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/M/MathesiusBohumil.htm>.

SKŘÍČKOVÁ, E. *Databáze recepce italské literatury v českých zemích v letech 1918–1939*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://daril.upol.cz/>.

STROTZER, M. *DČAD: Databáze českého amatérského divadla*. ©2018. [online] [cit. 7. 10. 2018]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/>.

- STROTZER, M. Osobnosti: CIMLER, František, autor divadelních her a příruček pro ochotnické soubory. *DČAD: Databáze českého amatérského divadla*. ©2019. [online] [cit. 13. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=2173>.

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 9. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/>.

- ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Entlicher, Jindřich. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 14. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=Entlicher&id=4859>.
- ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Herbenová, Bronislava. *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 14. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=B.%20H.&id=2212>.
- ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Hilar, Karel Hugo (přijaté jm.). *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=hilar&id=1450>.
- ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. Skalický, Jaroslav (pseud.). *Biografický archiv – Databáze České literární osobnosti (CLO)*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clo.ucl.cas.cz/index.php?win=detail2&jmeno=franke&id=3706>.

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *ČLB: Česká literární bibliografie*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://clb.ucl.cas.cz/>.

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Digitalizovaný archiv časopisů*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR, V. V. I. *Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://retrobi.ucl.cas.cz/>

ÚTRL FF UK a KAA FF MU. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz>.

- ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Božena Pacáková-Pasovská. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 3. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002016.
- ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Jaroslav Rosendorfský. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002358.
- ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Jaroslav Skalický. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002499.
- ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Nina Tučková. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 1. 6. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000002968.
- ÚTRL FF UK a KAA FF MU. Václav Jiřina. *Databáze českého uměleckého překladu*. ©2019. [online] [cit. 6. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000001109.

b) Další elektronické zdroje

ASSEMBLEA LEGISLATIVA. L'uomo nuovo fascista. *Regione Emilia-Romagna. Assemblea legislativa*. ©2020. [online] [cit. 19. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.assemblea.emr.it/cittadinanza/per-approfondire/formazione-pdc/viaggio-visivo/lideologia-nazista-e-il-razzismo-fascista/il-razzismo-fascista/luomo-nuovo-fascista>.

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. Library. Dadone, Ugo. *Central Intelligence Agency*. ©2019. [online] [cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/51966ec5993294098d509dd6>.

DVOŘÁK, K. Vlastislav Hofman. *Archiweb*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2017]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/vlastislav-hofman>.

EMINGEROVÁ, D. Věřím Kunderovi, říká čerstvý držitel Kafkovy ceny Arnošt Lustig. *Idnes.cz*. 23. 10. 2008. [online] [cit. 18. 7. 2020]. Dostupné z:

- http://kultura.zpravy.idnes.cz/verim-kunderovi-rika-cerstvy-drzitel-kafkovy-ceny-arnost-lustig-pyr-/literatura.aspx?c=A081023_160031_literatura_ob.
- GALERIE U BETLÉMSKÉ KAPLE. 1837. Josef Váchal. Satanu. *Galerie U Betlémské kaple*. ©2020. [online] [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.galerieubetlemskekaple.cz/en/browse-the-catalogue/satanu/>.
- GROSSKOPFOVÁ, I. T. Jiří Václav. *Katolický týdeník*. 26. 10. 2004. [online] [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z: <https://www.katyd.cz/clanky/jiri-vaclav.html>.
- ISTITUTO DELLA ENCICLOPEDIA ITALIANA. Silóne, Ignazio. *Treccani*. ©2019. [online] [cit. 10. 5. 2019]. Dostupné z: <http://www.treccani.it/enciclopedia/ignazio-silone/>.
- ISTITUTO DI STUDI PIRANDELIANI E SUL TEATRO CONTEMPORANEO. Archivi e biblioteca. *Studio di Luigi Pirandello*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.studiodiluigipirandello.it/archivi-e-biblioteca/>.
- ITALSKÝ KULTURNÍ INSTITUT PRAHA. Dějiny. Italská kongregace v Praze. Staletá historie. *Istituto Italiano di Praga*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: https://iicpraga.esteri.it/iic_praga/cs/istituto/chi_siamo/storia.
- LAUEROVÁ, S. O knihách. *Sylva Lauerová*. ©2018. [online] [cit. 18. 7. 2020] Dostupné z: <https://www.sylvalauerova.cz/sylva-lauerova/o-knihach/>.
- LÓŽE NÁROD. Ugo Dadone (1886–1963). *Lóže Národ*. 2. 7. 2019. [online] [cit. 30. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.lnarod.cz/2019/07/tajemny-muz-v-pozadi-ugo-dadone/>.
- NÁRODNÍ MUZEUM. Knižní kultura. *Národní muzeum*. ©2019. [online] [cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/muzeum/odborna-cinnost/knizni-kultura>.
- NÁRODNÍ MUZEUM. Knihovna Národního muzea. Oddělení knižní kultury. *Národní muzeum*. ©2019. [online] [cit. 30. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/knihovna-narodniho-muzea/oddeleni-knizni-kultury#sbirkove-fondy>.
- PAVLÍN, J. Osobnost: Hanuš Hackenschmied. *Příjmení.cz*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: https://www.prijmeni.cz/osobnost/11031/hanus_hackenschmied.
- PARMA, T. O koleji. Papežská kolej Nepomucenum. *Nepomucenum. Papežská kolej sv. Jana Nepomuckého*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.nepomucenum.it/p/dejiny.html>.
- PIANETASCUOLA. Verga Giovanni. *Biblioteca della Letteratura Italiana*. ©2019. [online] [cit. 1. 7. 2019]. Dostupné z: http://www.letteraturaitaliana.net/autori/giovanni_verga_1.html.
- SDRUŽENÍ PRO ILITERATURU. *iLiteratura.cz*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/>.

- SÍGL, M. Srdce – román pro kluky známý po celé Evropě. *Čítárny*. 20. 6. 2016. [online] [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/vzdelavani-a-souvislosti/historie-knihy/1072-amicisi-srdce-roman-pro-kluky>.
- STRADA DEGLI SCRITTORI. *Biblioteca Museo Pirandello – Agrigento*. ©2019. [online] [cit. 8. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.stradadegliscrittori.it/biblioteca-museo-pirandello-agrigento/>.
- (TOF). Srdce, svatba a Kean. *Hospodářské noviny*. 19. 12. 1997. [online] [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-936909-srdce-svatba-a-kean>.
- ZACH, A. Vesmír. *Slovník českých nakladatelství 1849–1949*. 1. 1. 2019. [online] [cit. 1. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/vesmir.html>.

Archivní fondy

Knihovna Národního muzea, Oddělení Knižní kultury Terezín,

fond: Nakladatelské archivy a osobní fondy,

oddělení fondu: Václav Petr

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Litoměřice,

fond: Družstevní práce – nakladatelský archiv

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha,

fond: Hübnerová Marie

fond: Lešehradeum

fond: Teige Karel

fond: Tille Václav

fond: Varia – archiv sbírky

fond: Vočadlo Otakar

fond: Vrchlický Jaroslav

Biblioteca Museo Pirandello Agrigento, Sicílie

Istituto di Studi Pirandelianiani e sul Teatro Contemporaneo, Řím

Società Italiana degli Autori ed Editori (SIAE), Řím

Fondazione Verga Katánie, Sicílie

Přílohy